APOLOGIA CARDINALIS BELLARMINI PRO IVRE PRINCIPVM.

Aduersus suas ipsius rationes pro auctoritate *Papali Principes Seculares in ordine ad bonum spirituale deponendi.*

Authore ROGERO WIDDRINGTONO Catholico Anglo.

Audite Reges, & intelligite, quoniam data est à Domino potestas vobis. Sap. cap. 6.

COSMOPOLI,
Apud Theophilum Pratum.
Anno 1611.

PRÆFATIO
ad Lectorem.

CVm duæ tantùm reperiantur potestates, quibus principaliter mundus hic regitur, actibus proprijs, & dignitatibus distinctæ[1], auctoritas nempe sacra Pontificum à Christo Domino instituta, & Principatus politicus ab ipso Deo per legem naturæ, quæ suæ sempiternæ participatio est, sanctißimè ordinatus; ita cautè, & prudenter de vtraque agendum est, vt neque Pontificiæ dignitati quidquam detrahatur, neque ei aliquid in Maiestatis Regiæ præiudicium

1 Ex Gelasio in Epist. ad Anastas. Imperat. Nicolao primo in Epist. ad Michaelem, & Innocentio tertio, cap. Solitæ de Maiorit. & obedientia.

plus

plus æquo tribuatur, sed vt, iuxta Christi Domini præceptum[a], *& Cæ-* sari reddantur, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo. *Quapropter, cum quæstio hæc de suprema Summi Pontificis, & Principum secularium potestate, tam magni ponderis sit, vt minimus in ea error maximam aut supremis Principibus, aut Summo Pontifici iniuriam inferat, hoc inprimis syncerè, totoq; corde protestandum eße duxi, non esse mihi animum in ea pertractanda, vel de supremi Christianorum omnium Patris, ac Pastoris spiritualis, Summi nēpe Pontificis auctoritate, quæ illi, siue ex Christi institutione, siue ex Principum priuilegijs atque Ecclesiasticis sanctionibus conuenit, quidquam detrahere, vel sacrosanctæ Ecclesiæ Catholicæ Romanæ, quæ Christianæ veritatis columna, ac firma-*

[a] Matth. 22.

firmamentum est, in minimo contradicere, cuius infallibili iudicio, quicquid à me dictum fuerit, omni, qua decet, humilitate submitto; vel illustrißimum Cardinalem Bellarminum, quē, vt omni honore, ac obseruantia dignißimum, veneror, atque suspicio, irreuerenter traducere; sed gratiâ tantùm veritatis, caligine quadam iamdiu obductæ, dilucidandæ, quàm debiles sint rationes ipsius, quibus auctoritatem Pontificis temporalem in Regiæ Maiestatis derogationē stabilire contendit, ex ipsiusmet principijs, seruata semper reuerentia illi debita, adeò perspicuè, Deo adiuuante, me demonstraturum confido, vt ipse nec iure mihi infensus esse, aut vlli vitio vertere meritò poßit, quòd Tractatum istum pro iure Principum Apologiam illius nuncupare præsumpserim. Quam quidem Apologiam non ornatè, vt solent

Rhe-

Rhetores, sed solidè, ni fallor, more Theologorum à me contextam tibi, studiose Lector, dedico. Amor tuæ salutis, sciendæ veritatis, Christianæ perfectionis, pacisq; publicæ à perfidis sub fucato Religionis velo, rebellionibus, Regicidijsq; conseruandæ, me primò ad scribendum impulit. Dicam candidè quod res est. Cum seriò mecum cogitare iamdudum cœpissem, quanta pericula animarum, corporum, bonorum, quos tumultus, quantásque seditiones, & coniurationes, non Christianæ tantùm perfectioni aduersantes, sed à feris etiam Barbarorum animis plurimùm abhorrentes doctrina hæc noua [3], & purioribus seculis incognita de Principibus Secularibus per potestatem spiritualem deponendis in orbem Christianum inuexerit, simulq;

[3] Nam Gregorius 7. fuit primus omnium Pontificũ, qui Imperatorẽ depofuit: & vt scribit Bellar. lib. 5. de Rom Pont. cap. 5. *Primi, qui temporalem potestatem Pontifici ex Christi institutione tribuunt, videntur esse Hugo de S. Vict. & S. Bernard. quos secuti sunt Alexander, Bonauentura Henricus, Durandus, & alij posteriores.* Sed, quòd neque Hugo, neque S. Bernardus, nec Alexander huic sententiæ de temporali Pontificis potestate faueant, inferius nu. 124. 129. & 195. apparebit, & propterea doctrina ista noua est, & prioribus seculis incognita.

mihi

mihi certò persuasissem, eam nec Scripturæ sacræ, nec Ecclesiæ primitiuæ praxi, nec sanctorum Patrum auctoritati, nec ipsi rationi naturali consentaneam esse, sed varijs similitudinibus plus iusto extortis, Sophisticis quibusdam argumentationibus, & quod caput est, nonnullis recentiorum Pontificum factis, atque exemplis duntaxat fulciri (quæ omnia nullum certum huius temporalis Pontificum super Principes potestatis argumentum viris eruditis, quiq; debitam ex lege Christi erga vtrosque reuerentiam seruare cupiunt, exhiberè valent) quantis conscientiæ stimulis, quibúsque animi pressuris hinc, illincque derepentè angebar, satis profectò explicare non possum. Hinc enim timor, non Dei, sed hominum me à scribendo valde deterrebat; illinc Dei amor, & proximi me ad scribendum denuò inuitabat. At-

que ita vndique mihi angustiæ erant. Nam & verebar, ne scribendo Pontificis indignationem, cæteráque incommoda, quæ inde nasci solent, incurrerem, & ne silendo Dei iram in me concitarem, ac perpetuum cõscientiæ vulnus mihimet ipsi infligerem. Verùm in hoc certamine illud S. Pauli [a], Si hominibus placerem Christi seruus non essem, sæpiùs reuoluens, tandem præualuit charitas, omnémque foràs emisit timorem. Cuius legibus me omninò obstrictum esse reputabam, vt postquam iam controuersia hæc de Principibus auctoritate Papali deponẽdis hinc inde magno impetu, multóque sanguine agitari cœpta est, ipsam veritatem, quæ mentis meæ oculis meridiana luce penè clarior apparebat, non præ timore hominum intùs retinerem absconditam, sed omnibus qui eam diligenter inuestigare, & inuentam toto

[a] Ad Gal. 1.

corde

corde amplecti cuperent, syncerè patefacerem. Aliter enim metuebam, ne infinitis illis malis, cædibus innumeris, cæterisque omnibus periculis obnoxius essem, quæ ex illius ignoratione tum ipsis Principibus, tum populo etiam Christiano euenire posse, ac solere, quotidiana experimenta, proh dolor, nimis luculenta perhibent testimonia. Itaque rem Deo gratißimam, proximo vtilißimam, propriæque conscientiæ exonerandæ pernecessariam præstare existimabam, si deplorando huius temporis statu perpenso, in quo quamplurimi (quod sciens dolénsque refero) quid circa temporalem Pontificis potestatem intus in corde sentiant, forás propalare præ timore nō audent, ipsam veritatem plurimorum Sophismatum inuolucris artificiosè contectam apertè detegerem, atque adeo tum populo Christiano notum facerem,

5 Tanta est inter Doctores controuersia de plenitudine Ecclesiasticæ potestatis, & ad quæ se extendat, vt pauca sint in ea materia secura, ita quod his temporibus, vt dicit Guiliel Occā circa finem primæ partis Dialogi, summe necessariū foret, quod per sapientes iuramentis & horribilibus comminationibus ad veritatem dicendam artatos declararentur, quæ ad plenitudinē potestatis Ecclesiasticæ spectant. Ita Iac. Almainus de auctorit. Eccles. cap. 3. in principio.

 quam

quàm firmo, ac immobili fundamento nitatur obedientia, quam in rebus ciuilibus Principibus Secularibus iure diuino debent, tum ipsis etiam Principibus, ijs potissimùm, qui Romanæ Ecclesiæ non adeo fauent, euidenter ostenderem, quomodo doctrinæ Catholicæ principijs non repugnet, quin potiùs consentaneum sit, quòd Principibus etiam hæreticis, non obstante quacunque Excommunicationis, aut depriuationis sententia à Summo Pontifice contra illos lata (vtpote cui potestas tantùm spiritualis, & non secularis, qualis est Principes deponendi, ex Christi institutione competit) sit à populo illis ciuiliter subiecto obedientia in rebus politicis iure diuino exhibenda. Ita enim, neque fideles subditi à debita suis Principibus obedientia præstanda vllatenus dimoueri, aut ad seditiones in Republica politica prætextu Religionis

ex-

excitandas, cum summo tum sui, tum Reipublicæ periculo, nec cum minori Religionis Catholicæ scandalo, quorumcunque persuasionibus facile induci poterunt, neque Principes, qui erga Religionem Catholicam alioquin non benè sunt affecti, quoùsque de subditorum suorum fidelitate securi reddi queunt, erunt ignari; neque prætimore status sui politici à Catholicis aut euertendi, aut perturbandi, à fide Catholica vel amplectenda, vel saltem permittenda meritò deterreri possunt. Hoc igitur vnum obnixè à te peto, Lector studiose, vt ea, quæ in hoc opusculo in tui gratiam à me conscripta sunt, æqui, boniq; consulas, neque tam donum, quantulumcunque illud sit, quàm donantis animum, qui maiora dare expetit, benignè respicias, & si fortè aliqua in eo reperias, quæ tibi non arrideant, (non enim omnia omnibus placere

 solent)

solent) modestum, vt decet Catholicum, sed solidum, vt Theologo conuenit, responsum adhibeas, neque ipsi difficultati tenebras offundere, sed eam firmis rationibus clarè, ac perspicuè explicare studeas. Non enim tritæ illæ Responsiones, & in plurium ore nimium versatæ: Certum est, & de fide: De reipsa inter omnes Catholicos conuenit, licet de modo dissentiant, & eiusmodi, *nisi solidioribus rationibus deinceps communiantur, quàm quæ hactenus à doctißimo Bellarmino allatæ sunt, prudentum mentibus plenè satisfacient, aut vllum Lectori erudito terrorē incutient, sed potius iustitiam tuæ causæ viro scienti, & veritatis addiscendæ cupido magis suspectam reddent, & Principum Christianorum, qui Ecclesiæ sanctæ Protectores à Deo constituti sunt, animos ad iracundiam meritò prouocare poterunt,*

6 23 q. 5. cap Principes. Cōcil Trid sess. 25. cap. 20. de Reform.

riunt, qui dum perspiciunt, doctrinam hanc de temporali Pontificis super ipsos potestate his posterioribus tantum seculis in Ecclesiam irrepsisse, eamque nullo Scripturæ sacræ, aut sanctorum Patrum testimonio, aliáue ratione efficaci firmiter comprobari, non mirum, si contra talem auctoritatem, eiusq; propugnatores valde excandescant, neque se Regali suo iure, quasi per vim spoliari, tam facilè permittant. Denique cum opus hoc non adulandi animo, aut contradicendi libidine, Deus mihi testis est, sed veritatis perquirendæ studio, animarum zelo, pacisq; publicæ conseruandæ gratia in me susceperim, plurimùm confido, Summum Pontificem, qui veritatis custos, & propugnator à Christo constitutus est, contra me pro veritate indaganda humiliter disputantem, neque proteruè aliquid statuentem nulla prorsus indignatione

commotum iri. Non etenim animo pertinaci quidquam assero, sed paratissimo, tum ea, quae à me conscripta sunt, Doctiorum trutinâ examinanda porrigere, tum praesertim me in omnibus sanctae Ecclesiae Catholicae Romanae censurae, atque correctioni, cum omni, qua par est, submissione subijcere; pro cuius faelici statu, & vt pax vera inter Regna mundi, & Sacerdotium diutissimè conseruetur, assiduis precibus diuinam clementiam supplex rogo. Est enim valdè metuendum, ne, sicut Romana Ecclesia gratuita Principum liberalitate dominium temporale accepit, ita, si Iurisdictionem temporalē super ipsos plus iusto sibi arroget, eorum indignatione, eodem, quod Deus auertat, tandem spolietur.

q Prouerbium vulgare, qui totū vult, totū perdit, vnde timendum est, ne Ecclesia Romana, quae vniuersa vendicat vniuersa perdat. Ita Durandus sacri Palatii Magister & Episcopus in trac. pro celebrando Concilio, part.1.rub.8.

ADMONITIO
AD LECTOREM.

TRia ſunt (ſtudioſe Lector) de quibus te præmonendum eſſe putaui. Primum eſt: Quamuis hęc noſtra pro iure Principum Apologia nunc primùm in lucem exeat, tres tamen totos abhinc annos à me conſtructam eſſe; quam etiam typis tunc protinus mandaſſem, ſi charactere ſatis perceptibili exarata fuiſſet: vt plures Catholici fide digni, atque ex illis vir quidam Princeps,

testes esse possunt. Neque moram sanè vllam interposui, quin omni, qua potui, celeritate vsus sim, vt eam benè transcriptam idoneam prælo redderem. Sed inter transcribendum doctissimus ille Guilielmi Barclaij liber de potestate Papæ in Principes foràs prodijt, qui negotium illud, quod in me suscipere decreueram, exquisitè admodum perfecit, atque adeò vniuersis ferè Cardinalis Bellarmini argumentis pro potestate Papali Principes deponendi, tam clarè, tam ornatè, tamque eruditè satisfecit, vt nihil amplius desiderari posse meo quidem iudicio videretur. Igitur gauisus sum plurimùm, & certè præ gaudio exultaui, quòd de improuiso tam graui onere leuatus, ac tam magna cura, & sollicitudine liberatus essem. Verùm multo

multo citiùs, quàm ſperabam, gaudium iſtud euanuit. Etenim tum importunæ amici cuiuſdam preces, in cuius notitiam hæc mea ſcripta venerunt, tum rationes, quas crebrò inculcabat (non omnino diſſimiles ijs, quas Illuſtriſſimus Cardinalis Bellarminus * ex S. Auguſtino * adducit) tam magni apud me momenti erant, vt illis tandem perſuaſus ea etiam diuulgari permitterem. Vt enim taceam doctiſſimum Barclaium morte præuentum, librum ſuum non plenè abſoluiſſe, neque ad omnia Cardinalis Bellarmini argumenta, illud præſertim de Romani Imperij tranſlatione, reſpondiſſe (quæ res alijs quoque eandem cauſam proſequendi ſufficiens argumentum prębere poterat) *non ſolùm non obeſſe, ſed etiā prodeſſe cenſeo*

* Tom. 1. in prima Præfatione ad ſuas controuerſias.
* Lib. 1. de Trinit. cap. 3.

Ecclesiasticæ causæ, si plures, qui aliqua scribendi facultate præditi sunt, de hac controuersia grauissima, quę tantas in Ecclesia tempestates excitauit, hoc potissimùm tempore *scribant, etsi eadem etiam alijs verbis fortasse scripturi. Nam* pręterquàm quòd *ex multorum scriptione illud commodum accedit, quòd libri breuiùs, & faciliùs ad manus omnium deferuntur*, ita vt quiuis in aliquem saltem citò incurrere possit, *expedit etiam*, vt Christiani omnes intelligant, *in castris Catholicorum non vnum aut alterum esse, sed multos* (quicquid in latebris aliqui obmurmurent) qui Deo & Cæsari, quæ sua sunt, reddentes, non solùm supremam Summi Pontificis auctoritatem spiritualem tueri, & pro ea fortiter dimicare non verentur, verùm etiam Ius Regiũ defendere, atque

que

que pro suprema Principum Secularium potestate temporali totis viribus decertare paratissimi existunt.

Alterum, quod te scire velim, est, me, dum in hac Apologia quædam Cardinalis Bellarmini dicta refero, illud potissimùm, quo Sūmos Pontifices Imperatoribus Ethnicis, in rebus temporalibus de iure subiectos esse ait, non postremam operum suorum recognitionem, sed priores Editiones, Venetam nimirum ab ipsomet Bellarmino auctam, & castigatam secutum esse, tum quoniam non nouum aliquod opusculum à me recèns confectum, sed anteà, quàm de hac vltima suorum operum recognitione quidquam audieram, (paucissimis auctoritatibus duntaxat adiunctis) à me compositum tibi in pręsenti offero; tum etiā

quia

quia satis instituto meo esse putabã, si ex doctrina à Cardinale Bellarm. vel concessa, vel vt improbabili non retractata, eius argumenta dissoluerem. Audeo autem confidenter asserere, doctissimum Bellarminum, quantumuis sententiã suam de subiectione Pontificũ Principibus Ethnicis iam retractauerit (iure, an immeritò aliorum sit iudicium, & alibi forsan à nobis examinabitur) contrariam tamen Alberti Fighij opinionem, quam ipse paucis abhinc annis vt probabiliorem amplexatus est, nequaquam improbabilitatis condemnaturum.

Scias denique tertiò, Responsionem Cardinalis Bellarmini ad Guilielmi Barclaij librum, quam in ore omnium audio versari, me hactenus non vidisse, tametsi in eo perquiren-

do

do diligentissimus fuerim. Si, postquam perlegerim, in aliquo me errasse deprehendero, statim me corrigam, atque errorem palàm fateri non erubescam. Sin minùs, dabit mihi, vtispero, veniam Illustrissimus Bellarminus, vt, si in hoc suo contra Barclaium libro, aliquid momenti aduersùs ea quæ in hac Apologia pro Iure Principum à me dicta sunt, de nouo attulerit, cum omni, qua par est, reuerentia Responsionem illi reddam.

His igitur præmissis ad rem ipsam accedamus.

APOLOGIA PRO IVRE PRINCIPVM.

DIu, ac multùm agitata eſt controuerſia, An penes Romanũ Pontificem ſit dominium rerum omnium temporalium, & poteſtas de illis diſponendi ſaltem in ordine ad bonum ſpirituale, adeóque Reges, & Principes ſupremos ob crimen hæreſis, aliaque enormia flagitia ſuis Regnis, atque dominijs temporalibus priuandi. Sed nuperrimè in Anglia hæc quæſtio de integro in diſceptationem vocari cœpit occaſione cuiuſdam Iuriſiurandi, quo Catholici Angli, ex vi publici Edicti [a] in generali Ordinum conuentu ſanciti, ad debitam ſuam erga Regem

[a] Hæc lex de iuramento fidelitatis præſtando lata eſt anno Domini 1606. in Seſſione Parlamenti, quæ proximè ſecuta eſt barbaram illam quorundã Catholicorum coniurationẽ, ac iam toti orbi notiſſimam, ſed ſeculis futuris præ illius horrore vix credendam,

Regem in rebus ciuilibus obedientiam, ac fidelitatem, vt in ipso Decreti initio præfertur, ostendendam deuinciri solent.

2 Quamplurimi enim Angli Catholici in ea sunt sententia, vt existiment, Papã, vt Papam, quamuis non habeat vllum dominium, seu potestatem merè temporalem iure diuino, habere tamen in ordine ad bonum spirituale, supremum dominium tẽporale, seu potestatem disponendi de rebus temporalibus omnium, præsertim Christianorum, & consequenter Regna, atque Imperia transferendi, & Reges, ac Principes supremos Principatu priuandi. Et hanc sententiam tam mordicùs tenent, vt contrariam non tam sententiam, quàm hæresim esse arbitrentur. Potissima huius sententiæ fundamenta sunt rationes, atq; exempla, quæ ex Cardinale Bellarmino [b], tum doctrina, tum dignitate Illustrissimo pro hac sua sententia, quæ etiam recentiorum Theologorum communis est, confirmanda, inferiùs [c] adducemus.

3 Veruntamen permulti alij Angli Catholici, qui prædictum Iuramentum licitum esse affirmant, & plures alij, qui, quantumuis negent, præfatum Iusiurandum, ob

b Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 7. & 8. Auctores primæ sententiæ sunt ipse Bellarminus & plærique ex illis Theologis, non tamen omnes, quos ipse ibidem. cap. 1. refert.

c Num. 132. & seq.

ob quasdam clausulas in eo insertas, posse ab vllo Catholico tuta conscientia præstari; asserunt nihilominùs, non posse sufficienter demonstrari, vel Scripturarum testimonio, vel Apostolica traditione, vel sanctorum Patrum auctoritate, vel ipsis rationibus Theologicis, Summum Pontificem vllum prorsus habere ex Christi institutione rerum temporalium dominium, aut potestatem siue directè, siue indirectè, siue absolutè, siue respectiuè ad bonum spirituale, Principes supremos ob quantumuis crimen suis dominijs temporalibus dispoliandi.

4 Hanc sententiam, vt refert Ioannes Azorius [d] Societatis Iesu Theologus, sequuntur Guilielmus Occamus, Ioannes Parisiensis, Dantes Aligerius, Iacobus Almainus in tractatu de suprema potestate Laica.q.3. & Ioannes Maior in 4. dist. 24. q.3. concl. 3. Et idem Azorius [e] in hanc etiam sententiam citat Hugonem relatum à Glossa in cap. Causam quę 2. Extra. qui filij sint legitimi, in verbo Ad Regem, & Michaelem Vulcurunum in Regimine mundi parte 2. q.11. principali, atque Albericũ in Dictionario in verbo Electio, vbi cęteris

d Tom.2.Instit.lib.4.cap.19.q.3.

e Lib 10. cap.6.q.3.

Auctores & fautores secūdæ sententiæ.
Guil. Occamus.
Ioan. Parisiensis.
Dantes.
Almainus.
Maior.
Hugo.
Vulcurunus.
Albericus.
Glossa Decretorum.
Antonius de Rosellis.
Tertullianus.
S. Ambrosius
S. Hieronym.
Otho Frisingensis.
Glossa Scripturæ sacræ.
Gregor. Turon.
Const. Harmenop.
Ninian. Winzetus.

paulo liberius loquitur: *Pastores*, inquit, *Ecclesiæ mittentes falcē in messem alienam, fecerunt quatuor Decretales, vnā de electione Imperatoris, quæ incipit Venerabilem, & ibi de hoc not. per omnes. Alia est super dispensatione Frederici Imperatoris, Extra. de sentētia, & re iudicata, cap. ad Apostolicæ in Sexto, vbi etiam de hoc not. per omnes: Alia est super discordia orta; & sententia criminis læsæ maiestatis lata per Imperatorem Henricum, quæ est in Clementina de sententia & re iudicata, cap. Pastoralis: Alia est in Clementina prima de Iureiurando, quòd Imperator tenebatur præstare iuramētum fidelitatis Papæ, & de aliqua potestate Papæ super Imperatorem. Quæ Decretales, an sint iustæ, Deus nouit; nullam enim earum, saluo meliori consilio (& si erroneum foret reuoco) credo iuri consonam. Immò eas credo proditas contra iura, & libertatem Imperij, & puto potestates distinctas à Deo processisse, de quo satis notaui lege prima Cod. de*

S. Augustinus. Nicolaus Papa. Ioan. Papa. Celestinus Papa. Gratianus. Alexander Alensis. Petrus Damianus. S. Gregorius Naz. & S. Ambrosius. S. Bernardus. S. Gregorius Papa. Gregorius Tholosanus. Sigebertus. Vincentius Belluac. Nicolaus Cusanus. Guiliel. Barclaius. Auctor Apologiæ Prot. pro Romana Eccles. Parlamentum Parisiens. Cardinalis de Pelleue, & Conuentus Ordinum Franciæ. Iacobus Leschasserius. Petrus Pithæus, & totum Franciæ Regnum. Scholastici tempore Trithemij, qui etiam dicit adhuc sub Iudice litem esse.

Summa

Summa Trinitate, & fide Catholica. Hæc Albericus.

5 Huic etiam sententiæ fauere videntur Glossa in cap. Quoniam, dist. 10. Antonius de Rosellis de potestate Papæ, & Imperatoris; & omnes insuper illi, qui docent Principes, si deliquerint, diuino examini relinquendos esse, neque in terris à quoquam mortalium iudicari, aut puniri posse: quę ipsorum dicta de pœnis temporalibus, qualis est Principum depositio, necessariò intelligi debent: nam alioquin posse eos pœnis spiritualibus coerceri, propter peccata præsertim spiritualia, nemo Catholicorum inficiatur.

Inter hos annumerari possunt Tertullianus in Apologet. contra gentes, qui ait *Deum esse solum in cuius solius potestate sunt* (Imperatores) *à quo sunt secundi, post quem primi, ante omnes Deos, & super omnes homines.*

S. Ambrosius in Apologia Dauid. cap. 10. ad illud Psalmi, *Tibi soli peccaui*, ita inquit: *Rex vtiquè erat, nullis ipse legibus tenebatur, quia liberi sunt Reges à vinculis delictorum. Neque enim vllis ad pœnam vocătur legibus tuti Imperij potestate. Homini ergo*

(Dauid occidendo Vriam) *non peccauit, cui non tenebatur obnoxius.*

S. Hieronymus tom. 1. epist. 46. loquens de Dauide post crimen adulterij, & homicidij perpetratum pœnitentiam agente, ait eum dixisse, *Tibi soli peccaui, quia Rex erat, & alium non timebat.*

6 Otho Frisingensis in epistola ad Fredericum Oenobarbum, quæ præfixa est Chronico de gestis Frederici: *Cùm nulla,* inquit, *inueniatur persona mundialis, quæ mundi legibus non subiaceat, subiacendo coerceatur, soli Reges, vtpotè constituti supra leges, diuino examini reseruati, seculi legibus non cohibentur, vnde est illud tam Regis quàm Prophetæ testimonium, Tibi soli peccaui.*

Quæ etiam Prophetæ verba explanans Glossa ait, idcirco Dauidē prædicta verba *Tibi soli peccaui,* vsurpasse, *Quia Rex omnibus superior tantùm à Deo puniendus est.*

Gregorius Turonensis lib. 5. cap. 17. ad Regem Chilpericum loquens, *Si quis,* inquit, *de nobis, ô Rex, iustitiæ tramites transcendere voluerit, à te corripi potest; si verò tu excesseris, quis te corripiet? loquimur enim tibi; sed si volueris, audis: si autem nolueris, quis te damnabit, nisi is, qui se pronunciauit*

esse

esse iustitiam?

7 Constantinus Harmenopulus lib. 1. epist. tit. 1. legem illam, *Princeps legibus solutus est*, ff. de legibus lege Princeps, ita exponit, *Princeps legibus non subijcitur, videlicet, si delinquat, non punitur.*

Atque vt plures alios omittam, Ninianus Winzetus Abbas in velitatione contra Buccananum, pag. 180. postquam recitauerat illum Scripturæ locum, in quo Dauid præcepit Abisai, ne Saulem lancea perfoderet, ita subiungit: *Audis veram Dei Prophetæ Theologiam, Regem videlicet quantumuis impium ipsius Dei iudicio, & castigationi relinquendum esse; Nisi, Deus, inquit, percusserit eum*, &c.

8 Sed multo clariùs hanc sententiam sequuntur illi, qui paulò expressiùs asserũt, penes Ecclesiam non esse gladium materialem, sed spiritualem duntaxat; & proprium esse Sacerdotum, quorum arma spiritualia sunt, non corporalia, spiritualem inferre vindictam: Regum autem temporalem irrogare pœnam, qua pœna, si ipsi deliquerint, à solo Deo iudicandos, & castigandos esse.

Ita S. Augustinus, qui libro de fide &

operibus cap.2.docet, *Gladium materialem, quo in veteri Testamento Moyses & Phinees vsi sunt, fuisse figuram degradationum, & excommunicationum, quæ in lege noua exercendæ sunt, cum in Ecclesia*, vt inquit, *disciplina visibilis fuerat gladius cessaturus.*

9 Nicolaus Papa cap. Inter hæc.33.q.2. vbi ait, *Sancta Dei Ecclesia mundanis nunquam constringitur, gladium non habet, nisi spiritualem.*

Ioannes Papa octauus, cap. Porro, 16.q. 3. qui ita inquit, *Ecclesiæ corporalia nescientes arma, solum Dominum, & propugnatorem suum, quando ei placuerit, misereri patienter expectant.*

Celestinus tertius, cap. Cum ab homine, Extra. de Iudicijs, vbi docere videtur nõ esse in potestate Ecclesiæ alias pœnas infligere, quàm spirituales, quales sunt degradatio à statu clericali, excommunicatio, & huiusmodi: *Cùm non habeat*, inquit, *Ecclesia vltra quid faciat*, (hoc est quàm excommunicare, & degradare Clericum incorrigibilem) *per Secularem comprimendus est potestatem, ita quòd ei deputetur exilium, aut alia legitima pœna inferatur.*

10 Quod etiam expressissimè docuit Gratia-

Gratianus. 2. q. 7. cap. Nos si. *Regum*, inquiens, *est corporalem irrogare pœnam, Sacerdotum spiritualem inferre vindictam.*

Alexander Alensis 3. part. q. 40. memb. 5. q. 4. ad primum, secundum, & tertium argumentum, qui affirmat *Reges à Deo solo materiali pœna puniendos esse. Atque ita* 1. *Petri* 2. *Rex dicitur præcellere*, ait Alensis, *in suo ordine secũdùm potestatem ad vindictam, non spiritualem, sed corporalem, qua vindicta, si deliquerit, non habet, qui eum puniat, nisi Deum.*

11 Demũ Petrus Damianus [f], qui in epistola ad Firminum Episcopum ita scribit: *Sicut ergo ipse Dei filius cuncta mundi furentis obstacula non per districti examinis vltionem, sed per inuictam superauit inconcussæ patientiæ maiestatem, ita decet mundi rabiem potiùs æquanimiter ferre, quàm vel arma corripere, vel lædenti læsionibus respondere; cùm præsertim inter Regnum & Sacerdotium propria cuiusque distinguantur officia, vt & Rex armis vtatur seculi, & Sacerdos accingatur*

f Apud Baronium in Annalibus, anno 1503. a. nu. 10. qui nu. 14. immeritò verba Petri Damiani, viri non minus sanctitate, quam eruditione clari, vt hæretica criminatur, asserens *Catholica dogmata illi penitùs aduersari, quibus hæresis errore notantur omnes, qui Romanæ Ecclesiæ non nisi gladium spiritualem concedunt*: cùm tamen eodem errore notare potuisset sanctos illos Patres, summosque Pontifices, aliosque Doctores iam citatos, qui non nisi gladium, armaque spiritualia Ecclesiæ concedunt.

gladio ſpirituali, qui eſt verbum Dei. De Seculi nempe Principe Paulus dicit, Non ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei qui malè agit. Ozias Rex, qui Sacerdotale vſurpat officium, lepra perfunditur, & ſi Sacerdos arma corripit (quod vtique Laicorum eſt) quid meretur, &c. Et infrà: *Ad hæc ſi quis obijciat Leonem bellicis vſibus ſe frequenter implicuiſſe Pontificem, nihilominùs verum eſſe dico, quod ſentio: quoniam nec Petrus ob hoc Apoſtolicum obtinet principatum, quia negauit, nec Dauid idcirco prophetiæ meretur oraculum, quia thorũ viri alieni inuaſit, cum mala, vel bona non pro meritis conſiderentur habentium, ſed ex proprijs debeant qualitatibus iudicari.* Nunquid hoc *legitur vel egiſſe, vel literis docuiſſe Gregorius* g, *qui tot rapinas atque violentias à Longobardorum feritate eſt perpeſſus? Num Ambroſius bellum Arrianis ſe, ſuamq́ Eccleſiam crudeliter infeſtantibus intulit? Nunquid in arma Sanctorũ quiſpiam traditur inſurrexiſſe Pontificum? Cauſas igitur Eccleſiaſtici cuiuſcunque negotij leges dirimant fori, vel Sacerdotalis edicta Concilij, ne quod gerendum eſt in tribunalibus Iudicum, vel ex ſententia prodire Pontificum, in noſtrum vertatur opprobrium*

g Quid S. Gregorius & Ambroſius ſenſerint, vide etiam inferiùs nu. 15. & 21.

brium congreßione bellorum.

13 Quibus verbis videtur loqui Petrus Damianus de proprio Pontificum, vt Pontifices sunt, officio, & de auctoritate, quæ illis, quà Pontifices, & spirituales animarum pastores sunt ex Christi institutione competit, & non quà Principatum temporalem ex Principum concessione annexam habent: qua ratione, vt pœnas infligant temporales, gladio accingantur materiali, & armis vtantur seculi, illis eodem modo, quo cæteris etiam Principibus conuenit, non videtur lege Christi esse interdictum.

Fauent quoque huic sententiæ S. Gregorius Nazianzenus, S. Ambrosius, Sanctusque Bernardus, qui nullum aliud remedium aduersus Principes Ecclesiam persequentes præter lachrymas, orationes, atque alia id genus arma spiritualia, *quæ*, vt ait Glossa*, *propria sunt militum Christi*, Sacerdotibus, reliquisque Christianis competere apertissimè docent.

* Ad Ephes. 6

14 Nam Gregorius Nazianzenus in orat. 1. contra Iulianum Apostatam, qui Religionem Christianam euertere nitebatur, *Hæc*, inquit, *Iulianus deliberabat, quemadmodum*

modum secretorum illius sodales, & testes propalarunt, coercitus est tamen Dei clementia, ac lachrymis Christianorum, quæ multa iam, & à multis erant effusæ, cùm solum hoc contra persecutorem haberent remedium. Et nihilominùs tam ingens erat eo tempore Christianorum multitudo, tantæque vires, vt eum facilè debellare, atque vel vi aperta, vel per insidias absque vllo ferè tumultu, aut graui Christianorum incommodo illum è medio tollere satis opportunè potuissent; quod quidem in talibus angustijs ipsa Ecclesiæ periclitanti succurrendi necessitas postulasse videbatur, si subditis in Principes suos legitimos occasione religionis insurgere per Dei legem licuisset. Nunquam enim maiores Christianorum vires, quàm tunc erant: cum totus Iuliani exercitus ex Christianis conflatus esset, vt infrà [h] fusiùs ostendemus: quæ res tantoperè animum Iuliani cõmouit, *vt res Christianorum,* [i] *quos Galilæos contumeliæ causa nominabat, comparatione Persarum, qui contra ipsum fortiter in bello perseuerabant, adeò illi maiores, ac cura digniores viderentur, vt bellum contra Persas nugas, ac ludum existimaret.*

h Nu. 246. & seq.

i Nazianzen. orat. 1. in Iulianum.

15 Sanctus etiam Ambrosius illud ipsum

ſum, quod ſuperiùs [k] verbis docuerat, nempè *Reges nullis ad pœnam vocari legibus tutos imperij poteſtate*, opere, atque exemplo ſuo confirmat. Nam tametſi eum Valentinianus iunior [l] religionis cauſa perſuaſu matris Iuſtinæ Arrianorum fautricis perſequeretur, atque *Eccleſiæ ſtatum conturbare, ipſumque Ambroſium, ac cæteros Chriſti Sacerdotes in exilium mittere conaretur*, non propterea ipſe Imperatorem vlla imperij ſui parte priuauit, aut aliquem in populo tumultum in Religionis defenſionem concitauit; ſed ad orationes, lachrymas, aliaque eius generis arma ſpiritualia, tanquam ad vnicum ſalutis aſylum confugit, *neque ſe manu defenſauit, aut telo*, vt ſcribit [m] Ruffinus, *ſed ieiunijs, continuiſque vigilijs ſub altari poſitus per obſecrationes defenſorem ſibi, atque Eccleſiæ Deũ parauit. Dolere potero*, ait ipſe Ambroſius, [n] *potero flere, potero gemere: aduerſus arma, milites Gothos quoque lachrymæ meæ arma mea ſunt; talia enim munimenta ſunt Sacerdotis; aliter nec debeo, nec poſſum reſiſtere.*

16 Et tamen facillimum fuiſſet Ambroſio Imperatorem aliqua ſaltem Imperij ſui parte mulctare, & illius iura Maximo viro orthodoxo Imperium ambienti concedere:

k Nu. 5.

l Ruffin. lib. 2. hiſt. cap. 15. Socrates lib. 5. cap. 11. Theodoret. lib. 5. cap. 13. Sozomen. lib. 7. cap. 13.

m Lib. 2. hiſt. cap. 16.

n In oratio. contra Auxẽtium, lib. 5. epiſt. & habetur 23. q. 8. ca. Conuenior.

cedere: qui, vt tradunt historici [o], *magno collecto exercitu, prætextu quidem, quasi non passurus, vt circa patriam fidem, & Ecclesiasticum ordinem aliquid nouaretur, ideóque datis literis ad Valentinianum impium protestabatur inceptum, fidem Dei impugnari, & statuta Ecclesiæ Catholicæ subrui, minas insuper belli addens, nisi Imperator bellum aduersus pietatem remitteret: quin etiam orationem reipsa confirmans, coactum exercitum Mediolanum versus duxit. Quo comperto, Iustina, hoste simul, atque impietatis conscientia perurgente, in fugam versa cum filio, exilia, quæ Dei Sacerdotibus præparabat, prima sortitur.*

o Ruffinus loco citato. Theodoret. lib. 5. cap. 14. Sozomen. loco citato.

17 Noluit igitur S. Ambrosius ab Imperatore Valentiniano grauiter oppressus, aliquam Imperij sui partem illi adimere, eamque Maximo viro Catholico, suamq; opem vltrò pollicenti regendam tradere, tametsi id efficere (Maximo tunc cum ingenti exercitu sub Religionis tuendæ prætextu ad Mediolanum aduentante) absque vllo ferè negotio potuisset; cùm præsertim tanta esset apud populum vel solius Ambrosij auctoritas, vt tota Imperatoris potentia aduersus eum præualere tunc temporis ægrè potuisset. *Nam Imperator*, vt ait Ruffinus

finus p, *pro contumeliæ inuidia, quam falsò conflauerat mater, accensus, armatorum globum ad Ecclesiam mittit, confringi ianuas, oppugnari sancta, Sacerdotem pertrahi, atque in exilium mitti protinùs iubet. Resistebant tamen populi fideles, Ambrosium vehementer diligentes, quorum tanta fuit perseuerantia, vt animas priùs amittere, quàm Episcopum mallent.*

p Lib.2.cap. 15. Socrates, lib.5.cap.11. Sozomen. lib.7.cap.13.

18 Quin etiam ipsemet Imperator S. Ambrosij potentiam, summamque eius apud populum auctoritatem satis apertè attestatur q. *Nam cùm Imperatorem Comites obsecrarent, vti ipse prodiret ad Ecclesiam, idq; petitu militum facere se dicerent; respondit Imperator* (ac si exiguam verbis Comitum fidem habuisset) *Si vobis iusserit Ambrosius, vinctum me tradetis.*

q Ambrosius lib.5.epist.33 ad Marcellinam sororem

Non itaque S. Ambrosius idcirco orationibus, lachrymis, ieiunijs, cæterisque eius generis armis spiritualibus vsus est, quia vires illi deerant ad se, suamque Ecclesiam à Valentiniani oppressionibus armis corporalibus defendendam, sed quia Christi Sacerdotibus, populoque Christiano pro religione Christiana aut dilatanda, aut conseruanda contra Principes suos legitimos, arma

arma capessere, vel per seditiones, atque tumultus vllam illis violentiam inferre, Christi lege omninò prohibitum esse iudicabat.

19 Eadem fuit B. Bernardi mens, eademque sententia. Nam inprimis lib. 2. de Considerat. ad Eugenium Papam, *Planum est*, inquit, *quòd Apostolis interdicitur dominatus, ergo & tu tibi vsurpare caue, aut Dominus Apostolatum, aut Apostolicus dominatum: planum est, quia ab vtroque prohibeberis: si vtrumque similiter habere voles, perdes vtrumque.* Deinde lib. 4. ad eundem asserit Summum Pontificem *non habere gladium materialem in iussu, sed solùm in nutu.* Id est, penes Pontificem non esse dominium gladij temporalis, sed solùm potestatem quandam innuendi, dirigendi, atque ordinandi ad modum inferiùs [r] explicandum, quando, & in quibus casibus Imperator, qui illius gladij Dominus est, illum pro Ecclesiæ necessitatibus extrahere debeat.

r Nu. 196. & seq.

20 Præterea in epistola 170. *Si*, inquit, *totus terrarum orbis aduersum me coniuraret, vt aliquid moliar aduersus Regiam maiestatẽ, ego tamen Deum timerem, & ordinatum ab eo Regem offendere temerè non auderem. Nec enim ignoro, vbi legerim, Qui potestati resistit,*

stit, Dei ordinationi resistit. Et nihilominùs, si maiestas Regia aduersus Ecclesiam aliquid moliretur, eamque conculcare, aut iniuriam inferre niteretur, in eo casu S. Bernardus se matris suæ iniurias non dissimulaturum, sed pro ea armis, quæ Domini Sacerdotem, athletam Christi, atque Ecclesiæ filium decent, vsque ad mortem dimicaturum esse intrepidè profitetur. *Nos*, inquit [f], *Ecclesiæ filij matris iniurias, contemptum, & conculcationem omnino dissimulare non possumus. —— Profectò stabimus, & pugnabimus vsque ad mortem, si ita oportuerit, pro matre nostra armis, quibus licet, non scutis, & gladijs, sed precibus, fletibúsque ad Deum.*

[f] In epist. 221 ad Ludouicũ Crassum.

21 Posset etiam pro hac sententia adduci Sanctus Gregorius Papa, vt ita quiuis, quàm cõcordissimè vniuersi sancti Patres, atque Ecclesiæ Doctores in hac re consentiant, facilè dispicere possit. Ipse etenim, qui tot iniurias à Longobardorum feritate perpessus est, non tamen propterea ab ijs debellandis, seque, suaque Ecclesiæ armis corporalibus defendenda abstinuit, quia vires sibi deesse existimabat ad eorum Imperium penitùs dissipãdum, sed quoniam,

t Nu.256.

vt infrà [t] videbimus, ob Dei timorem, & conſcientiæ ſcrupulum in mortem alicuius ſe miſcere formidabat. Quænam igitur fuerit B. Gregorij opinio de poteſtate Papali Principes deponendi, ex his perſpicuè admodùm colligi poteſt. Si enim ipſe, cùm Summus eſſet Pontifex, tantaque eruditione, ac vitæ ſanctimonia excellens, vt inter quatuor Eccleſiæ Doctores numerari mereatur, in alicuius tamen necem, ob ſui, ſuæque Eccleſiæ defenſionem, conſentire planè illicitum ſibi eſſe iudicabat; quis profectò iure ſuſpicari poterit, talem tantumq; virum in ea potuiſſe eſſe ſententia, vt exiſtimaret, Summo Pontifici ex Chriſti lege aut præceptum, aut permiſſum eſſe, vt Principibus ſupremis, tametſi Eccleſiam perſequantur, vel vitæ, vel honoris priuationem, non dico, imprecetur (his enim imprecationibus ipſe Gregorius aliquando vſus eſt, & ex ijs nullum perturbandæ Reipublicæ periculum oriri poterat) ſed per ſententiam definitiuam illis, vel vitam, vel Principatum auferat, totumq; ius regnandi alteri etiam extraneo concedat, ex quo maximi in Republica tumultus, infinitæ ſtrages, cædeſque hominum innumeræ,

aut

aut semper, aut plærunque consequi solét?

22 Quòd si quis respondeat, præfatos sanctos Patres hoc solùm asserere voluisse, non esse licitum viris Ecclesiasticis arma corripere, aut vllum malefactorem, saltem per seipsos, pœna mortis, aut membrorum mutilationis afficere: hoc etenim sacri Canones [u] Clericis ob status decentiam penitùs interdicunt, & in transgressores pœnam Irregularitatis decernunt.

Hoc sanè facilè conuinci potest. Constat enim iuxta communem Theologorum [x] doctrinam, iure tantùm Canonico, & humano, non naturali, aut diuino Clericis prohiberi, ne arma capiant, aut aliquem malefactorem per seipsos occidant: quæ leges neque Summos Pontifices constringunt, neque alios tam strictè obligant, quin in ijs Papa dispensare possit. Quin etiam absque vlla expressa Summi Pontificis dispensatione possunt Clerici, & aliquando etiam tenentur, (si præsens necessitas vrgeat) vel in propriæ vitæ defensionem, vel in Reipublicæ ciuilis tutelam, quæ priuato cuiusque commodo anteponi debet, contra iniquum aggressorem cum inculpatæ defensionis moderamine tam Rempub. quàm

u Dist. 45. can. Episcopū in cap. Sententiam, Extra, Ne Clerici, vel Monach., & toto titulo de Clerico percussore.

x In secundā secundæ S. Thom. q. 64. ar. 4. vbi Aragona, Salon. & alij.

quàm ſeipſos defenſare.

23 Aliud igitur ſignificare voluerunt præclara illa ſanctæ Eccleſiæ lumina, nempè dominium gladij temporalis non eſſe penes Eccleſiam, aut Paſtores illius ſpirituales quà tales ſunt, ſed ſolùm penes Rẽpub. politicam, illiuſque Dominos temporales, neque ad viros Eccleſiaſticos, quatenus Eccleſiæ ſunt filij, ſpectare, vt armis corporalibus, ſed ſpiritualibus duntaxat, quæ propria ſunt militum Chriſti, iniurias ſibi allatas propulſent. Quòd ſi interdum contingat clericos materiali vti gladio, non illis competere, quà Eccleſiaſtici ſunt, ſed quà homines, aut corporis politici partes, & membra quædam, qui, vel in propriam defenſionem, lege naturali dictante, quòd vim vi repellere cuiuis homini liceat, vel in communem Reipublicæ politicæ tutelam (præhabita eorum, ad quos ſpectat, licentia) nonnunquam armis decertant.

24 Quapropter ſi à iure Eccleſiaſtico abſtrahamus, non minùs Summo Pontifici, alijſque Prælatis Eccleſiaſticis, qui ex Principum conceſſione poteſtatem temporalem habent, quàm cæteris etiam Principibus ſecularibus materiali vti gladio permittitur,

mittitur, & propterea ſicut Princeps temporalis ob Maieſtatis Regiæ dignitatẽ non omnia iudicia per ſeipſum exercet, ſed inferiores Iudices, atque miniſtros deſignat, qui ius dicant, & ſententiam Iudicis exequantur; quæ tamen omnia Princeps ipſe per ſeipſum, ſi vellet, exequi poſſet, cum tota auctoritas, quam alijs communicat, in ſeipſo ampliſſimè reſideat: ita Summus Pontifex, etiamſi ob ſtatus Eccleſiaſtici decorem, iudicia ſecularia, in cauſis præſertim criminalibus, non per ſeipſum, ſed per Iudices ſeculares à ſe ad hoc deputatos exerceat; quia tamen lege diuina cautum non eſt, ne Clerici auctoritate publica in cauſis capitalibus ſe immiſceant, ſatis liquet, poſſe Summum Pontificem ea omnia iudicia per ſeipſum ferre aut exequi,ad quæ ferenda, aut exequenda ipſe alijs poteſtatem impertitur.Ex quibus apparet prædictam Reſponſionem eſſe nimis debilem ad totius Eccleſiæ primitiuæ praxim,& præfatas ſanctorum Patrum auctoritates eneruandas.

25 Hanc quoque ſententiam ex parte ſequitur Gregorius Tholoſanus, lib.26.de Republica, cap. 5. qui exiſtimat Principes ſeculares propter peccata merè ſecularia,

quæ tamen bono spirituali, atque animarum saluti obsunt, non posse per auctoritatem Papalem suis dominijs priuari. Fauere etiam videntur plurimi ex illis Auctoribus inferiùs [y] citandi, qui asserunt Imperium Romanum non fuisse à Græcis ad Germanos sola Romani Pontificis auctoritate translatum; & ex illis quoque [z], qui negant Regem Childericum fuisse per Romanum Pontificem suo Regno priuatum, & Pipinum loco illius substitutum. *Ex hoc enim*, vt ait Otho Frisingensis [*], & Godefridus Viterbiensis [a], *Romani Pontifices Regna mutandi auctoritatem trahunt.*

[y] Nu. 414. & seq.

[z] Nu. 404. & seq.

[*] Lib. 5. hist. cap. 23.

[a] In ann. 754

26 Sed eam magis expressè tenent Sigebertus, vt constat ex Chronico in anno 1080. & ex Catalogo vbi dicit, *se rogatu Henrici Archidiaconi, & Decani Ecclesiæ S. Lamberti, validis Patrum argumentis respondisse epistolæ Hildebrandi Papæ, quam scripsit ad Hermannum Metensem Episcopũ in potestatis Regiæ calumniam.*

Vincentius Belluacensis in Speculo hist. lib. 25. cap. 84. vbi postquam quædam de abusu clauium dixerat, eaque referens ad Gregorium septimum, & Vrbanum secundum, hæc verba, quæ ex Sigeberto desumpserat,

pſerat, ſubiungit: *Nimirum vt pace omniũ bonorum dixerim, hæc ſola nouitas (ne dicam hæreſis) necdum è mundo emerſerat, vt Sacerdotes eius, qui dicit Regi Apoſtata, & qui regnare facit hypocritam propter peccata populi, doceant populum, quòd malis Regibus nullam debeant ſubiectionem; & licèt ei ſacramentum fidelitatis fecerint, nullam tamen debeant fidelitatem, nec periuri dicantur, qui contra Regem ſenſerint; immò qui Regi paruerit pro excommunicato habeatur, qui contra Regem fecerit à noxa iniuſtitiæ periurij abſoluatur.*

27 Nicolaus Cuſanus Cardinalis, qui lib. 3. de Concordantia Catholica, cap. 4. docet, *Principes Electores non habere poteſtatem eligendi à Romano Pontifice ſic, quòd niſi ipſe conſentiret, non haberent, aut ſi vellet, ab ipſis tollere poſſet.* Et cap. 5. affirmat, quòd *Imperatoris celſitudo eſt independens, quoad ſui naturam, & primò, & ſupremò diſtincta à ſpirituali, habens dependentiam immediatã à Deo.* Et in cap. 41. *Cogitet itaque,* inquit, *dum hæc inſtinctu turbatores pacis mentibus ſuggeruntur, ipſe primus omnium Romanus Pontifex ſe miniſtrum ex humiliatione exaltari, quodq; ſupremus aliorum mini-*

 ſterialem

sterialem curam habet, non dominationis imperium, ac vtrasq; à Deo esse potestates, ac nostro gratia tempore verè distinctas, vt Nicolaus asserit, &c.——Et consimilia multa ad minùs distinctionem independentem, & quòd desursum vtraque potestas descendat, probare videntur. Et illa fuit omniū antiquorum opinio vera, & si dubia nouiter exorta sunt ob sinistrum multorum complacendi studium, repetantur vetera. Et post pauca: *Si Regum*, inquit, *& Imperatorum depositiones, ac Imperij translationes, & cætera fortè ad hoc præsumendum Apostolicum mouerent, sciat, nisi fortè Religioni, & humilitati obstaret, omnibus illis verè, & clarißimè responderi posse, &c.*

28 Guilielmus Barclaius, lib. 4. de Regno contra Monarchomachos, cap. 4. in principio, *Inprimis*, inquit, *fatemur Reges omnes arctissimis & naturæ, & iurisiurandi vinculis astrictos, vt Dei mandata seruent, vt eum piè colant, vt omni studio incumbant in eam curam, ne subditi à vera religione declinent, & ad idololatriam, Iudaismum, aut hæresim prolabantur. Sed hæc tamen, si segniùs, si seciùs egerint, à Deo solo posse iudicari; quia soli Deo subiecti sunt: de temporali iudicio,*

iudicio, & subiectione loquimur. Nam quà Ecclesiæ filij, quà Christiani, quà oues Dominici gregis, omnes Principes terræ Summum Pontificem Petri successorem, Deíque Vicarium agnoscere debent, tantò se superiorem, quantò ipsi singulis de populo sint; vt quemadmodum rebelles aut alioqui capitalis criminis reos iudicare, & lictoribus ad supplicium tradere possint, ita supremus ille Ecclesiæ Princeps, & Pastor vniuersalis, hos in Deum delinquentes spirituali iudicio condemnare, & tortoribus inuisibilibus inuisibilis spiritus flagello, gladióque ancipiti excommunicationis plectendos tradere.

29 Auctor Apologiæ Protestantium pro Romana Ecclesia, Anglicè conscriptę, se etiam in hac eadem esse sententia satis apertè indicat. Nam in Præfatione ad Lectorem, sect. 19. satis clarè insinuat, doctrinam hanc de Principibus auctoritate Papali deponendis non esse vniuersalem totius Ecclesiæ, sed à *certis quibusdam Catholicis* solummodò propugnatam. Et sect. 20. ait, *Eos extra modum excedere, qui incompetentibus attributis Auctoritatis in temporalibus, atque totius mundani Principatus supremum Pastorem nimium onerant.* Et sect. 21.

22. 23. 24. fusè ostendit, non ideò Christianos à principio nascentis Ecclesiæ per multa deinceps secula, Reges, ac Imperatores, qui Ecclesiam persequebantur, omni honore, ac reuerentia prosecutos fuisse, quia ad id necessitate tantùm, & non religione coacti essent, quasi vires non suppeterent ad se ab eorum crudelitate liberandos; hanc enim *Puritanorum opinationem*, *seu conceptionem* appellat [b], *sed quia existimabant subditos quoscunque naturali obedientiæ vinculo Principibus suis legitimis astrictos esse, quam tanquam sacram, & inuiolabilem obseruandam esse, non solùm naturalis instinctus, sed ipsa etiam Christi religio nos admonet. Neque arma militiæ nostræ, vt Apostolus ait, esse carnalia, sed lachrymas, & orationes, vt S. Ambrosius affirmat.* Et tract. 3. sect. 5. asserit, *nos Anglos ex legum omnium, tam diuinarum, quàm humanarum præscripto serenissimo Regi nostro Iacobo indissolubiter in supremo totius mundanæ subiectionis gradu deuinctos esse.*

b *Quòd si quis* inquit, *cum Puritanis opinans* (Anglicè *conceited with the Puritans*) *responderet, Christum, & Apostolos fidelibus præcepisse, vt Imperatoribus etiam Ethnicis obedientiam præstarent, solùm pro tempore nascentis Ecclesiæ, quando Christianis deerant vires, &c. Nónne hæc expositio extorta est & Scripturæ verbis directè repugnans? &c.*

30 Eandem quoque sententiam amplectuntur quamplurimi horũ temporum Catholici nationis Gallicanæ, atque ex illis viri doctissimi, tam Ecclesiastici quàm Laici,

ci, vt constat ex Laurentio Bochello in Decretis Ecclesiæ Gallicanæ, & ex Tractatu Gallico de Iuribus, & libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, auctoritate Regis, ac Parlamenti Parisiensis in lucem edito. Nam anno Domini 1561 quidam Ioannes Tanquarellus [c] Parisijs à Procuratore Regio in iudicium vocatus erat, quòd publicè hanc propositionem defendisset: *Papa Christi Vicarius Monarcha spiritualem, & secularem habens potestatem, Principes suis præceptis rebelles Regno, & dignitatibus priuare potest.* Et per decretum Parlamenti ipsi Vniuersitatis Parisiensis Bidello iniunctum erat, vt ipse nomine, & vice dicti Ioannis, qui aufugerat, præfatam propositionem in plena Sorbona præsentibus Decano, & vniuersis Doctoribus recantaret, atque declararet, *se indiscretè, ac inconsideratè eam sustentasse, & disputasse, atque contrariam vt certam reputare; ideóque à Regia Maiestate errati sui veniam humiliter postulare.* Quo peracto ipsi Facultati Parisiensi prohibitum fuit Regis, ac Parlamenti nomine, sub pœnis amissionis priuilegiorum, alijsque grauioribus ad beneplacitum Parlamenti infligendis, ne deinceps eiusmodi propositiones in disputationem

c Apud Boc. lib. 5. tit. 3. cap. 6. & Tract. de Iuribus, &c. pag. 289.

ratione venire permitterent. Et anno Domini 1595. [d] simile Decretum sub pœna læsæ Maiestatis renouatum est.

d Apud Boch. lib. 5. tit. 4. cap. 8. pag. 755.

31 Præterea anno Domini 1595. [e] in generali Ordinum conuentu Parisijs celebrato Cardinalis de Pelleue, cæteriq; Prælati, qui tunc aderant, quædam Concilij Tridentini decreta recipere noluerunt, inter quæ illud erat Seff. 25. cap. 19. in quo permissio duelli Regibus interdicitur: *Concilium*, inquiunt, *Tridentinum excommunicat, & priuat Regem ciuitate illa, vel loco, in quo permittit fieri duellum. Hic articulus est contra auctoritatem Regis, qui non potest priuari suo Dominio temporali, respectu cuius nullum omninò superiorem recognoscit.*

e Apud Boch. lib. 5. tit. 20. cap. 45. pag. 917.

Iacobus etiam Leschasserius in tract. de libertate antiqua, & canonica Ecclesiæ Gallicanæ, [f] inter cætera summa capita, in quibus iuxta ius commune antiquam libertatem Ecclesiæ Gallicanæ fundari affirmat, hoc primum recenset: *Neque Papam, neque totum omninò Clerum ius habere de vlla re temporali statuendi, multo minùs de vllo Regno, seu Imperio supremo.*

f Apud Boc. lib. 4. tit. 21. cap. 1. pag. 646.

32 Demùm, alijs prætermissis, Petrus Pitheus, vir, teste Posseuino [g], *verè eruditus,* &

g In apparatu verbo Petrus Pithæus.

& antiquitatis sedulus perquisitor, in Codice, quem collegit, libertatū Ecclesiæ Gallicanæ, auctoritate Senatus in lucem edito, anno Domini 1594. [h] asserit, *Libertatem Ecclesiæ Gallicanæ duabus potissimùm niti maximis, quas Francia semper vt certas approbauit; quarum prima est, Summos Pontifices non posse aliquid præcipere, aut statuere, siue in generali, siue in particulari, quod attinet ad res temporales, in locis, & terris supremo Regum Christianissimorum dominio subiectis: Et si aliquid præceperint, vel statuerint, non teneri eorum subditos, tametsi sint Clerici, Summis Pontificibus eam ob causam obedire.* Et paulò inferiùs [i] hanc maximam particularem illi generali subnixam inter cæteras subiungit: *Regnum Franciæ, eiusq́; pertinentias dare in prædam Papa non potest, neque eo Regem priuare, aut alio quouis modo disponere: & non obstantibus quibuscunque monitionibus, excommunicationibus, vel interdictis, quæ à Papa ferri possunt, Subditi tamen obedientiam pro temporalibus debitam Regi præstare tenentur, neque in ea per Papam dispensari, aut absolui possunt.*

h Habetur in lib. de tract. Iurium, &c. tract. 8. pag. 251.

i Ibid. pag. 255.

33 Denique hanc sententiam fuisse cētum circiter ab hinc annis, à Doctoribus Scho-

Scholasticis nō sine probabilitate propugnatam fatetur Ioannes Trithemius, vir eximiæ sanctitatis, atque doctrinæ, qui in Chronico Monasterij Hirsaugiensis [k] ita scribit: *Ipse autem* (Henricus quartus) *primus est inter omnes Imperatores per Papam depositus. Scholastici certant, & adhuc sub Iudice lis est, vtrùm Papa Imperatorem possit deponere: quam quæstionem, cùm ad nos non pertineat, indiscussam relinquamus.* Quapropter tempore Trithemij quæstio hæc de potestate Papali Principes supremos è Regali solio pellendi, non erat ex mente ipsius vt res fidei certò definita, sed inter Scholasticos absque vlla hęreseωs, vel temeritatis nota hinc, illincque controuersa.

k In an. 1106

34 Miror itaque ob quam causam Cardinalis Bellarminus, dum præsentem controuersiam in lib. 5. de Rom. Pont. ex professo tractet, & in capite primo quæstionē proponat, sententiasq; recenseat, ne vnum quidem scriptorem Catholicum in fauorem huius secundæ sententiæ, quam tamen multi Catholici iam citati tuentur, proferat; cùm tamen pro prima sententia ab ipso ibidem relata, quæ dominium Pontificis directè in temporalibus defendit, & pro sua

sua tertia quæ dominium solùm indirectè in temporalibus Pontifici concedit, quamplurimos Auctores enumeret; nisi forsan eo fine id fecerit, vt Lector non adeò peritus rerum Theologicarum, in ipso primo ad quæstionem ingressu, antequàm rationes, & exempla, quæ ipse pro sua sententia confirmanda adducit, expendisset, de hac secunda sententia, quæ talem auctoritatem Principes deponendi, aut de rebus temporalibus omnium Christianorum disponendi, neque directè, neque indirectè Pontifici attribuit, opinionem iam prẹiudicatam haberet, eamq; non tam sententiam, quàm manifestam hæresim esse reputaret, quod quidem ipsemet Cardinalis Bellarminus satis apertè indicare videtur eo loco. Sed quàm parùm candidè ipse, cum bona eius venia dixerim, opiniones Auctorum referat, ipsumque controuersiæ statum proponat, & dum hanc secundam sententiam cōmemorat, nonnulla confundat, quæ distinguenda essent, quasi de industria Lectorum oculis tenebras offundere studeret, paulò infrà [l] copiosiùs ostendemus.

[l] Nu. 107. & seq. 121. & seq.

35 Ad hanc sententiam comprobandam quinque mihi inter alia videntur esse

præci-

præcipua argumenta.

Primum ſimile eſt illi, quo vtitur Card. m Bellar. aduerſus Summi Pontificis dominium directè in temporalibus: quia ſi Papa haberet poteſtatem priuandi Principes ſuis dominijs in ordine ad bonum ſpirituale, idque iure diuino, deberet id conſtare ex Scripturis, vel ſaltem ex Apoſtolorum traditione. Traditionem Apoſtolicam aduerſarij nullam proferunt; ex Scripturis duo potiſſimùm loca afferri poſſunt.

m Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 3.

Primus eſt Math. 16. vbi Chriſtus promiſit Petro claues regni cœlorum, at tradidiſſe claues regni terrarum nuſquam legitur. Et tametſi in verbis ſubſequentibus generaliter dictum ſit: *Et quodcunque ligaueris, & ſolueris ſuper terram, erit ligatum & ſolutum in cælis*: illud tamen vocabulum *quodcunque*, nō in tota ſua amplitudine, ſeu cum diſtributione completa, vt dicunt Logici, ſed cum quadam limitatione, ſeu cum diſtributione accommoda, vt loquuntur, vſurpandum eſſe, neque de quocunque ligamine, ſed de certo tantùm, ac determinato Chriſtum Dominum locutum eſſe nemo ambigere poteſt.

36 Atque ex his verbis antecedentibus, nempe

nempe *claues regni cælorum*, & subsequentibus, *& in cælis*, satis perspicuum est, vinculum hoc, quod ex Christi institutione per potestatem Ecclesiasticam ligari, & solui potest, non temporale esse, sed ad cœleste, & spirituale ligamen pertinere. Vnde Glossa Interlinearis in illud Math. 18. *quæcunque alligaueritis, &c. Vinculo*, inquit, *anathematis*. Quod etiam expressè asserit Franciscus Suarez celeberrimus Societatis Iesu Theologus, ita inquiens. [n] *Quòd verò additur, Erit ligatum & in cælo, satis declarat potestatem hanc non esse naturalem, sed supernaturalem, & ligamen illud esse spirituale, & superioris ordinis*. Et Ioannes Parisiensis: [o] *Quòd dicitur*, inquit, *secundò, Quodcunque solueritis, &c. Respondeo secundùm Chrysostomum & Rabanum, per hoc non intelligitur aliqua potestas data, nisi spiritualis, absoluendi scilicet à vinculo peccatorum. Stultum autem esset intelligere, quòd per hoc datur potestas absoluendi à vinculo debitorũ*. Quin imò ex prædictis verbis, *Tibi dabo claues, &c.* non posse colligi fuisse aliam potestatem Petro promissam, quam quæ illi collata est Ioh. 16. illis verbis, *Pasce oues meas*; apertè deducitur ex ipsomet Card.

n Tom. 5. disp. 1. sect. 2. nu. 3.

o In tract. de potest. Regia & Papali, cap. 15.

Bellar.[p] vt statim [q] clariùs apparebit.

37 Et quamuis in Breuiario Romano [r] legamus, *Deum Petro tradidisse omnia regna mundi*, hæc tamen verba in eo sensu accipere oportet, quo verba Nicolai Papæ 2. in epist. ad Mediolanéses intelligenda sunt, vbi ait *Christum B. Petro vitæ æternæ clauigero terreni simul, & cœlestis iura commisisse*, id est, Christum B. Petro concessisse ius, & potestatem spiritualem super vniuersum mundum, tum ex hypothesi, si totus mundus conuerteretur ad fidem, tum absolutè potestatem prædicandi Euangelium in vniuerso mundo, & imperandi in spiritualibus omnibus Christianis per totum orbem diffusis, atque soluendi, ac ligandi in terra & omnibus mundi regnis vinculum illud spirituale & cœleste, quod Math. 16. promiserat. *Allusit enim Nicolaus* (ait Cardin. [s] Bellarm.) *ad verba Domini Math. 16. Nec possumus* (inquit) *aliter exponere verba Nicolai, nisi velimus, Nicolaum 2. repugnare Nicolao primo, qui in epist. ad Michaëlem Imperatorem disertè docet Christum distinxisse actus, officia, & dignitates Pontificis, & Imperatoris, ne aut Imperator iura Pontificis, aut Pontifex iura Imperatoris præsumeret*

p Lib. 1. de Rom. Pont. cap. 12. in resp ad 6 obiect.
q Nu. 39.
r In Festo Apost. Petri & Pauli in Responsorio 3. 2. Nocturni.
s Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 5.

ret vsurpare.

38 Atque hunc fuisse sensum ipsius Ecclesiæ antiquioris constat ex oratione, quæ in festo Cathedræ S. Petri legi solet. *Deus, qui B. Petro Apostolo tuo collatis clauibus regni cælestis animas ligandi, atque soluendi Pontificium tradidisti, &c.* Tametsi paucis ab hinc annis vocabulum illud *Animas* è Breuiarijs Romanis iussu Clementis 8. reformatis penitùs expungatur, ne forsan opinioni Theologorum recentiorum de suprema, ac absoluta potestate Summi Pontificis in temporalibus derogare videretur.

39 Alter locus est Ioh. vltimo, vbi Christus illis verbis, *Pasce oues meas*, constituit Petrum Pastorem Ecclesiæ suæ. Veruntamen quàm debile sit argumentum, quod ex hoc loco deduci possit ad confirmandam potestatem Pontificis in temporalibus infrà [t] clariùs in solutione quintæ rationis Card. Bellar. elucebit. Nam hunc solum locum ex tota Scriptura noui Testamenti ipse ad suam sententiam corroborandam adhibuit, illumque ex Math. 16. suprà allegatum tanquam proposito suo minùs forsan deseruientem penitùs prętermisit, ideoque in eo loco Matthæi explicando non

[t] Nu. 319. & seq.

erat nobis tantoperè insistendū: cùm præsertim ex sententia ipsius Bellar.[u] in illis verbis Math. 16. *Tibi dabo claues, & quodcunque solueris, &c. solùm promissa sit non data* Petro potestas clauium regni cœlestis, *quas claues regni ipse, vt principalis, & ordinarius Præfectus tunc solùm accepit, cùm audiuit, Pasce oues meas.* Quare iuxta mentem Cardin. Bellarm. ex loco Math. 16. non potest probari fuisse vllam aliam potestatē Summo Pontifici communicatam, quàm quæ ratione officij Pastoralis spiritualis illi attribuenda est.

[u] Lib. 1. de Rom. Pont. cap. 12. ad 6. obiect.

40 Secundò probatur ratione à priori: nam potestas coercitiua spiritualis & temporalis sunt ex se actibus, officijs & dignitatibus [x] discretæ, atque ab inuicem independentes [y], duasque constituunt respublicas, vt inferiùs [z] patebit, & consequenter distincta habent fora, distincta iudicia, atque distinctas pœnas pro delictis infligendas: ergo sicut non potest respub. ciuilis irrogare pœnam spiritualem, cùm hæc reipubl. Ecclesiasticæ, non politicæ sit propria; ita neque spiritualis pœnam infligere temporalem, cùm hæc ad ciuilem non Ecclesiasticam pertineat.

[x] Suprà in principio Præfationis.
[y] Infrà nu. 64
[z] Nu. 83.

41 Et

41 Et cõfirmatur hæc ratio primò, quia, vt infrà[a] videbimus, Iudicia fori Ecclesiast. & ciuilis in cęteris omnibus cõuenire queunt, præterquàm in pœnarum inflictione, ex qua hæ potestates coercitiuæ potissimũ distingui debent; nam eandem causam, seu delictum, eundemque modum procedendi ad vtrumque forum spectare posse perspicuum est: neque discrimen aliquod singulare, nisi ex animaduersione atque supplicio, quod per vtrasque potestates ex sui natura infertur, assignari potest.

[a] Nu.90.& seq.

42 Confirmatur secundò, quia nulla respubl. si eius naturam spectemus, potest priuare subditum suum delinquentem, nisi bonis atque priuilegijs, quę illius reipublicę sunt propria: cum igitur bona reipub. ciuilis sint temporalia, atque Ecclesiasticæ spiritualia, sicut respublica temporalis non potest subdito suo delinquenti bona spiritualia auferre, ita nec spiritualis potest sibi subiectos, si peccauerint, bonorum temporalium priuatione castigare.

43 Tertium argumentum sumitur ab incommodis, quod Dialectici ad impossibile appellant. Primum autem & præcipuum inconueniens est, quia sequeretur

primò, Summum Pontificem non solùm habere iure diuino auctoritatem in ordine ad bonũ spirituale priuandi Principes suis dominijs, verùm etiam vita corporali.

Secundò sequeretur, posse Papam dare etiam licentiam cuilibet priuato, vt tales Principes in ordine ad idem bonum spirituale per insidias interficiat, si alioquin deponi commodè non possint.

44 Prima consequentia est ex se manifesta, tum quia, cum vita sit res temporalis, & Pontifex ex sententia Card. Bellar. plenam habeat potestatem disponendi de rebus temporalibus omnium Christianorum in ordine ad bonum spirituale, consequenter in ordine ad idem bonum habet etiam de vita temporali plenam disponendi facultatem: tum etiam quia, si penes Pontificem est potestas disponendi in ordine ad finem spiritualem de bonis fortunæ omnium Christianorum, etiam Principum, non potest assignari sufficiens ratio, quare in ordine ad eundem finem etiam de vita corporea Principum disponere non possit, qui plerunque vita priuari, quàm è regno pulsi viuere cum ignominia, optabilius arbitrantur.

45 Se-

45 Secunda etiam consequentia erit satis perspicua, si priùs supponamus, quod docet Gregorius Sayrus [b], cum quo cæteri Theologi, & totius Christiani orbis consuetudo in hoc consentiunt.

b In claue Regia, lib. 7. cap. 11. nu. 11.

Ita ergo scribit Sayrus: *Rex, Princeps, aut respublica legem statuere, aut facultatem alicui concedere absolutè non potest, vt quis ante iudicis sententiam malefactorem occidat. Ratio est, quia est contra ius naturæ, vt quis non auditus condemnetur. Etenim condemnationem iuridicam præcedere debet cognitio iuridica, ita scilicet, vt condemnandus citetur, eiq; defensio concedatur, vt exinde statuatur, licitè, an illicitè aliquid fecerit. Neque Princeps ipse, quamuis scientia priuata certò nouit aliquem morte dignum, eum tamen occidere potest, donec iuridicè conuincatur de crimine. Et hinc homicidij sunt rei occidentes veneno, vel aliàs secreto de mandato dominorum non citatos, non auditos, non damnatos, etiamsi rei læsæ maiestatis dicerentur, vt rectè docet Caietanus in verbo Homicidium. Et quamuis Princeps humanis legibus solutus sit, iuri tamen naturali subiectus est, exigit autem natura actus publici (qualis est iusta hominis occisio) vt ex potestate, & scientia publica procedat.*

Scholaſticis nõ ſine probabilitate propugnatam fatetur Ioannes Trithemius, vir eximiæ ſanctitatis, atque doctrinæ, qui in Chronico Monaſterij Hirſaugienſis [k] ita ſcribit: *Ipſe autem* (Henricus quartus) *primus eſt inter omnes Imperatores per Papam depoſitus. Scholaſtici certant, & adhuc ſub Iudice lis eſt, vtrùm Papa Imperatorem poſſit deponere: quam quæſtionem, cùm ad nos non pertineat, indiſcuſſam relinquamus.* Quapropter tempore Trithemij quæſtio hæc de poteſtate Papali Principes ſupremos è Regali ſolio pellendi, non erat ex mente ipſius vt res fidei certò definita, ſed inter Scholaſticos abſque vlla hęreſeωs, vel temeritatis nota hinc, illincque controuerſa.

k In an.1106

34 Miror itaque ob quam cauſam Cardinalis Bellarminus, dum præſentem controuerſiam in lib.5.de Rom. Pont. ex profeſſo tractet, & in capite primo quæſtionẽ proponat, ſententiaſq; recenſeat, ne vnum quidem ſcriptorem Catholicum in fauorem huius ſecundæ ſententiæ, quam tamen multi Catholici iam citati tuentur, proferat; cùm tamen pro prima ſententia ab ipſo ibidem relata, quæ dominium Pontificis directè in temporalibus defendit, & pro ſua

ſua tertia quæ dominium ſolùm indirectè in temporalibus Pontifici concedit, quamplurimos Auctores enumeret; niſi forſan eo fine id fecerit, vt Lector non adeò peritus rerum Theologicarum, in ipſo primo ad quæſtionem ingreſſu, antequàm rationes, & exempla, quæ ipſe pro ſua ſententia confirmanda adducit, expendiſſet, de hac ſecunda ſententia, quæ talem auctoritatem Principes deponendi, aut de rebus temporalibus omnium Chriſtianorum diſponendi, neque directè, neque indirectè Pontifici attribuit, opinionem iam prȩiudicatam haberet, eamq; non tam ſententiam, quàm manifeſtam hæreſim eſſe reputaret, quod quidem ipſemet Cardinalis Bellarminus ſatis apertè indicare videtur eo loco. Sed quàm parùm candidè ipſe, cum bona eius venia dixerim, opiniones Auctorum referat, ipſumque controuerſiæ ſtatum proponat, & dum hanc ſecundam ſententiam cōmemorat, nonnulla confundat, quæ diſtinguenda eſſent, quaſi de induſtria Lectorum oculis tenebras offundere ſtuderet, paulò infrà [l] copioſiùs oſtendemus.

[l] Nu. 107. & ſeq. 121. & ſeq.

35 Ad hanc ſententiam comprobandam quinque mihi inter alia videntur eſſe præci-

præcipua argumenta.

Primum ſimile eſt illi, quo vtitur Card. m Bellar. aduerſus Summi Pontificis dominium directè in temporalibus: quia ſi Papa haberet poteſtatem priuandi Principes ſuis dominijs in ordine ad bonum ſpirituale, idque iure diuino, deberet id conſtare ex Scripturis, vel ſaltem ex Apoſtolorum traditione. Traditionem Apoſtolicam aduerſarij nullam proferunt; ex Scripturis duo potiſſimùm loca afferri poſſunt.

m Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 3.

Primus eſt Math. 16. vbi Chriſtus promiſit Petro claues regni cœlorum, at tradidiſſe claues regni terrarum nuſquam legitur. Et tametſi in verbis ſubſequentibus generaliter dictum ſit: *Et quodcunque ligaueris, & ſolueris ſuper terram, erit ligatum & ſolutum in cœlis*: illud tamen vocabulum *quodcunque*, nō in tota ſua amplitudine, ſeu cum diſtributione completa, vt dicunt Logici, ſed cum quadam limitatione, ſeu cum diſtributione accommoda, vt loquuntur, vſurpandum eſſe, neque de quocunque ligamine, ſed de certo tantùm, ac determinato Chriſtum Dominum locutum eſſe nemo ambigere poteſt.

36 Atque ex his verbis antecedentibus, nempe

nempe *claues regni cælorum*, & subsequentibus, *& in cælis*, satis perspicuum est, vinculum hoc, quod ex Christi institutione per potestatem Ecclesiasticam ligari, & solui potest, non temporale esse, sed ad cœleste, & spirituale ligamen pertinere. Vnde Glossa Interlinearis in illud Math. 18. *quæcunque alligaueritis, &c. Vinculo*, inquit, *anathematis*. Quod etiam expreßè asserit Franciscus Suarez celeberrimus Societatis Iesu Theologus, ita inquiens. [n] *Quòd verò additur, Erit ligatum & in cælo, satis declarat potestatem hanc non esse naturalem, sed supernaturalem, & ligamen illud esse spirituale, & superioris ordinis.* Et Ioannes Parisiensis: [o] *Quòd dicitur*, inquit, *secundò, Quodcunque solueritis, &c. Respondeo secundùm Chrysostomum & Rabanum, per hoc non intelligitur aliqua potestas data, nisi spiritualis, absoluendi scilicet à vinculo peccatorum. Stultum autem esset intelligere, quòd per hoc datur potestas absoluendi à vinculo debitorũ.* Quin imò ex prædictis verbis, *Tibi dabo claues, &c.* non posse colligi fuisse aliam potestatem Petro promissam, quam quæ illi collata est Ioh. 16. illis verbis, *Pasce oues meas*; apertè deducitur ex ipsomet Card.

n Tom. 5. disp. 1. sect. 2. nu. 3.

o In tract. de potest. Regia & Papali, cap. 15.

Bellar.p vt statim q clariùs apparebit.

37 Et quamuis in Breuiario Romano r legamus, *Deum Petro tradidisse omnia regna mundi*, hæc tamen verba in eo sensu accipere oportet, quo verba Nicolai Papæ 2. in epist. ad Mediolanẽses intelligenda sunt, vbi ait *Christum B. Petro vitæ æternæ clauigero terreni simul, & cœlestis iura commisisse*, id est, Christum B. Petro concessisse ius,& potestatem spiritualem super vniuersum mundum, tum ex hypothesi, si totus mundus conuerteretur ad fidem, tum absolutè potestatem prædicandi Euangelium in vniuerso mundo, & imperandi in spiritualibus omnibus Christianis per totum orbem diffusis, atque soluendi, ac ligandi in terra & omnibus mundi regnis vinculum illud spirituale & cœleste, quod Math. 16. promiserat. *Allusit enim Nicolaus* (ait Cardin. s Bellarm.)*ad verba Domini Math.16. Nec possumus* (inquit) *aliter exponere verba Nicolai, nisi velimus, Nicolaum 2. repugnare Nicolao primo, qui in epist. ad Michaëlem Imperatorem disertè docet Christum distinxisse actus, officia, & dignitates Pontificis, & Imperatoris, ne aut Imperator iura Pontificis, aut Pontifex iura Imperatoris præsumeret*

p Lib.1.de Rom.Pont. cap.12 in resp ad 6 obiect.

q Nu.39.

r In Festo Apost. Petri & Pauli in Responsorio 3. 2.Nocturni.

s Lib.5. de Rom.Pont. cap.5.

ret vsurpare.

38 Atque hunc fuisse sensum ipsius Ecclesiæ antiquioris constat ex oratione, quæ in festo Cathedræ S. Petri legi solet. *Deus, qui B. Petro Apostolo tuo collatis clauibus regni cælestis animas ligandi, atque soluendi Pontificium tradidisti, &c.* Tametsi paucis ab hinc annis vocabulum illud *Animas* è Breuiarijs Romanis iussu Clementis 8. reformatis penitùs expungatur, ne forsan opinioni Theologorum recentiorum de suprema, ac absoluta potestate Summi Pontificis in temporalibus derogare videretur.

39 Alter locus est Ioh. vltimo, vbi Christus illis verbis, *Pasce oues meas*, constituit Petrum Pastorem Ecclesiæ suæ. Veruntamen quàm debile sit argumentum, quod ex hoc loco deduci possit ad confirmandam potestatem Pontificis in temporalibus infrà [t] clariùs in solutione quintæ rationis Card. Bellar. elucebit. Nam hunc solum locum ex tota Scriptura noui Testamenti ipse ad suam sententiam corroborandam adhibuit, illumque ex Math. 16. suprà allegatum tanquam proposito suo minùs forsan deseruientem penitùs prętermisit, ideóque in eo loco Matthæi explicando non

[t] Nu. 329. & seq.

erat nobis tantoperè insistendũ: cùm præsertim ex sententia ipsius Bellar.[u] in illis verbis Math. 16. *Tibi dabo claues, & quodcunque solueris, &c. solùm promissa sit non data* Petro potestas clauium regni cœlestis, *quas claues regni ipse, vt principalis, & ordinarius Præfectus tunc solùm accepit, cùm audiuit, Pasce oues meas.* Quare iuxta mentem Cardin. Bellarm. ex loco Math. 16. non potest probari fuisse vllam aliam potestatẽ Summo Pontifici communicatam, quàm quæ ratione officij Pastoralis spiritualis illi attribuenda est.

u Lib. 1. de Rom. Pont. cap. 12. ad 6. obiect.

40 Secundò probatur ratione à priori: nam potestas coercitiua spiritualis & temporalis sunt ex se actibus, officijs & dignitatibus [x] discretæ, atque ab inuicem independentes [y], duasque constituunt respublicas, vt inferiùs [z] patebit, & consequenter distincta habent fora, distincta iudicia, atque distinctas pœnas pro delictis infligendas: ergo sicut non potest respub. ciuilis irrogare pœnam spiritualem, cùm hæc reipubl. Ecclesiasticæ, non politicæ sit propria; ita neque spiritualis pœnam infligere temporalem, cùm hæc ad ciuilem non Ecclesiasticam pertineat.

x Suprà in principio Præfationis.
y Infrà nu. 64
z Nu. 83.

41 Et

41 Et cõfirmatur hæc ratio primò, quia, vt infrà[a] videbimus, Iudicia fori Ecclesiast. & ciuilis in cęteris omnibus cõuenire queunt, præterquàm in pœnarum inflictione, ex qua hæ potestates coercitiuæ potissimũ distingui debent; nam eandem causam, seu delictum, eundemque modum procedendi ad vtrumque forum spectare posse perspicuum est: neque discrimen aliquod singulare, nisi ex animaduersione atque supplicio, quod per vtrasque potestates ex sui natura infertur, assignari potest.

[a] Nu. 90. & seq.

42 Confirmatur secundò, quia nulla respubl. si eius naturam spectemus, potest priuare subditum suum delinquentem, nisi bonis atque priuilegijs, quę illius reipublicę sunt propria: cum igitur bona reipub. ciuilis sint temporalia, atque Ecclesiasticæ spiritualia, sicut respublica temporalis non potest subdito suo delinquenti bona spiritualia auferre, ita nec spiritualis potest sibi subiectos, si peccauerint, bonorum temporalium priuatione castigare.

43 Tertium argumentum sumitur ab incommodis, quod Dialectici ad impossibile appellant. Primum autem & præcipuum inconueniens est, quia sequeretur

45 Secunda etiam consequentia erit satis perspicua, si priùs supponamus, quod docet Gregorius Sayrus [b], cum quo cæteri Theologi, & totius Christiani orbis consuetudo in hoc consentiunt.

Ita ergo scribit Sayrus: *Rex, Princeps, aut respublica legem statuere, aut facultatem alicui concedere absolutè non potest, vt quis ante iudicis sententiam malefactorem occidat. Ratio est, quia est contra ius naturæ, vt quis non auditus condemnetur. Etenim condemnationem iuridicam præcedere debet cognitio iuridica, ita scilicet, vt condemnandus citetur, eiq; defensio concedatur, vt exinde statuatur, licitè, an illicitè aliquid fecerit. Neque Princeps ipse, quamuis scientia priuata certò nouit aliquem morte dignum, eum tamen occidere potest, donec iuridicè conuincatur de crimine. Et hinc homicidij sunt rei occidentes veneno, vel aliàs secreto de mandato dominorum non citatos, non auditos, non damnatos, etiamsi rei læsæ maiestatis dicerentur, vt rectè docet Caietanus in verbo Homicidium. Et quamuis Princeps humanis legibus solutus sit, iuri tamen naturali subiectus est, exigit autem natura actus publici (qualis est iusta hominis occisio) vt ex potestate, & scientia publica procedat.*

[b] In claue Regia, lib. 7. cap. 11. nu. 11.

48 Ex qua doctrina euidentissimè colligitur consequentia præcedens. Cum enim ex sententia Card. Bellarm. Summus Pontifex sit supremus Princeps omnium Christianorum, etiam Regum, non solum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus in ordine ad bonum spirituale, & consequenter in ordine ad illud bonum tantam habeat super Principes auctoritatem, quantam Principes ipsi super suos subditos habent potestatem; necessariò consequitur, quòd habeat potestatem lupos quoscunque, etiam Principes qui Ecclesiam deuastant, latrones pubicos boni spiritualis, assassinos, & alios non viarum, sed animarum inuasores, hostes, ac perturbatores Ecclesiæ (quales sunt Principes hæretici, qui alios ad hæresim pertrahere conantur) extremo supplicio afficiendi. Et si crimen est publicum, ac notorium, aut si ipsi ita potentes sunt, vt sine periculo rebellionis capi non queant (quales sunt omnes eiusmodi Principes) possunt sine citatione, defensione, & processu in absentia condemnari.

49 Atque post latam sententiam, & declaratoriam criminis qua iustè ad mortem condemnantur, potest summus Pontifex

concedere hominibus priuatis facultatem huiusmodi malefactores manifestos veneno, aut alijs vijs occultis, vel apertis è medio auferendi. Ex quo sequitur, cùm huiusmodi condemnationis sententia ferri possit ita secretò, vt vix possibile sit ad talium Principum notitiam peruenire, non posse eiusmodi Principes vix vno temporis momento vel de propria vita, vel de subditorum fidelitate esse securos, sed ipsorum salutem ex Pontificis beneplacito quàm maximè dependere. Cum enim ex mente Bellar.[e] quid bono spirituali prosit, noceat, vel obsistat penes Pontificem sit iudicare, eiusque iudicio acquiescendum; quis non videat, quòd voluntas Pontificis (iuxta illud Poetæ) pro ratione stare debeat, eiusque iudicium tam quoad vitam, quàm bona, cæteraque omnia temporalia quæ bono spirituali obsunt, ab illius beneplacito vix disiungi possit?

50 Secundũ inconueniẽs est, quia non solùm principes hæretici, sed etiam qui Episcopatus vendunt, Ecclesias diripiunt, aut alia scelera committunt, immò, qui non eo modo viuunt, quo secundùm suum statum tenentur, possent dominijs suis temporalibus

e Lib.4. de Rom. Pont. cap. 1 & 5. & Math. Tortus in Respons. ad Apologiã p. 6. *Quando (inquit) igitur de re sacra, de re spirituali, de re, quæ ad salutem, vel perniciem pertinet, nemo Iudex magis competens, fingi potest ipso Summo Pontifice.* Neque de eius iudicio licet alicui iudicare. *Can. patet, & can. Aliorum 9. q. 3.*

bus per potestatẽ Pontificis spoliari: quod ipsemet Card. Bellar. in quinta sua ratione satis apertè indicat, vt inferiùs [d] videbimus. Et si facinora, quæ perpetrant, pœna capitali sunt digna, atque publica sunt, & notoria, ac spirituali saluti aliorum præsertim obsunt, possent etiam capitis condemnari, [e] ne dicam ijsdem planè modis, quibus Principes hæretici, è medio tolli.

d Nu. 327. 329.

e Nu. 356.

51 Tertium inconueniens est, quia sequeretur non solùm Papam, verùm etiam inferiores Episcopos [f] habere quoque in ordine ad bonum spirituale potestatẽ Principes hæreticos, aut qui non eo modo viuunt, quo secundùm suum statum tenentur, qui illis in spiritualibus subiecti sunt, non solùm deponendi, verùm etiam ob crimina, quæ extremo supplicio digna sunt, vita priuandi, si argumentatio Card. Bellar. contra dominium Papale directè in temporalibus rectè concludit. Ita enim ipse argumentatur: [g] *Si Papa est Dominus supremus totius orbis Christiani, ergo singuli Episcopi sunt Principes temporales in oppidis suo Episcopatui subiectis, siquidem id, quod est Papa in vniuersa Ecclesia, est quilibet Episcopus in particulari:* nam idem planè argumentum

f Nu 355.

g Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 3.

mentum dominio Pontificis indirectè in temporalibus accommodari posse, satis manifestum est.

52 Quartum inconueniens est, quia hęc doctrina de temporali Summi Pontificis potestate, eaque suprema in ordine ad bonum spirituale, sub terminis adeò vniuersalibus tradita, non distinctè explicando, quantum, & cuius generis bonum requiratur ad hoc, vt penes Papam sit potestas disponendi de rebus temporalibus omnium Christianorum, etiam Regum, ac Imperatorum, iustam videtur præbere causam perturbandi pacem publicam, & innumeras suspiciones, atque terrores animis Principum incutiendi, cùm præsertim Summus Pontifex sit etiam ipse Princeps politicus, & homo humanis infirmitatibus subiectus, sicut cæteri, qui affectionibus iræ, inuidiæ, auaritiæ, atque dominandi, statusque sui temporalis amplificãdi libidine non solùm concitari, verùm sub prætextu etiam boni spiritualis superari nonnunquam possit.

53 Neque enim satis declarat hæc sententia, an Sũmus Pontifex plenam habeat in temporalibus potestatem super malos Principes tantùm, idque propter omnia crimina,

crimina, tam ſecularia, quàm ſpiritualia, vel propter certa quædam facinora duntaxat; an etiam ſuper bonos Principes, qui tamen non tantam perfectionem aſſecuti ſunt, neque ſpirituale Eccleſiæ bonum adeò promouere ſtudent, ſicut alij vellent, ſi ad Principatus apicem eueherentur. Quis enim ignorat maximam bono ſpirituali fore acceſſionem, ſi Principes plura fundarent Monaſteria tum virorum, tum mulierum, qui cum omni puritate Deo inſeruirẽt, & continuis precibus (quæ cœli penetrandi vim habent) pro Reipublicæ ſpiritualis, atque politicæ neceſſitatibus ipſum deprecarentur: Si gymnaſia erigerent, in quibus omni doctrinæ, ac pietatis genere iuuentus inſtrueretur: Si Collegia inſtituerent, quæ viris eruditis omnia neceſſaria ad quoſcunque hæreticorum libros confutandos ſuppeditarent: Si ædes fabricarent, in quibus viri docti, & pij alerentur, qui ad infideles atque hęreticos conuertendos aſſiduè mitterentur?

54 Vtrùm igitur propter eiuſmodi ſpirituale bonum penes Pontificẽ ſit poteſtas Principem Secularem, cui pia hæc opera præſtare cordi non eſt, Regno ſuo priuandi,

di, & alium, qui illa efficere paratus esset, in locum suum substituendi, non satis declarat hæc sententia, sed sub terminis nimis generalibus, nempè *in ordine ad spirituale bonum, in ordine ad finem spiritualem*, potestatem hanc indistinctè relinquit; neque satis explicat, quid per bonum spirituale intelligi debeat, neque vtrùm propter bonum spirituale conseruandum duntaxat, vel etiã amplificandum, neque an propter bonum vniuersale omnium, seu plurimorum, an etiam ob particulare aliquorum talis suprema potestas super Principes Seculares in Papa resideat.

55 Quapropter non immeritò Comes Salisburiensis, nunc Regni Angliæ supremus Thesaurarius, vt refert P. R. [i] auctor tractatus Anglici de Mitigat. pag. 20. affirmauit, *se iamdiu molestia affectum esse, quòd clara aliqua explicatio auctoritatis Papalis per publicam aliquam, ac definitiuam sententiam orthodoxam, &c. hactenùs non sit facta* (ex qua scilicet tam Principibus, quàm populo Christiano constare posset, quantam auctoritatẽ, & in quibus casibus habeat Summus Pontifex super Principes Seculares in rebus temporalibus potestatem) *vt non solùm*

i Iste Auctor creditur esse P. Rob. Parsonius Iesuita Anglus.

lùm Principes illi, qui istam Superioritatem (Papalem) agnoscunt, à continuarum proditionum timoribus, ac suspicionibus, atque à cruentorum assasinorum impetitionibus securi esse possint, verùm etiam illi Reges, qui talem auctoritatem non approbant, & benignam nihilominùs de suis subditis opinionem retinere cupiunt, certò cognoscant, quantam fiduciam in ipsorum fidelitate, quod ad ciuilem obedientiā attinet, tutò reponere queant, quomodocunque in rebus quæ ad conscientiam spectant, ab eis disiungi se conspiciant.

56 Ita enim non solùm Principes Seculares de suo erga Pastorem spiritualem officio, sed fideles etiam subditi, præterquam quòd multis periculis, tum vitæ, tum bonorum inde liberarentur, de debita vtrisque obedientia iure diuino præstanda certiores redderentur. Neque molesta, sed potiùs gratissima & Summo Pontifici, & Principibus Secularibus deberet esse eiusmodi declaratio: nam si Pontifex talem habeat auctoritatem sibi à Christo traditam, Ecclesia, quæ columna & firmamentum est veritatis, quęque in rebus fidei determinandis, Spiritu sancto ei assistente, errare nequit, illam Pontifici non denegabit, ne-

que

que Principes Christiani, qui colla sua Christi iugo sponte submiserunt, eiusmodi potestatem Pontifici à Christo concessam, & per Ecclesiæ definitionem illis patefactā grauatè ferent: Sin autem talem auctoritatem ex Christi institutione Pontifex non habeat, (*de quo certant Scholastici*, vt ait Trithemius, *& adhuc sub Iudice lis est*) non est, quòd illam sibi arroget in summum Supremorum Principum præiudicium, *quibus nemo præstantior est, aut similis in rebus omnibus creatis*, inquit Ignatius in epist. ad Smyrnenses, & *qui à Deo secundi sunt, & solo Deo minores*, ait Tertullianus ad Scapulam, cap. 2. *Non habentes parem vllum super terram: summitas & caput omnium super terram hominum*, vt inquit Chrysost. hom. 2. ad pop. Antioch.

57 Neque satisfacit Responsio illius Auctoris P. R. qui ibidem dicit: *Quamuis inter Canonistas & Theologos controuersia adhuc sit de modo, quo Papa talem habeat in temporalibus auctoritatem, directè scilicet, an indirectè, vtrosque tamen vnanimiter consentire, Christum in Ecclesia talem reliquisse auctoritatem temporalem in casibus magni ponderis; quia alioqui Ecclesiæ nec*

non sufficienter prospexisset. Et idem planè Responsum adhibet Matthæus Tortus[k] (seu ipse potiùs, sub Torti nomine, Card. Bellarm. vt nõnulli opinantur:) *De qua re*, inquit, *Theologi, & Iurisconsulti disputant; siquidem inter omnes conuenit, posse Pontificem Maximum hæreticos Principes iure deponere, & subditos eorum ab obedientia liberare. Cum hac enim conditione Reges terræ ad Ecclesiam admittuntur, vt sceptra sua Christo subijciãt, & fidem ac religionem non euertere, sed protegere, defendere, non oppugnare debeant. Quòd si nolint, ius est illi, qui toti Ecclesiæ vice Christi præest, eos à communione fidelium segregare, subditisq; interdicere, ne illis pareant*. Et infrà:[l] *Neque de hac re*, inquit, *vllæ sunt inter Doctores Scholasticos controuersiæ, alioqui proferat aduersarius vel vnum Catholicum Auctorem, qui scribat non licere Summo Pontifici Regem, vel Principem hæreticum excommunicare, & populum Catholicum ab eius obedientia liberare*.

k In Respons. ad Apolog. Anglic. pag. 9.

l Pag. 60.

59 Non, inquam, satisfacit hæc Responsio, vt partim ex supradictis[m] constat, vbi plures t[illegible]ologos, tum Iurisconsultos pr[illegible]i apertè negant, talem [illegible] excommunicandi;

m Nu. 4 & seq.

candi,& per Censuras spirituales,quæ Reipublicæ spirituali, eiusque regimini proportionatæ sunt, coercendi, (de hoc enim inter Catholicos non controuertitur) sed deponendi Principes delinquentes,eosque pœnis temporalibus castigandi, qui quoad tales pœnas,iuxta sanctorum Patrum,quos suprà [n] retulimus,doctrinam, diuino examini relinquendi sunt, Summo Pontifici ex Christi institutione vllo modo competere, &, vt ait Trithemius anteà [o] citatus, *Scholastici certant, & adhuc sub Iudice lis est, an Papa possit Imperatorem deponere:* partim ex infrà dicendis clariùs apparebit,quando ad rationes quæ à P. R. [p], & à Matthæo Torto [q] iam adductæ sunt, nempe *quia alioqui Christus Dominus Ecclesiæ necessitatibus non satis consuluisset, & quòd reges terræ cum hac conditione ad Ecclesiam admittuntur, vt Sceptra sua Christo subijciant,* [r] *&c.* speciatìm respondebimus.

n Nu. 5. & seq.

o Nu. 33.

p Nu. 176. & seq.

q Nu 303. & seq.

r Sunt enim 2. & 4. ratio Card. Bellar.

60 Quartum argumentum sumitur ex praxi totius Ecclesię ab ipsis primordijs per multa deinceps secula; nusquam enim in Scriptura sacra, vel apud antiquos Patres vlla fit mentio de potestate vel Pontificis, vel populi Christiani, Principes Ecclesiam perse-

persequentes aut occidendi, aut principatu priuandi, sed ad crucem Christi tollendã, & persecutiones pro fide Christi tolerandas, atque ad obedientiam Principibus etiam infidelibus exhibendam tum Christus ipse, tum Apostoli, tum sancti Patres vnanimi consensu Christianos passim adhortantur; at si vel Summus Pontifex, vel populus Christianus aliquo legis Euangelicæ præcepto tenerentur, quando vires illis suppetunt, Principes Ecclesiam deuastantes è principatu eijcere, profectò de tali præcepto, quod tanti ponderis est, aut Christus ipse, aut Apostoli, aut aliqui saltem ex sanctis Patribus Ecclesiæ primitiuę, quorum plurimi singulari tam doctrina, quàm zelo sunt præditi, pro debito suo officio pastorali fidelem populum instituissent; neque verisimile est voluisse Christũ imponere fidelibus necessitatem Principibus, qui tunc Ecclesiam persequebantur, tributa pro temporali suo principatu illis debita soluendi, & necessitatem, qua Christiani obligantur ad auferendum à Principibus Principatum, si vires adsint, tacere voluisse.

61 Quoniam igitur Christus Domi-

nus [r] discipulos suos, quibus tam amplam dedit potestatem infirmos curandi, mortuos suscitandi, dæmones eijciendi, &c. misit tamen in orbem terrarum, tanquam oues in medio luporum, eosque hortatus est, vt crucem eius tollant, eumque sequantur, vt persecutiones & flagella patienter sustineant, neque in persecutores violenter insurgãt, sed potiùs cũ persecuti eos fuerint in vna ciuitate, fugiant in aliã, & si eos percusserint in dexterã maxillã, præbeant illis & alteram. Quoniam etiam sancti Apostoli Petrus & Paulus sæpiùs [s] admonent fideles, vt Principibus etiam infidelibus, & qui tunc temporis Ecclesiam persequebantur, subditi essent non solũ propter irã, sed etiã propter conscientiã: & antiqui Patres [t] idẽ Domini præceptum sæpissimè inculcant:

62 Quoniam insuper sanctissimus pariter & doctissimus Papa Gregorius [u], vt infrà [x] apparebit, apertè fatetur, in sua fuisse potestate, vt Longobardorum gens (qui Romanam Ecclesiam, & totam Italiam crudeliter diuexabant) nec Reges, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione diuisa esset; quia tamen Deum timebat, in mortem alicuius se misce-

r Math. 10. Luc. 10.

s Ad Rom. 13. ad Tit. 3. 1. Pet. 2.

t Infra nu. 284. 285.

u In epist. ad Sabinian.

x Nu. 256.

cere formidabat, non est credibile aut summum Pontificem, aut populum Christianum, quando vires illis suppetunt, talem à Christo accepisse potestatem, Principes Ecclesiam persequentes vel dominijs, vel vita priuandi: quin potiùs si tale præceptũ de eiusmodi Principibus è principatu pellendis extitisset, profectò, cum sit præceptum tanti momenti, quodque absque summo æternæ salutis periculo à Christianis ignorari vix queat, vel Christus ipse, vel Apostoli, vel aliqui saltem ex antiquis Patribus pro debita illorum cura Pastorali, aliquam illius memoriã posteris reliquissent, neque vniuersi illud tam alto silentio præterijssent. Circa hoc argumentũ vide plura inferiùs [y], & quæ superiùs [z] etiam docuit Petrus Damianus qui vixit ante Pontificatum Gregorij 7. qui, vt testantur Godefridus [a] Viterbiensis, Otho Frisingensis [b], Trithemius [c], & alij, primus omnium Pontificum Imperatorem deposuit, & doctrinam hanc nouam, prioribusque seculis incognitam de potestate Papali Principes deponendi in Christianorum scholas inuexit.

y Nu. 267.
z Nu. 11.
a In Henr. 4.
b Lib. 6. hist. cap. 35. & lib. 1. de gestis Friderici, cap. 1.
c Supra nu. 33.

63 Quintum denique argumentum est: Qui absque sufficienti ratione iugo al-

terius poteſtatis colla Principum in rebus temporalibus ſubijcere præſumit, nefandum perduellionis crimen incurrit, & maximam Principibus irrogat iniuriam, cum ipſi nullum in temporalibus Superiorem recognoſcant, vt Innocentius[d] tertius, alijq́; plurimi ſuperiùs[e] citati fatentur, at nulla ſufficiens ratio aſſignari poteſt huius Pontificiæ poteſtatis priuandi Principes ſuis dominijs temporalibus etiam in ordine ad bonum ſpirituale, ergo, &c. Maior ex ſe conſtat: Minor autem probatur; nam ſi qua eſſet, maximè eſſent rationes Card. Bellar. quo nemo hoc ſeculo doctiùs, nemo accuratiùs de rebus hodie controuerſis ſcripſit, at ſingulæ eius rationes ſunt valdè inſufficientes, & ex ipſiuſmet principijs facillimè ſolui poſſunt, ergo &c.

d Cap. Solitæ Extra. de maiorit. & obedient.

e Nu. 5. & ſeq.

64 Pro quorum ſolutione, & præſentis controuerſiæ maiori dilucidatione diligenter obſeruanda eſt doctrina, quam ſparſim[f] tradidit Card. Bellarm. ex qua ſingulæ eius rationes facillimè euertuntur.

f In lib. præſertim 5. de Rom. Pont.

Primò igitur docet, *poteſtatem ciuilem, & Eccleſiaſticā eſſe ex ſe duas diſtinctas*[g] *poteſtates, quæ habeant diſtinctos actus, officia, fines, &c. duaſq́; conſtituere*[h] *reſpublicas, quæ habeant*

g Lib. 5. cap. 3. 5. & 6.

h Cap. 6.

habeant distinctos Principes, leges, iudicia, ”
&c. vt patet [i] *tempore Apostolorum: & pote-* ”
statem politicam esse [k] *temporalem, quæ pro fi-* i Cap.6.
ne habeat pacem temporalem, Ecclesiasticam k Cap.6.
verò esse spiritualem, & pro fine habere salu- ”
tem spiritualem animarum; atque veram po- ”
testatem politicam posse consistere [l] *absque or-* ”
dine ad veram potestatem Ecclesiasticam, vt l Cap.6.
patet in Principibus infidelibus, quorum do- ”
minio ciuiliter subiecti erant etiam Pontifices, ”
non solùm de facto, [m] *sed etiam de iure, vt pa-* ” m Lib.2.de
tet in S. Paulo, qui Act. cap.25. cum accusa- Rom.Pont.
retur seditionis, & tumultus in populo excita- cap.29.
ti, ad Cæsarem appellauit, eumq; Iudicem ag- ”
nouit. ”

65 Secundò docet, etiam *Christum Do-* ”
minum distinxisse actus, officia, & dignitates ”
[n] *Pontificis, & Imperatoris, ne aut Imperator* n Lib.5.cap.5
iura Pontificis, aut Pontifex iura Imperatoris ”
præsumeret vsurpare; & propterea Imperium ”
à Pontificatu absolutè [o] *non pendere, atque* ”
non solùm Reges, & Imperatores Christianos o Cap.3.
nullum superiorem in temporalibus recognos- ”
cere, verùm etiam infideles non solùm ante, ”
sed etiam post [p] *Christi aduentum esse veras,* p Cap.3.
& supremos Principes [q] *suorum regnorum,* q Cap.2.
quia dominium non fundatur in gratia, aut ”

di, & alium, qui illa efficere paratus esset, in locum suum substituendi, non satis declarat hæc sententia, sed sub terminis nimis generalibus, nempè *in ordine ad spirituale bonum, in ordine ad finem spiritualem*, potestatem hanc indistinctè relinquit; neque satis explicat, quid per bonum spirituale intelligi debeat, neque vtrùm propter bonum spirituale conseruandum duntaxat, vel etiã amplificandum, neque an propter bonum vniuersale omnium, seu plurimorum, an etiam ob particulare aliquorum talis suprema potestas super Principes Seculares in Papa resideat.

55 Quapropter non immeritò Comes Salisburiensis, nunc Regni Angliæ supremus Thesaurarius, vt refert P. R.[i] auctor tractatus Anglici de Mitigat. pag. 20. affirmauit, *se iamdiu molestia affectum esse, quòd clara aliqua explicatio auctoritatis Papalis per publicam aliquam, ac definitiuam sententiam orthodoxam, &c. hactenùs non sit facta* (ex qua scilicet tam Principibus, quàm populo Christiano constare posset, quantam auctoritatẽ, & in quibus casibus habeat Summus Pontifex super Principes Seculares in rebus temporalibus potestatem) *vt non solùm*

i Iste Auctor creditur esse P. Rob. Parsonius Iesuita Anglus.

lùm Principes illi, qui istam Superioritatem (Papalem) agnoscunt, à continuarum proditionum timoribus, ac suspicionibus, atque à cruentorum assasinorum impetitionibus securi esse possint, verùm etiam illi Reges, qui talem auctoritatem non approbant, & benignam nihilominùs de suis subditis opinionem retinere cupiunt, certò cognoscant, quantam fiduciam in ipsorum fidelitate, quod ad ciuilem obedientiã attinet, tutò reponere queant, quomodocunque in rebus quæ ad conscientiam spectant, ab eis disiungi se conspiciant.

56 Ita enim non solùm Principes Seculares de suo erga Pastorem spiritualem officio, sed fideles etiam subditi, prætérquam quòd multis periculis, tum vitæ, tum bonorum inde liberarentur, de debita vtrisque obedientia iure diuino præstanda certiores redderentur. Neque molesta, sed potiùs gratissima & Summo Pontifici, & Principibus Secularibus deberet esse eiusmodi declaratio: nam si Pontifex talem habeat auctoritatem sibi à Christo traditam, Ecclesia, quæ columna & firmamentum est veritatis, quęque in rebus fidei determinandis, Spiritu sancto ei assistente, errare nequit, illam Pontifici non denegabit, neque

que Principes Christiani, qui colla sua Christi iugo sponte submiserunt, eiusmodi potestatem Pontifici à Christo concessam, & per Ecclesiæ definitionem illis patefactã grauatè ferent: Sin autem talem auctoritatem ex Christi institutione Pontifex non habeat, *(de quo certant Scholastici*, vt ait Trithemius, *& adhuc sub Iudice lis est)* non est, quòd illam sibi arroget in summum Supremorum Principum præiudicium, *quibus nemo præstantior est, aut similis in rebus omnibus creatis*, inquit Ignatius in epist. ad Smyrnenses, & *qui à Deo secundi sunt, & solo Deo minores*, ait Tertullianus ad Scapulam, cap. 2. *Non habentes parem vllum super terram: summitas & caput omnium super terram hominum*, vt inquit Chrysost. hom. 2. ad pop. Antioch.

57 Neque satisfacit Responsio illius Auctoris P. R. qui ibidem dicit: *Quamuis inter Canonistas & Theologos controuersia adhuc sit de modo, quo Papa talem habeat in temporalibus auctoritatem, directè scilicet, an indirectè, vtrosque tamen vnanimiter consentire, Christum in Ecclesia talem reliquisse auctoritatem temporalem in casibus magni ponderis; quia alioqui Ecclesiæ necessitatibus non*

non sufficienter prospexisset. Et idem planè Responsum adhibet Matthæus Tortus[k] (seu ipse potiùs, sub Torti nomine, Card. Bellarm. vt nõnulli opinantur:) *De qua re*, inquit, *Theologi, & Iurisconsulti disputant; siquidem inter omnes conuenit, posse Pontificem Maximum hæreticos Principes iure deponere, & subditos eorum ab obedientia liberare. Cum hac enim conditione Reges terræ ad Ecclesiam admittuntur, vt sceptra sua Christo subijciãt, & fidem ac religionem non euertere, sed protegere, defendere que, non oppugnare debeant. Quòd si nolint, ius est illi, qui toti Ecclesiæ vice Christi præest, eos à communione fidelium segregare, subditisque interdicere, ne illis pareant*. Et infrà:[l] *Neque de hac re*, inquit, *vllæ sunt inter Doctores Scholasticos controuersiæ, alioqui proferat aduersarius vel vnum Catholicum Auctorem, qui scribat non licere Summo Pontifici Regem, vel Principem hæreticum excommunicare, & populum Catholicum ab eius obedientia liberare.*

[k] In Respons. ad Apolog. Anglic. pag. 9.

[l] Pag. 60.

59 Non, inquam, satisfacit hæc Responsio, vt partim ex supradictis[m] constat, vbi plures tum Theologos, tum Iurisconsultos protulimus, qui apertè negant, talem auctoritatem, non quidem excommuni-

[m] Nu. 4 & seq.

candi,& per Censuras spirituales,quæ Reipublicæ spirituali, eiusque regimini proportionatæ sunt, coercendi, (de hoc enim inter Catholicos non controuertitur) sed deponendi Principes delinquentes,eosque pœnis temporalibus castigandi, qui quoad tales pœnas,iuxta sanctorum Patrum,quos suprà [n] retulimus,doctrinam, diuino examini relinquendi sunt, Summo Pontifici ex Christi institutione vllo modo competere, &, vt ait Trithemius anteà [o] citatus, *Scholastici certant, & adhuc sub Iudice lis est, an Papa possit Imperatorem deponere:* partim ex infrà dicendis clariùs apparebit,quando ad rationes quæ à P. R. [p], & à Matthæo Torto [q] iam adductæ sunt, nempe *quia alioqui Christus Dominus Ecclesiæ necessitatibus non satis consuluisset, & quòd reges terræ cum hac conditione ad Ecclesiam admittuntur, vt Sceptra sua Christo subijciant,* [r] *&c.* speciatìm respondebimus.

n Nu. 5. & seq.

o Nu. 33.

p Nu. 176. & seq.

q Nu 303. & seq.

r Sunt enim 2. & 4. ratio Card. Bellar.

60 Quartum argumentum sumitur ex praxi totius Ecclesię ab ipsis primordijs per multa deinceps secula; nusquam enim in Scriptura sacra, vel apud antiquos Patres vlla fit mentio de potestate vel Pontificis, vel populi Christiani, Principes Ecclesiam perse-

persequentes aut occidendi, aut principatu priuandi, sed ad crucem Christi tollendã, & persecutiones pro fide Christi tolerandas, atque ad obedientiam Principibus etiam infidelibus exhibendam tum Christus ipse, tum Apostoli, tum sancti Patres vnanimi consensu Christianos passim adhortantur; at si vel Summus Pontifex, vel populus Christianus aliquo legis Euangelicæ præcepto tenerentur, quando vires illis suppetunt, Principes Ecclesiam deuastantes è principatu eijcere, profectò de tali præcepto, quod tanti ponderis est, aut Christus ipse, aut Apostoli, aut aliqui saltem ex sanctis Patribus Ecclesiæ primitiuę, quorum plurimi singulari tam doctrina, quàm zelo sunt præditi, pro debito suo officio pastorali fidelem populum instituissent; neque verisimile est voluisse Christũ imponere fidelibus necessitatem Principibus, qui tunc Ecclesiam persequebantur, tributa pro temporali suo principatu illis debita soluendi, & necessitatem, qua Christiani obligantur ad auferendum à Principibus Principatum, si vires adsint, tacere voluisse.

61 Quoniam igitur Christus Domi-

nus [r] discipulos suos, quibus tam amplam dedit potestatem infirmos curandi, mortuos suscitandi, dæmones eijciendi, &c. misit tamen in orbem terrarum, tanquam oues in medio luporum, eosque hortatus est, vt crucem eius tollant, eumque sequantur, vt persecutiones & flagella patienter sustineant, neque in persecutores violenter insurgãt, sed potiùs cũ persecuti eos fuerint in vna ciuitate, fugiant in aliã, & si eos percusserint in dexterã maxillã, præbeant illis & alteram. Quoniam etiam sancti Apostoli Petrus & Paulus sæpiùs [s] admonent fideles, vt Principibus etiam infidelibus, & qui tunc temporis Ecclesiam persequebantur, subditi essent non solũ propter irã, sed etiã propter conscientiã: & antiqui Patres [t] idẽ Domini præceptum sæpissimè inculcant:

62 Quoniam insuper sanctissimus pariter & doctissimus Papa Gregorius [u], vt infrà [x] apparebit, apertè fatetur, in sua fuisse potestate, vt Longobardorum gens (qui Romanam Ecclesiam, & totam Italiam crudeliter diuexabant) nec Reges, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione diuisa esset; quia tamen Deum timebat, in mortem alicuius se misce-

r Math. 10. Luc. 10.

s Ad Rom. 13. ad Tit. 3. 1. Pet. 2.

t Infra nu. 284. 285.

u In epist. ad Sabinian.

x Nu. 256.

cere

cere formidabat, non est credibile aut summum Pontificem, aut populum Christianum, quando vires illis suppetunt, talem à Christo accepisse potestatem, Principes Ecclesiam persequentes vel dominijs, vel vita priuandi: quin potiùs si tale præceptũ de eiusmodi Principibus è principatu pellendis extitisset, profectò, cum sit præceptum tanti momenti, quodque absque summo æternæ salutis periculo à Christianis ignorari vix queat, vel Christus ipse, vel Apostoli, vel aliqui saltem ex antiquis Patribus pro debita illorum cura Pastorali, aliquam illius memoriã posteris reliquissent, neque vniuersi illud tam alto silentio præterijssent. Circa hoc argumentũ vide plura inferiùs [y], & quæ superiùs [z] etiam docuit Petrus Damianus qui vixit ante Pontificatum Gregorij 7. qui, vt testantur Godefridus [a] Viterbiensis, Otho Frisingensis [b], Trithemius [c], & alij, primus omnium Pontificum Imperatorem deposuit, & doctrinam hanc nouam, prioribusque seculis incognitam de potestate Papali Principes deponendi in Christianorum scholas inuexit.

y Nu. 267.
z Nu. 11.
a In Henr. 4.
b Lib. 6. hist. cap. 35. & lib. 1. de gestis Friderici, cap. 1.
c Supra nu. 33.

63 Quintum denique argumentum est: Qui absque sufficienti ratione iugo al-

terius poteſtatis colla Principum in rebus temporalibus ſubijcere præſumit, nefandum perduellionis crimen incurrit, & maximam Principibus irrogat iniuriam, cum ipſi nullum in temporalibus Superiorem recognoſcant, vt Innocentius[d] tertius, alijq; plurimi ſuperiùs[e] citati fatentur, at nulla ſufficiens ratio aſſignari poteſt huius Pontificiæ poteſtatis priuandi Principes ſuis dominijs temporalibus etiam in ordine ad bonum ſpirituale, ergo, &c. Maior ex ſe conſtat: Minor autem probatur; nam ſi qua eſſet, maximè eſſent rationes Card. Bellar. quo nemo hoc ſeculo doctiùs, nemo accuratiùs de rebus hodie controuerſis ſcripſit, at ſingulæ eius rationes ſunt valdè inſufficientes, & ex ipſiuſmet principijs facillimè ſolui poſſunt, ergo &c.

[d] Cap. Solitæ Extra. de maiorit. & obedient.

[e] Nu. 5. & ſeq.

64 Pro quorum ſolutione, & præſentis controuerſiæ maiori dilucidatione diligenter obſeruanda eſt doctrina, quam ſparſim[f] tradidit Card. Bellarm. ex qua ſingulæ eius rationes facillimè euertuntur.

[f] In lib. præſertim 5. de Rom. Pont.

Primò igitur docet, *poteſtatem ciuilem, & Eccleſiaſticã eſſe ex ſe duas diſtinctas*[g] *poteſtates, quæ habeant diſtinctos actus, officia, fines, &c. duaſq; conſtituere*[h] *reſpublicas, quæ habeant*

[g] Lib. 5. cap. 3. 5. & 6.

[h] Cap. 6.

habeant distinctos Principes, leges, iudicia, ”
&c. ut patet[i] *tempore Apostolorum: & pote-* ”
statem politicam esse[k] *temporalem, quæ pro fi-* i Cap.6.
ne habeat pacem temporalem, Ecclesiasticam k Cap.6.
verò esse spiritualem, & pro fine habere salu- ”
tem spiritualem animarum; atque veram po- ”
testatem politicam posse consistere[l] *absque or-* ”
dine ad veram potestatem Ecclesiasticam, vt l Cap.6.
patet in Principibus infidelibus, quorum do- ”
minio ciuiliter subiecti erant etiam Pontifices, ”
non solùm de facto,[m] *sed etiam de iure, vt pa-* ” m Lib.2.de
tet in S. Paulo, qui Act. cap.25. cum accusa- Rom.Pont.
retur seditionis, & tumultus in populo excita- cap.29.
ti, ad Cæsarem appellauit, eumq; Iudicem ag- ”
nouit. ”

65 Secundò docet, etiam *Christum Do-* ”
minum distinxisse actus, officia, & dignitates ”
[n] *Pontificis, & Imperatoris, ne aut Imperator* n Lib.5.cap.5
iura Pontificis, aut Pontifex iura Imperatoris ”
præsumeret vsurpare; & propterea Imperium ”
à Pontificatu absolutè[o] *non pendere, atque* ”
non solùm Reges, & Imperatores Christianos o Cap.3.
nullum superiorem in temporalibus recognos- ”
cere, verùm etiam infideles non solùm ante, ”
sed etiam post[p] *Christi aduentum esse veras,* p Cap.3.
& supremos Principes[q] *suorum regnorum,* q Cap.2.
quia dominium non fundatur in gratia, aut ”

" *fide, sed in libero arbitrio & ratione. Ideoque*
" *Deus in vtroque Testamento regna Gentilium*
" *approbat, vt Dan.2. Tu es Rex Regum, &*
" *Dominus cœli dedit tibi regnum & imperi-*
" *um, &c. Et Matth.22. Reddite quæ sunt*
" *Cæsaris, Cæsari. Nota, Reddite, non donate,*
" *id est, quæ iure illi debentur. Et Rom.13. Red-*
" *dite omnibus debita, cui tributum, tributum,*
" *cui vectigal, vectigal, &c. Et iubet ibidem e-*
" *tiam propter conscientiam obedire Principi-*
" *bus Ethnicis. Christus enim non abstulit, ne-*
que aufert regna [r] *ijs, quorum erant, neque*
priuat aliquem iure suo, & dominio, [s] *quod*
" *priùs habebat; non enim venit Christus de-*
" *struere ea* [t], *quæ bene se habebant, sed perfice-*
" *re. Et propterea, quando Rex fit Christianus,*
" *non perdit regnum terrenum* [u], *aut aliquod*
ius suum, seu dominium [x] *amittit, cum lex*
" *Christiana neminem priuet suo iure, & domi-*
" *nio, sed acquirit nouum ius ad regnum æter-*
num [y]; *alioqui obesset Regibus Christi benefi-*
" *cium, & gratia naturam destrueret.*

r Cap.3.
s Lib.2.ca.29
t Lib.5.cap.3.
u Cap.3.
x Lib.2.ca.29
y Lib.5.cap.3.

Hæc est doctrina Card. Bellarm. ex qua plura corollaria colligi possunt.

66 Primum est, Reges ad fidem conuersos, si solum ius diuinum, & naturale inspiciamus, non amittere sua regna, quæ

anteà

anteà iure possidebant, aut aliquo suo iure, vel temporali dominio priuari, eo ipso, quòd à fide desciscant, cum dominium in gratia aut fide non fundetur, sed illud duntaxat ius ad regnum æternum, quod Christi beneficio acquisierant, deperdunt. Quanam igitur auctoritate deponi possint Principes à suo principatu (si in hæresim labantur) quos tamen Christus ipse alioqui nec deposuit, nec deponit, vtpote qui neque abstulit, neque aufert regna ijs, quorum erant, neque priuat aliquem suo iure & dominio, quod neque in gratia, nec in fide fundatur, vlteriùs inquirendum est.

67 Secundum corollarium est, eosdem Reges Christianos iam factos (si idem ius diuinum, & naturale tantummodò spectemus) eandem omnino iurisdictionem, & dominium ciuile super Pontifices retinere, quod antea quando infideles erant, super ipsos habebant, *cum lex Christiana neminem priuet iure suo, & dominio:* & propterea ex hac parte non esse rationi dissonũ, quòd oues licèt in spiritualibus Pastori spirituali subijciantur, in rebus tamen temporalibus iudicent suos Pastores.

68 Pro quo meliùs intelligendo, aduertendum est, nullum esse inconueniens, si ipsas rerum naturas consideremus, quòd idem homo, si ad diuersa comparetur, simul subdatur, & præsit, sitque secundùm vnam potestatem supremus, & secundùm aliam inferior. Exempla habemus in Saule, Dauide, & alijs, qui Reges simul, & filij erant suorum parentum; ideoque, quantumuis secundùm patriam potestatem parentibus suis tanquam filij subiecti essent, secundùm Regiam tamen potestatem parentibus tanquam subditis imperabant. Quocirca, cum duæ, vt diximus [z], reperiantur supremæ potestates, actibus, officijs, dignitatibus, finibusque discretæ, ciuilis nempe, seu politica, quæ constituit, & conseruat pacem publicam, & dirigit hominem in finem naturalem, atque Ecclesiastica, seu spiritualis, quæ hominem ordinat ad fidem supernaturalem, nihil ex hac parte impedit, quo minùs Summus Pontifex sit supremus Pastor, & pater omnium Christianorum, etiam Regum & Imperatorum in spiritualibus, Imperatoribus tamen, aut Regibus subsit in ciuilibus; & oues Pastoribus suis spiritualibus præcipiant

z In principio Præfat.

piant in ijs, quæ ad temporalia spectant, licet in spiritualibus Pastoris vocem sequi teneantur.

69 Vnde Gelasius Papa [a] Imperatorem vocat *filium*, *& rerum diuinarum Præsulibus subditum*, atque simul *humano generi præsidentem*, & consequenter ipsi Papæ, qui nullum temporalem dominatum eo tempore habebat. Et Gregorius Magnus [b] seipsum *Imperatoris famulum* vocat, & *iussioni eius subiectum*, & *debere* se ait *obedientiam Imperatori*, *& potestatem super omnes homines* (ideoque super ipsum Papam) *Imperatori cælitùs datam esse*. Et alio in loco [c] dicit, *Deum Imperatori omnia tribuisse, & dominari eum non solùm militibus, sed etiam Sacerdotibus concessisse*. Vnde Seuerinus Binnius in suis notis [d] super illa verba S. Gregorij, *Sacerdotes meos manui tuæ commisi*, ait, Gregorium illis verbis significasse, *Sacerdotes Mauritio Imperatori sic à Deo subiectos fuisse, vt olim eosdem Neroni, atque Dioclesiano Imperatoribus subiecerat*; at constat ex doctrina Card. Bellarm. superiùs [e] relata, Summos Pontifices in causis ciuilibus fuisse non solùm de facto, sed etiam de iure Imperatoribus Ethnicis subiectos. Veruntamen alibi [f] idē

a In epist. ad Anast. Imper.

b In epist. ad Maurit. lib. 2. epst. 62.

c In epist. ad Theodorum, lib. 2. epist. 65

d Tom. 2. concil. lib. 2. ep. 62

e Nu. 64.

f Lib. 2. ep. 31 ad Mauritiū.

S. Gregorius ait, *Sacerdotes honore & reuerentia* (cui ex phrasi sacræ Scripturę coniuncta est & obedientia) *ab Imperatoribus prosequendos esse.*

70 Quapropter, quotiescunque apud sanctos Patres [g] scriptum legimus, oues non debere pascere, reprehendere, aut iudicare suos Pastores, si velimus eiusmodi propositionum veritatem ex rerum natura desumptam esse, vel intelligi debent solùm de illis ouibus, quæ in temporalibus suo Pastori non præsunt; vel si generaliter, & absque exceptione eos loqui velimus, ad spiritualia tantùm, & quæ ad officium pastorale spectant, eiusmodi sententiæ referri debent. Nam si ouis sit etiam quoad temporalia Dominus sui Pastoris, nullum videtur incommodum ex hoc solùm capite, quia ouis est, cum simul etiam sit Dominus, Pastorem suum in ijs, in quibus Pastor ipsi oui subiectus est, iudicare.

[g] Ita loquuntur Nazianzenus in oratione qua se excusat, quòd diu ab Ecclesiastica functione abstinuerit. Greg. Mag. lib. 9. epist. 39. ad Theotistam, & alij.

71 Et certè si à iure Ecclesiastico, & priuilegijs Principũ abstrahamus, non videtur negari posse, quin Prælati inferiores, vt Episcopi, possint à supremis Principibus, quibus ciuiliter subiecti sunt, in causis politicis iudicari, si vera sit opinio communis

Theo-

Theologorũ quàm olim expressissimis verbis approbauit Card. Bellarm. in prioribus suorum operum editionibus, qui [h] asserit *exemptionem Clericorum in rebus politicis à Secularium Principum potestate, tam quoad personas, quàm quoad bona, iure humano introductam esse, non diuino.*

h Lib. de Clericis, cap. 28.

72 Atque hinc patet rationem illam, qua probari solet, Summum Pontificem, quia est supremus Pastor, & Princeps spiritualis Ecclesię, non posse ob vllam causam, vel crimen ab aliquo Principe Christiano iudicari, quia ouis est, si in iure solùm diuino, & naturali sistamus, non esse solidam, nisi in sensu formali accipiatur, vt dictum est. Ouis enim quà ouis, id est, in ijs, in quibus pasci & regi debet, Pastorem suum iudicare non potest, sicut neque seruus, quà seruus, id est, in ijs, in quibus subditus est, potest iudicare Dominum suum. Verùm, si contingat, eundem hominem simul esse ouem, & Dominum sui Pastoris, non inconuenit, ouem, quà Dominus est, iudicare Pastorem suum, quoad ea, in quibus Pastor ipsi oui subiectus est. Neque quoad hanc pręcisè rationem videtur vlla posse assignari disparitas inter Summum Pontifi-

cem

cem & inferiores Episcopos, dummodò vtrique Principibus temporalibus ciuiliter subiecti sint, & verum sit, quod superiùs[i] docuit Card. Bellar. *Id quod est Papa in Ecclesia vniuersa, esse quemlibet Episcopum in particulari.*

i Nu. 51.

73 Sed occurrit primò Card. Bellar.[k] & latum discrimen assignat inter inferiores & supremũ Pastorẽ, *Quia supremus Pastor est Princeps totius Ecclesiæ, & ideò non potest iudicari ab vllo Ecclesiastico Antistite; & rursum, quia respublica Ecclesiastica spiritualis est, ac proinde maior, & sublimior quauis republica temporali, propterea summus Princeps Ecclesiæ dirigere, & iudicare potest Summum Principem reipublicæ temporalis, non autem ab eo dirigi aut iudicari, nisi rectus ordo, & ipsa rerum natura peruertatur. Et hæc est ratio primaria, & à priori,* ait Card. Bellarm. *quare Papa à nemine iudicari possit.*

k Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29.

74 Veruntamen hæc ratio discriminis ab ipso allata neque sufficiens est, neque officit ijs, quæ à nobis dicta sunt. Non enim ipse differentiam assignat inter supremum, & inferiores Pastores in ratione officij pastoralis, sed solùm inter Papam, & Principes Seculares in ratione nobilioris principatus.

patus. Nam tam Episcopi, quàm Papa sunt verè & propriè Pastores, licet Papa sit Episcopis superior: Si igitur rationi dissentaneum est, quod ouis suum Pastorem iudicet, non solùm nefas esset Regi, aut Imperatori Summum Pontificem, sed etiam Episcopos inferiores, qui illis in temporalibus subditi sunt, & nihilominus in spiritualibus eos verè & propriè pascunt, iudicare.

75 Sed aliam rationem affert Card. Bellarm. quare Sũmus Pontifex à nullo Principe Seculari iudicari possit, quia nimirum Respub. spiritualis, cuius Supremus Princeps est Summus Pontifex, maior ac sublimior est quauis Repub. temporali, cui Principes Seculares dominantur, & proinde rectus ordo, & ipsa rerum natura postulare videtur, vt Summus Princeps Ecclesiæ dirigere, & iudicare debeat Summum Principem Reipub. temporalis, non autem ab eo dirigi aut iudicari.

76 Attamen neque hæc ratio quidquã concludit, nisi vnum supponat, quod quidem à Card. Bellarm. asseritur,[l] sed neque sufficienter, neque etiam conformiter ad eius principia ab eo probatur, vt inferiùs[m] con-

[l] Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 7. in prima ratione.
[m] Nu. 83. & seq.

constabit, nempe potestatem ciuilẽ,& Ecclesiasticam apud Christianos vnam duntaxat Rempublicam constituere. Nam alioqui, quando potestas ciuilis, & Ecclesiastica non simul coniunctæ erant,vt accidit tempore Apostolorum, satis constat S. Paulum Act.25. ad tribunal Cæsaris appellasse,& eum Iudicem suum non solùm de facto, sed etiam de iure ex mente Card. Bellarm.[n] agnouisse. Vnde & ipse [o] probabilius arbitratur, *Summos Pontifices fuisse de facto, & de iure Principibus Ethnicis ciuiliter subiectos.* Ideóque quando hæ duæ potestates separatæ inueniuntur, non inconuenit, etiam iuxta doctrinam Card. Bellarmini, posse absque vlla recti ordinis peruersione maiorem, & sublimiorem Rempublicam à minori dirigi, ac iudicari.

n Lib.2.de Rom Pont. cap.29.
o Ibidem.

77 Deinde propria Superioritas, de qua iã est sermo, nõ ex maioritate, vt ita loquar, dignitatis seu nobilitatis, sed ex maioritate imperij, seu auctoritatis attẽdi debet; constat autem ex iam dictis, quòd sicut Princeps Ecclesiasticus superior est Principe temporali, & huic imperare, ac iudicare potest in causis spiritualibus, ita in ciuilibus Princeps politicus superior est Princi-

pe

pe Ecclesiastico,& propterea in ijs huic imperare & iudicare potest, absque eo quòd rectus ordo,& ipsa rerũ natura peruertatur.

78 Sed responderi potest secundò ex eodem Card. Bellarmino p. *Sicut ante Christianam legem homines subiecti erant Imperatoribus, ita etiam postea eisdem subditos esse, cum lex Christiana neminem priuet iure suo, & dominio. Quare Petrus & Paulus passim hortantur fideles, vt subditi sint Principibus, vt patet ad Rom.13. Tit.3. 1.Pet.2. Meritò itaque Paulus Cæsarem appellauit, eumq́, Iudicem agnouit, cum accusaretur seditionis, & tumultus in populo excitati. At verò cum Principes Christiani facti sunt, & sponte leges Euangelij susceperunt, continuò se, tanquam oues Pastori, & membra capiti, subiecerunt Præsidi Ecclesiasticæ hierarchiæ, & proinde ab illo iudicari, non illum iudicare deinceps debent.*

p Loco citato.

79 Hæc tamen ratio à Card. Bellarmino adducta nihil obest, quin potiùs plurimùm fauet doctrinæ à nobis iam traditæ. Nam si Pontifices Imperatoribus & Regibus Ethnicis subditi erant non solùm de facto, sed etiam de iure, ob quam igitur causam ijdem Reges & Imperatores, quan-

do Christiani fiunt, non retinent idē ius, & dominiū super Pōtifices, quod priùs super ipsos habebant, cum lex Christiana neminē priuet suo iure & dominio? Neque enim, quando per baptismū leges Euangelij suscipiunt, iuri suo & dominio in temporalibus (quo lex Christiana neminem priuat) renunciant, sed tantùm cum membra corporis Christi mystici, & oues gregis Dominici fiant, in rebus spiritualibus, & quæ ad æternam salutē pertinent, tanquam membra capiti, & oues Pastori, se Præsidi Ecclesiasticæ hierarchiæ submittunt, & proinde ab illo iudicari, non illum iudicare in rebus spiritualibus, & quæ ad æternam salutem spectant, deinceps debent.

80 Hoc tamen nihil impedit, quo minùs Pontifices à Principibus Christianis in rebus temporalibus, & quæ ad pacem publicam pertinent, in quibus subditi manent, sicut anteà (*cum lex Christiana neminem priuet suo iure & dominio*) iudicari & possint, & debeant, si ipsas potestatis Ecclesiasticæ, & ciuilis naturas consideremus. Nihilominùs non negamus, quin iure Ecclesiastico, & Principum priuilegijs personæ Ecclesiasticæ à tribunalibus Secularium ma-

magiſtratuum exemptæ ſint. Sed hoc ſolùm iam contendimus, Paſtores ſpirituales ex rei natura, eo quòd Paſtores ſint animarum, à poteſtate coercitiua Principũ Chriſtianorum etiam iuxta principia Card. Bellarmini in rebus ciuilibus nullatenus immunes eſſe.

81 Veruntamen modus ille inuſitatus loquendi, quo in hac materia vtitur Cardinal. Bellarminus[q] non ſatis ſibi ipſi conſtans, non videtur, pace eius dixerim, eſſe approbandus, qui ait, *Principi non eſſe ſubditos Eccleſiaſticos exiſtentes in eius dominijs, neque correlatiua eſſe Principem, & Eccleſiaſticos in dominio illius commorãtes, quia exempti ſunt; vana enim*, inquit, *foret exemptio, ſi Eccleſiaſtici propter natiuitatem, aut flagitium perpetratum eſſent ſubditi.* Non enim exiſtimo vllum reperiri Principem Chriſtianum, qui non reputaret maieſtatem ſuam ab illo grauiter læſam eſſe, qui affirmaret, ſe ſecularium tantùm, & non Eccleſiaſticorum in ſuo dominio commorantium Principem eſſe, aut perſonas Eccleſiaſticas non eſſe ſibi ſubiectas. Nam quamuis Eccleſiaſtici à tributis & iudicijs forenſibus magiſtratuum Secularium iure

[q] In Reſponſione contra Ioan. Marſil. pag. 245.

Ecclesiastico & Principũ priuilegjis liberi sunt, non tamen exemptio Ecclesiasticos ab omnimoda subiectione Principibus debita immunes reddit. Sed *cum ipsi, præterquam quòd Ecclesiastici sunt, Reipublicæ etiam*[r] *politicæ sint ciues, & partes quædam*, vt Card. Bellarm. fatetur, necessariò illius Principi subijci debent, *omne enim membrum subiectum esse debet capiti*, vt idem[f] Bellarminus asserit, sicut quilibet ciuis supremo Reipublicæ Principi iure naturæ subijcitur. Non sunt eo modo locuti Sancti Patres; repetantur vetera, euoluantur Concilia tam generalia, quàm prouincialia omniũ Regnorum. In illis reperietur, quòd Episcopi tum Imperatores, tum cæteros Reges Dominos suos vocitauerint, seque eorum famulos, & iussioni eorum subiectos agnouerint. Ab huiusmodi inordinatis locutionibus abstinendum est, quæ tum malè sonant, tum pias aures offendunt, tum Principum Christanorum, qui Ecclesiæ sanctæ Nutritij & Protectores[t] constituti sunt, animos ad indignationem meritò prouocare possunt. Suum cuique reddendum est, tam Cæsari, quæ sunt Cæsaris, quàm quæ sunt Dei, Deo.

r Lib. de Clericis cap. 28.

f Lib. de Monachis cap. 19.

t Isai. cap. 49. & 23. q. 5. cap. Principes.

83 Tertium Corollarium eſt, poteſtatem Eccleſiaſticam, & ciuilem non eſſe partes vnius, & eiuſdem Reipub. ſed duas omnino Reſpublicas actibus, officijs, dignitatibus, finibuſque diſtinctas conſtituere. Quod ex eo manifeſtè conſequi videtur, quoniam vna ex ſe nullum ordinem dependentiæ dicit ad alteram, qui tamen ad rationem partium, quæ vnum totum conſtituunt, neceſſariò requiritur. Et quamuis in Chriſtianis ambæ poteſtates coniunguntur, ita vt idem Chriſtianus vtrique poteſtati ſubiectus ſit, & vtraque in eodem Chriſtiano reſidere poſſit, non tamen proinde ſequitur, quod aſſerit Card. Bellarminus, [x] & videtur vnum eſſe ex præcipuis fundamentis, quibus ſuprema poteſtas Pontificis in temporalibus innititur, nempe *poteſtatem ciuilem & ſpiritualem eſſe partes vnius Reipublicæ, ſcilicet Chriſtianæ, & Reges, Pontifices, Clericos & Laicos non facere duas Reſpublicas, ſed vnam, id eſt, vnam Eccleſiam: ſumus enim omnes vnum corpus, Rom. 12. & 1. Cor. 12.*

[x] Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 7. in prima ratione.

84 Quis enim negare poteſt etiam inter Chriſtianos diſtingui debere Regnum Chriſti, & regna huius mundi, cor-

pus Christi mysticum, & corpora politica? Nam Regnum Christi [x] non est de hoc mundo, id est, terrenum, sed spirituale, non " constat honoribus, opibus, potentia mun- " dana. Christus enim persuasit hominibus " contemptum gloriæ, deliciarum, opum, & " omnium rerum terrenarum, quibus tamen " maximè affluunt Reges huius mundi. Regnum Christi habet pro fine salutem æternam; Regna huius mundi pacem temporalem. Regnum Christi habet Sacerdotes, Episcopos, Synodos, Concilia, & omnium caput summum Pontificem, quibus commissa est potestas solùm in ordine ad salutem æternam, & vt homines in pace, & iustitia viuentes fœlicitatem perpetuam consequantur. Regna huius mundi habent Magistratus, Prætores, Senatus, Parlamenta, seu Comitia, & Principes Seculares nullum Superiorem in temporalibus recognoscentes, qui vitæ, & mortis gladium portant, vt homines in pace & quiete vitam temporalem transigant.

x Bellar. lib. 5. de Rom pont. cap. 4.

85 Deinde, quomodo per baptismum potestas ciuilis, & Ecclesiastica in vnam Rempub. coalescunt, quæ anteà duas constituebant? Neque enim vniuntur inter se,

ita

ita vt vna in aliam transeat, nisi Imperium cum Pontificatu confundere velimus, quæ tamen neque idem esse, neque vnum ab alio absolutè pendere apertè fatetur Card. Bellarminus.[y] Neq; tertiam aliquam Rempub. constituunt, quæ neque Ecclesiastica sit, nec ciuilis.

[y] Supra nu. 65.

Dices constituere vnam tertiam Rempub. quæ simul Ecclesiastica sit, & ciuilis, nempe vnam Ecclesiam, seu vnam Rempub. Christianam.

Contra hoc est primò, quia tempore Apostolorum, & primitiuæ Ecclesiæ, Ecclesia Christi quoad suam substantiam perfecta erat, nullo tamen tunc temporis temporali dominio seu potestate potiebatur, vt ipse Bellarminus [z] affirmat, ergo Ecclesia Christiana non componitur ex vtraque potestate, licèt vtraque potestas apud Christianos reperiatur.

[z] lib. 5. de Rom. Pont. cap. 6.

86 Præterea Ecclesia Christi monstrum quoddam esset simul plura suprema, & independentia habens capita: Nam caput potestatis politicæ sunt Principes seculares, qui in negotijs temporalibus nullum superiorem recognoscunt, vt ex Innocentio tertio & alijs superiùs [a] dictum est, sed caput

[a] Num. 63. & num. 5. & seq.

Ecclesiasticæ potestatis est summus Pontifex, qui in causis spiritualibus est omnium supremus: at vnam Rempub. plura simul in terris habere capita suprema, est planè impossibile. Quinimò ipse etiam Card. Bellarminus [b] satis apertè indicare videtur, potestatem ciuilem, & Ecclesiasticam apud Christianos duas distinctas Respublicas constituere, dum de Christianis loquens Rempub. Ecclesiasticam, seu spiritualem, & summum eius Principem à Republica temporali, & Principe eius supremo expressis verbis distinguat. Quòd autem de Christianis tantùm loquatur in illa ratione, qua probare contendit Rempub. spiritualem non posse à temporali Republica iudicari, satis est manifestum, nisi sibi ipsi contradicere velit, cùm ipse paulo inferiùs [c] expresse fateatur, vt suprà etiam visum est, Rempub. spiritualem potuisse à Republica temporali, quādo hæc Christiana non erat, vt tempore Apostolorum, iudicari.

b Lib. 2. de Rom. Pont. cap 26. vt supra vidimus nu. 63.

c Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29.

d nu. 76.

87 Quapropter hæc duo vocabula *Ecclesia*, & *Respublica Christiana*, sunt nomina æquiuoca, quæ priùs distingui debent, quàm aliquid ex eis solida argumentatione concludi possit. Vel enim primò per *Ecclesiam*

clesiam, & *Rempub. Christianam* intelligitur corpus Christi mysticum, seu cœtus fidelium sub hac formali ratione, quatenus fideles sunt, & Christo capiti inuisibili, atque Sũmo Pontifici, Christi in terris Vicario, ac capiti visibili in eiusdem Christianæ fidei professione, & eorundem Sacramentorum communione subijciuntur; in quo sensu Ecclesia propriè accipitur; & à Card. Bellarmino [d] definitur, sed iuxta hanc significationem potestas Ecclesiastica, & ciuilis non constituunt vnam Rempub. id est, Ecclesiam, sed potestas solùm Ecclesiastica Ecclesiam constituit, potestas autem ciuilis constituit corpus politicum, seu Congregationem hominum siue fidelium, siue infidelium, non quatenus fideles aut infideles sunt, sed quatenus Principi temporali in eadem vitæ ciuilis societate, & legum politicarum communione subsunt.

[d] Lib. 3. de Eclesia cap. 2.

88 Vel secundò nomine *Ecclesiæ*, & *Reipub. Christianæ*, intelligitur cœtus quidem fidelium non formaliter, quatenus vniuntur in spiritualibus sub vno capite spirituali, sed solùm materialiter, & absolutè, in quo sensu nomina prædicta, *Ecclesia* præsertim, non adeò propriè accipiuntur;

Sed

Sed hoc modo *Ecclesia* non est vna Respublica, sed aggregatum quoddam per accidens comprehendens Statum politicum, seu Regnum temporale Christianorum, & Regnum Christi spirituale; quæ licèt accidentaliter, & quodammodo subiectiuè in hominibus Christianis simul coniuncta reperiantur, vt etiam inferiùs [c] dicemus; duas tamen constituunt Respublicas, Ecclesiasticam nempe, & ciuilem, quæ diuersas leges, iudicia, fines, Magistratus, & Principes habent, idemque prorsus Christianus diuerso modo consideratus, potest esse vtriusque corporis membrum.

c nu.140

89 Quando igitur S. Paulus ait omnes Christianos esse vnum corpus, solùm loquitur de corpore Christi mystico, quod tamen noluit confundere cum corpore politico, cui Christianos etiam subesse voluit ad Rom. 13. & ad Tit. 3. Et propterea *Reges, Pontifices, Clerici, & Laici non solùm vnam Rempub. constituunt, id est Ecclesiam:* Sed quatenus in spiritualibus subsũt Summo Pontifici, vnam Rempub. nempe corpus Christi mysticum, id est *Ecclesiam* constituunt, quatenus verò in negotijs secularibus Principibus terrenis subiciuntur, aliam

am Rempub. nempe corpus politicum, & Regnum terrenum componunt. Vnde ipsemet Card. Bellarminus superiùs [f] relatus, apertè fatetur, Clericos, seu *Ecclesiasticos, præterquàm quòd Ecclesiastici sunt, esse etiam ciues, & partes quasdam Reipublicæ politicæ*; & alibi [g] dicit *Ecclesiā continere omnes Christianos Catholicos, siue sint Clerici, siue Laici. Si quis autem consideret cœtum Laicorum, non vt Christiani sunt sed vt ciues, vel quocumque alio modo, is cœtus Ecclesia dici non potest*. Quapropter si cœtus Laicorū Christianorum quatenus ciues sint, nempe Reipublicæ politicæ, ex mente Card. Bellarmini non sunt Ecclesia, profectò aliam Remp. cōstituere debent, & consequenter Respublica ciuilis Christianorum, & Ecclesiastica, non vnam formaliter Remp. sed duas, ipso Bellarmino Iudice, componunt.

f nu. 81

g Lib. de Clericis cap. 30. in fine.

Vides itaque quàm parùm solidè, neque sibimet satis consentaneè ratiocinetur Card. Bellarminus in re grauissima, quę debitam obedientiam ab vnoquoque Christiano Principibus Supremis iure diuino præstandam, quàm intimè attingit. Nam *& Cæsari reddenda sunt quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo.*

90 Quartum Corollarium est, eandem prorsus actionem diuerso modo consideratam posse simul potestati Ecclesiasticæ, & ciuili, tam quoad vim cogentem, quàm dirigentem subiacere. Pro quo meliùs intelligendo supponendum est, duplicem potestatem Ecclesiasticam à Theologis assignari, vnam Ordinis, quam Sacerdos accipit ex vi suæ ordinationis; alteram Iurisdictionis, quæ, vt ex ipso vocabulo constat, est potestas ius dicendi. Potestas Iurisdictionis (de qua sola nunc agimus) est etiam duplex, interior nimirùm, quæ ad Pœnitentię Sacramentale forum duntaxat ordinatur, & conscientiam solùm, atq; internum animarum bonum respicit, ideoq; interior Iurisdictio nominatur; & exterior, quæ ordinata est ad gubernandam Ecclesiam in exteriori foro per iudicia, pœnas, & cætera, quæ ad bene constituendam & regendam hominum Rempub. necessaria sunt, ideoque exterior Iurisdictio appellatur. Ad quam pertinet vis dirigens, præcipiendi scilicet, & leges condendi, quæ obligent in conscientia, & vis coercens compellendi subditos vi pœnarum ad eiusmodi præcepta, & leges adimplendas.

91 Quoniam enim omnis Reſpublica bene inſtituta indiget poteſtate Iuriſdictionis, tam cogente, quàm dirigente, vt conuenienter regi poſſit (vt ex ipſo naturæ lumine perſpicuè conſtat) & Chriſtus ſuã Eccleſiam inſtituit tanquam vnam Rempublicam per homines regendam, & gubernandam, vt ex ſacris literis eſt manifeſtum; negari non poteſt, quin Chriſtus ipſe ſuæ Eccleſiæ conceſſerit exteriorem poteſtatem Iuriſdictionis, tam cogentem, quàm dirigentem populum Chriſtianum in rebus ſpiritualibus gubernandi. Et hanc exteriorem iuriſdictionem Doctores Catholici colligunt ex Math. cap. 16. & 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus*: & *Quodcunque ligaueris, ſeu ligaueritis ſuper terram, &c.* & Ioh. cap. 21. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*, & cap. 21. *Paſce oues meas*. & ex alijs plæriſque locis.

92 Cùm igitur finis poteſtatis politicæ ſit pax publica, & Eccleſiaſticæ ſalus animarum, vt ſæpiùs diximus ex Card. Bellarmino, & plerunque contingat eandem numero actionem, exempli cauſa, peierandi, tum quieti publicæ, tum animarum ſaluti

luti detrimento esse, fit, vt quatenus peccatum est, seu offensa Dei, vt finis saltem supernaturalis est, & saluti spirituali nocet, potestati Ecclesiasticæ subiaceat, & ab ea iudicari, ac castigari oporteat; vt verò pacis publicæ est violatio, potestati politicæ subijciatur, & ab ea iudicari, ac puniri debeat. Ex qua doctrina sequitur, quòd quemadmodum Princeps politicus in rebus, quæ ad animæ salutem pertinent, à Principe spirituali dirigi, iudicari, atque puniri debet, ita Princeps spiritualis (si rerum naturas inspiciamus) est in ijs, quæ ad pacem publicam spectant, à Principe politico dirigendus, iudicandus, atque castigandus.

93 Quinimò, sicut administratio temporaliũ in ordine ad bonũ spirituale, id est, quatenus spirituali saluti aduersatur, qua ratione naturam criminis spiritualis induit, ad forum Principis Ecclesiastici spectat, in quo corrigi, & iudicari debet: ita iniusta spiritualium administratio, veluti Excommunicatio Principis notoriè iniusta, aut Interdictum Regni manifestè iniquum, ab Episcopo, qui tali Principi ciuiliter subijcitur, latum, quatenus pacem publicam perturbat, & seditiones, ac tumultus in Repub-

publica excitat, qua ratione naturam criminis politici sortitur, ad tribunal Principis politici pertinere videtur. Et propterea, si ipse etiam summus Pontifex, qui nullum Superiorem in rebus temporalibus recognoscit, per Excommunicationes, aut alias Censuras manifestè iniustas, Reipublicæ politicæ pacem temporalem perturbaret, posset Princeps politicus iniuriam illatam vijs licitis, atque intra fines potestatis politicæ comprehensis propulsare, & Principem Ecclesiasticum vi & armis constringere, vt per illicitas actiones spirituales à Reipublicę suæ tranquillitate turbanda desistat.

94 Neque videtur posse aliqua esse controuersia, (si naturas potestatis Ecclesiasticæ, & ciuilis consideremus) quin sicut Respublica Ecclesiastica potest quascunque oppressiones sibi à Republica politica factas, quæ bono spirituali obsistunt, propulsare; ita etiam penes Rempublicam politicam sit potestas suis ciuibus, eorumque tranquillitati temporali consulendi, atque à quibuscunque violentijs etiam spiritualibus, quæ pacem suam publicam iniuriosè perturbant, defendendi. Quia, vt rectè ait Victo-

h Relect. 1. de potest. Ecclesiæ, sect. 7. §. Octaua propositio.

Victoria [h]: *Respublica ciuilis est perfecta, & sibi sufficiens, ergo potest se defendere ab iniuria cuiuscunque propria auctoritate. Et confirmatur, nam possunt Principes seruare proprias respublicas ab iniuria aliarum rerumpublicarum non solùm per modum defensionis, sed auctoritatiuè, ergo etiam ab iniurijs Clericorum.* Et propterea, *licitum est Principi* (vt optimè inquit Ioh. Parisiensis [i]) *abusum gladij spiritualis repellere eo modo, quo potest, etiam per gladium materialem, præcipuè vbi abusus gladij spiritualis vergit in malum reipublicæ, cuius cura Regi incumbit, aliter enim sine causa gladium portaret.*

i De potest. Regia, & Papali, cap. 21. ad 37.

95 Sed totius controuersiæ neruus est, quænam sint pœnæ vtriusque potestatis, Ecclesiasticæ præsertim, propriæ, quibus iniurias sibi illatas vindicare poterit. Nemo enim inter Catholicos negabit, quin penes Ecclesiam sit potestas puniendi peccatores etiam Imperatores, & Reges Christianos pœnis, & Censuris Ecclesiasticis, quia iste modus castigandi proportionatus est Ecclesiasticæ potestati. Sed tota difficultas est, an priuatio bonorum temporalium, & depositio à temporali Principatu, atque eiusmodi, in pœnis, quæ à potestate Ecclesiastica

ſiaſtica,vt talis eſt, infligi poſſunt, ſint annumerandæ. Cardin. enim Bellarminus, & qui eius opinionem defendunt, hoc quidem aſſerunt, ſed debiliſſimis rationibus illud probant, vt infrà [l] clariùs apparebit.

[l] Nu. 131. & ſeq.

96 Alij verò non ad pœnas Eccleſiaſticas, ſeu quæ ſpirituali poteſtati ſunt accommodatæ, ſed ad ciuiles duntaxat, & quæ poteſtati temporali tantùm conueniunt, eas reuocandas eſſe probabiliùs arbitrantur: cùm vniuſcuiuſque Reipublicæ conditioni conſentaneum ſit, vt ſubditos ſuos delinquentes punire, vel coercere poſſit, priuando illos proprijs bonis, aut priuilegijs illius Reipublicæ: bona autem Reipublicæ Eccleſiaſticæ ſpiritualia ſunt, non temporalia, ſicut bona Reipublicæ politicæ temporalia ſunt, non ſpiritualia, atque idcirco poteſtati temporali gladius materialis, non ſpiritualis, & poteſtati ſpirituali gladius ſpiritualis, non temporalis congruit, vt ſuperiùs [m] ex ſanctis Patribus copioſè admodum cõmonſtrauimus. Vnde quidam Doctores apud Ioan. Gerſonem [n], & plærique, vt refert Almainus [o], cuius verba infrà [p] referemus, exiſtimant, non poſſe poteſtatem Eccleſiaſticam ex

[m] Nu. 8. & ſeq.
[n] De poteſt. Eccleſiaſt. conſiderat. 4.
[o] De dominio naturali, &c. concluſ. 2. in probat. illius.
[p] Nu. 122.

Christi institutione aliquem delinquentem carceri mancipare, sed talem auctoritatem ex iure positiuo, & concessione Principum accepisse.

97 Quapropter esto, quòd Princeps Ecclesiasticus habeat potestatem dirigendi, præcipiendi, atque compellendi Principes temporales etiam in temporalibus, quatenus temporalia animarum saluti notabile damnum afferunt, non tamen propterea potestatem habet omni pœnarum genere transgressores puniendi, sed pœnis tantùm certis, & à Christo definitis. Neque enim ex eo, quòd quis Superior constituitur, & consequenter potestatem habet imperandi sibi subdito, poterit omni ratione, qua placuerit, eum cogere ad sibi obediendum. Potest magister præcipere discipulo, & eũ compellere vt sibi pareat, non tamen quauis pœna, sed solùm intra limites disciplinæ. Potest pater filio, vir vxori, dominus famulo imperare, & si non obtemperauerint, pœnis coercere, sed leuioribus, lege, vel consuetudine constitutis.

98 Similiter potest respublica politica leges ferre, ac præcepta, quæ etiam in conscientia obligent, imponere, & subditos

ad

ad ea obſeruanda conſtringere pœnis temporalibus quibuſcunque, exilij, carceris, bonorum omnium, tam corporis, quàm fortunæ, amiſſionis; ſed ad pœnas ſpirituales, cum Reſpublica ſit temporalis, non extenditur poteſtas eius. Denique Eccleſia, cùm ſit Reſpublica ſpiritualis, habet omnem poteſtatem etiam coercentem, quæ ad conueniens Reipublicæ ſpiritualis regimẽ neceſſaria eſſe poteſt, & propterea pœnæ, quæ huic ſpirituali poteſtati ſunt proportionatæ, non temporales, quales ad Rẽpub. temporalem ſpectant, ſed ſpirituales eſſe debent; quod etiam rectè deduxit Frãciſcus Suarez ex illis verbis Math. 16. *Erit ligatum & in cœlis*, vt ſuperiùs * annotauimus.

* nu. 36

99 Ex his infertur quintum Corollarium, nempe aliud eſſe, habere poteſtatem, ſeu ius dirigendi alterum in temporalibus, ſeu præcipiendi alteri, vt tali, vel tali modo de temporalibus diſponat, & aliud habere dominium rerum temporaliũ, ſeu poteſtatem, & ius de temporalibus diſponendi; ſicut aliud eſt habere poteſtatem, ſeu ius præcipiendi alteri, & cogendi, ne ſpiritualia in perniciem Reipublicæ tem-

poralis illicitè administret; & aliud habere dominium rerum spiritualium, seu potestatem de spiritualibus disponendi. Exempli causa, Quilibet Episcopus, vt Episcopus est, potestatem habet præcipiendi, & censuris Ecclesiasticis cogendi Iudices Seculares sibi in spiritualibus subiectos, vt iustitiam administrent, atque malefactores pœnis debitis puniant, & extremo supplicio ex legum præscriptis dignos morti adiudicent, ipse tamen prout Episcopus est, non habet de vita aut morte vllam disponendi facultatem.

100 Præterea si Paulus promissione, voto, aut iuramento se astringeret, vt in bonis suis distribuendis iussionem Petri sequeretur, teneretur quidem Paulus in bonis suis erogandis sub pœna promissionis, voti, aut iuramenti violati beneplacitum Petri expectare, nihilominùs ratione talis iuramenti non amitteret Paulus ius illud, seu dominium, quod priùs habebat in bona sua, neque si contra mentem Petri bona sua distribueret, iniustitiam committeret, aut distributio irrita esset, neque Petrus vi talis Iuramenti ius aliquod, aut dominium acquireret bonorum Pauli, sed

tantùm

tantùm ius quoddam, seu facultatem haberet, ratione, cuius penes illum potestas esset, dirigendi Paulũ in bonis suis distribuendis, illique imperandi, vt hoc vel illo modo, prout ipsi Petro magis placitum esset, de bonis suis sub pœna periurij disponeret.

101 Quocirca licèt Ecclesia habeat potestatem sibi à Christo traditam dirigẽdi Principes Seculares in temporalibus in ordine ad bonum spirituale, seu imperandi illis, & cogendi, ne in perniciem suarum animarum tali, vel tali modo illicito de temporalibus disponant, non tamen proinde sequitur, Ecclesiam in ordine ad salutem animarum habere dominium rerum temporalium, aut potestatem de temporalibus disponendi. Sed hoc solùm colligi potest, Ecclesiam habere potestatem dirigendi, imperandi, atque pœnis Ecclesiasticis constringendi Principes Seculares, ne cum dispendio salutis spiritualis temporalia administrent.

102 Sicut etiam quamuis Respublica politica potestatem habeat imperandi personis Ecclesiasticis sibi ciuiliter subiectis, ne in detrimentum status sui politici spiritualia illicitè administrent, non tamen propterea

terea dominium habet rerum ſpiritualium, aut poteſtatem de ſpiritualibus in ordine ad finem temporalē, nempe pacis publicæ conſeruationem, diſponēdi. Et hoc Corollarium etiam ex ſimilitudine, qua Card. Bellarminus paulò inferiùs [q] comparat poteſtatem ciuilem & Eccleſiaſticam carni & ſpiritui, atque ex Reſponſione, quam ad auctoritatem S. Bernardi de vtroque gladio adducemus, [r] clariùs eluceſcet.

[q] nu. 137. & ſeq.

[r] nu. 196. & ſeq.

103 His obſeruatis non erit difficile ſingulis rationibus, quæ à Card. Bellarmino [ſ] pro poteſtate temporali Pontificis demōſtranda afferūtur ex ipſiuſmet principijs abundanter ſatisfacere. Inprimis tamen non abs re erit paucis declarare, quàm artificioſè ipſum quæſtionis ſtatum proponat, & ſententias Auctorum de poteſtate Pontificis temporali recenſeat.

[ſ] Infra 132. & ſeq.

Is igitur ad quæſtionem hanc de poteſtate temporali Pontificis diſputandam aggrediens, [t] in primo diſputationis aditu tres circa poteſtatem Pontificis temporalem ait inueniri Auctorum ſententias.

[t] lib. 5. de Rom. Pont. cap. 1.

" 104 *Prima eſt, Summum Pontificem iure diuino habere pleniſsimam poteſtatem in vniuerſum orbem terrarum, tum in rebus*

Eccle-

Ecclesiasticis, tum in politicis. Ita docent Augustinus Triumphus in Summa de potestate Ecclesiæ, q.1. ar.1. Aluarus Pelagius lib.1. de planctu Ecclesiæ, cap. 13. & multi Iureconsulti, vt Hostiensis in cap. Super his de voto, & voti redempt. Panormitanus in cap. Nouit de Iudicijs, Syluester in Summa de peccatis verbo Papa, §. Secundò, & alij non pauci. Quin etiam Hostiensis vlteriùs progreditur; docet enim per Christi aduentum omne dominium Principum infidelium translatum esse ad Ecclesiam, & residere in Summo Pontifice, vt Vicario Summi, & veri Regis Christi, & ideo posse Pontificem Regna infidelium iure suo donare quibus voluerit fidelium.

105 *Altera, non tam sententia quàm hæresis, in altero extremo duo docet. Primò, Pontificem, vt Pontificem, & ex iure diuino, nullam habere temporalem potestatem, nec posse vllo modo imperare Principibus Secularibus, nedum eos regnis, & Principatu priuare, etiamsi illi priuari alioqui mereantur. Secundò docet, non licuisse Pontifici, alijsque Episcopis accipere temporale dominium, quod nunc habent in quasdã vrbes, & prouincias, siue einsmodi dominium donatum eis fuerit, siue illud vsurpauerint. Prohibet enim ius*

" *diuinum vni homini gladium spiritualem &*
" *temporalem simul committi. Ita docent hære-*
" *tici omnes huius temporis : ac præcipuè Calui-*
" *nus, lib.4. Institut. cap.11.§.8.9.10.11.12.*
" *13.& 14. & Petrus Martyr in cap. 13. ad*
" *Rom. ac Brentius in Prolegomenis cōtra Petrū*
" *à Soto. Magdeburgenses autem centuria pri-*
" *ma lib.2.cap.4. colum.435. ponunt inter no-*
" *tas Antichristi, quòd Pontifex duos gladios*
" *gerat, vndecunque illos habuerit. Ac deinde*
" *centuria 8.9.10. & 11. in vitis Pontificum*
" *de hoc maximè eos reprehendunt.*

" 106 *Tertia sententia media est Catholi-*
" *corum Theologorum communis, Pontificem,*
" *vt Pontificem, non habere directè, & imme-*
" *diatè vllam temporalem potestatem, sed so-*
" *lùm spiritualem, tamen ratione spiritualis ha-*
" *bere saltem indirectè potestatem quandam e-*
" *amq; summam in temporalibus. Ita Hugo de*
" *S. Victore lib 2. de Sacramentis part. 2. cap.*
" *4. quem sequitur Alexander Alensis 3. part.*
" *Summæ, q.40. memb.5. & 4. part. q.10. in ex-*
" *plicatione Canonis Missæ in illud, Et pro Re-*
" *ge. Item S. Bonauent. in lib. de Eccles. Hierar-*
" *chia, part.2. cap.1. Durandus in lib de origine*
" *iurisdictionum, q.3. in fine. Petrus ab Aliaco*
" *in quæst. de re sumpta, vtrùm Petri Ecclesia*
fide

fide confirmetur. Ioannes de Parisio in tract. de potestate Regia & Papali, cap.6.& 7. Iacobus Almainus in tract. de suprema potestate Ecclesiastica, cap.6. Gabriel Biel in explicatione Canonis Missæ, lec.23. Henricus de Gandauo, quodl.6. q.23. Ioh. Driedo, lib.2. de libertate Christiana, cap.2. Iohan. de Turrecremata, lib.2. Summæ, cap.113.& sequentibus. Albertus Pighius, lib.2. hierarchiæ Ecclesiast. Thomas Waldensis lib.2. doct. fidei, ar.3. cap. 76.77.78. Petrus de Palude in lib. de potestate Ecclesiastica. Caietanus in Apologia, cap.13. ad 8. Franciscus Victoria relect.1. q.6. de potestate Ecclesiæ. Dominicus à Soto, in 4.d.25. q.2. ar.1. Nicolaus Sanderus lib.2. cap.4. visibilis monarchiæ. Nauarrus relect. in cap. Nouit. de Iudicijs, Notab. tertio. Antonius Cordubensis, lib.1. quæst.56. dubio 3. & alij plurimi.

107 Hæ sunt tres illæ Auctorum sententiæ, quas circa hanc quæstionem reperiri docet Cardin. Bellarminus. In quibus quidem recensendis tam pulchro vtitur artificio, vt Lector in rebus Theologicis minùs exercitatus, statim, ac quæstionẽ hanc de potestate temporali Pontificis, tali modo, quo iam vidimus à viro tam erudito expli-

explicatam, ante oculos proposuerit, in ea sententia, quæ potestatem Pontificis temporalem denegat, exitiale hæreseos venenum latitare nequaquam dubitare possit. Cùm enim in primo introitu tres Auctorum sententias de potestate temporali Pontificis reperiri audiat, vnam, quæ asserit Pontificem plenissimam in temporalibus habere potestatem in vniuersum orbē terrarum; & aliam, quæ docet Pontificem talem quidem habere potestatem, non tamen directè, vt voluit prima opinio, sed solùm indirectè, seu in ordine ad bonum spirituale; & tertia sententia pro hæresi reputetur: nequaquam profectò hęsitare potest, quin si Card. Bellarmino viro vtique doctissimo in re tam graui fides adhibenda sit, necessariò vel primam, vel secundam sententiam amplecti debeat, nisi in apertam hæresim labi scienter velit.

108 Veruntamen non videtur ipse (salua semper reuerentia illi debita) adeò accuratè, ne dicam fideliter, sententias Auctorum de hac potestate Pontificis temporali commemorare, sicut deceret Doctorem Theologum quæstiones grauissimas (qualis est ista de qua nunc agitur, vtpotè

quæ

quæ ad debitam Principibus ſupremis, *qui ſolo Deo minores ſunt* [u],obedientiam à fidelibus ſubditis iure diuino exhibendam ſpectat) ex profeſſo veritatis indagandæ, aut illuſtrandæ gratia pertractantem;ſed in hoc potiùs incumbere videtur, vt Lectorum oculis tenebras offundat,& ipſorum mentes quadam confuſionis caligine obducat, ne quis huius controuerſiæ (quæ tantos in Chriſtiano orbe tumultus, tantaſque inter Regnum, & Sacerdotium diſcordias [x] excitauit) ſtatus ſit,ab ipſis perſpici poſſit.

u Tertull. ad Scapul. cap. 2.

x Vide infra nu. 455.

109 Atque vt primam ſententiam ab ipſo relatam,& meritò impugnatam miſſam faciamus, in ſecunda ſententia, quam ipſe hæreſim nuncupat, plures ſimul permiſcet ſententias,ſeu propoſitiones inter ſe omninò diſtinctas, & à Catholicis Doctoribus ſingulas propugnatas. Prima eſt, Pontificem vt Pontificem,& ex iure diuino, nullam habere temporalem poteſtatẽ, hanc etenim propoſitionem plurimi Doctores Catholici tuentur,quos ſuprà [y] recitauimus. Altera propoſitio, ſeu ſententia eſt,Pontificem,vt Pontificem,& ex iure diuino, nullo modo poſſe imperare Principibus Secularibus, in cauſis, ſubintellige,

y Nu. 4. & ſeq.

tem-

temporalibus (de quibus duntaxat præsens quæstio à Cardin. Bellarmino instituitur;) nam alioqui posse Pontificem in causis spiritualibus imperare Principibus Secularibus omnes Catholici profitentur.

110 Pro cuius propositionis meliori intelligentia sciendum est, causas, & crimina à Theologis distingui, vt videre licet apud Ioh. Parisiensem[z], & Iacobum Almainum[a], in causas, & crimina Ecclesiastica, seu spiritualia, in Secularia, atque in mixta. Causæ Ecclesiasticæ dicuntur, quæ pertinent ad Sacramenta, & legem Euangelicam: & crimina Ecclesiastica, seu spiritualia dicuntur, quæ è directo Sacramentis, & legi Euangelicæ repugnant, vt hæresis, Simonia, Sacramenti, vel Censuræ Ecclesiasticæ violatio, &c. Causæ politicæ sunt, quæ ad Sacramenta, & legem Euangelicam non spectant: & crimina Secularia dicuntur, quæ seclusa quacunque reuelatione diuina, & Euangelica, stando in lege naturæ, adhuc peccata essent, vt furtum, homicidium, fornicatio, ebrietas, &c. Crimina verò mixta sunt, quæ vtroque modo prohibita sunt, vt adulterium, quod est tum contra legem naturæ, tum contra matrimonij Sacramentum.

z In tract. de potest. Regia & Papali. cap. 14.

a De potest. Ecclesiast. & Laica. q 1, cap 9.

111

111 Præterea poteſt aliquis in temporalibus dupliciter peccare, vno modo peccato *erroris aut oppoſitionis*, vt dicunt, hoc eſt, iudicando peccatum illud quod committitur circa Secularia non eſſe peccatum, vt iudicando, furtum, homicidium, aut eiuſmodi non eſſe peccata: alio modo *peccato vendicationis*, vt loquuntur, id eſt, ſibi vendicando, vel retinendo quod eſt alterius, furtum ſcilicet, aut tale aliquod peccatum ſeculare perpetrando.

112 Quamuis igitur omnes Theologi concedant, penes Eccleſiam ex Chriſti inſtitutione eſſe poteſtatem cognoſcendi de quocunque peccato mortali erroris, & iuridicè definiendi, an hoc, vel illud ſit peccatum mortale, eoſque, qui contra talem Eccleſiæ definitionem ſenſerint, pœnis Eccleſiaſticis caſtigandi: quidam tamen Theologi (vt refert Almainus *) defendunt, non ſpectare ad Pontificem cognoſcere de peccatis publicis purè Secularibus, quę vocant vendicationis, neque eiuſmodi peccatores publicos pœnis etiam Eccleſiaſticis coercere; adeò vt non poſſit Papa, quà Papa, iure diuino punire latronem publicum pro furto, vel homicidam pro homicidio. Et prop-

* De poteſt. Eccleſiaſt. & Laica q. 1. cap 10. & q. 3. cap 2.

propterea iuxta istam sententiam non potest Summus Pontifex in eiusmodi causis purè temporalibus Principibus Secularibus, alijsuè laicis in foro exteriori quoad vim coercentem imperare, quia eiusmodi causæ, & peccata nō sunt fori Ecclesiastici, sed Secularis. Neque *spectat*, inquiunt,[b] *ad Ecclesiā iudicare de omnibus medijs ad beatitudinem necessarijs coercitiuè, sed tantùm suasiuè, & innuitiuè*, innuendo scilicet, & ostendendo quæ sint media necessaria ad beatitudinem consequendam.

b Apud Almain. q. 1. cit. cap. 10.

113 Et quamuis hæc sententia mihi non placeat, ab aliquibus tamen Theologis defenditur, vt iam ex Almaino diximus. Immò ipse Almainus eam probabilem esse existimare videtur, dum ita scribit[c]: *Item vterque duorum secundorum modorum est probabilis, videlicet, quòd Papa in rebus purè ciuilibus nullam iurisdictionem nec regulariter, nec casualiter habeat iure diuino, & ex institutione diuina; vel quòd habeat non regulariter, sed casualiter, putà in duobus casibus tantùm suprà numeratis; scilicet, si nullus sit Iudex temporalis, & si non potest exercere, vel negligat, probabile est, quòd in illis duobus casibus habeat iurisdictionem administrandi in tempo-*

c q. 3. citata cap. 2. in fine.

temporalibus. Hæc Almainus. Per Iurisdictionem autem administrandi intelligit solùm per censuras spirituales, vt ex principio capitis planè collgitur. Sed eam expressiùs tueri videtur Ioh. Parisiẽsis[d] his verbis: *Et ita de peccato in temporalibus non iudicat, vel cognoscit Iudex Ecclesiasticus, sed Secularis tantùm, nisi fortè aliundè quàm à Christo concessum ei fuerit, vel permissum*; Vnde ipse ab Almaino pro hac sententia citatur.

d Cap 14. cit.

114 Tertia propositio, cuius mentionem facit Card. Bellarminus in illa secunda sententia, quam ipse hæresim appellat, est, non posse Pontificem Principes Seculares suis Regnis, & principatu priuare, etiamsi illi priuari alioqui merantur. Et neque hæc propositio hæresis est, aut doctrinæ Catholicæ repugnans, eamque expressis verbis defendunt plures doctores Catholici, quos suprà[e] commemorauimus. *De ea enim*, vt dixit Trithemius[f], *certant Scholastici; & adhuc sub Iudice lis est.* Atque ita patet tres omninò distinctas sententias in secunda illa sentemtia, quam Bellarminus hæresim appellat, ab ipso simul confundi.

e nu.4. & seq.
f Suprà nu.33.

115 Prima sententia est, Papam nullam prorsus habere potestatem temporalem

lem coercentem nec actu, nec habitu, nec regulariter nec casualiter, non solùm disponendi de bonis temporalibus, aut Principes suis regnis priuandi, sed neque etiam propter crimina merè Secularia excommunicandi, aut alias pœnas Ecclesiasticas infligendi, & consequenter nec præcipiendi quoad vim coercentem Principibus, aut cuiuis Laico in causis purè temporalibus; sed solùm habere potestatem quandã suadendi, innuendi, seu, vt alij loquuntur, dirigendi in sensu supradicto: quam sententiam sequi videtur Ioh. Parisiensis, eamque vt probabilem tenet Almainus, vt iam vidimus.

116 Secunda sententia est; Pontificẽ habere quidem potestatem coercentem non solùm in causis spiritualibus, sed etiam in temporalibus in quantum temporalia saluti spirituali obsunt, eaque ratione ad naturam spiritualium accedunt; sed pœnis tantùm Ecclesiasticis, & potestati spirituali proprijs; nullam tamen habere potestatẽ disponẽdi de temporalibus, aut Principes Seculares propter crimina siue spiritualia, siue temporalia suis Regnis, & dominijs temporalibus priuandi; & hanc etiã

sententiam

ſententiam quamplurimi Doctores ſuperiùs citati amplectuntur.

Tertium verò illud dictum, quod in poſteriori illius ſecundæ ſententiæ mẽbro aſſeritur, à nullo Doctore Catholico aſtruitur. Et nihilominùs hæc tria in vna eademque ſententia à Card. Bellarmino ſimul confunduntur, quaſi nullum ex tribus illis pronunciatis ab ipſo in priori illius ſecundæ ſententiæ membro relatis ab vllo Auctore Catholico defenderetur.

117 Quapropter, ſi Card. Bellarminus ſecundam ſententiam *hæreſeos* nota inurendam eſſe velit, quia affirmat Pontificem, vt Pontificem, & ex iure diuino nullam habere temporalem poteſtatem, neque poſſe Principes Seculares ſuis Regnis & principatu priuare, cùm præſertim nullam Eccleſiæ definitionem ad hæc dicta impugnanda afferat, proculdubiò nimis rigidus Cenſor à multis meritò reputatur, *dum ita properè viros doctiſsimos* (vt verbis Couarruuiæ [m] vtar) *hac nota dignos eſſe cenſuit. Siquidem etſi opinio communis falſa cenſeri poſſit, hæretica tamen dici, donec ab Eccleſia contrarium fuerit definitum, abſque temeritatis nota minimè valet. Hactenus enim nihil cer-*

[m] In Regula peccatum, 2. part. relect. §. 9. nu. 7. iuxta impreſſionem Lugdunenſem.

tum in hac cõtrouersia Ecclesia Catholica definiuit (sed de eo certãt Scholastici, & adhuc sub Iudice lis est, vt ait Trithemius [h]) *proptereaq́, disputationi locus est absque vlla hæreseωs suspicione*. Immeritò igitur Card. Bellarminus in posterioribus operum suorum editionibus vocabulum illud *hæreseωs* secundæ sententiæ apposuit, quod in prioribus editionibus penitùs prætermisit, cum tamen nihil prorsùs de nouo ad suam sententiam corroborandam, illamq́ue secundam confutandam apportet, quod priùs non attulerat.

h Supra nu. 33

118 At multò longiùs progressus est Anglus quidam Iesuita, qui in libro, quem sub ementito Philopatris nomine diuulgauit, [i] vltra quàm credi potest, præcipitanter locutus est. *Hinc*, inquit, *inferatur vniuersa Theologorum, ac Iurisconsultorum schola, & est certum, & de fide, quemcunque Principem Christianum, si à Religione Catholica manifestè deflexerit, & alios auocare voluerit, excidere statim omni potestate, ac dignitate ex ipsa vi iuris, tum humani, tum diuini, hocque ante omnem sententiam supremi Pastoris, ac Iudicis contra ipsos prolatam, & subditos quoscunque liberos esse ab omni iuramenti obligatione,*

i Pag. 194.

ligatione, quod ei de obedientia tanquã Principi legitimo præstitissent, posseq́, & debere (si vires habeant) istiusmodi hominem tanquam Apostatam, hæreticum, ac Christi Domini desertorem, & Reipublicæ inimicum, hostemq́, ex hominum Christianorum dominatu eijcere, ne alios inficiat, vel suo exemplo, aut imperio à fide auertat. Atque hæc certa, definita, & indubitata doctissimorum sententia doctrinæ Apostolicæ conformis planè, ac consona est. Hactenus Philopater.

119 Quæ verba quàm temerè, inconsideratè, & absque vllo penitùs fundamento ab eo prolata sint, quiuis, in rebus Theologicis vel mediocriter versatus, facillimè deprehendet. Nam, præterquàm quòd tam Iurisconsulti, quàm Theologi præclarissimi contra ipsum sentiunt, nullos omninò hæreticos (vt taceam Principes, qui secundùm regulas Iuris Canonici, quod ad pœnas attinet, clausulis generalibus comprehendi non solent, & iuxta sanctorum Patrum doctrinam legibus humanis, seu pœnis ciuilibus non subijciuntur) priuari dominio suorum bonorum etiam ex ipsa vi Iuris positiui (*nam lex Christiana*, vt rectè dixit Card. Bellarminus [k], *neminem priuat*

[k] Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29.

suo iure & dominio) ante sententiam Iudicis declaratoriam; inter quos est Simancas [l], Antonius Gomes [m], Victoria [n], atque insignis sui Ordinis Theologus Gabriel Vasquez [o]. Si iste Auctor attentè perpendisset, quænam ex mente doctissimorum Theologorum, vt Caietani [p], Cani [q], Cardin. Bellarmini [r], & aliorum plurium requirantur ad hoc, vt aliqua definitio vel Papæ, vel etiam Concilij generalis sit de fide tenenda, non adeò confidenter, Dei forsan zelo, sed certè non secundùm scientiam, sententiam suam tam exorbitantem, seditiosam, summisq; Principibus iniuriosam, atque nullo prorsus vel Scripturæ sacræ, vel sanctorum Patrum testimonio nixam, sed ab Ecclesiæ primitiuæ praxi, quæ tum sacræ paginæ, tum veterum Patrum doctrinæ conformis est, penitùs alienam profudisset: cum neque ex Sacris literis, nec Apostolorum traditione, nec Ecclesiastica definitione, nec aliqua ratione Theologica satis constare possit, Supremum totius Ecclesiæ Pastorem vllam omninò habere auctoritatem ex Christi institutione Principes Seculares, etiam ob crimen hæresis, aut Apostasiæ manifestum, suis dominijs tem-

l Simancas tit. 9. de Cath. instituendis à nu. 157.
m Gomes tom. 1. ca. vlt. suorũ opusc.
n Victor. rel. 1 de Indis Insul. à nu. 8.
o Vasqu. 1. 2. disp. 170. ca. 3. à nu. 8.
p Caiet. quodl. de potest. Papæ, cap. 8.
q Canus lib. 5 de locis cap. 5 q. 4.
r Bellar. lib. 2. de Concilijs, cap. 12.

temporalibus priuandi.

120 Multò minus esse *doctrinam certam, definitam, indubitatam, de fide tenendam, doctrinæ Apostolicæ planè conformem, atque vniuersa Theologorum, & Iurisconsultorum Ecclesiasticorum schola receptam, Principes manifestè hæreticos, ante vllam sententiam Summi Pontificis declaratoriam, ex ipsa vi Iuris diuini, excidere statim omni potestate ac dignitate.* Si forsan Auctor iste, qui in re tam graui, vtpote, quæ ad obedientiam supremis Principibus iure diuino præstandã pertinet, tanta confidentia, tantoque verborum impetu locutus est, alias vel rationes magis validas, vel definitiones magis apertas ad hæc noua sua dogmata, quæ Reges legitimos, eo ipso quòd à fide manifestè desciscant, Tyrannos & iniustos Regnorũ vsurpatores ex vi Iuris diuini esse statuunt, confirmanda, reconditas habuisset, quàm quæ hactenus cæteris præcedentium Seculorum Theologis innotuerunt, maximã profectò vniuersæ tum Theologorũ, tum Iurisconsultorum scholæ gratiam præstitisset, si eas in medium protulisset, & vel hoc solo nomine Philopatris titulo insigniri promeruisset. Sed interim cauere sibi debuisset,

buisset, ne dum conficto Philopatris nomine compellari cupiat, & nihilominùs tã pestifera seditionis semina,quęq; effrętnato populo,atque ad tumultus pręcipiti,apertã ad rebelliones,atq; Regicidia viã muniunt, spargere pręsumat,perfidi,tum patriæ,tum Principi suo proditoris,vt ne quid grauius dicam,& re, & nomine gaudere mereatur.

121 Verùm & illud quoque nonnihil admirationis mihi affert, qua de causa Cardin. Bellarminus in his etiam suorum operum editionibus postremis, inter suæ sententiæ Patronos adduxerit Ioannem Parisiensem, Iacobum Almainum, aliosque nonnullos, quorum in prioribus editionibus mentionem nullam fecerat, cum tamen ipsi, pręsertim Parisiensis (quod idem quoque de Alexandro Alensi paulò inferiùs [f] annotabimus) contrariam potiùs sententiam satis expressè amplecti videantur. Nam præterquàm quòd Ioannes Azorius in loco superiùs [t] allegato tam Almainum, quàm Parisiensem citet pro opposita sententia, Ioannes Parisiensis [u] (quod attinet ad controuersiam principalem, an scilicet penes Papam sit potestas per sententiam definitiuam Principes deponendi) proculdubio

f Nu.124.

t Nu.4.

u De potest. Regia & Papali, cap. 14.

dubio sententiæ, quam sequitur Cardin. Bellarminus, apertissimè aduersatur, & verbis disertis asserit, *Excommunicationem, vel aliam similem pœnam spiritualē esse vltimam, quam Iudex Ecclesiasticus inferre potest. Licèt enim*, inquit, *Iudex Ecclesiasticus habeat homines in Deum reducere, & à peccato retrahere, hoc tamen non habet nisi secundùm viam à Deo sibi datam, quæ est separando à Sacramentis, & participatione fidelium.*

122 Quin etiam Almainus, quando ex propria sententia loquitur, non exponens scripta aliorum, sententiæ Card. Bellarmini satis clarè refragari videtur. Nam inprimis in libro suo de auctoritate Ecclesiæ, cap. 2. ita scribit: *Consequenter ex dictis multiplex haberi potest differentia inter potestatem Ecclesiasticam Iurisdictionis in foro exteriori, & potestatem Laicam; prima ex parte institutionis, cum vna sit naturalis quantum ad institutionem, altera supernaturalis; secunda ex parte finis, vna enim est ad finem naturalem, altera ad supernaturalem; tertia ex parte pœnarum, quæ infligi possunt per has potestates, quia per vnam corporalis pœna duntaxat, per alteram verò spiritualis precisè.* Deinde in libro de Dominio natu-

rali, ciuili, & Ecclesiastico, conclusione secunda dicit, *Dominium Ecclesiasticum, seu Euangelicum ex institutione diuina nullam habere in temporalibus Iurisdictionem annexam*. Et paulò infrà in probatione illius conclusionis: *De ratione*, ait, *potestatis Laicæ est, posse pœnā ciuilem infligere, vt sunt mors, exiliū, bonorū priuatio, &c. sed nullam talem pœnā ex institutione diuina infligere potest potestas Ecclesiastica, immò nec incarcerare, vt plerisque Doctoribus placet, sed ad solam pœnam spiritualem extenditur vtputà Excommunicationem, reliquæ autem pœnæ, quibus vtitur, ex iure purè positiuo sunt.*

123 Sed & plures alij ex antiquioribus præsertim Theologis, quos Cardin. Bellarminus in his tanùm posterioribus operum suorum editionibus pro sua sententia, quasi de industria citat, ne forsan opinio eius à recentioribus solùm Theologis propugnari videretur, commodè exponi possunt, vt intelligant, Summum Pontificem in hoc sensu habere potestatem temporalem in ordine ad bonum spirituale, non quidem disponendi de temporalibus, in eo sensu, quo verbum *disponere* à Card. Bellarmino accipitur, id est, priuandi Principes suo iure,

re, quod in temporalibus habent; sed solũ innuendi, ordinandi, & dirigẽdi Principes temporales, quomodò temporalia rectè,& sine æternæ salutis periculo gubernare debeant,atq; etiã præcipiendi, eosq; cogendi pœnis tantũ Ecclesiasticis, & spiritualibus, ne cum salutis spiritualis dispendio temporalia administrẽt, absque eo quòd Pontifici tribuatur potestas Reges,ac Imperatores Dominijs suis, & Principatibus priuandi.

124. Nam Alexander Alensis [x],quem Card. Bellarminus pro sua sententia refert, potiùs fauet Canonistis, & dominio Pontificis directè in temporalibus, quàm ipsi Bellarmino, & supremo Pontificis dominio temporali solùm in ordine ad bonum spirituale; vnde à Thoma Bozio [y], & Alexandro Carerio [z] acerrimis huius directi dominij defensoribus, tam Alensis, quàm Hugo de S. Victore,quos etiam Card. Bellarminus in suæ sententiæ patrocinium adducit, pro sententia planè opposita, quæ Canonistarum est, afferuntur. Sed reuera, si verba Alexandri diligenter expendantur, facilè competietur, eum neque Bozij, neque Bellarmini, sed nostræ potiùs sententiæ apertissimè suffragari. Nam quantumuis ipse disertis verbis affirmet, potestatem

x 3. part. q. 40 memb. 5. q. 4.

y De Italiæ statu, lib. 4. cap 5.

z De potest. Rom. Pont. cap. 9.

Secularem subiectam esse spirituali, quod nos etiam, ad modum superiùs [a] explicatum, libenter concedimus, tamen, dum modum huius subiectionis declarat, & argumenta in contrarium obiecta dissoluit, clarissimè commonstrat, potestatem Secularem non esse subiectam spirituali quoad pœnas temporales, neque potestatem spiritualem posse secularem, si deliquerit, pœnis corporalibus, sed spiritualibus tantùm coercere, quod sanè consentaneum est ijs, quæ à nobis sæpius dicta sunt.

[a] nu. 92. & seq.

125 Tria etenim ipse in principio quæstionis argumenta proponit, quibus probari videtur, non posse Summũ Pontificem Reges, aut Imperatores iudicare. Primũ adducit ex Glossa super illud Psalmi 50. *Tibi soli peccaui;* vbi inquit Glossa, *Quia Rex omnibus est superior, ideò tantùm à Deo, qui maior est eo, puniendus est: Si quis de populo errauerit, Deo peccauit, & Regi, Rex verò non habet hominem, qui eius facta dijudicet; ergo Summus Pontifex non potest Regem, aut Imperatorem iudicare.* Respondet Alexander *hanc subiectionem esse ad vindictam spiritualem non corporalem; secundùm quod dicitur 2. q. 7. quòd Regum est exercere pœnam corporalem*

poralem, Sacerdotum spiritualem inferre vindictam. Vnde Ambrosius Imperatorem excommunicauit Arcadium, & ab ingressu Ecclesiæ probibuit. Sicut enim Iudex terrenus non sine causa gladium portat, sicut dicitur 13. ad Romanos; ita non sine causa claues Ecclesiæ Sacerdotes accipiunt; ille portat gladium ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: isti claues habent ad exclusionem excommunicandorum, & reconciliationem pænitentium. Expone igitur, A Deo tantùm est Rex puniendus, supple, materiali pæna. Et iterum, Non habet hominem, qui eius facta dijudicet, supple, ad corporalem pænam inferendam. Hæc est Responsio Alexandri ad primum argumentum.

126. Ad Secundum, quod desumptum erat ex Hugone in libro de Sacramentis, vbi dicit, *quòd spiritualis potestas non ideo præsidet, vt terrenæ in suo iure præiudicium faciat, sicut ipsa terrena potestas, quod spirituali debetur, nunquam sine culpa vsurpat:* Respondet Alexander, quòd *spiritualis potestas, si iudicet terrenam ratione delicti, cùm scilicet abutitur potestate, non præiudicium facit. Immò sicut spiritus constitutus est ad dirigendum corpus, ita spiritualis potestas constituta*

stituta est ad dirigendum terrenam. Quæ Alexandri verba intelligenda ſunt de poteſtate directiua tantùm, & non de coactiua, niſi ſecundùm poteſtatem ad vindictam ſpiritualem, non corporalem, vt ipſemet in ſolutione primi argumenti explicauerat.

127 Demum, ad tertium argumentum, quod allatum erat ex 1. Petr. 2. *Subiecti estote omni creaturæ propter Deum, ſiue Regi tanquam præcellenti, &c. Si ergo Rex præcellit, non eſt ſubditus alicuius iudicio*; Reſpondet Alexander, *quòd Rex præcellit, verum eſt, in ſuo ordine; ſcilicet ad corporalem vindictam exercendam, qua vindicta, ſi delinquat, non habet, qui eum puniat niſi Deum*.

Ex quibus cõſtat, non potuiſſe ab Alexandro quidquam apertiùs, explicatiùs, & ſignificantiùs dici, ad ſententiam tam Bozij, quàm Bellar. refellendam, noſtramque corroborandam.

128 Quod ad Hugonem attinet, quẽ Card. Bellarminus pro ſua ſententia affert, & Canoniſtæ etiam pro ſe adducunt, tametſi ipſe in cap. illo quarto libri ſecundi de Sacramentis à Card. Bellarmino citato aſſerat, *quòd quanto vita ſpiritualis dignior eſt quàm terrena, & anima quàm corpus*

pus, tanto spiritualis potestas terrenam, siue Secularem potestatem honore, ac dignitate praecellit. Nam spiritualis potestas terrenam potestatem & instituere vt sit, & iudicare habet, si bona non fuerit, ipsa vero à Deo primùm instituta est, & si deuiat, à solo Deo iudicari potest, &c.

129 Attamen Ioannes [h] Parisiensis prædicta Hugonis verba (quæ, si strictè accipiantur, & Bellarmino parùm fauent, & propter ambiguum eorum sensum maximas difficultates pati possunt) ita exponit, *quòd cum mos sacræ Scripturæ sit, vt ait* S. *Augustinus lib.* 1. *de Ciuitate Dei, dicere rem fieri, quando manifestatur, pro tanto dicit Hugo, quòd potestas spiritualis Regiam instituit, non quidem ipsam efficiendo vt sit, cum sit à Deo, & populo consentiente, & eligente; sed quia in vngendo ipsum instituit, & electum manifestat, non ita tamen, vt de necessitate potestatis Secularis sit, quòd inungatur, cum aliæ gentes Reges habeant, qui non inunguntur. Vnde & in nouo Testamento non legimus, quòd Sacerdotes inungere debeant Reges, nec etiam obseruatur in omnibus Regibus Christianis, vt patet in Regibus Hispaniæ.*

h De potest. Regia & Papali ca. 18. ad 20. argumentum.

130 *Atque idcirco Papa non instituit Regem*

Regem nisi admodum iam explicatum, sed vterque est à Deo institutus suo modo, nec Papa dirigit Regem per se, vt Rex est, sed per accidens, in quantum conuenit Regem fidelem esse, in quo instruitur à Papa de fide, & non de regimine. Vnde subijcitur Papa in ijs, in quibus subijcit eum potestas suprema, scilicet in spiritualibus tantùm. Ita Parisiensis. Ex quo apparet verba Hugonis sententiæ Card. Bellarmini nequaquam pattocinari, & propterea, neq; ipsum Card. Bellarminum (quod superiùs [i] etiam prænotauimus) sententias Auctorum pro potestate Pontificis temporali adeo fideliter recēsuisse, prout quæstionis controuersæ magnitudo, ingens in re tam graui errandi periculum, & debitum ex Christi lege tam erga Regem, quàm erga Pontificem obsequium postulare videntur.

i Nu. 34.

131 Atque hæc de tribus sententijs à Card. Bellarmino relatis, & de statu præsentis controuersiæ dicta sufficiant. Iam ad argumēta ipsius dissoluenda aggrediamur.

Postquàm itaque Card. Bellarminus tres Auctorum sententias circa potestatem Pontificis temporalem, vt vidimus, adduxerat, primamque sententiam confutauerat

tauerat, atque ostenderat, Papam nec esse Dominum totius mundi, aut vniuersi Orbis Christiani, neque habere iure diuino vllam Iurisdictionem merè temporalem, tandem in principio capitis sexti suam sententiam proponit, & asserit, Pontificem, vt Pontificem, etsi non habeat vllam merè temporalem potestatem, habere tamen in ordine ad bonum spirituale summam potestatem disponendi de rebus temporalibus omnium Christianorum.

Ad quam propositionem comprobandam priusquàm aggrediatur, duas affert similitudines ad rem magis declarandam.

132 *Prima est, qua potestas ciuilis, & Ecclesiastica assimilantur arti frænofactoriæ, & equestri, ac similibus. Vt enim duæ illæ artes sunt inter se distinctæ, quia diuersa habent obiecta, & subiecta, & actiones; & tamen quia finis vnius ordinatur ad finem alterius, ideo vna alteri præest, & leges ei præscribit: ita videntur potestas Ecclesiastica, & politica distinctæ potestates esse, & tamen vna alteri subordinata, quia finis vnius ad finem alterius natura sua refertur.* "

133 Sed hanc similitudinem non approbat Card. Bellarminus vt omnimodè conue-

conuenientem. *Nam in illis*, inquit, *artibus inferior est solùm propter superiorem, adeò vt ablata superiore tollatur continuò etiam inferior. Si enim non sit ars equestris, certè superuacanea est ars frænorum faciendorum: At potestas politica non est solùm propter Ecclesiasticam. Nam etiamsi Ecclesiastica non esset, adhuc politica esset, vt patet in infidelibus, vbi est vera potestas temporalis, & politica, & tamen sine ordine ad aliquam veram potestatem Ecclesiasticam, & spiritualem.*

" 134 *Est igitur*, inquit, *alia similitudo*
" *longè aptior in nobisipsis, qua hoc ipsum ex-*
" *plicat Gregorius Nazianzenus in oratione ad*
" *populum timore perculsum, & Præsidem iras-*
" *centem, & post eum Hugo de S. Victore lib. 2.*
" *de Sacramentis part 2. cap. 4. Thomas Wal-*
" *densis lib. 2. de doctrin. fidei, cap. 78. Ioannes*
" *Driedo lib. 2. de libertate Christiana cap. 2.*
" *Victoria, & Sotus locis citatis. Vt enim se ha-*
" *bent in homine spiritus & caro, ita se habent*
" *in Ecclesia duæ illæ potestates. Nam caro, &*
" *spiritus sunt quasi duæ Respublicæ quæ & se-*
" *paratæ, & coniunctæ inueniri possunt. Habet*
" *caro sensum, & appetitum, quibus respondent*
" *actus, & obiecta proportionata, & quorum*
" *omnium finis immediatus est sanitas & bona*

constitutio

constitutio corporis. Habet spiritus intellectũ, & voluntatem, & actus, atque obiecta proportionata, & pro fine animæ sanitatem, & perfectionem. Inuenitur caro sine spiritu in brutis, inuenitur spiritus sine carne in Angelis.

135 *Ex quo apparet neutrum esse præcisè propter alterum. Inuenitur etiam caro adiuncta spiritui in homine, vbi quia vnam personam faciunt, necessariò habent subordinationem, & connexionem. Caro enim subest, spiritus præest, & licèt spiritus non se misceat actionibus carnis, sed sinit eam exercere omnes suas actiones, vt in brutis exercet, tamen quando eæ officiunt fini ipsius spiritus, spiritus carni imperat, eamque castigat, & si opus est indicit ieiunia, aliasq; afflictiones etiam cum detrimento aliquo, & debilitatione ipsius corporis, & cogit linguam ne loquatur, oculos ne videant, &c. Pari ratione si ad finem spiritus obtinendum necessaria sit aliqua carnis operatio, & ipsa etiam mors, spiritus imperare potest carni, vt se, ac sua exponat, vt in Martyribus videmus.*

136 *Ita prorsus politica potestas habet suos Principes, leges, iudicia, &c. & similiter Ecclesiastica suos Episcopos, Canones, Iudicia. Illa habet pro fine temporalem pacem, ista sa-*

" *lutem æternam. Inueniuntur quandoque ſepa-*
" *rata, vt olim tempore Apoſtolorum; quandoque*
" *coniuncta, vt nunc. Quando autem ſunt con-*
" *iuncta, vnum corpus efficiunt, ideoque debent*
" *eſſe connexa, & inferior ſuperiori ſubiecta, &*
" *ſubordinata. Itaque ſpiritualis non ſe miſcet*
" *temporalibus negotijs, ſed ſinit omnia procede-*
" *re, ſicut antequàm eſſent coniuncta, dummodo*
" *non obſint fini ſpirituali, aut non ſint neceſſa-*
" *ria ad eum conſequendum. Si autem tale quid*
" *accidat, ſpiritualis poteſtas poteſt, & debet*
" *coercere temporalem omni ratione, & via, quæ*
" *ad id neceſſaria eſſe videbitur.*

137 Hæc eſt ſimilitudo illa, quæ Cardin. Bellarmino maximè arridet, tanquam valdè idonea ad eius ſententiam corroborandam. Et propterea, quotieſcunque occaſio commoda ſeſe offert, eam in cæteris ſuis libris inculcare non prætermittit. Et certè primo aſpectu videtur eſſe ſimilitudo ſatis pulchra, & propoſito illius aptiſſimè deſeruiens, veruntamen non tam apta, eiuſuè inſtituto accommodata reperietur, ſi paulò diligentiùs introſpiciatur, & duo potiſſimùm circa eam obſeruentur.

Primum eſt, poteſtatem politicam ex ſe & natura ſua non habere pro ſuo fine pote-

ſtatem

statem Ecclesiasticam, neque illi per se subiici, seu subordinari ex doctrina ipsius Cardin. Bellarmini iam tradita: quia *in infidelibus est vera potestas politica absque ordine ad aliquam veram potestatem Ecclesiasticam, & spiritualem*. Ideoque quòd istæ duæ potestates simul sint coniunctæ, vel separatæ, cum vna ex se alteram non respiciat, est omnino per accidens vtrique potestati.

138 Secundum est, potestatem politicam & Ecclesiasticam quoad aliquid rectè comparari carni & spiritui, quoad alia minimè. *Neque enim* (vt sæpius docet Card. Bellarminus) [k] *quæ vt similia afferuntur, in omnibus similia esse debent, sed tantùm in eo, in quo est vis argumenti ex illa similitudine ducti*: in quo assignando, quia plurimùm peccari inter disputandum vsuuenit, propterea non minùs verè quàm vulgatè dici solet, *Argumentum à simili claudicare vno pede*. Quin & ipsemet Cardin. Bellarminus alio in loco hanc eandem similitudinem inter corpus naturale, & corpus mysticum Ecclesiæ non probat, & ne propter eam concedere cogatur, Ecclesiam esse supra Pontificem, & illo principaliorem, sicut corpus naturale est principalius qualibet

k Lib. 2. de Eucharistiæ Sacram. cap. 6 & lib. 1 de Sacram. Matrimonij, cap. 16

sua parte, liberè fatetur,[l] *aliud esse ferendum iudicium de corpore Ecclesiæ*, quod iuxta eius doctrinam ex potestate Ecclesiastica, & politica constituitur, *& aliud de corporibus naturalibus*, quæ ex materia, & forma, sicut homo ex carne & spiritu, componuntur.

l Lib. 2. de Concilijs, cap. 19. ad 2.

139 Conueniunt igitur in hoc, quòd sicut spiritus est perfectior, & nobilior ipsa carne, ita potestas Ecclesiastica, cui vniuersi fideles, quà Christiani, subduntur, quia spiritualis est, perfectior, & nobilior est politica seu temporali, cui omnes Christiani, etiam Clerici, *quatenus reipublicæ politicæ sunt ciues, & partes quædam*, subijciuntur, vt superiùs[m] ex principijs Cardin. Bellarmini ostendimus. Et in hoc potissimùm consistere similitudinem illam voluit Gregorius Nazianzenus, vt ex verbis ipsius manifestè colligi potest. Nam loquens ad Præsides, hoc solùm ait: *Nam vos quoque potestati meæ, meisq́; subsellijs lex Christi subijcit. Imperium enim ipsi quoque gerimus, addo etiam præstantius, ac perfectius, nisi verò æquum est spiritum carni fasces submittere, & cælestia terrenis cedere.* Ex quibus verbis hoc solùm deduci potest, potestatem spiritualem nobiliorem esse temporali, & Christianos

m Nu. 67. & seq.

ſtianos omnes etiam Principes Seculares, quâ Chriſti ſunt oues, Paſtoribus Eccleſiaſticis in rebus ſpiritualibus ſubiectos eſſe, de qua re inter Catholicos nulla planè controuerſia exiſtit.

140 Differunt tamen maximè, quia caro ſe habet vt materia, ſpiritus vt forma, & propterea vnum quid eſſentiale, vnamque perſonam conſtituunt: & hæc eſt cauſa, quare caro ſit propter ſpiritum, illique per ſe ſubijciatur, ſicut materia ex ſua natura eſt propter formam à qua perficitur. At verò poteſtas politica non ſe habet vt materia reſpectu Eccleſiaſticæ, neque vna per ſe aliam reſpicit, vt ſuprà [n] docuit Cardin. Bellarminus, & conſequenter neque per ſe ſubordinantur, aut vnum corpus conficiunt, ſed ſolùm per accidens, & quodammodò ſubiectiuè coniunguntur, partim, ſicut duo Regna, Angliæ, exempli cauſa, & Scotiæ vniuntur in ſereniſſimo Rege noſtro Iacobo, cui vtraque ſubſunt, ita enim poteſtas Eccleſiaſtica, & politica in Summo Pontifice reipſa coniunguntur, quibus tamen accidentarium eſt ita coniungi; partim quia inter Chriſtianos vtraque poteſtas ſimul (licèt in diuerſis perſo-

n Nu. 135.

nis) coniuncta reperitur; sed vna prorsùs distincta ab alia, ita vt quilibet Christianus, qui in spiritualibus & temporalibus Superiorem recognoscit, vtrique potestati simul subijciatur. Propter huiusmodi tamen vnionem non rectè infertur (vt superiùs [o] ostendimus) potestatem Ecclesiasticam, & politicam vnum corpus, seu Rempublicam constituere, vt perperam hoc etiã in loco affirmat Card. Bellarminus, sed potiùs apud eosdem Christianos duo distincta Regna, Christi scilicet, & mundi simul reperiri, quæ diuersas leges, diuersa iudicia, diuersos fines, diuersos Principes habeant.

o Nu. 83. & seq.

141 Atque hinc patet, prædictam similitudinem non esse proposito Cardinali Bellarmini adeò congruentem; cum neque inde probari queat, potestatem ciuilem, & Ecclesiasticam constituere vnam Rempublicam, quod præcipuum ferè fundamentũ est potestatis Pontificiæ in temporalibus, neque si comparatio apta esset, rectè ex ea colligeretur, posse Principes politicos per potestatem spiritualem suis Regnis priuari, aut quando potestas temporalis obest fini spirituali, posse spiritualem potestatem

ſtatem omni ratione,ac via, ſed certa tantùm à Chriſto præfixa temporalem poteſtatem coercere. Sicut enim ſpiritus carni præcipere poteſt,vt omnes ſuas affectiones inordinatas, quæ penè innumeræ ſunt, iuxta rationis normam repellat, non tamen ipſam carnem rebellē, & ſua deſideria perficientem omni pœnarum genere caſtigare poterit, ita etiam poteſtas ſpiritualis imperandi temporali, quando fini ſpirituali, ſeu animæ ſaluti obeſt,eſt quidem penè illimitata, ſicut infinita ferè ſunt peccatorum genera, poteſtas tamen coercendi, ſeu pœna afficiendi temporalem poteſtatem ſibi in ijs, quæ ad animæ ſalutem ſpectant, contradicentem, eſt ad certum terminum, extra quem egredi non licet, à Chriſto definita.

142 Vnde ex hac ſimilitudine potiùs impugnari poſſet, quàm confirmari eius ſententia: vt ſi quis ita argumentaretur: *Sicut ſe habet ſpiritus ad corpus naturale, ita poteſtas Eccleſiaſtica ad ciuilem*, vt ſupponit Cardin. Bellarminus, *ſed ſpiritus ob nullum delictum habet poteſtatem corpori ſuo naturali caput amputandi, & aliud loco eius ſubſtituendi, ergo neque poteſtas Eccleſiaſtica ha-*

bet auctoritatem corpori politico caput suum, nempe Principem adimendi, & alium vice eius surrogandi. Vides igitur quàm aptam similitudinem attulit Card. Bellarminus ad suam sententiam oppugnandam potiùs, quàm corroborandam.

Hac similitudine declarata probat Cardin. Bellarmin. in capite septimo suam sententiam quinque rationibus, & in capite octauo duodecim exemplis.

143 Prima ratio est eiusmodi.

" *Potestas ciuilis subiecta est potestati spirituali, quando vtraque pars est eiusdem Reipublicæ Christianæ, ergo potest Princeps spiritualis imperare Principibus temporalibus, & disponere de temporalibus rebus in ordine ad bonum spirituale. Omnis enim Superior imperare potest inferiori suo. Quòd autem potestas politica non solùm vt Christiana, sed etiam vt politica sit subiecta Ecclesiasticæ, vt talis est: Primò demonstratur ex finibus vtriusque. Nam finis temporalis subordinatur fini spirituali, vt patet: quia fælicitas temporalis non est absolutè vltimus finis, & ideò referri debet in fælicitatem æternam. Constat autem ex Arist. lib. 1. Eth. cap. 1. ita subordinari facultates, vt subordinantur fines.*

Prima demonstratio antecedentis.

144 *Secundò, Reges, & Pontifices, Clerici, & Laici non faciunt duas Respublicas, sed vnam, id est, vnam Ecclesiam Rom.12.& 1.Cor.12. at in omni corpore membra sunt connexa, & dependentia vnum ab altero, non autem rectè asseritur spiritualia pendere à temporalibus; ergo temporalia à spiritualibus pendent, illisque subijciuntur.*

Secunda demonstratio antecedentis.

145 *Tertiò, si temporalis administratio impedit spirituale bonum, omnium iudicio tenetur Princeps temporalis mutare illum modum administrandi etiam cum detrimento temporalis boni, ergo signum est subiectam esse temporalem potestatem spirituali.*

Tertia demonstratio antecedentis.

146 *Neque satisfaceret, qui responderet, teneri Principem illum ad mutandam rationem suæ administrationis non propter subordinationem ad spiritualem potestatem, sed solùm propter ordinem Charitatis, quo tenemur anteponere maiora bona minoribus. Nam propter ordinem Charitatis non tenetur vna Respublica pati detrimentum, ne simile detrimentum patiatur alia Respublica nobilior. Et vnus priuatus, qui tenetur dare omnia sua bona pro conseruatione suæ Reipublicæ, non tenetur tamē similiter facere propter remp. alienā quamuis nobiliorem. Cum ergo teneatur Respublica temporalis pati detrimentum propter*

" *spiritualem, signum est, eas non esse duas di-*
" *uersas, sed vnius, & eiusdem partes, & v-*
" *nam alteri subiectam.*

" 147 *Neque etiam valet, si quis dicat*
" *Principem temporalem teneri pati detrimen-*
" *tum pro bono spirituali non propter subiectio-*
" *nem ad Rempub. spiritualem, sed quia alioqui*
" *noceret suis subditis, quibus malum est amit-*
" *tere spiritualia pro temporalibus. Nam etiam-*
" *si non subditi, sed homines alterius regni pati-*
" *antur notabile damnum in spiritualibus prop-*
" *ter administrationem temporalis alicuius Re-*
" *gis Christiani, tenetur ille mutare suum mo-*
" *dum administrandi, cuius rei nulla alia ratio*
" *reddi potest, nisi quia sunt eiusdem corporis*
" *membra, & vnum alteri subiectum.*

148 Hæc est prima ratio Card. Bellarmini, quæ tota, vt ex dicendis constabit, est debilissima, cum supponat potestatem Ecclesiasticam, & ciuilem vnam tantùm Rempub. saltem apud Christianos constituere, quod tamen superiùs [p] ex ipsius principijs ostendimus esse veritati dissentaneum. Et propterea non opus esset sigillatim respondere ad tria illa membra, quibus demonstrare nititur, potestaté politicam, non solùm vt Christianam, sed etiam vt politi-

p Nu. 83. & seq.

cam

cam, subiectam esse Ecclesiasticæ, vt Ecclesiastica est, cum ex eadem non satis probata hypothesi procedant, & ex supradictis facillimè solui possint.

149 Sed ne fortè quis existimet, prædictam Card. Bellarmini argumentationem non esse sufficienter refutatã, & quoniam, ipse in eo multum insistit vt demonstret, potestatem politicam, non solùm vt Christianam; sed etiam vt politicam, subiectam esse Ecclesiasticæ, vt Ecclesiastica est; quæ propositio bifariam intelligi potest, & in quocunque sensu accipiatur, tum falsa est, tum Card. Bellarmini principijs repugnat, propterea totam hanc eius rationem paulo diligentiùs discutiemus.

150 Et primùm, propositio hæc, *Potestas politica non solùm vt Christiana, sed etiam vt politica, est subiecta Ecclesiasticæ, vt talis est*, vel sic intelligi potest, quòd potestas politica, non solùm apud Christianos, sed etiam præcisè, & secundùm se considerata, potestati Ecclesiasticæ, vt Ecclesiastica est, subdita sit, atque ita tum falsa est, tum apertè repugnat doctrinæ ipsius Card. Bellarmini, qua superiùs q docuerat, potestatem politicam secundum se, & ex natura sua

q Nu. 133.

ſua non dicere ordinem ad poteſtatem Eccleſiaſticã, *vt patet in infidelibus, vbi eſt vera poteſtas politica ſine ordine ad aliquam veram poteſtatem Eccleſiaſticam*: attamen prima, & tertia demõſtratio antecedẽtis apertè hunc ſenſum confirmare videntur.

151 Vel ſecundò ita intelligi poteſt prædicta propoſitio, quòd poteſtas politica non præciſè, & ſecundùm ſe conſiderata, ſed ſolùm apud Chriſtianos ſit per ſe ſubiecta Eccleſiaſticæ (nam vtramque poteſtatem ſibi inuicem per accidens ſubijci poſſe, ex ſupradictis ſatis conſtat, & ex dicendis magis manifeſtum erit) & hic ſenſus, tametſi à Card. Bellarmino in propoſitione antecedente expreſſè intendatur, illumque in ſecunda eius demonſtratione comprobare conetur, eſt etiam falſus, neq; principijs ipſius conſentaneus, vt ſuperiùs [r] oſtendimus, & ſtatim etiam repetemus,

[r] Nu. 83. & ſeq.

152 *Ad propoſitionem igitur antecedentem reſpondetur*, poteſtatem ciuilem, & Eccleſiaſticam non eſſe partes eiuſdem Reipublicæ, ſed apud Chriſtianos accidentaliter, & quodammodò ſubiectiuè coniungi ad modum ſuperiùs [ſ] explicatũ, ratione cuius coniunctionis poteſtas ciui-

[ſ] Nu. 140.

lis.

lis ſubiecta eſt, per accidens poteſtati ſpirituali in rebus tantùm ſpiritualibus, & non in temporalibus, niſi quãdo temporalia ratione peccati annexi, quod eſt ſpirituale, naturam ſpiritualium induunt. Veruntamen poteſtas ciuilis non ſubijcitur, & ſubordinatur per ſe poteſtati Eccleſiaſticæ. Ea enim ars, ſcientia, aut facultas dicitur per ſe ſubijci, ſeu ſubalternari alteri, quæ eſſentialiter, ſeu neceſſariò ex natura rei pendet ab alio in eſſe artis, ſcientiæ, aut facultatis, vt conſtat ex Metaphyſica; at clarum eſt, poteſtatem ciuilem in eſſe poteſtatis ciuilis non neceſſariò dependere à poteſtate Eccleſiaſtica, cum in infidelibus perfecta ratio poteſtatis ciuilis conſeruetur abſque vlla ſubordinatione ad poteſtatem Eccleſiaſticam, vt ſæpius diximus ex Card. Bellarmino.

153 Similiter poteſtas Eccleſiaſtica ſubiecta eſt ciuili per accidens in rebus tantùm temporalibus, & non in ſpiritualibus, niſi in caſu, quo ſpiritualia in perniciem Reipublicæ temporalis, & finis illius malè adminiſtrata ratione iniuriæ temporalis, quæ Reipublicæ politicæ infertur, naturam temporalium ſortiuntur. Per ſe tamen neu-

tra

tra poteſtas alteri ſubijcitur, aut ab altera dependet in eſſe ſuæ poteſtatis, ſed vtraque poteſtas habet ſuos Principes ſupremos, & abſolutos, qui nullum Superiorem Iudicem recognoſcunt in ijs cauſis, & negotijs, quæ vnicuique Reipublicæ ſunt propria.

154 Si tamen contingat poteſtatem ciuilem abuti temporalibus in damnũ Reipublicæ ſpiritualis, & finis illius, qui eſt animarum ſalus, per accidens ſubijcitur poteſtati ſpirituali, cui commiſſa eſt cura ſpiritualium, & conſequenter poteſtatem Iuriſdictionis habet ſuper omnes actiones externas, quæ finem ſpiritualem iniuſtè impediunt. Et pari ratione ſi eueniat poteſtatem ſpiritualem malè vti ſpiritualibus in perniciem Reipublicæ temporalis, & finis illius, qui eſt pax temporalis, per accidens ſubditur poteſtati politicæ, cui cura temporalium incumbit, & conſequenter poteſtatem habet ſuper vniuerſas actiones externas, quæ pacem temporalem iniurioſè perturbant.

155 Hæc autem, quæ diximus, intelligenda ſunt, vt aliàs * monuimus, iuxta ipſas poteſtatis Eccleſiaſticæ & politicæ naturas, abſtrahendo ab Eccleſiaſticis legibus, &

* Nu. 80.

& Principum priuilegijs, quæ personas Ecclesiasticas deuotionis ergò, & vt maior illis exhiberetur reuerentia, à tribunalibus Magistratuum Secularium exemerunt.

156 Atque hinc colligi potest, ipsam etiam Euangelij prædicationem (quod idem de similibus actionibus spiritualibus intelligendum est) quatenus fit modo illicito, iniquè perturbando pacem publicam, aut per Prædicatores Statui politico, cui prædicare mittuntur, alioquin inimicos, potestati politicæ subijci posse. Quo fit, vt si Papa aliquas personas mitteret ad prædicandum Christi Euangelium in Regno alicuius Principis infidelis, quas Princeps ille argumentis verè rationalibus ductus arbitraretur fore statui suo politico inimicas, non tenetur tales Prædicatores admittere, sed posset tum eas sub pœna capitis è Regno suo excludere, tum subditis sub eadem pœna interdicere, ne eas hospitio excipiāt, & si post debitam Principis admonitionē discedere nollent, extremo supplicio eas afficere licitè posset.

157 Nec propterea tales Prædicatores, qui ob eiusmodi inordinatam Euangelij prædicationem pœna mortis

tis mulctarentur, essent à Christianis Martyres iudicandi, quoniam Princeps infidelis solùm teneretur tales Prædicatores tolerare, quos ipse rationibus verè probabilibus persuasus iudicaret, non fore statui suo politico inimicos, aut sibi in licita temporaliũ administratione verè aduersarios. Neque enim quælibet Euangelij prædicatio licita est, sed ea solùm, quæ ex nulla praua circumstantia redditur vitiosa.

158 Immò posset Princeps ille infidelis cogere Summum Pontificem intra limites potestatis politicæ, ne tales Prædicatores in suum Regnum mittat, quos Princeps matura, ac probabili habita deliberatione existimaret fore statui suo politico turbulentos, & seditiones in Republica excitaturos. Cum enim talium Prædicatorum missio sit Reipublicæ politicæ, eiusq; Principi iniuriosa, potest Princeps ille Summũ Pontificem admonere, vt tales Prædicatores tumultuosos è Regno suo euocet, & ne vlteriùs mittat eos, quos Princeps rationabiliter iudicat Reipublicę suæ quietem alijs machinationibus illicitis, quàm ex pura prædicatione Euangelica perturbaturos. Et si Pontifex debitè admonitus, à talibus seditiosis

ditiosis Prædicatoribus mittendis non desistit, potest Princeps vim vi repellere, & iniuriam sibi illatam armis propulsare, cum quilibet ex lege naturæ ius habeat ad se à quibuscunque, etiam Summi Pontificis, iniustis aggressionibus cum inculpatæ tutelæ moderamine defendendum.

159 *Ad Consequentiam Respondetur*, eam non rectè inferri ex antecedente, cùm in illa duæ propositiones confundantur, quarum vna vera est, & ex antecedente sequitur, altera verò falsa, & nullo modo ex antecedente deduci potest. Concedimus enim posse Principem spiritualem imperare Principibus temporalibus in ordine ad bonum spirituale eo modo quo diximus [t], non tamen propterea posse in ordine ad bonum spirituale disponere de temporalibus in eo sensu, quo verbum *disponere* à Cardinale Bellarmino vsurpatur, cùm disponere, & imperare vt alter disponat, sine valdè distincta, nec primum ex secundo sequatur, vt superiùs [u] annotauimus. Atque idcircò argumentum Cardinal. Bellarmini fallax est, cum in eadem argumentatione terminos mutet, & ab imperare ad disponere transitum faciat.

[t] Nu 99. & seq.

[u] Nu. 99. & seq.

160 Illa verò propositio, *Omnis Superior imperare potest inferiori suo*, si sermo sit de illo, qui non dignitate tantùm, sed auctoritate etiam est superior, verissima est in sensu formali, id est, in illis tantùm rebus, in quibus est Superior. Et propterea, cum potestas Ecclesiastica in rebus tantùm spiritualibus, vel quæ ad spiritualia reuocantur, superior sit potestate ciuili, in illis tantùm potestati politicæ imperare potest. Et pari ratione, cum potestas ciuilis in rebus solùm politicis, vel quæ ad politica reducuntur, superior sit potestate Ecclesiastica, propterea in illis tantùm potestati Ecclesiasticæ imperare potest. Veruntamen sicut potestas politica, tametsi imperare possit Ecclesiasticæ in rebus politicis, & in spiritualibus in ordine ad politica, vt suprà [x] diximus, non tamen proinde de spiritualibus in ordine ad temporalia disponere potest, quia imperare vt quis disponat, & disponere multùm differunt; ita potestas Ecclesiasiastica, licèt imperare possit politicæ in rebus spiritualibus, & in temporalibus in ordine ad spiritualia, de rebus tamen temporalibus etiam in ordine ad spiritualia disponere nequaquàm valet.

[x] Nu. 92. & seq.

162 Ad

162 *Ad primam demonstrationem antecedentis Respondetur*, Non omnem finem temporalem subordinari fini spirituali per se, & ex natura sua, sed tantùm per accidens, quatenùs ab homine, qui agit propter finem, ad finem spiritualem ordinatur. Et quamuis concederemus temporalia esse per se ordinata ad spiritualia, sicut fræna ex se sunt propter equos, non tamen inde sequitur, vt rectè aduertit Ioan. Parisiensis [y], quòd si Papa haberet dominium super finem, id est, spiritualia, haberet etiam in temporalibus, quæ ad spiritualia, vt ad finem ordinantur; sicut neque bona est deductio, *Iste est Dominus omniũ equorũ, ergo & omnium frænorũ, quæ sunt propter equos.*

[y] De potest. Regia & Papali. cap. 20. ad 32.

163 *Ad Confirmationem dico*, fœlicitatem temporalem nón esse absolutè vltimum finem hominis, esse tamen vltimum finem potestatis temporalis. Quælibet enim potentia, vt potentia est, habet pro vltimo fine suum actum, sicut quælibet scientia habet per se pro vltimo fine speculationem sui obiecti, licèt ipse homo, cui talis potentia, aut scientia inhæret, vlteriorē finem respiciat. Quamobrem rectè S. Augustinus ait, [z] voluntatem videndi non habere

[z] Lib. 11. de Trinit. cap. 6.

bere alium finem præter visionem. *Voluntas*, inquit, *videndi finem habet visionem, & voluntas hanc rem videndi finem habet huius rei visionem. Voluntas itaque videndi cicatricem finem suum expetit, hoc est visionem cicatricis, & ad eam vltrà non pertinet.*

164 Quapropter sicut à Philosophis distingui solet finis vltimus scientiæ, aut operis à fine vltimo scientis, aut operantis, ita distingui debet finis ipsius potestatis, & potestatem habentis. Dicitur autem vltimus finis operis, quia in eo opus vltimò terminatur, non autem operantis, quia operans non refert omnia sua in talem finē tanquam in quid optimum, & maximè amabile.

165 Concedimus igitur finem temporalem potestatem habentis esse fœlicitatem spiritualē, & æternam, ad quam Christiani singulas suas actiones, & vsum tum potestatis Ecclesiasticæ, tum ciuilis dirigere debent: sed finem vltimum, & per se ipsius potestatis politicę dicimus esse pacem, & quietem publicam, in cuius acquisitione, & conseruatione vltimò conquiescit. Ideoque propter hanc rationem non est necesse, quòd potestas ciuilis per se subordinetur

dinetur potestati Ecclesiasticæ, sed solùm per accidens eo modo quo diximus.

Aristoteles autem in loco à Cardin. Bellarmino relato, quando dicit, *Ita subordinari facultates, vt subordinantur fines*, loquitur de finibus per se ipsarum facultatum, & non de finibus facultates habentium.

166 *Ad secundam demonstrationem antecedentis Respondetur*; negando antecedens. Nam, vt ex dictis [a] constat, Reges & Pontifices, Clerici & Laici sub diuerso respectu faciunt duas Respublicas, & non vnam solummodò. Nam quatenus referuntur ad potestatem Ecclesiasticam, & illi in spiritualibus subsunt, faciunt vnam Rempublicam, nempe Ecclesiam, id est, Regnum Christi, & corpus eius mysticum; quatenus verò potestatem ciuilem respiciunt, & illi tanquam membra capiti in temporalibus subijciuntur, faciunt aliam Rempublicam, nempe Regnum mundi, & corpus politicum, vt fusiùs ibidem diximus.

[a] Nu. 83. & seq.

167 Vnum solum addendum est circa propositionem illam, quam vltimo loco assumit Cardinalis Bellarminus, nempe *non rectè asseri spiritualia pendere à temporalibus*. Nam quamuis eiusmodi propositio-

nes, *Spiritualia non dependent à temporalibus, poteſtas Eccleſiaſtica non eſt ſubiecta Seculari*, & aliæ eius generis, veræ ſint in ſenſu formali, & per ſe loquendo: Si tamen ratione abuſus per accidẽs contingat, quòd ſpiritualia induant naturam temporalium, aut poteſtas Eccleſiaſtica poteſtatis politicę fines inuadat, non inconuenit, quin potiùs neceſſariò conſequitur, quòd ſpiritualia, vt per accidens naturam temporalium ſortiuntur, à temporalibus pendeant, & poteſtas Eccleſiaſtica, quatenus per accidens poteſtati politicæ iniuriam infert, poteſtati politicæ ſubijciatur, vt ſuperiùs [b] obſeruauimus.

b Nu 93. & ſeq. 163. & ſeq.

168 *Ad tertiam demonſtrationem antecedentis reſpondetur*, Propoſitionem antecedentem eſſe æquiuocam: vel enim intelligi poteſt primò, quòd temporalis adminiſtratio impediat ſpirituale bonum negatiuè tantùm, id eſt, impediendo duntaxat ſpiritualis boni progreſſum, & in hoc ſenſu propoſitio illa non eſt adeò certa omnium iudicio, ſed potiùs à veritate prorſùs aliena. Neque enim Princeps temporalis, aut alius quicunque priuatus tenetur ſemper boni ſpiritualis incremento conſulere

cum

cum notabili detrimento temporali, vel sui, vel alterius, nisi forsan quis velit Christianos non tantùm ad præcepta, sed etiam ad consilia Euangelica obligari, quod tamen ipsi consiliorum naturæ manifestò repugnat.

169 Vel secundò intelligi potest, quòd temporalis administratio impediat spirituale bonum priuatiuè, id est, quòd impediat spirituale aliquod bonum, quod non impedire tenebatur: & in hoc sensu concedo propositionem illam antecedentem, nego tamen consequentiam, si sermo sit de subiectione, & subordinatione per se. Nam, si temporalis administratio impedit spirituale bonum, tenetur Princeps temporalis mutare modum illum administrandi etiam cum detrimento temporalis boni, non quia potestas temporalis per se subiecta est spirituali, quasi ex potestate spirituali, & temporali fiat formaliter vnum corpus politicum, sed propter vtrasque causas à Cardin. Bellarmino allatas, nec ab eo in suis replicationibus sufficienter impugnatas.

170 Prima causa est propter ordinem charitatis, quo tenemur anteponere ma-

iora bona minoribus.

Ad replicationem autem in contrarium, Dico, quòd licèt propter ordinem charitatis non teneatur vna Respublica pati detrimentum, ne simile detrimentum patiatur alia Respublica nobilior, tamen, si contingeret vtramque rempublicam eidem Principi subiectam esse, vel Principem Reipublicæ minùs nobilis esse etiam subditum nobiliori, teneretur Princeps ille propter ordinem charitatis cæteris paribus anteponere Rempublicam nobiliorem minùs nobili.

171 Et licèt vnus priuatus, qui tenetur dare omnia sua bona pro conseruatione suæ Reipublicæ, non teneatur similiter facere propter rempublicam alienam quamuis nobiliorem, tamen in casu, quo idem priuatus simul esset ciuis vtriusque reipublicæ, si teneretur dare omnia sua bona pro conseruatione Reipublicæ minùs nobilis, cuius ciuis est, à fortiori propter eundem ordinem charitatis teneretur dare omnia sua bona pro conseruatione Reipublicæ nobilioris, cui etiam est subiectus. Atque ita prorsus res se habet in præsenti materia. Nam potestas Ecclesiastica, & ciuilis, & Ref-

Respublicæ quas constituunt, ita simul cõiunctæ sunt, vt singuli Christiani sint ciues vtriusq;,& vtraque Respublica eidem Principi subiecta esse possit, vt patet in Papa, qui dominium spirituale super vniuersum orbem Christianum, & temporale super aliquas eius prouincias simul habet.

172 Secunda causa, ob quã Princeps teneretur mutare rationẽ suæ administrationis in casu prædicto est, quia alioquin noceret suis subditis, quibus malum est amittere maiora bona pro minoribus, nempe spiritualia pro temporalibus.

Ad Replicationem Respondeo, quòd si non solùm subditi, sed etiam homines alterius Regni patiantur notabile damnum in spiritualibus propter administrationem temporalis alicuius Regis Christiani, teneatur Princeps mutare suum modum administrandi, vt asserit Card. Bellarminus, huius rei rationem non esse, quia potestas temporalis per se subiecta est spirituali, aut vtraque est per se pars vnius & eiusdem Reipublicæ, sed quia tam Rex, quàm homines illi alterius Regni sunt membra etiam eiusdem corporis Christi mystici, & conciues eiusdem Regni spiritualis, propterea

Rex

Rex ille, ne notabiliter noceat in spiritualibus Regno Christi, cuius est conciuis propter administrationem temporalem, tenetur modum administrandi immutare.

Atque ita satisfactum est primæ rationi.

173 *Secunda ratio* Card. Bellarmini duo habet membra.

" Primum est: *Respublica Ecclesiastica de-*
" *bet esse perfecta, & sibi sufficiens in ordine ad*
" *suum finem, tales enim sunt omnes Respublicæ*
" *bene institutæ, ergo debet habere omnem pote-*
" *statem necessariam ad suum finem consequen-*
" *dum: sed necessaria est ad finem spiritualem po-*
" *testas vtendi, & disponendi de temporalibus,*
" *quia alioquin possent mali Principes impunè*
" *fouere hæreticos, & euertere religionem, igitur*
" *& hanc potestatem habet.*

" 174 Secundum membrum est: *Po-*
" *test quælibet Respublica, quia perfecta, & sibi*
" *sufficiens esse debet, imperare alteri Reipublicæ*
" *non sibi subiectæ, & eam cogere ad mutandam*
" *administrationem, immò etiam deponere eius*
" *Principem, & alium instituere, quando non*
" *potest aliter se defendere ab eius iniurijs, ergo*
" *multò magis poterit spiritualis Respublica im-*
" *perare temporali sibi subiectæ, & cogere ad*
mutandam

mutandam administrationem, & deponere "
Principes, & alios instituere, quando aliter "
non potest bonum suum spirituale tueri. "

175 *Et hoc modo intelligenda sunt ver-* "
ba S. Bernardi, lib. 4. de Consideratione, & "
Bonifacij Octaui in Extrauag. vnam Sanctam "
de maioritate, & obedientia, vbi dicunt, in "
potestate Papæ esse vtrumque gladium; volunt "
enim significare, Pontificem habere per se & "
propriè gladium spiritualem, & quia gladius "
temporalis subiectus est spirituali, posse Ponti- "
ficem Regi imperare, aut interdicere vsum "
gladij temporalis, quando id requirit Ecclesiæ "
necessitas. Sic enim habent B. Bernardi ver- "
ba, quæ Bonifacius imitatus est. Quid tu (*in-* "
quit, Papam alloquens) denuo vsurpare gla- "
diũ tentes, quẽ semel iussus es ponere in va- "
ginã? quem tamen, qui tuũ esse negat, non "
satis mihi videtur attendisse verbũ Domini "
dicentis, Conuerte gladium tuum in vagi- "
nam. Tuus ergo & ipse, tuo forsitan nutu, "
etsi non tua manu euaginandus; alioquin, si "
nullo modo ad te pertinet & is, dicentibus "
Apostolis, Ecce duo gladij hîc, non respon- "
disset Dominus, Satis est, sed nimis est. V- "
terq; ergo Ecclesiæ & spiritualis scilicet gla- "
dius, & materialis, sed is quidẽ pro Ecclesia, "
ille

ille verò & ab Ecclesia exercendus est: ille Sacerdotis, is militis manu, sed sanè ad nutum Sacerdotis, & iussum Imperatoris.

176 Hæc est secunda ratio Card. Bellarmini, quam solam, tanquam ex se potentissimam ad temporalem Pontificis potestatem euincendam, attulit P. R. anteà [c] citatus; ex doctrina tamen superiùs [d] tradita de distinctione actuum, officiorum, ac finium potestatis politicæ, & Ecclesiasticæ, etiam iuxta Card. Bellarmini principia, facillimè euertitur.

[c] Nu. 57.
[d] Nu. 64. 90. & seq. & 133. & seq.

Ad primum igitur huius rationis membrum Respondetur, propositionem illam antecedentem, nempe *Respublica Ecclesiastica debet esse perfecta, & sibi sufficiens in ordine ad suum finem*, verissimam esse, si rectè intelligatur. Sed quoniam non ita clarum est, quænam requiratur, & sufficiant ad hoc, vt Respublica Ecclesiastica dicatur perfecta, idest, cui nihil deest in suo genere, nimirũ Reipublicæ spiritualis, & sit sibi sufficiens in ordine ad suum finem, qui est salus æterna animarum, si quis ex tali propositione ita vniuersaliter accepta, neque sufficienter explicata, aliquid momenti, vtputà dogma fidei stabilire contenderet, facilem errandi occasionem

occasionem viris in Theologia minùs versatis præberet.

177 Pro clariori itaque intelligentia huius propositionis, videlicet, *Respublica Ecclesiastica debet esse perfecta, atque habere debet omnem potestatem sibi sufficientem, & necessariam ad consequendum suum finem, qui est spiritualis, & salus æterna animarum.*

Obseruandum est, in illis vocabulis *potestatem sufficientem*, nonnullam latere æquiuocationem: Vel enim primò intelligi potest Ecclesiam talem habere *Potestatem sufficientem* ad consequendum suum finem, qui est animarum salus, ita vt possit actu perducere quamlibet animam ad Paradisum, & tollere omnia obstacula, quæ salutem æternam impedire queunt; quem sensum habere possunt verba illa Card. Bellarmini [e], qui ait, *Summum Pontificem posse efficere totum illud, quod necessarium est ad perducendas animas in Paradisum, & posse omnia impedimenta remouere, quæ mundus, aut Dæmon cum omnibus suis viribus, & astutijs opponere possunt.*

178 Et hic sensus est apertè falsus, & optimè impugnatur à Paulo Veneto [f] tum quia Pontifex nullum habet medium sufficiens

[e] In Respons. ad tract. Gersonis de validitate Excommunicationis in vndecima consideratione.

[f] In sua Apologia Italica fol. 57. columna Secunda.

ficiens ad saluandum infantem existentem in vtero matris, quem viuum ipsa parturire non potest; (neque enim aperire licet ventrem matris, vt infans baptizetur) aut ad saluandum eum, qui in peccato mortali existens factus est insanus, nisi iterum ad mẽtem redeat, quod tamen efficere non est in Pontificis potestate; tum quia super internos animi motus, qui ad salutem maximè sunt necessarij, Papa nullam habet potestatem: tum etiam, quia neque essent Turcæ, neque infideles, neque hæretici, nec mali etiam Christiani absque graui Pontificis culpa, si ipse haberet potestatem efficiendi totum illud, quod necessarium est ad perducendas animas in paradisum, & ea omnia remouendi, quæ salutem æternam impediunt.

179 Vel secundò intelligi potest, *Ecclesiam habere potestatem sufficientem in ordine ad suum finem* ex parte tantùm ipsius potestatis, & non ex parte etiam eorum omnium, quę quocunque modo necessaria sunt, ad hoc, vt potestas exeat in actum. Sicut potestas, verbi gratia, illuminandi in sole intelligi potest sufficiens, vel respectu ipsius potentiæ illuminãtis, vel respectu etiam eorum

eorum, quæ quocunque modo ad illuminationem concurrunt, quæque si non adsunt, ipsam illuminationem impediẽt, qualia sunt approximatio debita, subiectum capax, & bene dispositum. Et licèt Sol non habeat sufficientem potestatem tollendi omnia, quæ illuminationem impedire possunt, ita enim & posset approximare sibi corpus, & facere illud diaphonum, quæ tamen non sunt in eius potestate, nihilòminùs quis propterea negare potest, Solem habere potestatem perfectam, & sibi sufficientem ad illuminandum?

180. Atque in hoc sensu vera est illa propositio antecedẽs: habet enim Respublica Christiana, seu Christi Ecclesia perfectam, & sibi sufficientem potestatem spiritualem perducendi animas ad regnum cœlorum, quantum est ex parte ipsius potestatis, quæ nihilominùs supponit subiectum aliàs aptum, & benè dispositum. Habet enim potestatem sibi à Christo traditã conferendi gratiam, qua ad regnum cœlorum peruenitur; infantibus quidem per Sacramentum Baptismi, adultis verò per alia etiam Sacramenta præsertim Pœnitentiæ, per quam Sacerdos, vt Christi Mini-

ster

ſter virtute clauium, quas à Chriſto accepit, abſoluit à peccatis, & gratiam confert, hæc tamen poteſtas, vt exeat in actum, ſupponit diſpoſitiones quaſdam neceſſarias ex parte ſubiectorũ tam in infãtibus, quàm in adultis, quas ponere non eſt ſemper in poteſtate Eccleſiæ.

181 Habet quoque Eccleſia præter hanc poteſtatem, quam Ordinis appellant, poteſtatem etiam Iuriſdictionis: habet enim auctoritatem prædicandi verbum Dei, corripiendi peccatores, condendi leges, & tranſgreſſores pœnis Eccleſiaſticis, ſeu ſpiritualibus coercẽdi. Sicut enim Eccleſia, & poteſtas Eccleſiaſtica eſt ſpiritualis, & finem habet ſpiritualem, ita quoque media ad talem finem proportionata habere debet.

182 *Concedimus itaque* propoſitionem illam antecedentem in ſenſu explicato, ſed negamus neceſſariam eſſe ad finem ſpiritualem poteſtatem vtendi, & diſponendi de rebus temporalibus omnium Chriſtianorum, quia hæc poteſtas non eſt proportionata illi fini, & propterea non eſt veriſimile propter finem ſpiritualem talem poteſtatem temporalem fuiſſe à Chriſto ſuæ Eccleſiæ

clesiæ, quæ est Respublica spiritualis, communicatam.

183 Neque tamen subinde sequitur, quod, perperam, sibique repugnans infert Cardinalis Bellarminus, posse alioqui malos Principes *impunè* fouere hæreticos, & euertere religionem. Habet enim Ecclesia, vt diximus [g], potestatem eos coercendi, non quidem pœna temporali & ciuili, sed pœnis Ecclesiasticis & spiritualibus, nisi forsan Censuræ Ecclesiasticæ, & spirituales non sint dignæ, vt inter pœnas recenseantur, cum tamen vt pœnæ acerbissimæ, & tremendissimæ ab omnibus prædicentur. Quamobrem ipsemet Cardinalis Bellarminus [h] disertis verbis affirmat, *Nullam esse pœnam grauiorem, quæ ab Ecclesia infligi potest, quàm sit Excommunicatio*. Et alibi [i] dicit, *Excommunicationem esse pœnam maiorem morte temporali*; atque ad hoc citat S. Augustinum [k] asserentem, *horribilius esse tradi Sathanæ per Excõmunicationem, quàm gladio feriri, flammis absumi, ferisuè subigi ad deuorandum.*

[g] Nu. 90. & seq.

[h] Lib. 3. de Ecclesia, cap. 6.

[i] Lib. 3. de Laicis, cap. 21.

[k] Lib. 1. cõtra aduersarium legis & prophet. cap. 1.

184 Quod si huiusmodi mali Principes pœnas omnes Ecclesiasticas contempserint, non habet Ecclesia ampliùs quod

faciat; præstitit enim officium suum, neque auctoritatem sibi concessam excedere debet, & *propterea ipsius Dei iudicio, & castigationi eos deinceps relinquere, atque cum corporalia nesciat arma*, vt rectè dixit Ioannes Papa*, *solum Dominum & propugnatorem suum, quando ei placuerit misereri, expectare oportet*. Vnde optimè Æneas Syluius[l], *Tolerandum est*, inquit, *patienter quod Princeps facit, quamuis iniquè, expectandaq; est vel Successoris emenda, vel superni correctio Iudicis, qui violentias, atque iniurias non sinit esse perpetuas*. Et Petrus Gregorius[m], *Quocirca*, inquit, *rebelliones in Principē prætextu vitiorū effugere nō possunt crimē maiestatis, & Dei indignationē. Et potiùs relinquendi sunt malè regnantes iudicio Dei, quàm polluendæ manus sacrilegio, & parricidio per subditū. Non caret Deus modis, quibus possit, quādo voluerit, huiusmodi malos Principes tollere, vel emendare.*

* Supra nu.9.

l In lib. de ortu & auctorit. Imperij Rom cap. 16.

m Lib. 26. de Rep. cap. 5. nu. 25.

185 Neque propterea periculum est, Religionem Christianam fore euertendā, vt Cardin. Bellarminus, non satis sibi constans, haud rectè deducit. Hoc etenim Christus ipse, qui Ecclesiam principaliter regit, sua virtute impediet, quamuis ob occulta sua iudicia in quibusdam prouin-

cijs

cijs eam nonnunquam grauiter impugnari sinat, atque etiam prorsus euerti interdum permittat. In tali euentu orationibus, ieiunijs, lachrymis, eleemosynis, patientia, & huiusmodi armis spiritualibus, *quæ*, vt ait Glossa [n], *propria sunt militum Christi* pugnandum est, *(aliter enim*, vt inquit S. Ambrosius, [o] *nec possumus, nec debemus resistere)* & obsecrandus est ab Ecclesia Deus, vt irã suam auertat, & corda Principũ ad bonum inclinet: Neque Christus vnquam deerit in necessarijs, cum ipse promiserit, [p] *nec portas inferi esse aduersus eam praualituras.*

n Ad Ephes. 4.

o Supra nu. 15

p Math. 16.

186 Quapropter pulcherrimè Card. Bellarminus [q] ait, *Durasse Ecclesiam à Christo hucusque frustra eam oppugnantibus primò Iudæis, deindè Paganis, vltimò hæreticis, nec solùm durasse, sed etiam ex persecutionibus creuisse. Vt enim aquæ diluuij palatia Regum obruebant, atque deijciebant, arcam verò Noe magis ac magis attollebant, ita persecutiones Regna tẽporalia facilè destruunt, Christi Regnũ, quod est Ecclesia, nõ solũ nõ destruunt, sed etiã illustrãt. Itaq; Iustinus in Tryphone dicit, persecutionem id esse Ecclesiæ, quod est vineis putatio. Vt enim vineæ putatione ad vbertatem prouocantur, ita quoque Ecclesia persecutio-*

q Lib. 4. de Ecclesia, cap. 6.

" *tionibus crescit. Et Tertullianus capite vlti-*
" *mo Apologetici sanguinem Martyrum semen*
" *Christianorum vocat, quod explicasse videtur*
" *Leo, serm. 1. de sanctis Petro & Paulo, cum*
" *ait, Non minuitur persecutionibus Ecclesia,*
" *sed augetur, & semper Dominicus ager segete*
" *ditiore vestitur, dum grana, quæ singula ca-*
" *dunt, multiplicata nascuntur.* Hæc eo loco Card. Bellarminus.

187 Quocirca non erat, quod hoc loco tam meticulosè formidaret, ne mali Principes Ecclesiam persequentes religionem euerterent. Quinimò si ipsemet Turca, communis Christianorum hostis, Principum fidelium Regna inuadere, atque Mahometismum introducere, & Christi fidem ac religionem penitùs extirpare tentaret, non esset absolutè necessarium ad spirituale Ecclesiæ bonum conseruandum, vt illi resistatur. Neque proinde periculum esset, vel ipso Card. Bellarmino iudice, ne Christiana religio euerteretur. *Non enim est absolutè necessarium*, inquit ille,[r] *vt communi hosti, qualis est Turca, resistatur. Si enim*
" *Ecclesia conuersari potuit sub immanissimis*
" *persecutionibus Neronis, Domitiani, Decij,*
" *Diocletiani, cur non possit etiam sub persecu-*
tione

[r] Lib. 1. de Conciliis, cap. 10.

tione Turcarum? ”

188 Simili prorſus huic,quā adhibuimus,reſponſione in re non diſſimili vtitur Cardin.Bellarminus de malo Pontifice Eccleſiam vexante, & eius ruinam machinante, nec tamen iuxta eius doctrinam habet Eccleſia in eo caſu vllum efficax remediū, quo ſe liberet à tali iniuria. Reſpondet enim, *non mirum eſſe, ſi in eo caſu manet Eccleſia ſine remedio humano efficaci, quandoquidem non nititur ſalus eius præcipuè humana induſtria, ſed diuina protectione, cum eius Rex Deus ſit; Itaque etiamſi Eccleſia non poſſit deponere Pontificem, tamen poteſt, ac debet Domino ſupplicare, vt ipſe remedium adhibeat. Et certum eſt, Deo fore curæ eius ſalutē, qui talem Pontificem vel conuertet, vel è medio tollet, antequā Eccleſiam deſtruat.* Quam quidem reſponſionem ad malos Principes Eccleſiam perſequētes, totidem planè verbis rectiſſimè applicari poſſe, ſatis eſt manifeſtum.

f Lib. 2. de Concil. cap. 19 ad 2.

189 *Ad ſecundum membrum reſpondetur*, illud non habere maiorē probabilitatis ſpeciem, quàm præcedens. Nam inprimis, quod ad propoſitionem antecedentem attinet, poteſt quiſpiam meritò dubitare,

quomodo vna Respublica possit imperare alteri sibi non subiectæ, in casu, quo se defendere nequeat ab eius iniurijs, cum imperare (si propriè loqui velimus) sit proprius Superioris actus, vt omnes Theologi [t] fatentur, & nihil aliud sit, quàm aliquid inferiori ex voluntate Superioris faciendũ proponere. Aut igitur concedendum est, Rempublicam illã, quæ ab altera iniuriam sustinet, non posse ratione iniuriæ acceptæ illi alteri reipublicæ propriè imperare, cum non sit altera propriè Superior; aut dicendum est, Rempublicam illam, quæ alteram iniuria afficit, quamuis simpliciter, & absolutè non sit altera inferior, illiuè subiecta, quia tamen illi iniuriam affert (ad quam, non solùm propulsandam, sed etiam vindicandam, atque puniendam Respublica læsa auctoritatem habet) ratione iniuriæ illatæ se vtcunque subditam reddere, atque ab ea tanquam à proprio Iudice puniri posse.

t In 1.2.q.17. ar.1. vbi Medina, Vasquez & alij.

190 Quapropter, tametsi *ad resistendum, & vim vi repellendam non requiratur aliqua propriè auctoritas*, vt rectè ait Card. Bellarminus [u], cum quo omnes Theologi concordant, ideoque quilibet etiam priua-

u Lib. 2. de Concil. cap. 19 ad 2.

tus

tus bellum defensiuũ cum inculpatæ tutelæ moderamine, suscipere, & gerere licitè potest, attamen ad bellum offensiuum ratione iniuriæ acceptæ vindicandæ legitimè ineundum auctoritas Superioris necessariò requiritur. Vnde *Princeps*, vt optimè scribit Victoria [x], *qui gerit bellum iustum, habet se in causa belli tanquam Iudex, & postquam bellum ritè, & iustè susceptum est, hostes obnoxij sunt Principi tanquam Iudici proprio.*

x Relect. 6. de iure belli, q. 4. propos. 4. & 5.

191 Sed quicquid sit de modo loquendi, de reipsa satis constat, &, vt egregiè docet Gabriel Vasquez [y], *apud omnes Theologos est indubitatum, Principem supremum, quando manifestam ab alio patitur iniuriam, cum non habeat alium Superiorē, apud quem postulet iustam vindictam illius, posse per seipsum eam, aut imminentem armis propulsare, aut illatam vlcisci*. Et propterea siue Respublica læsa possit propriè imperare alteri Reipublicæ sibi non subiectæ, vt Cardin. Bellarminus in propositione antecedenti affirmat, siue non possit, cum ad præsentem controuersiam de potestate Pontificis temporali dirimendam parùm conducat, non magni refert, quomodo loquamur, dummodo de re ipsa non discrepemus.

y In 1. 2. disp. 64. cap. 3. nu. 12.

192 *Attamen consequentia* procul dubio est infirmissima, qua Cardinalis Bellar-
« minus infert, *ergo à fortiori potest Respublica*
« *spiritualis imperare temporali Reipublicæ sibi*
« *subiectæ, & eam cogere ad mutandam admi-*
« *nistrationem, immò & deponere eius Princi-*
« *pem, & alium instituere, quando aliter non po-*
« *test bonum suũ spirituale tueri.* Nam quamuis Respublica illa temporalis sit spirituali subiecta in spiritualibus, tamen in temporalibus non magis illi subijcitur, quàm alteri Reipublicæ temporali, cum in temporalibus nullum Superiorem præter Supremũ eius Principem temporalem recognoscat, vt superiùs [z] ex Innocentio tertio docuimus, quin potiùs in temporalibus Respublica spiritualis temporali subijcitur. Quare quoad hoc eadem saltem ratio est Reipublicæ temporalis ad spiritualem, atque Reipublicæ temporalis ad aliam temporalem comparatæ.

z Nu. 63.

193 Ex alia verò parte multo maior est ratio, quare Respublica temporalis ad illatam sibi ab alia Republica temporali iniuriam propellendam possit Principem eius deponere, immò & occidere, si aliter ius suum tueri non possit, quia Reipublicæ tem-

temporalis arma sunt temporalia, & propter nihil mirum, si vi & armis possit, ac debeat iniuriam sibi illatam propulsare, etiam vsque ad depositionem, & occisionem ipsius Principis, si aliter se defendere nequeat. At verò Reipublicæ Ecclesiasticæ arma sũt spiritualia, & propterea non armis temporalibus, qualia sunt depositio, & occisio Principum, sed spiritualibus tantùm armis, & censuris Ecclesiasticis illi certandum est. Et si hæc non sufficiant ad iniuriam propellendã, oportet cum omni patientia Supremi sui Principis Christi protectioni se submittere, qui eo modo, quo sibi magis placuerit eius causam tuebitur, vt in solutione præcedentis argumenti fusiùs annotauimus. Atque idcirco non rectè à fortiori colligit Card. Bellarminus, posse Rempub. Ecclesiasticam deponere Principem temporalem, quando aliter non potest se defendere ab eius iniurijs, quia Princeps temporalis potest in tali casu Principem temporalem deponere, cum potiùs planè contrarium deberet deducere, vt ex iam dictis est satis perspicuum.

194 Quòd si talis argumentandi modus, quali in hac ratione vsus est Card. Bellarminus

larminus, pro legitimo habeatur, non video quarè non possint ex eius principijs adeò vniuersaliter sumptis huiusmodi confici argumentationes.

Respublica Ecclesiastica debet esse perfecta, & sibi sufficiens in ordine ad suum finem, tales enim sunt omnes Respublicæ bene institutæ, ergo debet habere omnem potestatem necessariã ad suum finem consequendum; sed necessaria est ad finem spiritualem potestas coercendi eos omnes, qui finem spiritualem iniustè impediunt, alioquin possent mali Pontifices impunè fouere homines sceleratos, & euertere religionem: ergo Ecclesia habet potestatem deponendi Pontifices, quando religioni obsunt, & eius ruinam machinantur.

195 *Præterea qualibet Respublica, quia perfecta, & sibi sufficiens esse debet, potest imperare alteri Reipublicæ non sibi subiectæ, & eam cogere ad mutandam administrationem, immò etiam deponere eius Principem, & alium instituere, quando non potest aliter se defendere ab eius iniurijs, ergo multò magis poterit Respublica temporalis imperare spirituali sibi in temporalibus subiectæ, & eam cogere ad mutandam administrationem, immò etiam deponere eius Principem, & alium instituere,*

quando

quando non potest aliter se defendere ab eius iniurijs, atque bonum suum temporale tueri.

Vides igitur quàm debile sit totum hoc secundum Card. Bellarmini fundamentum etiam iuxta ipsiusmet principia, ad temporalem Pontificis potestatem sustentandam.

196 Reliquum est, vt auctoritati S. Bernardi de vtroque gladio, quem Bonifacius Papa imitatus est, satisfaciamus: cuius quidem verba, si rectè ponderentur, nostram potiùs sententiam, quàm oppositam plurimùm confirmant.

Respondemus itaque, verba illa ex S. Bernardo allata solùm significare, vtrumque gladium tam materialem, quàm spiritualem ad Ecclesiam quodãmodò pertinere, illique subesse: non quòd potestas politica per se subiecta sit Ecclesiasticæ, aut quòd Ecclesia habeat potestatem iure diuino vtendi gladio materiali etiam in ordine ad bonum spirituale; sed quia Principes Christiani, cum Ecclesiæ sint filij, teneantur iure diuino pro defendenda Sancta matre Ecclesia, vti temporali gladio, quotiescunque Ecclesiæ necessitas id postulauerit.

197 Quamuis igitur possit Ecclesia propter

propter instantem suipsius necessitatem præcipere, vel prohibere vsum gladij materialis, vel potiùs absque vllo positiuo præcepto teneantur Principes Seculares in tali casu eo vti, non tamen hinc sequitur, Ecclesiam habere dominiũ, ius, seu potestatẽ vtendi gladio corporali, cùm vsum præcipere, & ipsemet vsus longè differant, vt superiùs [a] diximus. Veluti si quis promittat, aut aliàs obligetur vitam suam, aut bona pro defensione alterius profundere, non propterea vitæ suæ, aut bonorum dominium transfert in alterum, si promissis non steterit, sed fidẽ frangit, & peccatum committit, qui ideo ab Ecclesia, si id expedire iudicauerit, pœnis spiritualibus, & Reipublicæ spirituali proprijs mulctari poterit.

[a] Nu. 99.

198 Quin & ipsa B. Bernardi verba hoc planè significant. Nam alioquin, si Ecclesia in ordine ad bonũ spirituale haberet dominium gladij materialis, eoque vti posset; non solùm pro Ecclesia, sed etiã ab Ecclesia, nec tantùm militis manu, sed etiam Sacerdotis euaginari, atque exerceri iure diuino posset: quod tamen S. Bernardus affirmat esse contra Domini præceptum, qui iussit Petro, vt gladium suum in vaginam

riam conuerteret.

199 Quocirca mihi non displicet ipsa Card. Bellarmini expositio horum verborum, qui hoc eodem loco dicit, *voluisse S. Bernardum, & Bonifacium illis verbis significare, Pontificem habere per se, & propriè gladium spiritualem* (sicut Principes temporales per se, & propriè habent gladium materialem;) *& quia gladius temporalis subiectus est spirituali* (per accidens scilicet ad modũ sæpiùs explicatum) *posse Pontificem Regi imperare, aut interdicere vsum gladij temporalis, quando id requirit Ecclesiæ necessitas.*

200 Pertinet itaque ad Summum Põtificem ex mente S. Bernardi gladius temporalis; suusque esse dicitur, quia quando Ecclesiæ necessitas id exigit, est pro Ecclesia, non ab Ecclesia, non Sacerdotis, sed militis manu extrahendus, ad nutum quidem Sacerdotis, sed iussum Imperatoris. Quibus postremis verbis significat S. Bernardus, Imperatorem in gladio pro Ecclesiæ necessiate vtendo, esse quidem à Pontifice dirigendum, sed ipsius gladij vsum ab Imperatoris iussu proximè depẽdere, cuius imperio milites in gladio temporali vtendo immediatè subduntur.

201 Quid autem si ad nutum Pontificis Imperator vti gladio recusauerit? Num proptereà ex sententia Bernardi Pontifex illum extrahere poterit, aut Imperator per auctoritatem Pontificis dominio illius priuari? Minimè. Sed quia fidem Ecclesiæ datam non seruat, & contra ius diuinum Ecclesiæ necessitatibus non succurrit, potest ab Ecclesia pœnis Ecclesiasticis castigari, vt sæpiùs diximus. Quare ista S. Bernardi verba nihil fauent potestati Pontificis temporali, quin potiùs illi ex diametro aduersantur.

Atque hæc Responsio apud Ioannem Parisiensem [b] expressis verbis habetur, qui ita scribit: *De nullo loco Scripturæ Canonicæ possunt accipere prædictam discretionem, nisi fortè velint accipere dictum Bernardi ponentis, quòd Papa habeat gladium materialem in nutu. Sed dictum hoc, quod non est magnæ auctoritatis, magis est contra eos quàm pro ipsis. Et signanter dicit Bernardus, quòd Papa materialem gladium habet in nutu, quia vbi innuit Papa propter necessitatem boni spiritualis Imperator debet exercere iurisdictionem Secularis potestatis. Si tamen nolit, vel non videtur sibi expediens, Papa non habet aliud*

[b] In tract. de potest. Regia & Papali cap. 11.

facere, quia non habet ipsum in iussu, sed Imperator tantùm, sicut ipsemet dicit, & infrà dicetur magis. Et eodē modo respondetur ad auctoritatem Bonifacij Papæ, qui, vt Card. Bellarminus ait, verba S. Bernardi imitatus est.

202. His denique adde sensum literalem illorum verborum, *Ecce duo gladij hîc*, &c. Et *Conuerte gladium tuum in vaginam*, non esse illum, quem affert S. Bernardus de gladio materiali, & spirituali, sed mysticum duntaxat, vt etiam ipse Bellarminus [c] fatetur: at ex solo sensu literali, & non mystico, nisi per alium Sacræ Scripturæ locum fuerit declaratus, peti potest efficax argumentum ad dogma fidei stabiliendum, vt ipsemet etiam Bellarminus [d] concedit, idēque à S. Augustino [e], Sanctóque Hieronymo [f] asseritur. Quare neque auctoritas S. Bernardi huic Scripturæ loco innixa, quācunque sententiam ipse alioquin amplecteretur, multùm vrgeret iuxta Card. Bellarmini principia, ad temporalem Pontificis potestatem confirmandam: sed aliam fuisse S. Bernardi sententiam iam diximus. Qualis autem fuerit Ecclesiæ primitiuæ praxis per mille fermè continuos annos, & quid

c Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 5.

d Lib. 3. de verbo Dei cap. 3.

e Aug. in Epist. ad Vincentium.

f Hier. in cap. 13. Math.

quid circa gladium Pontificis temporalem senserint alij sancti Patres, superiùs[g] ostensum est.

g Nu. 5. & seq. nu. 60. & seq.

203 Atque ita quàm infirma sit hæc secunda ratio Card. etiam iuxta ipsiusmet principia, ex dictis euidenter apparet. Ex quibus etiam constat, quàm exiliter Auctor tractatus Anglici de mitigatione, qui in hac secunda Card. Bellarmini ratione totum suum discursum pro potestate Papali Principes deponendi vnicè fundat, desiderio Comitis Salisburiensis, cuius suprà[h] mentionem fecimus, satisfaciat. Nam tametsi verum sit, quod iste Auctor tanquã basim ac fundamentum sui discursus constituit, nempe Christum Dominum in Ecclesia, sua, (quæ Respublica spiritualis est) sicut & in cæteris Rebuspublicis rectè ordinatis, sufficientem reliquisse auctoritatem, ac potestatem, quantum est ex parte potestatis, se à quorumcumque iniurjis defendendi, & quoslibet facinorosos, cuiuscunque status & cõditionis existant, qui supremo huius Reipublicæ spiritualis Principi, tanquã membra capiti, oues Pastori, & filij patri subijciuntur, coercendi, iudicandi, atque castigandi: Attamen, quòd Christus in Ecclesia

h Nu. 55.

Ecclesia sua vires reliquerit sufficientes quoscunque Principum Christianorum excessus omni tempore comprimendi, aut, quòd pœnæ, quibus tales Principes ab Ecclesia plecti queant, temporales sint, quæ Reipublicæ spiritualis limites illi à Christo constitutos transcendunt, hoc, præterquã quòd ab isto Auctore absque vlla prorsus ratione vt certum supponi videtur, communi etiam sanctorum Patrum doctrinæ, qui superiùs * docent Ecclesiæ arma spiritualia esse, non temporalia, & Principes, si deliquerint, diuino tantùm examini, atque iudicio, quod ad pœnas temporales attinet, relinquendos esse, apertissimè aduersatur.

*Nu. 5. & seq.

204 Manet igitur in Ecclesia sufficiens remedium, atque auctoritas spiritualis (nam temporalis auctoritas Reipublicę spiritualis conditioni nequaquam congruit) enormia quorumcunque sibi subditorum facinora pœnis spiritualibus reprimendi, & de hoc inter Catholicos non controuertitur; sicut etiam in quauis republica temporali plena, & perfecta auctoritas temporalis ex Dei, legisque naturæ prę scripto residet,

quoſcunque malefactores ſibi ſubiectos pœnis temporalibus, non ſpiritualibus, quæ Reipublicæ temporali non aptè conueniunt, afficiendi,& ſe à quorumcunque, etiam exterorum, quantiſcunque viribus, ac potentia præpolleant, iniurijs atque violentijs armis corporalibus defendendi, tametſi non ſemper remedium efficax,ſeu vires ſufficientes ſibi ſuppetant, ad ſe ab iniquis,non tantùm exterarum nationum,verùm ſuorum etiam ſubditorum, præ nimia eorum nonnunquam potentia, oppreſſionibus vindicandum.

Et propterea non ſolùm controuerſia eſt inter Catholicos de modo, quo Papa poteſtatem in temporalibus habet, directè ſcilicet an indirectè, vt iſte Auctor tanquã certum,& apud Catholicos indubitatum, perperam, & abſque vlla prorſus probatione ſupponit, ſed de reipſa,an talem auctoritatem vllo modo habeat, certant Scholaſtici, & *adhuc ſub Iudice lis eſt, an Papa poſſit Imperatorem deponere*, vt ſæpiùs ex Trithemio diximus.

205 Denique, ſi in quauis Republica rectè inſtituta ſufficiens remedium, ſeu auctoritas ab Auctore naturæ relictum ſit, ad grauio-

grauiores supremi sui Principis excessus coercendos, atque castigandos, quod vnicum est fundamentum, cui discursus istius Auctoris in prima sua quæstiuncula, ex qua reliquæ duæ pendent, duntaxat innititur, non video qua via, quauè ratione extricare se possit, quin consequenter concedere cogatur, Summos Pontifices ob enormia quæcunque flagitia ab Ecclesia vniuersali coercendos, iudicandos, atque puniendos esse, cum tamen Cardinalis Bellarminus superiùs* docuerat, non esse penes Ecclesiam aliquod efficax remediũ humanum, seu quod iuxta eius sententiam idem est, aliquam auctoritatem sufficientẽ, vlla summorum Pontificum scelera, sola hæresi excepta, coercendi. Vides itaque quale fundamentum iecerit hic Auctor ad Summos Pontifices Concilij generalis, quod vniuersalem Ecclesiam repræsentat, examini, censuræ, atque coercioni subijciendos, atque ad doctrinam Cardinalis Bellarmini ab vniuersis Societatis suæ scriptoribus receptam, de potestate Papæ supra Concilium funditùs euertendam.

* Nu. 188.

Iam tertiam Cardin. Bellarm. rationem expendamus.

Tertia ratio Cardinalis Bellarmini.

" 206 *Non licet Christianis tolerare Regẽ " infidelem aut hæreticum, si ille conetur pertra- " here subditos ad suam hæresim, vel infidelita- " tem; at iudicare, an Rex pertrahat ad suam " hæresim necne, pertinet ad Pontificẽ, cui com- " missa est cura religionis, ergo Pontificis est iu- " dicare Regem esse deponendum, vel non depo- " nendum.*

Prima probatio antecedentis.

Probatur huius argumenti propositio ex cap. 17. Deuteron. vbi prohibetur populus eli- " gere Regem, qui non sit de fratribus suis, id est, " non Iudæum, ne videlicet pertrahat Iudæos ad " idololatriam, ergo etiam Christiani prohiben- " tur eligere Regem non Christianum. Nam il- " lud præceptum morale est, & naturali æqui- " tate nititur. Rursus eiusdem periculi, & dam- " ni est eligere non Christianum, & non depo- " nere non Christianum, vt notum est; ergo te- " nentur Christiani non pati super se Regem non " Christianum, si ille conetur auertere populum " à fide. Addo autem istam conditionalem prop- " ter eos Principes infideles, qui habuerunt do- " minium supra populum suum, antequàm popu- " lus conuerteretur ad fidem; Si enim tales Prin- " cipes non conentur fideles à fide auertere, non " existimo posse eos priuari suo dominio. Quan-

quam

quam contrarium sentit B. Thomas in 2. 2. q. 10. ar. 10. At si isti ijdem Principes conentur auertere populum à fide, omnium consensu possunt, & debent priuari suo dominio. „

207 *Quod si Christiani olim non deposuérunt Neronem, Diocletianum, & Iulianũ Apostatam, & Valentem Arrianum, & similes, id fuit, quia deerant vires temporales Christianis. Nam quòd alioqui iure potuissent id facere, patet ex Apostolo, 1. Cor. 6. vbi iubet constitui nouos Iudices temporalium causarũ, ne cogerentur Christiani causam dicere coram Iudice Christi persecutore: Sicut enim noui Iudices constitui potuerunt, ita & noui Principes, & Reges propter eandem causam, si vires adfuissent.* „

208 *Praterea, tolerare Regem hareticũ, vel infidelem conantem pertrahere homines ad suam sectam, est exponere religionem euidentissimo periculo.* Qualis enim est Rector ciuitatis, tales & habitantes in ea, Ecclesiastici 10. *vnde est illud*, Regis ad exemplar totus componitur orbis. *Et experientia idẽ docet. Nam quia Hieroboam Rex Idololatra fuit, maxima etiam Regni pars continuò Idola colere cœpit, 3. Reg. 12. Et post Christi aduentum regnante Constantino florebat fides* „

Secunda probatio antecedentis.

 Chri-

" *Christiana, regnante Constantio florebat Arianismus, regnante Iuliano iterum refloruit Ethnicismus. Et in Anglia nostris temporibus regnante Henrico & postea Eduardo, totum regnum à fide quodammodò apostatauit; regnante Maria iterum totum regnum ad Ecclesiam rediit; regnante Elizabetha iterum regnare cœpit Caluinismus, & vera exulare religio.*

" 209 *At non tenentur Christiani, immò nec debent cum euidenti periculo religionis tolerare Regem infidelem; nam quando ius diuinum & humanum pugnant, debet seruari ius diuinũ omisso humano: de iure autẽ diuino est seruare veram fidem & religionem, quæ vna tantùm est, non multæ, de iure autem humano est, quòd hunc, aut illum habeamus Regem.*

Tertia probatio antecedentis.

210 *Denique, cur non potest liberari populus fidelis à iugo Regis infidelis pertrahentis ad infidelitatem, si coniunx fidelis liber est ab obligatione manendi cum coniuge infideli, quando ille non vult manere cum coniuge Christiana sine iniuria fidei, vt apertè deducit ex Paulo* 1. ad Corint. 7. *Innocentius tertius,* cap. Gaudemus, Extra. de diuortiis: *Non enim minor est potestas coniugis in coniugem, quã regis in subditos, sed aliquanto etiã maior.*

211 Hæc

211 Hæc est tertia ratio Cardinalis Bellarmini, cui etiam nullo planè negotio satisfit, si distinctionem ex Principijs ipsius suprà positam inter iudicia potestatis ciuilis, & Ecclesiasticæ diligenter obseruemus.

Respondemus igitur, Cardinalē Bellarminuē in hac tertia sua ratione in eo potissimū elaborare, vt probet, Principem infidelem vel hæreticum, si alios pertrahat ad hæresim vel infidelitatem, posse à populo sibi subiecto Principatu priuari: pręsens autē controuersia, quæque in hac quęstione à Cardinale Bellarmino instituitur, non est, An, & ob quas causas possint Reges à temporali Republica deponi, sed solùm, An Summus Pontifex habeat auctoritatem iure diuino priuandi Principes suis dominijs.

212 Nam siue Respublica temporalis possit suum Principem ob aliquā causam, vel crimen deponere, siue non possit (quæ quæstio potiùs ad Philosophum moralem, quàm ad Theologum spectat, & aliquid circa eam inconsideratè asseuerare facilem præbere potest tumultibus, rebellionibus, & Regicidijs occasionem, cùm præsertim longè dispar videatur esse ratio in quibusdā Rebuspublicis, quæ vel totam suam po-

testatem in suos Principes transtulerunt, vel ipsi iusto bello eam acquisierunt, atque in reliquis; item in quibusdam criminibus, atque in alijs) attamen hinc nullum efficax peti potest argumentum ad probandum, Summum Pontificem vllā prorsus iure diuino habere potestatem etiam in ordine ad bonum spirituale, Principes temporales è suis dominiis exterminandi. Et propterea omnia illa argumenta, quæ in hac tertia ratione congerit Cardinalis Bellarminus (primo duntaxat excepto) solutione non indigent, cùm solùm contendant Principem hæreticum, aut infidelem, si alios inducat ad suam hæresim, aut infidelitatem, posse à populo fideli sibi subiecto è Principatu expelli.

213 Nam dato, sed non concesso, illicitum esse Christianis tolerare Regem hæreticum, aut infidelem, si ille conetur pertrahere subditos ad suam hæresim aut infidelitatem, quæ est prima propositio Cardinalis Bellarmini, & ab ipso quamuis pluribus, nullo tamen valido argumento (vt mox videbimus) confirmata, quomodò tamen hinc rectè deduci potest, Summum Pontificem habere auctoritatem Princi-

pes

pes deponendi?

Card. Bellarminus in principio huius tertiæ rationis illud colligit hoc argumẽto. *Pertinet ad Pontificem, cui commissa est cura Religionis, iudicare an Rex pertrahat ad hæresim necne, ergo si Rex ob hæresim deponi potest, pertinet ad Pontificem iudicare Regem esse deponendum, vel non deponendum.*

214 Sed hæc argumentatio, licèt prima facie solida videatur, si tamen diligenter discutiatur, valde fallax reperietur propter multiplicem sensum quem habere potest illa antecedens propositio, *Pertinet ad Pontificem iudicare an Rex &c.*

Vel enim primò intelligi potest illa propositio de *iudicio* in foro animæ, vel de *iudicio* extra animæ forum: Si intelligatur de *iudicio* in foro animæ, dicimus, ad Pontificem quidem pertinere vel per seipsum immediatè, vel mediatè per inferiores Prælatos, aut Pastores *quodammodò iudicare*, an Rex pertrahat alios ad hæresim, necne. Addo particulam illam, *quodammodò*, quoniam iudiciũ Patris spiritualis in foro pœnitentię præsupponit ipsum pœnitentem per propriam confessionem cum animo contrito, & satisfaciendi proposito sui Confes-

sarij

sarij iudicio se submittentē. Quarè si Princeps ad Confessionem accedens agnoscat se vel in hæresim lapsum esse, vel alios ad hæresim induxisse, iudicio Sacerdotis, claue non errante, stare tenetur, tum quoad pœnitentiam sibi iniunctā adimplendam, tum quoad peccatum præteritū, & occasiones illius in posterum deuitandas.

215 Veruntamen si Princeps ille probabilem aliquorum opinionem secutus existimet, se neque in hæresim lapsum esse, neque alios ad hæresim pertraxisse, quamuis Confessarius ipsius (tametsi sit Summus Pontifex) alijs etiā rationibus probabilibus persuasus contrariū sentiat, non tenetur Princeps in eo casu, relicta propria opinione probabili, sequi iudiciū Summi Pontificis, quin potiùs iuxta communem recentiorum Theologorum[i] sententiam tenetur Summus Pontifex contra propriam opinionem iudicio probabili Principis se conformare, quoad hoc, vt absolutionem illi debitam impendere obligetur. Sed de hoc interno in foro animæ iudicio non videtur locutus esse Card. Bellarminus, cum clarum sit depositionem Principum ad forum exterius pertinere.

i In 1. 2. q. 19. art. 6, vbi Medin. & Vasqu. & in 2. 2. q. 63. ar. 4. vbi Petrus de Arragona, Salon & alij. Vide etiam Soyrum in claue Regni lib. 1. â cap. 6.

216 Si autem de iudicio extra forum animæ propositio intelligatur, duplicem etiam sensum habere potest, primus est, pertinere ad Pontificem *iudicare* an Rex pertrahat ad hæresim, non quidem proximè, sed remotè, definiendo scilicet, ac declarando in genere talem actionem, verbi gratia, cum talibus circumstantijs factam, esse hæresim, aut alterius generis peccatum: Et in hoc sensu non negamus quin ad Pontificem, tanquam ad *caput*[k] *vniuersalis Ecclesiæ*, pertineat, (quotiescunque in Ecclesia oritur aliqua controuersia circa res fidei, aut morũ) *iudicare & determinare*, an tale quid sit hæresis, alteriusue generis peccatũ

217 Attamen cum hoc iudicium Pōtificis (quando ex cathedra definit) sit infallibile, & nunquam mutari possit, neque etiam mortuo Pontifice, non est sufficiens, vt Pontifex ratione illius dicatur habere auctoritatem Principem hæreticum deponendi, nisi dicere velimus, Pontificem, qui multis ab hinc seculis defunctus aliquã propositionem, vt hæreticam condemnauit, dici posse habere auctoritatem deponendi Principem iam superstitem, qui subditos suos ad illam hæresim pertrahere conatur,

k Sed vtrum Ecclesiæ vniuersalis Caput, vt certò, infallibiliter, & ex Cathedra definiat, debeat esse coniunctum cum membris, & in concilio Episcoporum sedere oporteat, vt Doctores Parisiẽses volunt, in præsenti non disputamus, cum ad præsentem controuersiam de potestate Pontificis temporali dirimendam parum conducat.

natur. Et neque in hoc duntaxat ſenſu vocabulum illud *iudicare* à Card. Bellarmino accipi videtur.

218 Secundus ſenſus eſt, pertinere ad Pontificem *iudicare*, an Rex pertrahat ad hæreſim, iudicando, & determinando in particulari, an talis, vel talis actio, quæ hæreſis reputatur, facta ſit à Rege. Et adhuc in hoc ſenſu propoſitio bifariam intelligi poteſt: Et primò de *iudicio* communiter ſumpto, vt ſignificat rectam determinationē rationis inter verum, & falſum, rectū, & prauum in quacunque materia ſiue ſpeculatiua, ſiue practica, quæque conſiſtit in apprehenſione rei, vt in ſe eſt.

219 Et ſi de hoc *iudicio* ſit ſermo, non magis, immò minùs pertinet ad Pontificem, qui millium milliarium ſpatio forſan diſtat, *iudicare*, an Rex pertrahat ad hæreſim, quàm ad populum Regi ſubiectum, qui illi inſeruit, & omnes eius actiones intuetur, & ex cuius relatione tota notitia, quā habet Pontifex de particulari illo Regis facto dependet. Et neque de hoc *iudicio* intelligendus eſſe videtur Card. Bellarminus, cùm huiuſmodi *iudicium* non magis pertineat ad Pontificem, quàm ad alios homi-

nes

nes priuatos, qui de rebus prout sunt, rectam apprehensionem, seu *iudicium* habere possunt.

220 Vel secundò intelligi potest propositio de *iudicio* propriè, & iuxta primam nominis impositionem, prout *iudicium* significat rectam determinationem eius, quod iustum est, seu quod idem est, prout significat actũ *Iudicis*, vt *Iudex* est, & *ius* dicit: quando idem sunt *Iudex*, & *ius* dicens; *iudicare*, & *ius dicere*; *iudicium* & actus, quo *ius* dicit. Et de hoc *iudicio* videtur loqui Card. Bellarminus, cum ipse agat de *iudicio*, quod propriè ad Pontificem spectat, vt est supremus *Iudex* spiritualis.

221 Si igitur propositio intelligatur de hoc *iudicio*, quatenus scilicet est actus *Iudicis* vt *ius* dicentis, vt sensus sit, Quamuis non sit proprium Pontificis, sed potiùs eorum, qui Regi propiùs assistunt, *iudicare iudicio* latè sumpto, an Rex pertrahat ad hæresim, cum tota notitia Pontificis de tali Regis facto ex ipsorum notitia dependeat, pertinet tamen ad Pontificem, cui cura religionis tanquam supremo *Iudici* spirituali est commissa, *iudicare*, id est, *iuridicam* sententiam pronunciare, an Rex pertrahat

ad

ad hæresim, necne.

222 Quemadmodùm, quamuis non sit propriũ Regis *iudicare iudicio* latè sumpto, an aliquis ex subditis homicidium, verbi causa, commiserit, sed potiùs eorum, qui talis homicidij testes oculati fuerunt; pertinet tamen ad Regem, cui cura Reipublicæ tanquam supremo *Iudici* temporali est cõcredita, *iudicare*, id est, *iuridicam* proferre sententiam, an homicidium perpetrauerit, necne. Si, inquam, in hoc sensu propositio accipiatur, *Respondemus* eam adhuc esse æquiuocam, & in vno sensu esse veram, sed in eo, quo à Card. Bellarmino applicatur ad Regum depositionem, esse à veritate penitùs alienam.

223 Quod vt meliùs intelligatur, obseruandum est, duplex *iudicium*, sicut & duplex forum, quantum ad præsens institutum attinet, esse distinguendum: Seculare nimirum, quod deinde in ciuile, & criminale, seu capitale distingui solet, atque Ecclesiasticum, seu spirituale. Quæ quidem fora ita inter se distincta sunt, vt licèt eadẽ prorsùs causa, & crimen in vtroque foro audiri, iudicari, & terminari possit, habeant tamen suos proprios, & distinctos Iudi-

ces

ces, distinctas leges, & distinctas poenas pro delictis infligendas. Nam supremus Iudex fori Ecclesiastici est Summus Pontifex, qui iudicat secundùm ius Canonicum, & pœnam Ecclesiasticam à Iure Canonico constitutam pro delictis imponit. At fori secularis Iudices supremi sunt Principes temporales, qui in suis iudicijs, & pœnis corporalibus pro criminibus imponendis, vel à Iure ciuili, vel à legibus municipalibus iuxta cuiusque Regni consuetudinem diriguntur.

224 Exempli causa, crimen hæresis iudicatur à Iudice Ecclesiastico, & punitur pœna Ecclesiastica, etiam vsque ad depositionem à statu clericali, si fuerit clericus, & à priuilegio fori Ecclesiastici, quo priuatus traditur foro Seculari, vt in eo pro eodem hæresis crimine rursus iudicetur, cum hac tamen protestatione à Iudice Ecclesiastico facienda, *vt Iudex Secularis citra mortis periculum sententiam circa eum moderetur* vt habetur in cap. *Nouimus de verborum significatione*, in foro autem Seculari idem crimen hæresis auditur, iudicatur, & pœna mortis mulctatur.

225 Atq; hinc patet fallacia argumentationis,

tationis, fit enim in ea transitus ab vno foro in aliud. Veluti si quis ita argumentaretur: *Qui pertrahit ad hæresim pœna mortis est mulctandus, sed pertinet ad Iudicem Ecclesiasticum* iudicare *an quis pertrahat ad hæresim, ergo ad Iudicem Ecclesiasticum spectat* iudicare, *an sit morte mulctandus*; Cum tamen ferre sententiam mortis ad forum tantùm Seculare pertineat. Similiter Incendiarij secundùm legem Canonicam [l] sunt excõmunicandi, & secundùm ius ciuile [m] sunt igne cremãdi, aut bestijs subijciendi: Quarè apertè fallax esset huiusmodi ratiocinatio. *Qui ædes, aut segetes incendunt, sunt excommunicandi, sed pertinet ad magistratum politicum* iudicare, *an quis ædes, vel segetes incenderit, ergo ad magistratum politicum pertinet* iudicare, *an sit excommunicandus*.

l Cap. Pessimam 23. q. 8.
m ff. de incend. leg. qui ædes.

226 *Iudicare* igitur an quis pertrahat ad hæresim, spectat ad vtrumq; forum; ad Ecclesiasticum quidem, non vt *iudicetur*, & extremo mortis supplicio puniatur, sed pœnis tantùm foro Ecclesiastico proprijs; ad forum autem Seculare, non vt *iudicetur*, & puniatur pœnis Ecclesiasticis, sed pœna mortis, aut alijs huic foro peculiaribus.

227 Quapropter ad prædictam argumentationem Cardinalis Bellarmini *Respondetur*, esse captiosam, & quatuor habere terminos, cùm in ea fiat transitus de vno foro in aliud. Nam quamuis pertineat ad Pontificem *iudicare*, an Rex pertrahat ad hæresim, quatenus *iudicium* illud refertur ad Censuras Ecclesiasticas infligendas, quatenus tamen *iudiciũ* illud respicit Principis depositionem, quæ non est pœna spiritualis, seu Ecclesiastica, sed temporalis, seu politica, non pertinet ad Pontificem *iudicare* an Rex pertrahat ad hæresim, nec ne. Itaque verbum illud *iudicare* est æquiuocũ, & aliter sumitur in pręmissis, quàm in conclusione.

228 Simili argumentatione omnia omninò negotia non solùm publica & politica, sed etiam priuata, & domestica ad tribunal Pontificis reuocari possunt. Quoniam nulla est prorsus actio externa siue ad politicum ipsius Reipublicæ regimen, siue ad domestica Patrumfamilias negotia spectans, quæ ratione vnius, aut alterius circumstantiæ non possit esse peccatum; At sine dubitatione pertinet ad Sũmum Pontificem *iudicium*, seu *censura* de peccatis,

quam in quemlibet exercere potest, & debet, vt ait Innocentius tertius in cap. *Nouit* de Iudicijs, ergo *iudicium*, ſeu cenſura de qualibet actione tam priuata quàm publica, tam domeſtica quàm ciuili, pertinet ad tribunal Summi Pontificis.

229 Sed tota vis huius argumentationis ex dictis facilè perſpicitur. Nam in foro mundano peccata, quatenus ſunt contra bonum pacis publicæ, ſubijciuntur poteſtati politicæ, per quam iudicari, & pœnis temporalibus puniri debent: & in foro Eccleſiaſtico, quatenus ſunt offenſa Dei, & ſaluti ſpirituali nocent, ſubſunt poteſtati Eccleſiaſticæ, adeo vt ad Pontificem quidem pertineat, vti diximus, tum *iudicare*, atque ex Cathedra definire, an actio aliqua generatim ſumpta, à quocunque fiat, ſit peccatum, Deoque diſpliceat, & ſi graue ſit crimen, illud etiam ſub pœnis ſpiritualibus prohibere, tum in foro pœnitentiæ delinquentes, ſi debitè confiteantur, à peccatis abſoluere, tum denique in foro externo peccatores notos atque manifeſtos, ſi poſt debitam admonitionem contumaces exiſtant, pœnis Eccleſiaſticis caſtigare. At verò vel pœna mortis peccatores punire,

vel

vel eos temporalibus dominijs priuare, hoc Pontificis poteſtatem iure diuino ſibi traditam tranſcendit, neque in Scripturis ſacris, aut veterum Patrum monumentis ſcriptum legimus ſanctos Apoſtolos, aut Patres primitiuæ Eccleſiæ talem auctoritatem ſibi arrogaſſe.

Vides igitur quàm debile ſit prædictum argumentum à Cardinale Bellarmino confectum ad rem tanti ponderis comprobandam.

230 Nunc expendamus paululùm, quàm valida ſint illa tria argumenta, quibus probare conatus eſt propoſitionem illam antecedentem ſuæ tertiæ rationis: nimirum, *Non licet Chriſtianis tolerare Regem infidelem, aut hæreticum, ſi ille conatur pertrahere ſubditos ad ſuam hæreſim vel infidelitatem.*

Inprimis tamen non eſt hoc loco prætereundum, quàm facilem errandi occaſionem præbere poſſit minùs peritis propoſitio illa ita generalitèr pronunciata, propter multiplicem illius ſenſum, & ambiguas ſignificationes ſingulorum fermè vocabulorum, quæ in ea continentur.

231 Et primò vocabulum illud *Chri-*

stianis accipi poteſt vel pro Chriſtianis formaliter, vt Chriſtiani ſunt, quaſi prohibitum ſit Chriſtianis lege tantùm Euangelica tolerare huiuſmodi Regem, vel tantùm pro Chriſtianis materialiter, id eſt, pro hominibus illis, qui Chriſtiani ſunt, vt ſenſus ſit, Nemini licitum eſt tolerare Regem hęreticum, aut infidelem, &c. & propterea, ſeu potiùs à fortiori non eſt licitum illis hominibus, qui legem Chriſti ſuſceperunt, talem Regem tolerare.

232 Deinde idem vocabulum *Christianis* vel ſumi poteſt pro Chriſtianis quibuſcunque etiam Regi hæretico, aut infideli non ſubditis, vel ſolùm pro Chriſtianis, qui Principi illi hæretico, aut infideli ſubijciuntur. Denique idem vocabulum *Christianis* vel ſupponit diſtributè, vt dicunt Logici, id eſt, pro vniuerſis Chriſtianis ſeorſim, & ſigillatim ſumptis, vel copulatè, vt loquuntur, id eſt, pro ipſa Chriſtianorum congregatione, adeò vt præceptum illud de tolerando Rege hæretico, aut infideli, vel obliget omnes, & ſingulos Chriſtianos ſiue ſubiectos Regi hæretico, aut infideli, ſiue non ſubiectos, vel ſolùm obliget ipſam Chriſtianorum cõmunitatem.

233 Se-

233 Secundò verbum illud *non tolerare* eſt etiam ambiguum : vel enim idem ſignificat, quod reſiſtere, ſeu impedire vi, & armis corporalibus, non ſolùm mouendo bellum contra Principem hæreticum, aut infidelem, ſed ipſum etiam clanculùm occidendo, ſi vi, & armis deponi non poſſit; vel ſignificat impedire, & reſiſtere, non quidem armis corporalibus, ſed ſpiritualibus, *quæ propria ſunt militum Chriſti*, nempe non conſentiendo, arguendo, increpando, obſecrando in omni patientia, & doctrina, atque, ſi opus eſt, pœnas Eccleſiaſticas irrogando.

234 Tertiò in illo vocabulo *Regem* multiplex latet ambiguitas; Quidam enim Reges regno potiti ſunt iure belli iuſti, alij electione, alij donatione, alij hæreditaria ſucceſſione. Inſuper aliqui Reges poſſunt eſſe hæretici, aut infideles, antequam regnum adepti ſunt, alij poſtquam inſignia Regia ſuſceperunt, de quibus omnibus non videtur eſſe eadem ratione Philoſophandum.

235 Quartò demum verbum illud *pertrahere*, duplicem etiam habet ſenſum, vel enim intelligi poteſt de tractione violenta

per vim, aut metum facta, iuxta illud Luc. 21. *trahentes* ad Reges & Præsides; vel de tractione voluntaria, precibus nempe, exemplo, lucri, aut voluptatis desiderio, &c. iuxta illud Poetæ, *trahit sua quemque voluptas*: & Apoc. 12. dicitur *Draco cauda sua traxisse tertiam partem stellarum cæli.*

Vides itaque quàm lubrica sit ista propositio Cardinalis Bellarmini, ex vocibus adeo ambiguis conflata, ex qua deinde ipse magis lubricè deducit Pontificem habere auctoritatem Reges hæreticos, aut infideles iuridicè deponendi.

236 Verùm deductionem iam suprà examinauimus, modò propositionem ipsam consideremus.

Non licet Christianis, inquit, *tolerare Regem infidelem aut hæreticum, si ille conetur pertrahere subditos ad suam hæresim aut infidelitatem.* Quid igitur? An quilibet Christianus, etiam non subditus, tenetur vi & armis eiusmodi Regem inuadere, & ipsum occidere, si bellum illi indicere non valeat, an hoc spectat tantùm ad quoslibet Christianos non subditos, vel potiùs ad ipsam Christianorum communitatem? Et quid si Respublica elegerit Principem, quem ante

te electionem cognouit fuiſſe infidelem, aut hæreſi infectum, an eadem ratio habenda eſt illius, atque alterius, qui iure hæreditariæ ſucceſſionis ad Regni ſolium eſt euectus?

237 Et quid ſi Rex infidelis aut hæreticus iure belli iuſti regnum alicuius Principis Chriſtiani occupauerit, ratione cuius ipſi etiam Chriſtiani efficiuntur ſerui, & mancipia Principis victoriam reportantis, vt plures Theologi [n] probabilitèr exiſtimāt, num inter hunc, & alios Principes nulla ratio diſcriminis eſt aſſignanda? Denique quid ſi Rex pertrahat ſubditos ad ſuam hęreſim aut infidelitatem non minis, ſed exemplo duntaxat ſuo, iuxta illud à Cardin. Bellarmino relatum, *Regis ad exemplar totus componitur orbis*; An pari ratione de iſto eſt philoſophandum? Hæc omnia in vnica propoſitione confunduntur, neque quid in ſingulis dicendum ſit, ſatis declaratur, adeo vt Lector non admodùm cautus ex tali propoſitione haud rectè intellecta plures concluſiones pernicioſas facilè deducere poſſit.

n Sylueſt. verb furtum q. 6. Sotus de Iuſtit. lib. 4. q. 2. ar. 2. Ludo. Molina tom. 1 de Iuſtit. tr. 2. diſp. 33. Mich. Salon de Dominio q. 3. poſt 4. conclu. & plures alij.

238 Sed pergamus ad huius propoſitionis probationes, & videamus, an pericu-

losa hæc Card. Bellar. doctrina, quę populo effręnato sub fuco Religionis tuendę habenas laxat, viamq; ad seditiones, atque Regicidia parat, vllo firmo nitatur fundamento.

Prima probatio est huiusmodi.

Eiusdem periculi, & damni est eligere
" *Regem non Christianum, & non deponere non*
" *Christianum, vt notum est; sed prohibentur*
" *Christiani eligere Regem non Christianum,*
" *ergo tenentur Christiani non pati super se Re-*
" *gem non Christianum, si ille conetur auerte-*
" *re populum à fide. Probatur huius argumen-*
" *ti minor propositio ex cap. 17. Deuteron. vbi*
" *prohibetur populus eligere Regem, &c. Addo*
" *autem istam conditionalem propter eos Prin-*
" *cipes infideles, &c.*

" 239 *Respondetur* negando maiorem, non enim illa propositio nota est, vt asserit Card. Bellarm. sed eius opposita potiùs est notissima. Vnde ipsemet protinus, dum subiungit illam conditionem, manifestam disparitatem assignat inter electionem, & depositionem Principis infidelis; quia iuxta eius doctrinam tenentur Christiani non omninò eligere Regem infidelem, at non tenentur deponere infidelē, nisi in casu, quo pertrahit subditos ad infidelitatem. Quæ ta-

men

men exceptio frustra à Card. Bellar. apponi videtur, cum semper contingat Principem infidelem suo saltem exemplo, subditos pertrahere ad infidelitatē, iuxta illud: *Qualis est Rector ciuitatis, tales & habitantes in ea;* & *Regis ad exemplar totus componitur orbis;* de qua etiam tractione ipse disertis verbis loquitur, vt ex secunda eius probatione euidenter apparet.

240 Dicimus itaque, cum totum ius, quod vnusquisque habet in regnum (si sermo sit de ijs Regibus, qui per populi tantùm suffragia eliguntur, & non iure hæreditario Principatum vendicant) ab electione dependeat, nemini fieri iniuriam, siue hic, siue ille in Principem eligatur; at postquàm Rex fuerit electus, & Respublica potestate sua se abdicauerit, eaque tota in Regem translata fuerit, magna Regi fieret iniuria, si inuitus à populo sibi subiecto deponeretur, & maius damnum Reipublicæ immineret propter periculum seditionis, & rebellionis, atque multa alia incommoda, quæ inde nasci solent.

241 *Nam*, vt rectè dixit Winzetus Abbas, [o] *Nunquam contingit, vt à legitimo Rege quantumuis improbo, & tyrannicè imperante*

[o] In flagello Sectariorum pag. 93.

perante regnum ita dissipetur, vt intestino bello, maximè autem subditorum in Regem rebellione dissipari solet. Non enim p *tam perdita vita poterit esse Rex, quin plurimos ex omnibus Regni Ordinibus sibi habeat satis coniunctos, quorum ope adiutus sine cruentis cædibus in ordinem redigi non poterit.* Facile ergo est impedire, ne Rex infidelis eligatur, sed postquam electus fuerit, difficillimum est, vt inuitus deponatur, iuxta illud vulgatum, *Faciliùs impeditur aliquid faciendum, quàm destruatur, quod ritè factum est.*

p In velitatione pag. 272.

242 Vnde si quis ex prædicto Card. Bellarmini principio ita argumentaretur: *Eiusdem periculi, & damni est eligere Pontificem valde scandalosum, atque talem Pontificem non deponere, vt notum est; sed Christiani iure diuino prohibentur eligere Pōtificem valde scandalosum, ergò & eodem iure tenentur non pati super se talem Pontificem,* non est dubium, quin statim Card. Bellarminus talem argumentationem vitiosam reputaret.

243 *Ad Probationem minoris* ex illo Deuteron. 17. Respondetur, quòd, si quispiam assereret, præceptum illud, de non eligendo Rege nisi ex gente Iudæorum, non

non fuisse morale, sed cæremoniale, Iudæos tantùm obligans, vt nullum alienigenam, quamuis alioqui Idola non colentem, sibi in Regem eligerent, non posset tam facilè improbabilitatis conuinci, cùm sacra Scriptura eo loco absolutè prohibeat, ne Iudæi alterius gentis hominem Regem faciant, qui non sit frater suus, neque de periculo Idololatriæ vllam mentionem faciat.

244 Et quantumuis præcepti illius Mosaici finis fortasse fuisset, ne populus Iudaicus ad Idola colenda alioquin nimiùm propensus temporis progressu ad Idololatriam traheretur, non tamen propterea sequitur ipsis Iudæis præcepto aliquo morali, quod non solùm Iudæos, sed etiam Christianos obligat, prohibitum fuisse, ne Regem alienigenam sibi constituerent. Sicut etiam ob periculum Idololatriæ omnis Imaginum vsus ipsis Iudæis interdictus erat Exodi 20. vt multi doctissimi Theologi, quos refert, & sequitur Gabriel Vasquez q probabiliter existimant, neque tamē inde sequitur, præceptum illud fuisse morale, & consequenter iam Christianos obligans, ne vllas omnino Imagines depingant.

q Lib. 2. de Adoratione disput. 4. c. 2.

245 Similem enim prorsus ratiocinationem posset quis conficere.

Prohibetur populus Iudaicus Exodi 20. *vllas Imagines, aut statuas effingere*, (vt probabilis fert opinio) *ne viz. Iudæi inde ad Idololatriam pertraherentur, ergo propter idem periculum prohibentur Christiani Imagines vllas, aut statuas effingere. Nam illud præceptum morale est, & naturali æquitate nititur.*

Atque hinc patet maiorem huius primæ probationis propositionem, cuius veritatem notam esse affirmat Card. Bellarminus, esse manifestè falsam, & minorem quoque ab eo insufficienter confirmatam.

246 Ad illud autem, quod asserit, *Si Christiani olim non deposuerunt Neronem, & Diocletianum, & Iulianum Apostatam, & similes, id fuisse, quia deerant vires temporales Christianis. Nam quòd alioqui iure potuissent id facere, &c.*

Respondemus, hanc Bellarmini assertionem, (quam Auctor Apologiæ Protestantium pro Ecclesia Romana,* Puritanorum conceptionem appellauit,) gratis, & absque solido fundaméto ab eo proferri, quod quidem

* In Præfat sec. 21. vide supra nu. 29.

quidem apertissimè ostendi potest. Nam inprimis non videtur candidissimæ Christi, atque Apostolorum synceritati consentaneum esse, quòd imponerent præcepta fidelibus de præstanda Principibus infidelibus ficta tantùm, ac simulata quadam obedientia pro tempore solùm illis opportuno, & cum secreta quadam mentis reseruatione, nisi vires sibi suppeterent ad tales Principes debellandos: quod eleganter expressit Adam Blacuodæus [q] his verbis: *Paulus vtendum foro præcepit? Laruatam hypocrisim sub persona religionis latere voluit? Potestatibus obedientiam edixit, quia resisti non posset? Christianos viribus auctos,*

Ad arma cessantes, ad arma
Concitat, imperiumq́; frangit?

[q] In Apologia pro Regibus cap. 30.

247 Secundò, quia Sancti Apostoli Petrus, Paulus, atque Ioannes vixerunt tempore crudelissimi Neronis; Si ergo non debent Christiani cum euidenti periculo Religionis tolerare Regem infidelem, quãdo alios ad infidelitatem pertrahit, ob quã, obsecro, causam, illi, qui lux erant mundi, & exemplum posteris præbere debebant, Neronem tam sæuè Christianos persequentem tolerabant? An forsan etiam illis

lis vires deerant? At Christus gratiam miraculorum illis contulit, virtute cuius non fuisset illis difficilius Principes Ecclesiam persequentes vel Regnis priuare, vel è medio tollere (si tale præceptum de illis non tolerandis extitisset) quàm Eliæ duos Principes quinquagenarios cum quinquaginta suis incendio perimere; aut ipsi etiam Petro Tabitham mortuam ab inferis excitare, & contra Saphiram ob votum violatum, & mendacium de precio agri venditi confictum sententiam mortis pronunciare, aut Simonem Magum potentia dæmonum in aëra subleuatum in terram prosternere.

248 Tertiò, quia si ob periculum Religionis euertendæ tenentur Christiani deponere Regem hæreticum, aut infidelem, qui alios ad hæresim, aut infidelitatem trahit, propter idem periculum, si ad ipsum deponendũ vires non suppetant, possunt, & consequentèr in hoc casu tenentur, ipsum occidere, postquam lupus, perturbator, & hostis Ecclesiæ fuerit declaratus, iuxta doctrinam ex principijs Card. Bellarmini superiùs [r] manifestè deductam, atque inferiùs [f] etiam deducendam; Atqui ad Regem hæreticum, vel infidelem occidendum

r Nu.43.& seq.
f Nu.329.& 365.

dum non tantæ copiæ requiruntur, vt vel exercitus instrui, vel multi milites congregari debeant, cum vnus, vel alter ad id præstandum sufficiat, cuius rei, proh nefas, nimis frequentia hac nostra ætate extiterunt exempla. Et quamuis absque propriæ vitæ discrimine nemo tale facinus aggredi possit, constat tamen (si aliàs id licitum esset) non esse vnius vel alterius priuati hominis mortem communi Christianorum periculo præponendam.

249 Quartò, quia non defuisse tunc temporis vires Christianis ad impios infidelium Principũ conatus reprimendos facilè probari potest. Et primò illud ostendit Adam Blacuodæus [t] ex Clemente Petri discipulo, [u] qui loquens de tumultibus, quos Caiphas excitauit in Ierusalem, affirmat, *Christianos etsi numero pares, virtute potiores propter numinis obedientiam occidi maluisse, quàm occidere.* Deinde Tertullianus ad Christi seculum proximè accedens idẽ apertè docet. * *Si enim*, inquit, *hostes exertos, non tantùm vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis numerorum, & copiarum? Plures nimirum Mauri, & Marcomanni, ipsiq́ Parthæ, vel quantacunque vnius*

t Cap 30. cit.

u Lib. 1. recog. ad Iacobum fratrem Domini.

* In Apologet. cap. 37. nu. 487. & seq.

vnius tamen loci, & suorum finium gentes, quàm totius orbis? Externi sumus, & vestra omnia impleuimus, vrbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatia, Senatum, forum. Sola vobis reliquimus templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissemus etiam impares copijs, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam disciplinam magis occidi liceret, quàm occidere? &c.

250 Præterea, tanta erat tempore Diocletiani Christianorum multitudo, vt à sæuissima illius persecutione sese vindicare, & Ecclesiæ necessitatibus consulere haud difficulter potuissent, si Principem legitimum tametsi infidelem aut hæreticum, & alios ad suam hæresim aut infidelitatem pertrahere conantem, vi & armis impetere, solio deijcere, aut, si hæc minùs prosperè succedant, ipsum è medio tollere populo fideli sub quouis Religionis Catholicæ tuendæ prætextu lege Christi præceptum, vel permissum esse iudicassent; adeò vt Maximinus acerrimus Christianorum hostis, qui temporibus Diocletiani, & Maximiani post abdicatum à se Imperium à Maximiano Galerio Imperator Orientis constitutus est,

eſt, apertè fateatur, totum ferè terrarum orbem, priuſquam Diocletianus Chriſtianos perſequi decreuiſſet, relicto idolorum cultu Chriſtianorum cœtui ſe adiunxiſſe.

251 Ita enim, vt refert Euſebius [y], ad Sabinum ſcribit: *Iouius Maximinus, Auguſtus Sabino. Et dexteritati tuæ, & cunctis mortalibus manifeſtum eſſe confido, Dominos noſtros Diocletianum & Maximianum, Patres noſtros, cum omnes ferè mortales Deorum cultu relicto Chriſtianorum ſe genti commiſcere vidiſſent, rectè præcepiſſe, vt cuncti mortales à cultu deorum immortalium diſcedentes indubitatis pœnis ac ſupplicijs ad religionem Deorũ reuocarentur.* Quin & Euſebius, qui eodem ferme tempore vixit, narrans, quæ perſecutionem Diocletiani præceſſerant, hoc ipſum non obſcurè ſignificat: *Quis autem,* inquit, [z] *numeroſas illas aggregationes, ac multitudines cœtuum per ſingulas ciuitates, inſigneſq; concurſus ad oratoria deſcribet, quorum gratia priſcis ædificijs non contenti, in ſingulis ciuitatibus ſpatioſas, & amplas ex ipſis fundamentis conſtruxerunt Eccleſias?*

y Lib. 9. cap. 9

z Lib. 8. cap. 1

252 Demùm, quod attinet ad Iulianum Apoſtatam præterquam quòd *ipſemet in primo eius in Imperium ingreſſu*, vt ait Car-

O dina-

dinalis Baronius [a], *optimè sciuit Christianos multitudine impleße Romanum Imperium*, satis etiam constat ex Ruffino [b], Socrate [c], & Theodorito [d], totum penè eius exercitum fuisse Christi fide imbutum, & propterea non defuisse illis vires ad impijssimũ Apostatam aut Imperio, aut vita priuandũ. Nam cum interfecto Iuliano totus exercitus Iouinianum postulasset Imperatorem, & ipse, eo quòd Christianus esset, electioni reclamasset, magna libertate respondens, [e] *Non possum ego, qui Christianus sum, talium Imperator, neque Iuliani copiarum Rex esse improba assuetarum disciplina. Hac audita oratione exclamauere communiter vniuersi: Ne dubites Imperator, neue repellas Imperium nostrum, vt improbum: Imperator enim es Christianorum futurus, qui in pietatis disciplina educati sint; cum grandiores inter nos doctrinam Constantini perceperint, minores autem illis Constantius instruxerit. Neque istius proximè mortui diuturnum Imperij tempus fuit, vt circumuentis quibusdam ad infigendum malum suffecerit.*

a In Annalib. anno Christi 361. nu.17.
b Lib.2.ca.1.
c Lib.3.ca.22.
d Lib.4.ca.1.
e Apud Theodorit. loco citato.

253 Non est igitur credibile, Christianum exercitum sub Iuliano Christi Ecclesiam persequente militantem, ab eo exterminando

minando ob virium imbecillitatem abstinuisse, quod sanè facili negotio potuissent efficere, atque ita vnius Apostatæ interitu totam Ecclesiam à maximis periculis liberare; si in Principem legitimum violentas manus inijcere lex Christi aut præcepisset, aut licitum esse docuisset; cum præsertim eo tempore Imperatorem à militibus designari in more positum esset, quos vtique, temporibus Iuliani, tanto Christianæ fidei zelo succensos fuisse historici tradunt, vt quidam ex illis, quamprimùm se Iuliani fraudibus deceptos fuisse, & thus adolendo Christi fidem inscienter abnegasse perspexissent, cœperunt [f] *exclamare, & lamentari, atque capillis euulsis per forum currere, seseque profiteri maxima voce Christianos esse, & fraudulentia Imperatoris circumuentos, ac nunc palinodiam canere, atque per ignorantiã admissum dedecus noua pugna abolere velle. Cum talibus clamoribus in regiam cursu perueniunt accusantes Imperatoris imposturas, & postulantes se in ignem conijci, vt igne polluti alio igne repurgentur.*

[f] Apud Nazianz. orat. 1. in Iulian. & Theodorit. lib. 3. cap. 17.

254 Quis itaque meritò dubitare potest, tam intrepidos Christi athletas, ac martyrij cupidos, vnà cum Iouiniano & Va-

lentiniano (qui eo tempore militum tribuni erant, sed paulò post ad Imperij solium euehebantur) viris vtique strenuissimis, & pro fide Christi quæuis supplicia, ipsamque mortem subire paratissimis, non potuisse multò faciliùs, & opportuniùs, rebus omnibus ritè perpensis, iniquissimo Apostatæ vitam pariter cum Imperio eripere, quàm perfidum homuncionem Regem Franciæ potentissimum ingenti militum præsidio stipatum in medio sui exercitus cultro confodere? Sed quoniam doctrina hæc de Principibus principatu priuandis, aut è medio tollendis, quando alios ad hęresim aut infidelitatem trahunt, doctissimis, pariter & sanctissimis illius seculi Patribus planè incognita erat, & à populo fideli tanquam seditiosa, & Christianæ professionis aduersaria habebatur,

255 *Noluit exercitus Christianorum*, vt rectè dixit Ninianus Winzetus loco statim citando, *vlla rebellione Cæsari licet Idololatræ, & Apostatæ in fidelium fratrum defensionem sese opponere. Existimauere enim illi Christi agnelli satius multo esse, vt iusti iniustè à Cæsare propter veram iustitiam paterentur, quàm, vt ipsi Cæsaris auctoritati vim vllam,*

licet

licèt impiè agenti, vllius fucatæ iustitiæ prætextu inferrent. Vide quæ ex eodem Winzeto, Guilielmo Barclaio, Adamo Blacuodæo, alijsque nonnullis, qui hæc omnia accuratiùs prosequuntur, paulò inferiùs[g] adducemus.

g Nu. 258. & seq.

256 Denique sanctus Gregorius Papa, ob summam eruditionem, vitæque sanctimoniam Magnus cognominatus, atque Ecclesiæ Latinæ Doctor præcipuus, quique ideo neque veritatem ab vniuersis fidelibus cognitu pernecessariam ignorare, neque cognitam cum summo suarum ouium, & Christianæ religionis periculo occultare poterat, apertissimis verbis testatur, [h] sibi non defuisse vires ad Longobardorum Principes (qui tunc Ecclesiam crudeliter infestabant) eorumque Principatũ penitus euertendum, & nihilominùs quia Deum timebat, in ipsorum necem se miscere formidabat. *De qua re*, inquit, *vnum est, quod breuiter suggeras serenissimis Dominis nostris, quia si ego seruus eorum in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione esset diuisa. Sed quia Deum timeo,*

h Lib. 7. ep. 1. ad Sabinian. Diaconum.

in mortem cuiuslibet hominis me miscere formido.

257 Noluit igitur sanctus Gregorius, quia vir rectus erat, & timens Deum, illud efficere, quod tamen præstare facilè potuisset, si per Dei mandatum id sibi licuisse iudicasset, nempe, vt Longobardorũ gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione diuisa esset, quantumuis Ecclesia innumeras tribulationes, atque iniurias ab illis illatas perpessa fuerit, quas ipse in suis super Ezechielem commentarijs [k] enumerat: & alio in loco [l], *Qualiter*, inquit, *quotidianis gladijs, & quantis Longobardorum incursionibus ecce iam per triginta quinque annorum longitudinem premimur, nullis explere vocibus suggestionis valemus*. Et propterea rectè dixit Petrus Damianus [m]: *Nunquid hoc legitur vel egisse, vel literis docuisse Gregorius, qui tot rapinas ac violentias à Longobardorum feritate est perpessus? Num Ambrosius bellum Arrianis se, suamq; Ecclesiam crudeliter infestantibus intulit? Nunquid in arma Sanctorum quispiam traditur insurrexisse Pontificum?*

k Hom. 18. super Ezech.

l Lib. 11. ep. 45 ad Phocam Imperat.

m Suprà nu. 12.

258 Nec mirum, quòd S. Ambrosius, Grego-

Gregorius, cæterique sancti Pontifices in Principes insurgere non auderent, *cum olim* (temporibus Tertulliani) vt rectè ait Cardinalis Baronius[n], *ne gregarius quidē miles, teste Tertulliano*[o], *inueniri posset, qui aduersus Imperatores licèt Ethnicos, & Christianorum quoque persecutores in partibus aliquando steterint insurgentium tyrannorum.*

Denique, vt rem istam paucis complectar, referam, si placet, breuiter, quid alij quoque nostri temporis Theologi de hac re senserint.

Cunerus Episcopus Leouardiensis[q], *Cū Martyres,* inquit, *noui Testamenti propter multitudinem facilè contra tyrannidem persecutorum suorum conspirare potuissent, pro obedientia tamen & honore, quē iussi sunt Christiani Regibus, & sublimiori potestati deferre, maluerunt pati, quàm resistere.*

259 Gaspar Vlenbergius[r], *Neque enim,* inquit, *Apostoli subditos contra Magistratū, neque Principes aut Duces contra Romanum Imperium ad rebellandum incitarunt, sed obedientiam auditoribus suis semper inculcarunt; vnde veteres Christiani etiam cum viribus, & numero Gentilibus superiores fuerunt, nihilo tamen minùs persecutiones, opprobria,*

n In Annalib. an. 350. nu. 4.

o In Apolog.

q In lib. de offic. Princip. cap. 7.

r In libro qui inscribitur, Graues & iustæ causæ, &c causa 22.

contumelias, supplicia, mortem demum ipsam à Gentium Magistratu perpeti maluerunt, quàm huiusmodi contra eos rebellionem moliri.

f Lib. 26. de Repub. cap. 2 sect. 10.

260 Gregorius Tholosanus [f], *Suppetunt*, inquit, *rursum exempla, quæ admonere possunt, non licere subditis, insidiari, rebellare, manus inijcere in Principem naturalem auctoritate publica, electione, vel successione, vel alia causa legitima imperium adeptum & detinentem, &c. —— Sed & à Christo passo vsque ad Diocletianum per interuallum propè trecentorum annorum, etsi innumera, crudeliaque tormenta Christiani passi fuerint, & clades atrocissimas semel viginti millibus necatis, aliàs integris oppidis Christianis subuersis, tamen nusquam omnino legitur, Christianos licèt pares viribus, & numero fuerunt, vi & armis aduersus leges, Rempubl. & Magistratum, Imperatorem, securitatemque eius, vel tantillùm molitos fuisse, vel rebellasse. —— Quin vnico amore Dei & diuini cultus, Christianos se ab eo dicerent appellari, cuius sit hoc pijssimum dogma, vt magistratui pareant.*

t In Flagello sectariorum, pag. 106.

261 Ninianus etiam Winzetus [t], postquàm copiosè ostendisset, Christianos vbique terrarum non solùm Iuliani, sed præcedentium

cedentium etiam Imperatorum temporibus non solo timore, & diffidentia suarum virium, sed diuino potiùs metu, ne gladium tollerent in eos, qui potestate publica, ac Dei proinde ordinatione gladium ipsi portarent, nullam Principibus, qui eos tunc ob Christi fidem persequebantur, violentitiam intulisse, cum nihil sibi de iure gladij traditum diuinitùs intellexissent, protinùs subiungit; *Sed ad Iulianum ipsum redeo, qui tam numerosum in Persidem duxerat exercitum: Suspicari non immeritò posset quispiam potuerintne tunc temporis Christiani armorum virtute quicquam in Apostatam tentare? Qui scrupulus facilè depellitur, si quis sibi persuadeat, quod res erat, quódque hîc obseruatu dignissimum est, exercitum istum non fuisse perfidia Iulianum, sed religione Christianum. Nam cum impius per triennium tantum imperium tenuisset, Constantini, Constantijque exercitui ducendo potius, quàm suo ipsius præfuit. Id quod diuina quadam prouidentia factum esse, orbique contestatum voluisse videtur supremus ipse orbis moderator, ne facilè seditiosus populus quauis prætensa causa in legitimum Principem, in summam Reipublice*

262

licæ perniciem bellum mouere iustè se putaret. Nam si contra tam insignem omni impietate virum, Christianus exercitus nihil imperiosè sit molitus, quis nunc sibi in animum inducat, vt quouis prætenso errore, aut vitio, licere vasallis, & subditis in suum Regem, aut Principem rebellionem concitare, eiusue detrectare imperium? Sed de his, quæ à nobis asserta sunt, audiatur grauissimi authoris D. Theodoriti testimonium, &c.

263 Guilielmus Barclaius qui fusissimè rem totam per diuersos libros prosequitur, demum ita concludit. [u] *Sed illud Christianis hominibus grauissimo argumento esse debet, quòd non Ioh. Baptista, non Christus, non Apostoli in Regem impium surgere, aut de medio eum tollere docuerunt, quòd nemo præterea Sanctorum Patrum, vel scriptor alioqui orthodoxus per totos mille annos, & ampliùs, licèt & Ecclesia omnibus tunc floreret copijs, & impiorum Principum ac tyrannorum magnus esset numerus, tale quid vnquã vel verbo, vel scripto docuisse legitur.*

264 Et paucis interiectis. *Certè aut efficiendi facultas Patres istos* [x] *impediebat, quominùs id agere & exequi per virium imbecillitatem potuerint, aut eos iustitiæ & æquitatis defectus*

u Lib. 6. de Reg. cap. 26.

x Nempe Ambrosium, Hieron. Augustin. Gregorium, & alios qui in Valentem Valentin. iuniorem, Heraclium, & alios impios Principes populum non concitarunt.

defectus ab eiusmodi conatu deterrebat, aut denique Pastorali officio segniter, vitiosè, & negligenter functi sunt, quòd sui Populum iuris, & officij non admonuerint, quódque Reges impios non solùm pertulerint, sed magna etiam, quà Reges erant, reuerentia, & honore sint prosecuti. Primi suspicionem omnem ingens illa Christianorum multitudo, & vires Ecclesiæ tunc temporis, si vnquam aliàs maximæ dimouent:

265 *Postremi verò sanctitas & scientia tantorum virorum, qui non suo solùm seculo, sed sequentibus etiam omnibus maximam doctrinæ, pietatis, ac iusticiæ facem prætulerunt. Medium ergo supererat tantummodo, quod illos, ne sceptra seditionibus turbarent, aut aliquid in Principum legitimorum perniciem molirentur, metu numinis, & arctissimo conscientiæ vinculo vsque adeo distrinxit, vt subditos ad defectionem, & rebellium in Reges impios non modò non inuitarint, sed vt ab omni in eos impetu, & coniuratione abstinerent, piè, grauiter, & copiosè sunt hortati.*

266 Denique Adamus Blacuodæus [y] & Auctor Apologiæ Protestantium pro Ecclesia Romana Anglicè conscriptæ [z], hoc ipsum etiam vberiùs pertractant, à

quorum

[y] In Apologia pro Regibus, & lib. 2. de coniunctione Religionis & Imperij.

[z] In præfatione ad Lect. nu. 21. & seq. quem librum Thomas Fitzh. 2. part. de polit. & religi. cap. 25. pag. 366. *opus egregium Authoremq; eius perdoctum* appellat, Vide etiam P.R. seu P. Rob. Parsonium in epist. admonitoria libri Anglici. *A Sober reckoninge* nuncupati, qui eandē Apologiam maximis laudibus extollit.

quorum verbis recensendis, cum satis prolixa sint, neque ab ijs quæ ex præfatis Auctoribus iam allata sunt, multum discrepantia, ne nimiùm molestiæ Lectori adhibeã, in præsenti supersedebo.

267 Quoniam igitur, vt breuiter concludam, Christus Dominus, & Apostoli Sancti tam strictè fidelibus præceperunt, vt in rebus licitis tum propter iram, tum propter conscientiam Principibus etiam infidelibus obtẽperarent, & cæteri deinde Sancti Patres per totos ferme mille annos eandem obedientiam Principibus etiam infidelibus à Christianis exhibendam sæpiùs inculcarunt, neque ipsorum aliqui aut verbo, aut facto contra Principum maiestatem ipsam Ecclesiam persequentium quippiam attentarunt, aut populum ad rebellionem concitarunt, tametsi satis exploratum habuerint, non defuisse tunc Christianis aut vires, aut animum tales Principes, si id per Dei legem licuisset, vel Principatu, vel vita priuandi; quiq; optimè prænouerant, exempla sua, atque doctrinam, vnà cum vitæ sanctimonia coniunctam firmissima vestigia in mentibus Christianorum, qui deinceps vsque ad finem mundi nascerentur, fore

fore impressura, signum profectò euidens est, opinionem hanc de deponendis, aut si deponi nequeant, occidendis Principibus, qui alios ad hæresim, aut infidelitatem pertrahunt, non esse *de fide certam, definitam, indubitatem, & doctrinæ Apostolicæ, planè conformem*, quicquid Philopater[a] temerè, inscitè & seditiosè affirmauerit, sed esse nouam, & à Sacræ Scripturæ sensu, à Sanctorum Apostolorum, ac veterum Patrum doctrina, & ab ipsa Ecclesiæ primitiuæ praxi longissimè discrepantem.

[a] Supra sect. 118.

268 Vide Ignatium in epist. ad Smyrnenses, & in epistola ad Antiochenos, Iustinum Martyrem in oratione ad Antoninum Pium, Tertullianum ad Scapulam, cap. 2. & de Idololatria cap. 15. Augustini. in Psal. 124. in illud, *Quoniam non derelinquet*, &c. Optatum Milleuit. lib. 3. contra Parmenian. & Hieronymum ad Tit. 3. super illud, *Admone illos Principatibus, & Potestatibus subditos esse*: qui omnes, vt complures alios omittam, absque vlla exceptione docent, Principibus etiam infidelibus esse à Christianis in rebus licitis obedientiam præstandam, & huius præcepti grauissimi de deponendis Principibus infidelibus, quando vires

res

res Christianis suppetunt, nullam omnino mentionem faciunt, quod tamen pro singulari illorum eruditione, neque ignorare potuissent, nec pro inuicta animi sui constantia, debitoque officio Pastorali illud tam alto silentio præterire procul dubio voluissent. Ex quo profectò manifestè colligi videtur nullum tale præceptum penitus reperiri, vt superiùs [b] etiam in initio deduximus.

[b] Nu.60.& seq.

269 Sed audiamus iam quàm solidè Card. Bellarminus hanc suam assertionem probet, nempe non ideo Christianos non deposuisse Neronem, Diocletianum, & similes, quia deerant illis vires temporales.

" *Nam quòd alioquin*, inquit, *iure potu-*
" *issent id facere, patet ex Apostolo*, 1. *Cor.6.vbi*
" *iubet constitui nouos Iudices temporalium cau-*
" *sarum, ne cogerentur Christiani causam dice-*
" *re coram Iudice Christi persecutore. Sicut enim*
" *noui Iudices constitui potuerunt, ita & noui*
" *Principes, & Reges propter eandem causam, si*
" *vires adfuissent.*

" 270 *Debile sanè fundamentum*, & graui Theologo indignum ad conclusionem tanti ponderis, quæque effrænato populo facilem ad rebelliones viam munit, stabiliendam

endam. Non enim S. Paulus eo loco iubet constitui nouos Iudices ordinarios tẽporalium causarum, quales sunt, qui à suprema potestate Laica legitimam potestatem coerciuam accipiunt lites in foro Seculari terminandi; sed tantùm Arbitros, qui scilicet nullam talem habentes potestatem, ex consensu tantùm partium litigantium Iudices eliguntur, & ab ipsis potestatem suam accipiunt, quorum iudicium post electionem ex compromisso subire obligantur. Et huiusmodi Iudices Arbitri, seu cõpromissarij, absque vlla iniuria Principi facta, à populo subiecto constitui possunt. Neque idcirco populus se subtrahit à Principis Iurisdictione, sed solùm vel causa vitandi scandali, vel pacis conseruandæ, aut simili Iudices Arbitros eligit, qui suas lites absque tanto strepitu Iudicij forensis quietiùs componant, ita tamen vt si ad tribunal Principis eos vocari contigerit, statim comparere, eiusque sententiæ stare teneantur.

271 Atque hæc Responsio desumpta est ex Glossa, cuius quoque sententiam totidem planè verbis sequitur S. Thomas in commentarijs huius loci. *Sed illud Apostoli,* ait

ait Glossa, *dictum esse videtur contra illud, quod dicitur 1. Petr. 2 Subiecti estote omni creaturæ humanæ, siue Regi tanquã præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis. Ad quod dicendum, quòd Apostolus non prohibet hic fideles sub Principibus infidelibus constitutos comparere coram eis, quando vocantur, hoc enim esset contra subiectionem, quæ Principibus debetur, sed prohibet, ne voluntariè recurrant ad Indices infideles in illis negotijs, quæ determinari possunt per fideles*. Hæc Glossa.

272 Quin etiam ipsemet Card. Bellarminus non satis conformiter, meo iudicio, ad ea quæ hoc loco scribit, videtur inferiùs [d] hanc eandem expositionem amplecti, qui ita inquit, *Secularia iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, hos constituite ad iudicandum. Sic non est sapiens quispiam in vobis, qui iudicare posit fratrem suum? Vbi Apostolus monet Corinthios, vt in ijs causis in quibus non tenebantur necessariò adire tribunalia Gentium, constituerent inter se Iudicem*. Quæ Bellarmini expositio cum ea planè concordat, quam ex Glossa, & S. Thoma modò adhibuimus.

[d] Lib. 3. de Laicis, c. 12.

273 Admonet igitur S. Paulus fideles eo loco, ne sint contentiones, aut iudicia

cia inter ipſos, ſed vt magis iniuriam accipiant, fraudemque patiantur; Quòd ſi contingat propter eorum infirmitatem inter ipſos aliquam oriri controuerſiam, apud ſeipſos eligant Iudices, qui lites ſuas componant, neque voluntariè Iudicum infideliũ forum adeant, qui, dum vident Chriſtianos inter ſe diſcordes, facilem arripient occaſionem eos, quos propter fidem odio habent, contemnendi, calumniandi, & opprimendi, atque etiam ipſi à fide Chriſtiana magis auertentur.

274 Itaque non eſt bona hæc conſequentia: Poſſunt fideles, ac debent ex ſententia Apoſtoli nouos Iudices arbitros conſtituere in ijs cauſis, in quibus tribunalia Gentilium adire non tenentur, ergo pari ratione nouos Principes, & Reges conſtituere poſſunt. Nam primum nihil derogat Principum poteſtati, at ſecundum eſt contra ſubiectionem Principibus debitã: Non debent autem Chriſtiani aliquid moliri, quod debitæ Principibus etiam infidelibus ſubiectioni aduerſatur, vt iam ex Gloſſa, & S. Thoma vidimus.

275 Quinimò hæc ipſa Cardin. Bellarmini expoſitio ſeipſam deſtruere vide-

tur. Quomodò enim tunc temporis vires erant Christianis constituendi nouos Iudices temporalium causarum, tametsi Principes infideles repugnarent, & non nouos Reges, ac Principes, si Iudices ordinarios, & non tantùm Arbitros constituere illis præceptum esset? Nam absque dubio Principes infideles nunquam permitterent, vt Christiani, qui illis ciuiliter subiecti erant, sese ab eorum potestate in causis temporalibus subtraherent, & nouos Iudices ordinarios illis inuitis cõstituerẽt. Et propterea eædem planè vires, quæ Christianis suppetebant ad nouos Iudices temporalium causarum sibi constituendos, quantumuis Principes infideles contradicerent, etiam sufficerent, vt nouos Principes illis quoque repugnantibus sibi eligerent. Atque hinc patet, quàm infirma sit hæc prima probatio propositionis antecedentis, *Non licet Christianis tolerare Regem hæreticum*, &c.

276 *Ad secundam probationem illius propositionis antecedentis respondetur*, Si quis huiusmodi argumentationẽ rationi à Cardinale Bellarmino confectę persimilem adduceret, non fore procul dubio ab ipso vt legitimam approbandam.

Tole-

Tolerare Pontificem valdè ſcandaloſum, & conantem pertrahere alios ad ſua ſcelera, eſt exponere religionem euidentiſſimo periculo; Qualis enim eſt Rector ciuitatis, tales & habitantes in ea, Eccleſiaſtici 10. *vnde eſt illud, Regis ad exemplar totus componitur orbis: At non tenentur Chriſtiani, immò nec debent cũ euidenti periculo Religionis tolerare Pontificẽ ſcandaloſum, qui alios ad ſua ſcelera pertrahere conatur. Nam quando ius diuinum, & humanum pugnant, debet ſeruari ius diuinum, omiſſo humano; de iure autem diuino eſt ſeruare legem Chriſti ac naturæ, & ſcelera non committere, de iure autem humano eſt, quòd hunc, aut illum habeamus Pontificem.*

277 *Reſpondetur* ſecundò, Tolerare ſeu permittere aliquid, non eſſe actionem aliquam poſitiuam, ſed puram omiſſionem, actuſque negationem, ex qua ſi deinde effectus aliquis ſequatur, ad hoc, vt euentus ſecutus ſit omittenti etiam indirectè voluntarius, aut ſaltem illi ad culpam imputetur, oportet, quòd omittens non ſolùm habeat poteſtatem impediendi euentum, verùm etiam ad illum impediendum ſit alioquin obligatus. Vt exempli cauſa, ſi quis videat nauim ſubmergi, & cum poſſit impe-

dire non impedit, dummodò submersioni nullam causam positiuam adhibeat, & nullum vrgeat præceptum, quo eam impedire tenetur, non est illi submersio etiã indirectè voluntaria, neque ipse est moralis causa huiusmodi euentus, vel saltem (quod apud omnes Theologos [e] est indubitatum) ipsa submersio non magis illi vitio verti debet, quàm si illam impedire nullatenus potuisset.

e In 1. 2. q. 6. ar. 3. vbi Medina, Vasquez & alij.

278 Vnde vulgatum illud B. Ambrosij [f] dictum in lib. de officijs, *Quisquis pascendo seruare hominem poteras, si non pauisti, occidisti*: ita Doctores interpretantur, Si non pauisti, quando pascere debuisti, occidisti. Nam peccatum omissionis in priuatione, seu negatione actus debiti consistere omnes Theologi [g] vnanimiter profitentur.

f Habetur dist. 86. cap. Pasce.

g In 1. 2. q 71. ar 5. vbi Medina, Vasquez & alij.

Dicimus ergo, illum, qui Regem hæreticum pertrahentem ad hęresim tolerat, seu permittit, ex quo Religio Christiana in discrimen vocatur, non exponere Religionẽ periculo, nisi illud impedire per media licita & possit, & debeat: nam alioqui, si vel impedire non possit, vel per talia media impedire non teneatur, ipse non impediendo nequaquam exponit Religionem periculo. Atque

Atque ita explicata manet maior propositio.

279 *Quod attinet ad minorem*, Concedimus etiam teneri Christianos impedire Reges hæreticos, ne pertrahant alios ad hæresim, & ne periculum immineat Religioni Christianæ, quantum possunt, arguendo, increpando, obsecrando cum omni patientia & doctrina, alijsque medijs licicis, atque à Deo ordinatis. Sed vt ratio Cardinalis Bellarmini valida sit, ostendere oportet seditiones, ac tumultus in Republica excitare, Reges hæreticos deponere aut occidere, si deponi non possint, esse media licita, & à Deo ordinata ad Religionem Christianam aut dilatandam, aut conseruandam.

280 At probat ille minorem, nempe non debere Christianos cum euidenti periculo Religionis tolerare Regem hæreticum, &c. argumento quoad apparentiam satis pulchro, sed propiùs inspicienti non rectè formato. *Nam quando*, inquit, *ius diuinum & humanum pugnant, debet seruari ius diuinum omisso humano.* Quis hoc negare audet? *De iure autem diuino est seruare veram fidem & religionem, quæ vnà tantùm est,*

non multæ, de iure autem humano est, quòd hunc aut illum habeamus Regẽ. Et hæc quoque propositio verissima est, si rectè intelligatur, quia tamen est æquiuoca, priùs distingui debet. Nam præceptum diuinum de seruanda vera fide & religione, vel intelligi potest primò, vt quilibet teneatur in seipso seruare veram fidem & religionem; in quo sensu videtur Cardinalis Bellarminus accepisse *seruare veram fidẽ* infrà [h] in quarta sua ratione principali. Et in hoc sensu propositio est verissima; sed quid deinde ex illa deduci possit, quod proposito ipsius deseruiat, penitus ignoro, neque enim ipse quidquam deducit.

h Nu. 302.

281 Vel secundò, præceptum illud de seruanda vera fide & religione intelligi potest obligare quemcunque, vt non solùm in seipso, sed etiam in alijs conseruet veram fidem & religionem ex vi præcepti diuini de Deo diligendo & proximo. Et in hoc quoque sensu propositio est verissima. Sed quoniam modus ille, quo tenemur ad Deũ diligendum & proximum, & eorum bonis consulendum, non adeo notus est, atque ideo in ipso Decalogo (in quo modus iste vtcunque, id est, per communia quædam princi-

principia exprimitur) omnia fermè præcepta negatiuè potiùs, quid ſcilicet non ſit faciendum, quàm affirmatiuè, quid ſit faciendum, explicantur; & præcepta etiam affirmatiua, licèt obligent ſemper, non tamen ad ſemper (vt loquuntur Theologi) ſed poſitis certis quibuſdam conditionibus, quæ non ſunt omnibus ita manifeſtæ;

282 Propterea quænã ſint conditiones illę, quæ requiruntur ad hoc, vt præceptum iſtud affirmatiuum de ſeruanda vera fide & religione, non ſolùm in ſeipſo, ſed etiam in alijs, ſingulos Chriſtianos obliget, ſatis obſcurum eſt, neque illas fuſiùs explicare ad præſens inſtitutum pertinet. Hoc tamen certiſſimum eſt, neminem obligari ad poſitiuè conſulendum vel diuino honori, vel proximorum ſaluti, niſi per vias licitas, atque à Deo ordinatas. Vtrùm autem rebelliones in Republica excitare, Regeſuè Principatu, aut vita priuare, quantumuis fidem Chriſti perſequentes, ſit medium licitum, & à Deo ordinatum ad veram fidem & religionem conſeruandam, eſt quidem iam apud Cardinalem Bellarminum cõtrouerſum, ſed adhuc ab ipſo iuſufficienter probatum: Quare ſi propoſitionem illam mi-

norem velit esse ita intelligendam, vt de iure diuino sit seruare veram fidem & religionem per eiusmodi media, nempe per depositionem, aut occisionem Principum, iam supponit illud, quod ab ipso esset probandum. Atque idcirco ex hac probatione non rectè concluditur, quod ipse intendebat.

283 Sed hoc vlteriùs aduertendum est, tunc ius diuinum & humanum repugnare, quando ius diuinum vnum præcipit, & idē prohibet ius humanum, vel è conuerso; aut quando ius diuinum aliquid præcipit eodem tempore, quo ius humanum aliquid incompatibile iubet faciendū: Tunc enim quia maioris obligationis est Dei præceptum, quàm hominis, qui diuinæ auctoritati subiectus est, *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Quapropter cùm seruare veram fidem & religionem sit diuinū præceptum, si Princeps illud prohiberet, vel aliquid incompatibile præciperet, seruandum esset diuinum præceptum humano prætermisso.

284 Similiter de iure diuino est, quòd Principibus etiam infidelibus in rebus politicis fides, ac obedientia sit à Christianis exhi-

exhibenda. Nam tametsi de iure humano sit, quòd hic, vel ille sit Princeps, postquàm tamen iam Princeps factus fuerit, de iure diuino est, quòd ei in rebus ciuilibus obtemperem. Ideóque si aliquid moliar contra Regiam maiestatem (quod attinet ad res politicas) diuinæ ordinationi resisto, qui mihi præcepit, vt ipsi iam Principi facto, & propter iram, & propter conscientiam in rebus licitis obediam. Vnde non minùs deuotè, quàm eleganter S. Bernardus [i] superiùs [k] etiam relatus asserit: *Si totus terrarum orbis aduersùm me coniuraret, vt aliquid moliar aduersùs Regiam Maiestatem, ego tamen Deum timerem, & ordinatum ab eo Regem offendere temerè non auderem. Nec enim ignoro vbi legerim, Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

285 Sanctus etiam Ambrosius, [l] *Iulianus*, inquit, *Imperator, quamuis esset Apostata, habuit sub se Christianos milites, quibus cum dicebat, producite aciem pro defensione Reipublicæ, obediebant; cum autem diceret eis, producite arma in Christianos, tunc cognoscebant imperium cæli non terræ.* Et præclarè S. Augustinus, [m] *Aliquando*, inquit, *iniusti perueniunt ad honores seculi. Cum peruenerint*

i Epist. 170.
k Nu. 20.
l 11. q. 3. cap. Iulianus.
m In Psal. 124.

uenerint, & facti fuerint vel Iudices, vel Reges, quia hoc facit Deus propter disciplinam populi sui, non potest fieri, nisi vt exhibeatur illis honor debitus potestati. Ordinauit enim sic Deus Ecclesiam suam, vt omnis potestas ordinata in seculo habeat honorem, & aliquãdo à melioribus.

286 Et post pauca: *Aliquando,* inquit, *potestates bonæ sunt, & timent Deũ, aliquando non timent Deum. Iulianus extitit infidelis Imperator. Nonne extitit Apostata iniquus, idololatra? Milites Christiani seruiebant Imperatori infideli. Vbi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum, qui in cœlo erat. Quando volebat, vt idola colerent, vt thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, Producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant Dominum æternum à Domino temporali, tamen subditi erant propter Dominum æternum Domino temporali.* Similia habent Ignatius, Iustinus Martyr, Tertullianus, & Hieronymus, quorum sententias infrà[n] referemus. Quarè rectè Gregorius Tholosanus [o] *Propter peccata*, ait, *subditorum Deus plærumque dat Reges in furore suo, & permittit regnare hypocritam. Ita Christiani sub*

n Nu.344.

o Lib.26.de Repub.cap.5. nu.24.

sub paganis Principibus, Arianis hæreticis, sub Apostata Iuliano abstinuerunt ab eorum iudicio, & depositione, memores, quòd omnis anima debeat esse subdita potestatibus sublimioribus propter Deum, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Miserrimi certè omnium essent Principes, si expositi essent censuræ, & iudicio subditorum.

287 Hoc igitur vnum certissimum est, teneri Christianos iure diuino Principibus etiam infidelibus in rebus politicis obedientiam exhibere. Quòd verò sit diuinum præceptum teneri Christianos ad sese subtrahendum ab obedientia sui Principis infidelis, quando populum ad infidelitatem pertrahit, ipsumque deponendum, ne dicam, vita priuandum, si aliàs deponi non possit, non probauit adhuc Card. Bellarminus, neque in sequentibus probat illud vel Scripturæ sacræ, vel Ecclesiæ primitiuæ praxi, vel antiquorum Patrum doctrinæ, vel ipsi rationi naturali esse vllatenus consẽtaneũ. Et propterea Sigebertus Gemblacẽsis, & Vincentius Belluacensis, vt suprà[p] vidimus, doctrinam hanc de Principibus etiã auctoritate Papali deponendis, quando primùm pullulare cœpit, tempore nimirum

[p] Nu. 2. 6.

Henrici quarti, qui (vt testantur Otho Frisingensis, Godefridus Viterbiensis, Iohannes Trithemius, & alij [p]) primus omnium Imperatorum fuit depositus, si non *hæreseos*, turpi saltem nouitatis macula aspergere non formidabant.

[p] Supra nu. 62.

288 *Ad tertiam probationem*, qua Card. Bellarminus ex similitudine, qua Rex, & Respublica viro, & vxori comparantur, probare contendit *posse liberari populum fidelem à iugo Regis infidelis pertrahentis ad infidelitatem, sicut coniunx fidelis liber est ab obligatione manēdi cū coniuge infideli, quādo ille non vult manere cum coniuge Christiana sine iniuria fidei, quoniam non est minor potestas coniugis in coniugem, quàm Regis in subditos sed aliquanto etiam maior*;

Respondetur, In hac etiam probatione, sicut & in præcedentibus, plura confundi, quæ distinguere oportet. Atque inprimis, aliud est populum Christianum obligatum esse, vt maneat cum Principe infideli, aut hæretico, qui alios ad suam hæresim, aut infidelitatem pertrahere conatur; & aliud habere auctoritatem talem suum Principem, aut infidelem deponendi, ac alterum eligēdi: Sicut aliud est, coniugem fidelem liberam

ram esse ab obligatione manendi, seu cohabitandi cum coniuge hæretico, aut infideli; & aliud solutam esse vinculo matrimonij, ita vt alteri coniugi nubere possit.

289 Nam esto, quòd populus fidelis non teneatur manere cum Principe hæretico, aut infideli, qui subditos ad suam hæresim, aut infidelitatem pertrahere conatur, non subinde sequitur, posse talem Principem à populo deponi: hoc enim arguit auctoritatem quandam, eamque supremam, quæ populo subiecto, qui se tota sua auctoritate abdicauit, eamque in Principem transtulit, competere non potest; illud autem ius quoddam duntaxat ad inculpatam suæ salutis tutelam, quæ alijs vijs, quàm depositione sui Principis, nempe armis spiritualibus, quæ propria sunt Christianorum; aut saltem fuga defendi potest. De qua re, an scilicet, & in quibus casibus liceat subditis fugam capiendo sese ab obedientia sui Principis etiam hæretici, aut infidelis, absque eius licentia subtrahere, non est præsentis instituti disputare. Nam quicquid sit, non inde sequitur (quod ad præsentem quæstionem spectat) penes populum esse auctoritatem Principem suum infidelem,

aut

aut hæreticum principatu priuandi.

290 Similiter esto, quòd coniux fidelis non teneatur manere cum coniuge infideli, aut hæretico cum iniuria creatoris, vel fidei (id est, si conatur ipsam pertrahere ad infidelitatem, aut quoduis aliud peccatum mortale, vt Theologi exponunt) non tamē indè sequitur, ipsum matrimonij vinculum disrumpi, sed solùm ius illud ad thorum, & mutuam cohabitationem deperdi. Nam tametsi quando vna infidelium coniugum conuertitur, altero manente in infidelitate, si infidelis conatur inducere cōiugem fidelem ad infidelitatem, aut aliud peccatum mortale, possit fidelis non solùm coniugem infidelem relinquere, id est, non cohabitare cum illo, verùm etiam alterum sibi eligere coniugem [q], atque ita ipsum matrimonij vinculum dissoluere; Secus tamen dicendum est, quando ambo coniuges fuerint baptizati, & vnus non vult habitare cum altera absque iniuria fidei; tunc enim potest quidem vna coniunx alterum relinquere, sed matrimonium, quod quidem post consummationem est indissolubile, dissoluere, & alterum ducere coniugem priori superstite nequaquam potest

[q] Cap. Quanto de diuortijs

potest.[r]

291 *Ad argumentum igitur* Card. Bellarmini respondetur, Si verba illa ita intelligantur, vt sonant, nempe coniugem fidelem esse liberam ab obligatione manendi, id est, cohabitandi cũ coniuge infideli, non hinc concludi, quod ipse contendit, tametsi concederemus similitudinem hanc esse alioqui conuenientem. Non enim sequitur: Coniunx fidelis liber est ab obligatione cohabitandi cum coniuge infideli si eam à fide auertere conetur, ergo populus fidelis potest deponere suum Principem infidelem, si ipsum ad infidelitatem pertrahere nitatur: Sed si à pari argumentari velimus, ad summum hoc consequitur, ergo populus fidelis non tenetur manere cum Principe infideli in suo Regno, sed propriam patriam relinquere potest.

r Cap, Quanto de diuortijs, & cap. ex parte 2. de conuersione coniugatorũ.

292 Si autem verba ita intelligantur, vt coniunx fidelis in casu prædicto ab ipso matrimonij vinculo libera sit, ita vt Card. Bellarminus similitudinem illam in hoc consistere velit, quòd sicut coniunx fidelis adeò libera est ab obligatione manendi cum coniuge infideli, vt alium etiam coniugem sibi eligere possit, ita populus fidelis

lis adeò liber ſit ab obligatione manendi cum ſuo Principe infideli, vt alium Principem ſibi eligere, & conſtituere queat: Si hoc, inquam, velit, quod quidem maiorem præ ſe fert probabilitatis ſpeciem ad probandum, penes populum eſſe poteſtatem Principem ſuum fidelem deponendi.

293 *Reſpondetur*, Neque hinc intentum eius rectè concludi poſſe: Primò, quia hæc ſimilitudo nihil illi fauet, ſi ſermo ſit de Principibus baptizatis, quorum potiſſimùm causâ lis hæc de Principibus auctoritate Papali deponẽdis primùm excitata eſt, & de quibus etiam Card. Bellarminus loquitur in propoſitione antecedenti, quam his tribus probationibus confirmare contendit. Conſtat enim coniuges baptizatos, vt ſuprà [f] diximus, non ita eſſe liberos à vinculo matrimonij, vt alios coniuges ſibi eligere poſſint, quamdiu vterque viuit, etiamſi vnus à fide deſciſcat, & alteram ad infidelitatem pertrahere conetur. Et propterea hæc ſimilitudo potiùs obeſt, quàm prodeſt ſententiæ Bellarmini, vt ſi quis ita argumentaretur.

[f] Nu. 290.

Eodem modo ſe habet Princeps ad populum ſibi ſubiectum, ſicut coniunx ad ſuum coniugem,

gem, vt Cardinalis Bellarminus hoc loco ſupponit, *ſed non poteſt coniunx baptizata eligere ſibi alium maritum, quamdiu ipſe maritus, qui baptizatus eſt, viuit, tametſi ipſe à fide deficiat, & illam ad ſuam hæreſim, vel infidelitatem pertrahere conetur: ergo neque poteſt populus fidelis eligere, & conſtituere ſibi alium Principem, quamdiu Princeps viuit, tametſi Princeps, qui baptizatus eſt, à fide deficiat, & populum à fide auocare conetur.*

294 Secundò, quia hæc ſimilitudo non videtur eſſe omnino conueniens. Ratio enim quare coniunx fidelis libera eſt ab obligatione manendi cum coniuge infideli, quando ipſe non vult manere cum illa abſque iniuria fidei, non eſt, quia coniunx ſuper coniugem vllam habeat auctoritatē, nam quoad hanc ſeparationem vxor, & maritus ſunt omnino pares; at ſi populus ſuum Principem deponere poſſet, argueret populum ſubiectum maiorem eſſe ſuo Principe, cùm nemo niſi à maiori iudicari, & caſtigari queat; & ſupremam poteſtatem coerciuam in populo ſubiecto reſidere.

Ad illud denique, quod in fine addidit

Q Car-

Cardinalis Bellarminus, nimirum *maiorem esse potestatem coniugis in coniugem, quàm Regis in subditos*, ex quo probat posse populum fidelem liberari à iugo Principis infidelis, quia coniunx fidelis libera est ab obligatione manendi cum coniuge infideli, &c.

Respondetur, dictum illud, si in rigore accipiatur, videri planè paradoxum, neque adeò generaliter absque maiori declaratione pronunciandum, ne morosi, & difficiles mariti maiorem potestatem super suas coniuges, quàm Regiam sibi competere præsumentes, facilem hinc ansam arripiant auctoritatis sibi debitæ limites transcendendi.

295 Potest igitur propositio illa multiplicem habere sensum, & in quocunque accipiatur, instituto Bellarmini parùm deseruit. Nam inprimis potestas hæc coniugum potest dici maior, vel quia ad plura & maiora se extendit, vel quia magis alligata est subiecto, & minùs ab eo separabilis. Deinde per hanc potestatem *vel primò* intelligitur propria potestas, quæ imperium, & superioritatem annexam habet; in quo sensu Dominus Gen. 3. subiecit mulierem potestati

ſtati viri ſui, *Sub viri*, inquit, *poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui*; ratione cuius poteſtatis, *vir dicitur caput mulieris* ad Epheſ. 5. Et hæc poteſtas coniugis in coniugem non eſt maior, ſed potiùs multo minor; quàm poteſtas Principis in populum ſibi ſubiectũ tum quoad extenſionem, tum quoad ſeparationem à ſuo ſubiecto.

296 Et quod attinet ad extenſionem, ſi ſermo ſit de bonis, quæ ad corpus pertinent, poteſt Princeps plura & maiora præcipere ſuis ſubditis, quàm vir vxori: & Princeps habet poteſtatem ordinariam ſubditos ſuos delinquentes pœna carceris, membrorum mutilationis, atque extremo etiam mortis ſupplicio afficiendi, quæ tamen poteſtas marito non competit. Si verò de bonis fortunæ loquamur: dicimus bona illa, quæ propria ſunt vxoris, vt Paraphernalia, id eſt, quæcunque habet mulier præter dotem, vt ſucceſſiones hæreditariæ, & legata ei, vel donata, poſſe vxorem iuxta ius ciuile * vendere, alienare, aut donare abſque licentia mariti, neque ea magis eſſe ſub poteſtate viri, quàm ſint bona ſubditorum ſub poteſtate Principis, qui quamuis illorum non habeat dominium proprietatis, habet

* Cod. de pact. con. lege hac lege.

uenerint, & facti fuerint vel Iudices, vel Reges, quia hoc facit Deus propter disciplinam populi sui, non potest fieri, nisi vt exhibeatur illis honor debitus potestati. Ordinauit enim sic Deus Ecclesiam suam, vt omnis potestas ordinata in seculo habeat honorem, & aliquãdo à melioribus.

286 Et post pauca: *Aliquando*, inquit, *potestates bonæ sunt, & timent Deũ, aliquando non timent Deum. Iulianus extitit infidelis Imperator. Nonne extitit Apostata iniquus, idololatra? Milites Christiani seruiebant Imperatori infideli. Vbi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum, qui in cælo erat. Quando volebat, vt idola colerent, vt thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, Producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant Dominum æternum à Domino temporali, tamen subditi erant propter Dominum æternum Domino temporali.* Similia habent Ignatius, Iustinus Martyr, Tertullianus, & Hieronymus, quorum sententias infrà[n] referemus. Quarè rectè Gregorius Tholosanus [o] *Propter peccata*, ait, *subditorum Deus plærumque dat Reges in furore suo, & permittit regnare hypocritam. Ita Christiani*

sub

n Nu.344.

o Lib.26.de Repub.cap.5. nu.24.

sub paganis Principibus, Arianis hæreticis, sub Apostata Iuliano abstinuerunt ab eorum iudicio, & depositione, memores, quòd omnis anima debeat esse subdita potestatibus sublimioribus propter Deum, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Miserrimi certè omnium essent Principes, si expositi essent censuræ, & iudicio subditorum.

287 Hoc igitur vnum certissimum est, teneri Christianos iure diuino Principibus etiam infidelibus in rebus politicis obedientiam exhibere. Quòd verò sit diuinum præceptum teneri Christianos ad sese subtrahendum ab obedientia sui Principis infidelis, quando populum ad infidelitatem pertrahit, ipsumque deponendum, ne dicam, vita priuandum, si aliàs deponi non possit, non probauit adhuc Card. Bellarminus, neque in sequentibus probat illud vel Scripturæ sacræ, vel Ecclesiæ primitiuæ praxi, vel antiquorum Patrum doctrinæ, vel ipsi rationi naturali esse vllatenus consẽtaneũ. Et propterea Sigebertus Gemblacẽsis, & Vincentius Belluacensis, vt suprà[p] vidimus, doctrinam hanc de Principibus etiã auctoritate Papali deponendis, quando primùm pullulare cœpit, tempore nimirum

[p] Nu. 2. 6.

enrici

Henrici quarti, qui (vt teſtantur Otho Friſingenſis, Godefridus Viterbienſis, Iohannes Trithemius, & alij p) primus omnium Imperatorum fuit depoſitus, ſi non *hæreſcus*, turpi ſaltem nouitatis macula aſpergere non formidabant.

p Supra nu. 62.

288 *Ad tertiam probationem*, qua Card. Bellarminus ex ſimilitudine, qua Rex, & Reſpublica viro, & vxori comparantur, probare contendit *poſſe liberari populum fidelem à iugo Regis infidelis pertrahentis ad infidelitatem, ſicut coniunx fidelis liber eſt ab obligatione manēdi cū coniuge infideli, quādo ille non vult manere cum coniuge Chriſtiana ſine iniuria fidei, quoniam non eſt minor poteſtas coniugis in coniugem, quàm Regis in ſubditos ſed aliquanto etiam maior*;

Reſpondetur, In hac etiam probatione, ſicut & in præcedentibus, plura confundi, quæ diſtinguere oportet. Atque inprimis, aliud eſt populum Chriſtianum obligatum eſſe, vt maneat cum Principe infideli, aut hæretico, qui alios ad ſuam hæreſim, aut infidelitatem pertrahere conatur; & aliud habere auctoritatem talem ſuum Principem, aut infidelem deponendi, ac alterum eligēdi: Sicut aliud eſt, coniugem fidelem liberam

ram esse ab obligatione manendi, seu cohabitandi cum coniuge hæretico, aut infideli; & aliud solutam esse vinculo matrimonij, ita vt alteri coniugi nubere possit.

289 Nam esto, quòd populus fidelis non teneatur manere cum Principe hæretico, aut infideli, qui subditos ad suam hæresim, aut infidelitatem pertrahere conatur, non subinde sequitur, posse talem Principem à populo deponi: hoc enim arguit auctoritatem quandam, eamque supremam, quæ populo subiecto, qui se tota sua auctoritate abdicauit, eamque in Principem transtulit, competere non potest; illud autem ius quoddam duntaxat ad inculpatam suæ salutis tutelam, quæ alijs vijs, quàm depositione sui Principis, nempe armis spiritualibus, quæ propria sunt Christianorum; aut saltem fuga defendi potest. De qua re, an scilicet, & in quibus casibus liceat subditis fugam capiendo sese ab obedientia sui Principis etiam hæretici, aut infidelis, absque eius licentia subtrahere, non est præsentis instituti disputare. Nam quicquid sit, non inde sequitur (quod ad præsentem quæstionem spectat) penes populum esse auctoritatem Principem suum infidelem, aut

aut hæreticum principatu priuandi.

290 Similiter esto, quòd coniux fidelis non teneatur manere cum coniuge infideli, aut hæretico cum iniuria creatoris, vel fidei (id est, si conatur ipsam pertrahere ad infidelitatem, aut quoduis aliud peccatum mortale, vt Theologi exponunt) non tamē indè sequitur, ipsum matrimonij vinculum disrumpi, sed solùm ius illud ad thorum, & mutuam cohabitationem deperdi. Nam tametsi quando vna infidelium coniugum conuertitur, altero manente in infidelitate, si infidelis conatur inducere cõiugem fidelem ad infidelitatem, aut aliud peccatum mortale, possit fidelis non solùm coniugem infidelem relinquere, id est, non cohabitare cum illo, verùm etiam alterum sibi eligere coniugem q, atque ita ipsum matrimonij vinculum dissoluere; Secus tamen dicendum est, quando ambo coniuges fuerint baptizati, & vnus non vult habitare cum altera absque iniuria fidei; tunc enim potest quidem vna coniunx alterum relinquere, sed matrimonium, quod quidem post consummationem est indissolubile, dissoluere, & alterum ducere coniugem priori superstite nequaquam potest

q Cap. Quanto de diuortijs

poteſt.[r]

291 *Ad argumentum igitur* Card.Bellarmini reſpondetur, Si verba illa ita intelligantur, vt ſonant, nempe coniugem fidelem eſſe liberam ab obligatione manendi, id eſt, cohabitandi cũ coniuge infideli, non hinc concludi, quod ipſe contendit, tametſi concederemus ſimilitudinem hanc eſſe alioqui conuenientem. Non enim ſequitur: Coniunx fidelis liber eſt ab obligatione cohabitandi cum coniuge infideli ſi eam à fide auertere conetur, ergo populus fidelis poteſt deponere ſuum Principem infidelem, ſi ipſum ad infidelitatem pertrahere nitatur: Sed ſi à pari argumentari velimus, ad ſummum hoc conſequitur, ergo populus fidelis non tenetur manere cum Principe infideli in ſuo Regno, ſed propriam patriam relinquere poteſt.

292 Si autem verba ita intelligantur, vt coniunx fidelis in caſu prædicto ab ipſo matrimonij vinculo libera ſit, ita vt Card. Bellarminus ſimilitudinem illam in hoc conſiſtere velit, quòd ſicut coniunx fidelis adeò libera eſt ab obligatione manendi cum coniuge infideli, vt alium etiam coniugem ſibi eligere poſſit, ita populus fidelis

r Cap, Quanto de diuortijs, & cap. ex parte 2. de conuerſione coniugatorũ.

lis adeò liber sit ab obligatione manendi cum suo Principe infideli, vt alium Principem sibi eligere, & constituere queat: Si hoc, inquam, velit, quod quidem maiorem præ se fert probabilitatis speciem ad probandum, penes populum esse potestatem Principem suum fidelem deponendi.

293 *Respondetur*, Neque hinc intentum eius rectè concludi posse: Primò, quia hæc similitudo nihil illi fauet, si sermo sit de Principibus baptizatis, quorum potissimùm causâ lis hæc de Principibus auctoritate Papali deponẽdis primùm excitata est, & de quibus etiam Card. Bellarminus loquitur in propositione antecedenti, quàm his tribus probationibus confirmare contendit. Constat enim coniuges baptizatos, vt suprà [f] diximus, non ita esse liberos à vinculo matrimonij, vt alios coniuges sibi eligere possint, quamdiu vterque viuit, etiamsi vnus à fide desciscat, & alteram ad infidelitatem pertrahere conetur. Et propterea hæc similitudo potiùs obest, quàm prodest sententiæ Bellarmini, vt si quis ita argumentaretur.

[f] Nu. 290.

Eodem modo se habet Princeps ad populum sibi subiectum, sicut coniunx ad suum coniugem,

gem, vt Cardinalis Bellarminus hoc loco ſupponit, *ſed non poteſt coniunx baptizata eligere ſibi alium maritum, quamdiu ipſe maritus, qui baptizatus eſt, viuit, tametſi ipſe à fide deficiat, & illam ad ſuam hæreſim, vel infidelitatem pertrahere conetur: ergo neque poteſt populus fidelis eligere, & conſtituere ſibi alium Principem, quamdiu Princeps viuit, tametſi Princeps, qui baptizatus eſt, à fide deficiat, & populum à fide auocare conetur.*

294 Secundò, quia hæc ſimilitudo non videtur eſſe omnino conueniens. Ratio enim quare coniunx fidelis libera eſt ab obligatione manendi cum coniuge infideli, quando ipſe non vult manere cum illa abſque iniuria fidei, non eſt, quia coniunx ſuper coniugem vllam habeat auctoritatẽ, nam quoad hanc ſeparationem vxor, & maritus ſunt omnino pares; at ſi populus ſuum Principem deponere poſſet, argueret populum ſubiectum maiorem eſſe ſuo Principe, cùm nemo niſi à maiori iudicari, & caſtigari queat; & ſupremam poteſtatem coerciuam in populo ſubiecto reſidere.

Ad illud denique, quod in fine addidit

ſtati viri ſui, *Sub viri*, inquit, *poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui*; ratione cuius poteſtatis, *vir dicitur caput mulieris* ad Epheſ.5. Et hæc poteſtas coniugis in coniugem non eſt maior, ſed potiùs multo minor, quàm poteſtas Principis in populum ſibi ſubiectũ tum quoad extenſionem, tum quoad ſeparationem à ſuo ſubiecto.

296 Et quod attinet ad extenſionem, ſi ſermo ſit de bonis, quæ ad corpus pertinent, poteſt Princeps plura & maiora præcipere ſuis ſubditis, quàm vir vxori: & Princeps habet poteſtatem ordinariam ſubditos ſuos delinquentes pœna carceris, membrorum mutilationis, atque extremo etiam mortis ſupplicio afficiendi, quæ tamen poteſtas marito non competit. Si verò de bonis fortunæ loquamur: dicimus bona illa, quæ propria ſunt vxoris, vt Paraphernalia, id eſt, quæcunque habet mulier præter dotem, vt ſucceſſiones hæreditariæ, & legata ei, vel donata, poſſe vxorem iuxta ius ciuile * vendere, alienare, aut donare abſque licentia mariti, neque ea magis eſſe ſub poteſtate viri, quàm ſint bona ſubditorum ſub poteſtate Principis, qui quamuis illorum non habeat dominium proprietatis, habet

* Cod. de pact. con. lege hac lege.

tamen illorum plenum dominium iurisdictionis, & de illis disponere potest, si id exigat Reipublicæ necessitas.

297 Si verò sermo sit de difficultate maiori separationis à subiecto, potestas Principis in populum subiectum propriè dicta, ratione cuius ipse subditis actu imperare potest, & illi tenentur obedire, non est minor, quàm potestas viri in vxorem: illa etenim, vt Cardinalis Bellarminus superiùs [t] asseruit, à Principe infideli, ipso inuito, separari non potest, nisi in casu, quo subditos ad infidelitatē pertrahit; at hæc potestas, ratione cuius vir vxori actu imperare potest, & illa obedire tenetur, in pluribus alijs casibus à viro separari potest, nempe in ijs ferè omnibus, in quibus coniuges quoad thorum, & habitationem separari possunt.

[t] Nu. 206.

298 *Vel secundò*, per potestatem intelligitur illa, ratione cuius S. Paulus 1. Cor. 7. dicit, *mulierem non habere corporis sui potestatem, sed virū; similiter & virum non habere corporis sui potestatē, sed mulierē*; quæ potestas nihil aliud est, quàm ius illud, quod vtrque coniugū habet ad petendū, & reddendū debitū coniugale, quæque non est maior in viro, quàm in muliere. Et si de hac pote-

potestate loquatur Car. Bellar. parum adiuuat eius sententiam, tum quia hæc potestas coniugis in coniugem, quoad difficultatem separationis, non est maior, quàm sit potestas Regis in subditos: Nam potestas hæc coniugis in coniugem faciliùs, & in pluribus casibus separari potest, quàm possit potestas Regis in populum subiectum, vt iam suprà dictum est. Quoad extensionem verò hæ potestates commodè comparari non possunt: tum etiam quia ratione huius potestatis nec vir est Dominus mulieris, nec mulier viri, sed ambo quoad hanc potestatem sunt æquales; at præsens controuersia tantùm est de potestate imperandi, ratione cuius Princeps verum, proprium, & supremum dominatũ in subditos habet.

299 *Vel tertiò denique*, per potestatem intelligitur ipsum matrimonij vinculum, quod consistit in mutua quadam obligatione, qua vir efficitur maritus vnius fœminæ, vt non possit esse alterius illa viuente, & mulier ita efficitur vxor vnius viri, vt illo viuente non possit esse alterius. Et si de hoc vinculo loquatur Gardinalis Bellarminus, Dicimus primò, vinculum hoc non adeo propriè dici potestatem, (illam potestatem

intelligendo, quæ actu imperare potest) nam licèt potestas supponat vinculum, & ex eo vt plurimùm consequatur, tamen ratione ipsius vinculi præcisè, nec mulier est sub potestate viri, nec vnus corporis alterius potestatem habet, vt patet in ijs præsertim coniugibus, qui ex mutuo consensu in Religione approbata professionem emittunt, qui iuxta legem Canonicam [u] ita separantur, vt nunquam etiam ex vtriusque consensu simul cohabitare possint. Atque ita vxor soluta esse potest à potestati viri, & ab obedientia, quam illi debet, vinculo coniugij non soluto; at præsens difficultas non est de alio vinculo, quàm de vinculo potestatis & obedientię, quod multo maius est inter Principem & subditos, quàm inter maritum & vxorem.

[u] Cap. dudū de conuersione coniugatorum. Syluester verbo Diuortium, & omnes alij.

300 Dicimus secundò, non esse maius vinculum coniugis infidelis & fidelis, quàm sit Regis infidelis & populi fidelis, sed saltem esse æquale etiam ex Principijs ipsius Cardinalis Bellarmini. Nam sicut coniunx fidelis libera est ab obligatione manendi cum coniuge infideli solùm in casu, quo eam ad infidelitatē pertrahit, ita populus fidelis liber est à iugo Regis infidelis

lis solùm in casu, quo eum à fide amouere conatur, vt ipse Bellarminus superiùs [x] docuerat; In hoc autem argumento solùm loquitur de vinculo coniugum infidelium, non fidelium. Immò inter fideles vinculum coniugale potest quodammodò dici minus, quàm vinculum Regale: nam coniuges fideles post matrimonium contractũ, sed non consummatum possunt etiam iuxta ius Canonicum [y] quoad vinculum separari, si vxor marito etiam inuito, vel è conuerso Religionem approbatam intra duos menses à die matrimonij initi ingrediatur, atque in ea professionem emittat; at subditi per Religionis ingressum à Principis secularis potestate non liberantur, sed eum pro supremo suo Principe in rebus ciuilibus deinceps quoque recognoscunt.

x Nu. 206.

y Cap. verũ, & cap. ex publico de conuers. coniugat.

301 Tertiò denique, si ratione vinculi rectè fieret comparatio mariti & vxoris, ad Regem & populum sibi subiectum (si de Principibus baptizatis loquamur, de quibus potissimùm præsens controuersia instituitur) hæc similitudo à Cardinale Bellarmino allata plurimùm nocet suæ sententię, vt superiùs [z] diximus: Nam sicut coniuges baptizati non possunt liberari à vinculo con-

z Nu. 293.

coniugali, etiamsi alter alteram à fide auocare conetur, ita nec populus Christianus liberari potest à vinculo potestatis Principis Christiani, tametsi populum ad hæresim, vel infidelitatem pertrahere studeat.

Atque hinc patet rationes omnes Cardinalis Bellarmini, quibus probare contendit penes populum fidelem esse auctoritatem deponendi Principem hæreticum aut infidelem, qui alios ad suam hæresim aut infidelitatem pertrahere conatur, esse valdè insufficientes, & propterea totam hanc tertiam eius rationem, quoad singulas illius partes, esse debilissimam.

302 Quarta ratio Cardinalis Bellarm. " *Quando Reges & Principes ad Ecclesiam " veniunt, vt Christiani fiant, recipiuntur cum " pacto expresso, vel tacito, vt sceptra sua subij- " ciant Christo, & polliceantur se fidem Christi " seruaturos, & defensuros etiam sub pœna per- " dendi regni: ergo quando fiunt hæretici, aut " religioni obsunt, possunt ab Ecclesia iudicari, " & etiam deponi à Principatu, nec vlla eis in- " iuria fiet, si deponantur. Nam non est idoneus " Sacramento Baptismi, qui non est paratus " Christo seruire, & propter ipsum amittere " quicquid habet. Ait enim Dominus, Luc.* 14.

Si

Si quis venit ad me, & non odit Patrem, „
& matrem, & vxorem, & filios, adhuc au- „
tem & animam suam, non potest meus esse „
discipulus. „

Præterea Ecclesia nimis grauiter erraret, „
si admitteret aliquem Regem, qui vellet impu- „
nè fouere quamlibet sectam, & defendere hæ- „
reticos, ac euertere religionem. „

303 Hæc est quarta ratio Card. Bellarmini, quam Matthæus Tortus suprà[a] relatus tanti æstimauit, vt eam solam præ cæteris elegerit tanquàm omnium potissimã, & maximè sufficientem ad auctoritatem Papalem Principes hæreticos Principatu pellendi comprobandam: cum tamen cæteris multo infirmior sit, & ex ijsdem suis principijs solui possit, quibus satisfactum est rationi præcedenti, vt ex dicendis melius constabit.

[a] Nu. 58.

Respondetur igitur, Totam hanc argumẽtationem non habere plus virium, quàm præcedentes, cum neque antecedens propositio vera sit, neque si vera esset, ex ea rectè colligeretur, quod ipse deducere contendit.

Et primò, quod attinet ad propositionem antecedentem, in ea duo asseruntur: Primum

Primum est, Reges, & Principes, quando ad Ecclesiam veniunt, vt Christiani fiant, recipi cum pacto expresso vel tacito, vt sceptra sua subijciant Christo, & polliceantur se fidem Christi seruaturos, & defensuros.

Secundum est, huic pacto esse annexam poenam perdendi regni, si fidem datam violauerint.

304 *Circa primum*: Quamuis hæretici, quando ad Ecclesiæ vnitatem redeunt, debeant iuxtà ius Canonicum [b] tum hæresim abiurare, tum scripto polliceri se deinceps fidem Catholicam seruaturos; *& si sint Comites, Barones, Rectores, & Consules ciuitatum, & aliorum locorum iuxta commotionem Episcoporum, præstito corporaliter iuramento, debent insuper promittere, quòd fideliter, & efficaciter, cum ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuabunt bona fide iuxta officium, & posse suum*: Attamen, quandò Reges, & Principes, aut alij quicunque primùm Christiani fiunt, & Baptismum suscipiunt, non potest vllo iure, aut ratione probari, eos ad tale pactum expressum, vel tacitum obligari, si de pacto, & promissione

b Cap. Ad abolendam de hæreticis.

ne propriè loqui velimus. Nam in adultis vera fides, & contritio est sufficiens dispositio ad Baptismi gratiam consequendã, neque ex sententia Theologorum requiritur pactum aliquod, aut promissio, quam pactum includit, vt Baptismus ritè suscipiatur. Multo minùs ab Infantibus tale pactũ exigi potest.

305 Et quamuis Sacerdos baptizandum interroget An abrenunciet Sathanæ, & omnibus pompis eius?& ipse, aut Patrini vice eius, respondeant, Abrenuncio: sub hac tamen verborum formula,non pactum aliquod, aut promissio,sed nudum tantùm propositum, quod multùm à promissione differt, continetur: vt sensus sit, An abrenũcias Sathanæ, & omnibus pompis eius? id est, An propositum firmum, atque intentionem deliberatam habes Sathanæ nuncium remittendi, & nullis eius operibus cõmunicandi? & ipse Respondet, Abrenuncio, id est, talem animi intentionem, & tale propositum iam teneo. Qua locutione clarum est, non promissionem aliquam,sed propositum duntaxat significari.

306 Promissio enim, & propositum ita inter se distinguuntur,quòd propositum

latiùs

latiùs pateat, quàm promiſſio; ſiquidem omnis promiſſio propoſitum quoddã eſt, non tamen viciſſim omne propoſitum eſt promiſſio,* quia propoſitum in ſola voluntatis actione perficitur, & nihil aliud eſt, quàm conſtans quædam intentio voluntatis aliquid faciendi, vel cauendi, quæ intentio nullam obligationem inducit: ſed promiſſio prçter dictam intentionẽ ſuperaddit iudicium rationis, ſeu affirmationem, aut negationem intellectus, quo ſe obligat ad illud faciendum, quod apud animum proponit ſuum. Atque ita qui promiſſum non ſeruat, mendax dicitur, quia non adimplet facto, quod mentis verbo faciendum decreuit, ſed qui propoſitum mutat, non mẽtitur, quia nullæ mentis actioni contradicit, *mentiri enim eſt contra mentem ire.*

* Thomas 2. 2. q. 88. ar. 1. & omnes Theol. tractantes de voto. Vide Sayrum in Claue Regia lib. 6. cap. 1.

Quòd ſi fortaſſe aliqui Reges, quando ad Chriſti fidem conuerſi ſacro Baptiſmatis fonte tincti fuerint, maioris deuotionis ergò talem promiſſionem fecerint, non debet vnius, vel alterius exemplum pro regula generali cæteris aſſignari.

307. Verùm, ſi Card. Bellarminus propoſitionem ſuam conuertiſſet, atque dixiſſet, Quando Chriſtiani ad Rempub.

politicam

politicam veniunt, vt Reges, ac Principes fiant, atque Regali diademate coronentur, recipiuntur cum pacto expresso, vel tacito, vt fidem Christi tueantur, & polliceantur se Christi fidem seruaturos, & defensuros, cum maiori profectò probabilitatis specie locutus fuisset. Nam Imperator Romanus, antequam coronatur, præstito iureiurando pollicetur, se Romanam Ecclesiam defensurum, & protecturum: [c] Et forsan apud alias etiã nationes vetus consuetudo inoleuit, vt Principes Catholici, quando primùm consuetis Regni ritibus initiantur, & Regali diademate coronãtur, spondeant, ac iurent se Ecclesiam Catholicam protecturos esse. Cæterùm, quòd talis promissio (si promissio propriè accipiatur) à Principibus baptizandis exigi debeat, cum ad effectum Baptismi consequendum nequaquam sit necessaria, non satis firmiter à Card. Bellarmino commonstratur.

[c] Clementina prima de Iureiurando.

308 Et licèt interdum apud antiquos Patres scriptum reperiamus, inter baptizatum, & Christum, seu Ecclesiam Christi sponsam, iniri pactum cum promissione; Vnde Vrbanus primus, [d] *Hortamur*, inquit, *vt sponsionem, quam Domino in Baptismo fecistis*

[e] In Epista decretali c. 6.

tamen illorum plenum dominium iurisdictionis, & de illis disponere potest, si id exigat Reipublicæ necessitas.

297 Si verò sermo sit de difficultate maiori separationis à subiecto, potestas Principis in populum subiectum propriè dicta, ratione cuius ipse subditis actu imperare potest, & illi tenentur obedire, non est minor, quàm potestas viri in vxorem: illa etenim, vt Cardinalis Bellarminus superiùs [t] asseruit, à Principe infideli, ipso inuito, separari non potest, nisi in casu, quo subditos ad infidelitatē pertrahit; at hæc potestas, ratione cuius vir vxori actu imperare potest, & illa obedire tenetur, in pluribus alijs casibus à viro separari potest, nempe in ijs ferè omnibus, in quibus coniuges quoad thorum, & habitationem separari possunt.

t Nu. 206.

298 *Vel secundò*, per potestatem intelligitur illa, ratione cuius S. Paulus 1. Cor. 7. dicit, *mulierem non habere corporis sui potestatem, sed virū; similiter & virum non habere corporis sui potestatē, sed mulierē*; quæ potestas nihil aliud est, quàm ius illud, quod vtrque coniugū habet ad petendū, & reddendū debitū coniugale, quæque non est maior in viro, quàm in muliere. Et si de hac pote-

potestate loquatur Car. Bellar. parum adiuuat eius sententiam, tum quia hæc potestas coniugis in coniugem, quoad difficultatem separationis, non est maior, quàm sit potestas Regis in subditos: Nam potestas hæc coniugis in coniugem faciliùs, & in pluribus casibus separari potest, quàm possit potestas Regis in populum subiectum, vt iam suprà dictum est. Quoad extensionem verò hæ potestates commodè comparari non possunt: tum etiam quia ratione huius potestatis nec vir est Dominus mulieris, nec mulier viri, sed ambo quoad hanc potestatem sunt æquales; at præsens controuersia tantùm est de potestate imperandi, ratione cuius Princeps verum, proprium, & supremum dominatũ in subditos habet.

299 *Vel tertiò denique*, per potestatem intelligitur ipsum matrimonij vinculum, quod consistit in mutua quadam obligatione, qua vir efficitur maritus vnius fœminæ, vt non possit esse alterius illa viuente, & mulier ita efficitur vxor vnius viri, vt illo viuente non possit esse alterius. Et si de hoc vinculo loquatur Cardinalis Bellarminus, Dicimus primò, vinculum hoc non adeo propriè dici potestatem, (illam potestatem

intelligendo, quæ actu imperare potest) nam licèt potestas supponat vinculum, & ex eo vt plurimùm consequatur, tamen ratione ipsius vinculi præcisè, nec mulier est sub potestate viri, nec vnus corporis alterius potestatem habet, vt patet in ijs præsertim coniugibus, qui ex mutuo consensu in Religione approbata professionem emittunt, qui iuxta legem Canonicam [u] ita separantur, vt nunquam etiam ex vtriusque consensu simul cohabitare possint. Atque ita vxor soluta esse potest à potestati viri, & ab obedientia, quam illi debet, vinculo coniugij non soluto; at præsens difficultas non est de alio vinculo, quàm de vinculo potestatis & obedientię, quod multo maius est inter Principem & subditos, quàm inter maritum & vxorem.

u Cap. dudũ de conuersione coniugatorum. Syluester verbo Diuortium, & omnes alij.

300 Dicimus secundò, non esse maius vinculum coniugis infidelis & fidelis, quàm sit Regis infidelis & populi fidelis, sed saltem esse æquale etiam ex Principijs ipsius Cardinalis Bellarmini. Nam sicut coniunx fidelis libera est ab obligatione manendi cum coniuge infideli solùm in casu, quo eam ad infidelitatẽ pertrahit, ita populus fidelis liber est à iugo Regis infidelis

lis solùm in casu, quo eum à fide amouere conatur, vt ipse Bellarminus superiùs [x] docuerat; In hoc autem argumento solùm loquitur de vinculo coniugum infidelium, non fidelium. Immò inter fideles vinculum coniugale potest quodammodò dici minus, quàm vinculum Regale: nam coniuges fideles post matrimonium contractũ, sed non consummatum possunt etiam iuxta ius Canonicum [y] quoad vinculum separari, si vxor marito etiam inuito, vel è conuerso Religionem approbatam intra duos menses à die matrimonij initi ingrediatur, atque in ea professionem emittat; at subditi per Religionis ingressum à Principis secularis potestate non liberantur, sed eum pro supremo suo Principe in rebus ciuilibus deinceps quoque recognoscunt.

[x] Nu. 206.

[y] Cap. verũ, & cap. ex publico de conuers. coniugat.

301 Tertiò denique, si ratione vinculi rectè fieret comparatio mariti & vxoris, ad Regem & populum sibi subiectum (si de Principibus baptizatis loquamur, de quibus potissimùm præsens controuersia instituitur) hæc similitudo à Cardinale Bellarmino allata plurimùm nocet suæ sententię, vt superiùs [z] diximus: Nam sicut coniuges baptizati non possunt liberari à vinculo

[z] Nu. 293.

coniugali, etiamsi alter alteram à fide auocare conetur, ita nec populus Christianus liberari potest à vinculo potestatis Principis Christiani, tametsi populum ad hæresim, vel infidelitatem pertrahere studeat.

Atque hinc patet rationes omnes Cardinalis Bellarmini, quibus probare contendit penes populum fidelem esse auctoritatem deponendi Principem hæreticum aut infidelem, qui alios ad suam hæresim aut infidelitatem pertrahere conatur, esse valdè insufficientes, & propterea totam hanc tertiam eius rationem, quoad singulas illius partes, esse debilissimam.

302 Quarta ratio Cardinalis Bellarm. " *Quando Reges & Principes ad Ecclesiam* " *veniunt, vt Christiani fiant, recipiuntur cum* " *pacto expresso, vel tacito, vt sceptra sua subijciant Christo, & polliceantur se fidem Christi* " *seruaturos, & defensuros etiam sub pœna perdendi regni: ergo quando fiunt hæretici, aut* " *religioni obsunt, possunt ab Ecclesia iudicari,* " *& etiam deponi à Principatu, nec vlla eis iniuria fiet, si deponantur. Nam non est idoneus* " *Sacramento Baptismi, qui non est paratus* " *Christo seruire, & propter ipsum amittere* " *quicquid habet. Ait enim Dominus, Luc. 14.*

Si

Si quis venit ad me, & non odit Patrem, „ & matrem, & vxorem, & filios, adhuc au- „ tem & animam suam, non potest meus esse „ discipulus. „

Præterea Ecclesia nimis grauiter erraret, „ *si admitteret aliquem Regem, qui vellet impu-* „ *nè fouere quamlibet sectam, & defendere hæ-* „ *reticos, ac euertere religionem.* „

303 Hæc est quarta ratio Card. Bellarmini, quam Matthæus Tortus suprà[a] relatus tanti æstimauit, vt eam solam præ cæteris elegerit tanquàm omnium potissimã, & maximè sufficientem ad auctoritatem Papalem Principes hæreticos Principatu pellendi comprobandam: cum tamen cæteris multo infirmior sit, & ex ijsdem suis principijs solui possit, quibus satisfactum est rationi præcedenti, vt ex dicendis meliùs constabit.

[a] Nu. 58.

Respondetur igitur, Totam hanc argumẽtationem non habere plus virium, quàm præcedentes, cum neque antecedens propositio vera sit, neque si vera esset, ex ea rectè colligeretur, quod ipse deducere contendit.

Et primò, quod attinet ad propositionem antecedentem, in ea duo asseruntur: Primum

Primum eſt, Reges, & Principes, quando ad Eccleſiam veniunt, vt Chriſtiani fiant, recipi cum pacto expreſſo vel tacito, vt ſceptra ſua ſubijciant Chriſto, & polliceantur ſe fidem Chriſti ſeruaturos, & defenſuros.

Secundum eſt, huic pacto eſſe annexam pœnam perdendi regni, ſi fidem datam violauerint.

304 *Circa primum*: Quamuis hæretici, quando ad Eccleſiæ vnitatem redeunt, debeant iuxtà ius Canonicum [b] tum hæreſim abiurare, tum ſcripto polliceri ſe deinceps fidem Catholicam ſeruaturos; *& ſi ſint Comites, Barones, Rectores, & Conſules ciuitatum, & aliorum locorum iuxta commotionem Epiſcoporum, præſtito corporaliter iuramento, debent inſuper promittere, quòd fideliter, & efficaciter, cum ab eis fuerint requiſiti, Eccleſiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuabunt bona fide iuxta officium, & poſſe ſuum*: Attamen, quandò Reges, & Principes, aut alij quicunque primùm Chriſtiani fiunt, & Baptiſmum ſuſcipiunt, non poteſt vllo iure, aut ratione probari, eos ad tale pactum expreſſum, vel tacitum obligari, ſi de pacto, & promiſſione

b Cap. Ad abolendam de hæreticis.

ne propriè loqui velimus. Nam in adultis vera fides, & contritio est sufficiens dispositio ad Baptismi gratiam consequendā, neque ex sententia Theologorum requiritur pactum aliquod, aut promissio, quam pactum includit, vt Baptismus ritè suscipiatur. Multo minùs ab Infantibus tale pactū exigi potest.

305 Et quamuis Sacerdos baptizandum interroget An abrenunciet Sathanæ, & omnibus pompis eius? & ipse, aut Patrini vice eius, respondeant, Abrenuncio: sub hac tamen verborum formula, non pactum aliquod, aut promissio, sed nudum tantùm propositum, quod multùm à promissione differt, continetur: vt sensus sit, An abrenūcias Sathanæ, & omnibus pompis eius? id est, An propositum firmum, atque intentionem deliberatam habes Sathanæ nuncium remittendi, & nullis eius operibus cōmunicandi? & ipse Respondet, Abrenuncio, id est, talem animi intentionem, & tale propositum iam teneo. Qua locutione clarum est, non promissionem aliquam, sed propositum duntaxat significari.

306 Promissio enim, & propositum ita inter se distinguuntur, quòd propositum

latiùs

latiùs pateat, quàm promissio; siquidem omnis promissio propositum quoddã est, non tamen vicissim omne propositum est promissio,* quia propositum in sola voluntatis actione perficitur, & nihil aliud est, quàm constans quædam intentio voluntatis aliquid faciendi, vel cauendi, quæ intentio nullam obligationem inducit: sed promissio prẹter dictam intentionẽ superaddit iudicium rationis, seu affirmationem, aut negationem intellectus, quo se obligat ad illud faciendum, quod apud animum proponit suum. Atque ita qui promissum non seruat, mendax dicitur, quia non adimplet facto, quod mentis verbo faciendum decreuit, sed qui propositum mutat, non mẽtitur, quia nullæ mentis actioni contradicit, *mentiri enim est contra mentem ire.*

* Thomas 2. 2. q. 88. ar. 1 & omnes Theol. tractantes de voto. Vide Sayrum in Claue Regia lib. 6. cap. 1.

Quòd si fortasse aliqui Reges, quando ad Christi fidem conuersi sacro Baptismatis fonte tincti fuerint, maioris deuotionis ergò talem promissionem fecerint, non debet vnius, vel alterius exemplum pro regula generali cæteris assignari.

307. Verùm, si Card. Bellarminus propositionem suam conuertisset, atque dixisset, Quando Christiani ad Rempub.

politicam

politicam veniunt, vt Reges, ac Principes fiant, atque Regali diademate coronentur, recipiuntur cum pacto expresso, vel tacito, vt fidem Christi tueantur, & polliceantur se Christi fidem seruaturos, & defensuros, cum maiori profectò probabilitatis specie locutus fuisset. Nam Imperator Romanus, antequam coronatur, præstito iureiurando pollicetur, se Romanam Ecclesiam defensurum, & protecturum: [c] Et forsan apud alias etiā nationes vetus consuetudo inoleuit, vt Principes Catholici, quando primùm consuetis Regni ritibus initiantur, & Regali diademate coronātur, spondeant, ac iurent se Ecclesiam Catholicam protecturos esse. Cæterùm, quòd talis promissio (si promissio propriè accipiatur) à Principibus baptizandis exigi debeat, cum ad effectum Baptismi consequendum nequaquam sit necessaria, non satis firmiter à Card. Bellarmino commonstratur.

c Clementina prima de Iureiurando.

308 Et licèt interdum apud antiquos Patres scriptum reperiamus, inter baptizatum, & Christum, seu Ecclesiam Christi sponsam, iniri pactum cum promissione; Vnde Vrbanus primus, [d] *Hortamur*, inquit, *vt sponsionem, quam Domino in Baptismo fecistis*

c In Epista decretali c. 6.

cistis, firmiter teneatis; & S. Ambrosius [e], *Vbi*, inquit, *promiseris, considera, vel quibus promiseris, chirographum tenetur non in terra, sed in cælo.* Sanctus etiam Isidorus [f] duplicem dicit intercedere pactionem, *alteram renunciationis Diaboli, & pomparum eius, alteram in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum*: Attamen, vt rectè aduertit Franciscus Suarez [g], hæc pactio, sponsio, & promissio *non est intelligẽda de proprio voto, seu promissione Deo facta, sed de obligatione, quam ipsamet professio Christianæ Religionis, quæ in Baptismo fit, inducit ratione diuinæ legis à Christo latæ, & potestatis Ecclesiæ suæ concessæ.* Quin & ipse Card. Bellarminus [h] tametsi dicat, *in Baptismo omnes Christianos promittere, se legem Dei seruaturos, atque ex eo tempore abrenunciare Diabolo, & pompis eius, id enim & ritus Baptismi testatur, & Patres apertissimè docent*; tamen asserit, *eam promissionem nihil aliud esse, quàm testificationem quandam, & acceptationem obligationis, quam lex Dei secum affert.* Et propterea non est ex mente ipsius propriè votum, aut promissio Deo, vel Ecclesiæ facta: propria enim promissio ex se vim habet obligandi, at promissio illa, quæ in Baptismo fit,

e Lib. 1. de Sacram. cap. 2.
f Lib. 2. de officiis Eccl. cap. 24.
g Tom. 1. in 3. part. q. 71. ar. 1.
309
h Lib. 2. de monachis cap. 19.

sit, non habet peculiarem vim obligandi; neque enim fideles, dum baptizantur, *vllam aliam intentionem aut explicatam, aut implicitam se obligandi habere tenentur, nisi quantum ex ipsis Dei legibus obligantur*, vt Card. Bellarminus docet eo loco. Et propterea in fine capitis [i] ait, *Christianos baptizatos cogi ab Ecclesia, vt seruent legem Christi, non tam ex eorum promissione, quàm ex eo, quòd per Baptismum facti sunt membra, & filij Ecclesiæ, omne enim membrum subiectum esse debet capiti, & omnis filius parenti iure naturæ subijcitur.*

i §. quarto.

310 Sed esto, concedamus disputationis gratia, quod Card. Bellarminus verum esse frustrà contendit, nempe Reges, ac Principes, quando ad Ecclesiam veniunt, vt Christiani fiant, pacisci, id est, proprium pactum inire cum Ecclesia de fide Catholica seruanda, & protegenda, quo tamen testimonio, quaue ratione verisimili probari potest illud aliud pactum de perdendo Regno, si promissis non steterint? Nam pactum expressum inter Principes baptizandos & Ecclesiam de perdendo Regno initum, apud neminem (solo Card. Bellarmino excepto) scriptum reperi, neque in vlla

auctoritate,

auctoritate, aut ratione fundatur. At verò pactum tacitum de Regno perdendo ex duobus duntaxat, quantùm conijcere valeo, colligi potest, nimirum vel ex ipsa contritione, quæ ad Baptismū disponit, ex qua ipse Bellarminus in probatione huius rationis, *Nam non est idoneus*, &c. illud colligere videtur; vel ex ipsa promissione de vera fide seruanda, & defendenda Ecclesia Catholica, quam promissionem in Principibus baptizandis interuenire dicit quidem, sed non probat Card. Bellarminus, vt paulò pòst videbimus.

311 Et primò ex natura contritionis colligi non potest illud pactum implicitum de regno deperdendo. Nam tametsi, vt aliquis sit verè contritus, teneatur in animi præparatione vel expressè, vel tacitè seu virtute omnia regna mundi contemnere, ipsamque vitam potiùs amittere, quàm peccatum aliquod læthale committere, quia hoc ipso fit Dei inimicus, & amittit ius ad regnum cœlorum, atque dignus est vt gehennæ incendijs in perpetuum cruciетur, & hoc ad perfectam contritionem satis esse (præsupposita detestatione peccatorum, vt sunt offensa Dei summè dilecti) docent

docent Theologi *; Totum tamen hoc in solo proposito non peccandi in futurum, absque vlla comparatione expressa de hoc vel illo perdendo, plenè perficitur, neque prêter tale propositum vlla alia promissio requiritur, vt tradunt Theologi de contritione tractantes.

* Vide Suarez tom.4. disp.4.

312 Immò *neque formalis comparatio inter culpam & pœnam*, vt optimè scribit Franciscus Suarez[k], *ad perfectam contritionem aut est necessaria, aut semper vtilis, aut hominibus nouiter cõuersis proponenda, quando præsertim fit comparatio in specie cum aliquo malo sensibili, vt est mors propria, aut vxoris, amissio liberorum, bonorum omnium deperditio, &c. quia homines regulariter loquendo multùm mouentur ab his sensibilibus, & ideo verendum est, ne dum hæ comparationes illis formaliter proponuntur, in nouo periculo peccandi constituantur. Ideoq́; rectè Nauarrus in Sũma, cap.1. nũ.37. ait, nec Scripturam, nec Cõcilia, aut sanctos Patres à nobis exigere illas comparationes paucissimis cognitas, & paucissimis vsitatas*. Hæc Suarez. Quapropter iuxta hanc doctrinam non esset laudandus, qui ad hoc, vt Princeps baptizandus verum contritionis actum eliceret, ipsum

k Tom. 4. disp.3.sect.10

coniugali, etiamsi alter alteram à fide auocare conetur, ita nec populus Christianus liberari potest à vinculo potestatis Principis Christiani, tametsi populum ad hæresim, vel infidelitatem pertrahere studeat.

Atque hinc patet rationes omnes Cardinalis Bellarmini, quibus probare contendit penes populum fidelem esse auctoritatem deponendi Principem hæreticum aut infidelem, qui alios ad suam hæresim aut infidelitatem pertrahere conatur, esse valdè insufficientes, & propterea totam hanc tertiam eius rationem, quoad singulas illius partes, esse debilissimam.

302 Quarta ratio Cardinalis Bellarm.
" *Quando Reges & Principes ad Ecclesiam*
" *veniunt, vt Christiani fiant, recipiuntur cum*
" *pacto expresso, vel tacito, vt sceptra sua subij-*
" *ciant Christo, & polliceantur se fidem Christi*
" *seruaturos, & defensuros etiam sub pœna per-*
" *dendi regni: ergo quando fiunt hæretici, aut*
" *religioni obsunt, possunt ab Ecclesia iudicari,*
" *& etiam deponi à Principatu, nec vlla eis in-*
" *iuria fiet, si deponantur. Nam non est idoneus*
" *Sacramento Baptismi, qui non est paratus*
" *Christo seruire, & propter ipsum amittere*
" *quicquid habet. Ait enim Dominus, Luc. 14.*

Si

Si quis venit ad me, & non odit Patrem, „
& matrem, & vxorem, & filios, adhuc au- „
tem & animam suam, non potest meus esse „
discipulus. „

Præterea Ecclesia nimis grauiter erraret, „
si admitteret aliquem Regem, qui vellet impu- „
nè fouere quamlibet sectam, & defendere hæ- „
reticos, ac euertere religionem. „

303 Hæc est quarta ratio Card. Bellarmini, quam Matthæus Tortus suprà[a] relatus tanti æstimauit, vt eam solam præ cæteris elegerit tanquàm omnium potissimã, & maximè sufficientem ad auctoritatem Papalem Principes hæreticos Principatu pellendi comprobandam: cum tamen cæteris multo infirmior sit, & ex ijsdem suis principijs solui possit, quibus satisfactum est rationi præcedenti, vt ex dicendis meliùs constabit.

[a] Nu. 58.

Respondetur igitur, Totam hanc argumẽtationem non habere plus virium, quàm præcedentes, cum neque antecedens propositio vera sit, neque si vera esset, ex ea rectè colligeretur, quod ipse deducere contendit.

Et primò, quod attinet ad propositionem antecedentem, in ea duo asseruntur: Primum

Primum eſt, Reges, & Principes, quando ad Eccleſiam veniunt, vt Chriſtiani fiant, recipi cum pacto expreſſo vel tacito, vt ſceptra ſua ſubijciant Chriſto, & polliceantur ſe fidem Chriſti ſeruaturos, & defenſuros.

Secundum eſt, huic pacto eſſe annexam pœnam perdendi regni, ſi fidem datam violauerint.

304 *Circa primum*: Quamuìs hæretici, quando ad Eccleſiæ vnitatem redeunt, debeant iuxtà ius Canonicum [b] tum hæreſim abiurare, tum ſcripto polliceri ſe deinceps fidem Catholicam ſeruaturos; *& ſi ſint Comites, Barones, Rectores, & Conſules ciuitatum, & aliorum locorum iuxta commotionem Epiſcoporum, præſtito corporaliter iuramento, debent inſuper promittere, quòd fideliter, & efficaciter, cum ab eis fuerint requiſiti, Eccleſiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuabunt bona fide iuxta officium, & poſſe ſuum*: Attamen, quandò Reges, & Principes, aut alij quicunque primùm Chriſtiani fiunt, & Baptiſmum ſuſcipiunt, non poteſt vllo iure, aut ratione probari, eos ad tale pactum expreſſum, vel tacitum obligari, ſi de pacto, & promiſſio-

b Cap. Ad abolendam de hæreticis.

ne propriè loqui velimus. Nam in adultis vera fides, & contritio eſt ſufficiens diſpoſitio ad Baptiſmi gratiam conſequendã, neque ex ſententia Theologorum requiritur pactum aliquod, aut promiſſio, quam pactum includit, vt Baptiſmus ritè ſuſcipiatur. Multo minùs ab Infantibus tale pactũ exigi poteſt.

305 Et quamuis Sacerdos baptizandum interroget An abrenunciet Sathanæ, & omnibus pompis eius?& ipſe, aut Patrini vice eius, reſpondeant, Abrenuncio: ſub hac tamen verborum formula,non pactum aliquod, aut promiſſio,ſed nudum tantùm propoſitum, quod multùm à promiſſione differt, continetur: vt ſenſus ſit, An abrenũcias Sathanæ, & omnibus pompis eius? id eſt, An propoſitum firmum, atque intentionem deliberatam habes Sathanæ nuncium remittendi, & nullis eius operibus cõmunicandi? & ipſe Reſpondet, Abrenuncio, id eſt, talem animi intentionem, & tale propoſitum iam teneo. Qua locutione clarum eſt, non promiſſionem aliquam,ſed propoſitum duntaxat ſignificari.

306 Promiſſio enim, & propoſitum ita inter ſe diſtinguuntur,quòd propoſitum latiùs

latiùs pateat, quàm promiſſio; ſiquidem omnis promiſſio propoſitum quoddã eſt, non tamen viciſſim omne propoſitum eſt promiſſio,* quia propoſitum in ſola voluntatis actione perficitur, & nihil aliud eſt, quàm conſtans quædam intentio voluntatis aliquid faciendi, vel cauendi, quæ intentio nullam obligationem inducit: ſed promiſſio preter dictam intentionẽ ſuperaddit iudicium rationis, ſeu affirmationem, aut negationem intellectus, quo ſe obligat ad illud faciendum, quod apud animum proponit ſuum. Atque ita qui promiſſum non ſeruat, mendax dicitur, quia non adimplet facto, quod mentis verbo faciendum decreuit, ſed qui propoſitum mutat, non mẽtitur, quia nullæ mentis actioni contradicit, *mentiri enim eſt contra mentem ire.*

* Thomas 2. 2. q. 88. ar. 1 & omnes Theol. tractantes de voto. Vide Sayrum in Claue Regia lib. 6. cap. 1.

Quòd ſi fortaſſe aliqui Reges, quando ad Chriſti fidem conuerſi ſacro Baptiſmatis fonte tincti fuerint, maioris deuotionis ergò talem promiſſionem fecerint, non debet vnius, vel alterius exemplum pro regula generali cæteris aſſignari.

307. Verùm, ſi Card. Bellarminus propoſitionem ſuam conuertiſſet, atque dixiſſet, Quando Chriſtiani ad Rempub.

politicam

politicam veniunt, vt Reges, ac Principes fiant, atque Regali diademate coronentur, recipiuntur cum pacto expresso, vel tacito, vt fidem Christi tueantur, & polliceantur se Christi fidem seruaturos, & defensuros, cum maiori profectò probabilitatis specie locutus fuisset. Nam Imperator Romanus, antequam coronatur, præstito iureiurando pollicetur, se Romanam Ecclesiam defensurum, & protecturum: [c] Et forsan apud alias etiã nationes vetus consuetudo inoleuit, vt Principes Catholici, quando primùm consuetis Regni ritibus initiantur, & Regali diademate coronãtur, spondeant, ac iurent se Ecclesiam Catholicam protecturos esse. Cæterùm, quòd talis promissio (si promissio propriè accipiatur) à Principibus baptizandis exigi debeat, cum ad effectum Baptismi consequendum nequaquam sit necessaria, non satis firmiter à Card. Bellarmino commonstratur.

c Clementina prima de Iureiurando.

308 Et licèt interdum apud antiquos Patres scriptum reperiamus, inter baptizatum, & Christum, seu Ecclesiam Christi sponsam, iniri pactum cum promissione; Vnde Vrbanus primus, [d] *Hortamur*, inquit, *vt sponsionem, quam Domino in Baptismo fecistis*

c In Epista decretali c.6.

cistis, firmiter teneatis; & S. Ambrosius [e], *Vbi*, inquit, *promiseris, considera, vel quibus promiseris, chirographum tenetur non in terra, sed in cælo*. Sanctus etiam Isidorus [f] duplicem dicit intercedere pactionem, *alteram renunciationis Diaboli, & pomparum eius, alteram in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum*: Attamen, vt rectè aduertit Franciscus Suarez [g], hæc pactio, sponsio, & promissio *non est intelligẽda de proprio voto, seu promissione Deo facta, sed de obligatione, quam ipsamet professio Christianæ Religionis, quæ in Baptismo fit, inducit ratione diuinæ legis à Christo latæ, & potestatis Ecclesiæ suæ concessæ*. Quin & ipse Card. Bellarminus [h] tametsi dicat, *in Baptismo omnes Christianos promittere, se legem Dei seruaturos, atque ex eo tempore abrenunciare Diabolo, & pompis eius, id enim & ritus Baptismi testatur, & Patres apertissimè docent*; tamen asserit, *eam promissionem nihil aliud esse, quàm testificationem quandam, & acceptationem obligationis, quam lex Dei secum affert*. Et propterea non est ex mente ipsius propriè votum, aut promissio Deo, vel Ecclesiæ facta: propria enim promissio ex se vim habet obligandi, at promissio illa, quæ in Baptismo fit,

e Lib. 1. de Sacram. cap. 2

f Lib. 2. de officiis Eccl. cap. 24.

g Tom. 1. in 3. part. q. 71. ar. 1.

309

h Lib. 2. de monachis cap. 19.

sit, non habet peculiarem vim obligandi; neque enim fideles, dum baptizantur, *vllam aliam intentionem aut explicatam, aut implicitam se obligandi habere tenentur, nisi quantum ex ipsis Dei legibus obligantur*, vt Card. Bellarminus docet eo loco. Et propterea in fine capitis [i] ait, *Christianos baptizatos cogi ab Ecclesia, vt seruent legem Christi, non tam ex eorum promissione, quàm ex eo, quòd per Baptismum facti sunt membra, & filij Ecclesiæ, omne enim membrum subiectum esse debet capiti, & omnis filius parenti iure naturæ subijcitur.*

i §. quarto.

310 Sed esto, concedamus disputationis gratia, quod Card. Bellarminus verum esse frustrà contendit, nempe Reges, ac Principes, quando ad Ecclesiam veniunt, vt Christiani fiant, pacisci, id est, proprium pactum inire cum Ecclesia de fide Catholica seruanda, & protegenda, quo tamen testimonio, quaue ratione verisimili probari potest illud aliud pactum de perdendo Regno, si promissis non steterint? Nam pactum expressum inter Principes baptizandos & Ecclesiam de perdendo Regno initum, apud neminem (solo Card. Bellarmino excepto) scriptum reperi, neque in vlla

auctoritate,

docent Theologi *; Totum tamen hoc in solo proposito non peccandi in futurum, absque vlla comparatione expressa de hoc vel illo perdendo, plenè perficitur, neque præter tale propositum vlla alia promissio requiritur, vt tradunt Theologi de contritione tractantes.

* Vide Suarez tom. 4. disp. 4.

312 Immò *neque formalis comparatio inter culpam & pœnam*, vt optimè scribit Franciscus Suarez[k], *ad perfectam contritionem aut est necessaria, aut semper vtilis, aut hominibus nouiter cōuersis proponenda, quando præsertim fit comparatio in specie cum aliquo malo sensibili, vt est mors propria, aut vxoris, amissio liberorum, bonorum omnium deperditio, &c. quia homines regulariter loquendo multùm mouentur ab his sensibilibus, & ideo verendum est, ne dum hæ comparationes illis formaliter proponuntur, in nouo periculo peccandi constituantur. Ideoq́; rectè Nauarrus in Sūma, cap. 1. nu. 37. ait, nec Scripturam, nec Cōcilia, aut sanctos Patres à nobis exigere illas comparationes paucissimis cognitas, & paucissimis vsitatas*. Hæc Suarez. Quapropter iuxta hanc doctrinam non esset laudandus, qui ad hoc, vt Princeps baptizandus verum contritionis actum eliceret, ipsum

k Tom. 4. disp. 3. sect. 10

interrogaret, num potiùs Regno priuari, quàm Deum, aut Ecclesiam offendere paratus esset. Et multo minùs pactũ aliquod, aut promissionem de Regno deperdendo à Principe baptizando exigere licet. Atque ita patet pactum hoc implicitum de Regno amittendo ex natura contritionis deduci non posse.

313 Sed nec secundò colligi potest ex vi ipsius promissionis de seruanda vera fide, & tutanda Ecclesia Catholica (si ad talem promissionem Principes baptizandi obligati essent) tum quia ipse Cardinalis Bellarminus, satis apertè indicat hoc loco tale pactum de regno perdendo non necessariò consequi ipsam promissionem de fide Catholica tuenda, dum ait, Principes recipi cum pacto expresso vel tacito, vt sceptra sua subijciant Christo, & polliceantur se fidem Christi seruaturos & defensuros, *etiam sub pœna perdendi regni*, vbi per hanc clausulam *etiam sub pœna perdendi regni* insinuat pœnã hanc ex priori tantũ promissione non necessariò consequi; tum potissimùm quia tametsi concedamus illum, qui cum alio paciscitur de re aliqua, tacitè etiam pacisci de pœnis ordinarijs subeundis,

quæ

quæ promiſſioni violatæ ſunt annexæ; & ita qui præſtito iureiurando ſtipulatur de depoſito, exempli cauſa, cuſtodiendo, implicitum etiam pactum ineat, quòd ſi iuramentum violat, pœnis illis ſubiectus erit, quæ ordinariè pro tali periurio ex legum præſcripto infligi ſolent; de pœnis tamen extraordinarijs non eſt ſimiliter philoſophandum, niſi in tali pacto pœna illa extraordinaria ſit expreſsè nominata. Vnde licèt concederemus Reges & Principes, quando ad Eccleſiam veniunt, vt Chriſtiani fiant, recipi cum pacto ſaltem tacito, vt ſceptra ſua ſubijciant Chriſto, & polliceantur ſe fidem Chriſti ſeruaturos, & defenſuros ſub pœna cœleſtis Regni deperdendi, non tamen ſequitur talem promiſſionem de fide Catholica ſeruanda, & protegenda continere pactum implicitũ de pœna Regni temporalis amittendi, quia amiſſio Regni cœleſtis eſt pœna ordinaria iure diuino impoſita Chriſtianæ fidei deſertoribus niſi reſipuerint; at amiſſio Regni terreni eſt pœna extraordinaria, neq; per legẽ diuinã aut humanam pro hæreſis crimine Principibus conſtituta, & propterea vt talis pœna ex vi pacti incurri debeat, in ipſo pacto oportet

314

 eſſe

esse exprimendum.

315 Quòd si quis dicat, non solùm bonorum omnium deperditionem, verùm etiam mortem temporalem esse pœnam ordinariam hæreticorum à lege [l] taxatam, & propterea qui paciscitur de fide Catholica seruanda, pactionem etiam implicitam facit de amissione bonorum, & consequenter Regni terreni, atque de ipsa quoque capitis pœna subeunda, si in hæresim labatur.

Responsio est facilis, has leges non obligare Principes quoad vim coercentem, sed solùm subditos. Principes enim legibus soluti sunt [m] tuti Imperij potestate, id est, si delinquant, à solo Deo puniuntur, pœnis, subintellige, temporalibus, vt superiùs [n] ex sanctis Patribus ostensum est.

316 Neque obstat, quòd lege Canonica [o] sancitum sit, bona hæreticorum confiscanda esse. Nam prçterquam quòd Principes in pœnalibus sub clausulis generalibus comprehendi non solent; Respondet Ioannes Pa isiensis ex Cardinal. Hostiensi, vt inferiùs [p] videbimus, decretum illud factum fuisse ex assensu Imperatoris, qui tunc Paduæ prçsens consensit; & propterea nec

[l] Cod. de hæret leg. Manichæos, leg. Quicunque eo titulo, & leg. vltimum supplicium, ff De pœnis.

[m] Glossa in verbo ab omnibus, de constitut. cap. Canonum.

[n] Nu. 5. & seq

[o] Cap. Verg. extra de hæreticis.

[p] Nu. 454.

nec Imperatorem, nec alios Principes absolutos quoad vim coercentem obligare poterat.

Atque hinc patet, quam debilis sit hæc antecedens propositio quoad vtramque eius partem, cum neque verum sit, quod Principes, quando ad Ecclesiam veniunt, vt Christiani fiant, recipiantur cum pacto etiam tacito se fidem Christi seruaturos & defensuros, neque etiam tametsi tale quid pollicerentur, promissio illa facta sit sub pœna perdendi Regni, si eam non seruauerint.

317 Et quamuis hæc propositio antecedens quoad vtramque eius partem vera esset, non tamen inde recte deduci potest, quod Cardinalis Bellarminus concludere vellet, videlicet, *Ergo quando Principes fiunt hæretici, aut religioni obsunt, possunt ab Ecclesia iudicari, atque etiam deponi à Principatu; nec vlla eis fiet iniuria, si deponantur.*

Non enim melior est prædicta consequentia, quam istæ, quæ sequuntur. *Quando aliqui ad Ecclesiam veniunt, vt Christiani fiant, recipiuntur cum pacto expresso, vel tacito, vt se, ac sua subijciant Christo, & pollicentur*

tur se fidem Christi seruaturos & defensuros, etiam sub pœna vitæ temporalis, simul & æternæ amittendæ; ergo quando fiunt hæretici, aut religioni obsunt, possunt ab Ecclesia iudicari, atque etiam vita temporali, ac æterna priuari, nec vlla eis iniuria fiet, si talis contra eos sententia ab Ecclesia feratur.

318 Magna profectò eis fieret iniuria, cum ad Ecclesiam non spectet ferre sententiam in causa mortis; sed hoc iudicium, si de morte temporali loquamur, ad forum Principum Secularium spectat, sicut etiam ad Dei tribunal pertinet post hanc vitam morti æternæ hæreticos adiudicare. Pari modo dicimus esse quidem penes Ecclesiam potestatem iudicandi Principes hæreticos, quod attinet ad pœnas Ecclesiasticas, at potestas iudicandi quoad pœnas ciuiles, qualis est Principum depositio, Ecclesiasticæ auctoritatis limites excedit. Vide etiam quæ superiùs [q] diximus in solutione tertiæ rationis, ex quibus huius consequentiæ imbecillitas clariùs innotescit.

[q] Nu. 220. & seq.

319 Sed probat Cardinalis Bellarminus suum argumentum duabus rationibus adeò imbecillis, vt vix vlla prorsus solutione indigeant.

Prima

Prima probatio est: *Nam non est idoneus* "
sacramento Baptismi, qui non est paratus Chri- "
sto seruire, & propter ipsum amittere quic- "
quid habet; Ait enim Dominus, Luc.14. Si "
quis venit ad me, & non odit patrem, & ma- "
trem, & vxorem, & filios, adhuc autem & "
animam suam, non potest meus esse disci- "
pulus. "

Hæc ratio, cum agat de præparatione necessaria ad Baptismum, propositionem antecedentem confirmare videtur. Sed profectò non video, quomodo Cardinalis Bellarminus ex hac propositione, quæ procul dubio est verissima, propositionem antecedentem corroborare possit, nisi pactum & promissionem cum proposito confundere velit, quæ tamen ab omnibus doctis distinguuntur, vt superiùs [r] diximus. Nam antecedens propositio disertis verbis agit de promissione, & pacto expresso, vel tacito, de fide Christi seruanda, & defendenda etiam sub pœna perdendi regni: At hæc propositio planè loquitur de proposito: Non est, inquit, idoneus Sacramento Baptismi, qui non est *paratus*, id est, *apud animam suam proponit*, Christo seruire, & propter ipsum omnia relinquere, quæ habet. Quomodo

[r] Nu.306, 320

igitur ex eo, quod quispiam quoad interiorem animi præparationem paratus esse debet omnia pro Christo relinquere, vt idoneus sit Sacramento Baptismi, rectè concluditur, Ergo pollicetur, & expressè, vel tacitè paciscitur de Christo inseruiendo, etiam sub pœna omnia amittendi, nisi promissionem à proposito distinguere nolit?

321 Illud verò quod adducitur ex Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem*, &c. nullum pactum aut promissionem inuoluit, sed solùm confirmat id, quod de proposito diximus; vt sensus sit, Qui vult sequi Christum, debet quoad animi preparationem potiùs patrem, matrem, vxorem, & omnia relinquere quàm Christũ. Quinimò expressissimis verbis hoc idẽ alibi [f] docet Cardinalis Bellarminus, vbi summatim repetens argumenta sua hîc allata ad probandum penes Pontificem esse auctoritatem regna atque imperia transferendi, si Ecclesiæ necessitas id postulauerit, postquam hunc textum sacræ Scripturæ allegasset, ita inquit: "*Quæ loca, vt S. Augustinus rectè exponit in epist. 5. ad Marcellinum, sic intelligenda sunt, vt is non possit esse Christi discipu-*

[f] Lib. 1. de translat. Imperij Rom. c. 12

discipulus, qui non est paratus carere potius "
vxore, liberis, parētibus, opibus, honoribus, at- "
que ipsa etiam vita, quàm vt Christum offen- "
dat. Cum igitur textus iste sacræ Scripturæ iuxta expositionem Card. Bellarmini de odio patris, matris, &c. quoad animi præparationem, seu propositum intelligatur, nihil prorsus conducit ad propositionem antecedentem confirmandam, quæ de promissione, & pacto disertè loquitur.

322 Secunda Probatio est, *Præterea Ecclesia nimis grauiter erraret, si admitteret aliquem Regem, qui vellet impunè fouere quamlibet sectam, & defendere hæreticos, & euertere religionem.*

Verùm, quid ex hac propositione quæ verissima est, deduci possit ad propositionem antecedentem stabiliendam, capere non valeo. Nam si ad formam syllogisticam eam reducere velimus, hæc videtur esse eius probatio. *Nimis grauiter erraret Ecclesia, si admitteret* ad Baptismū (vt reor) *aliquem Regem, qui vellet impunè fouere quamlibet sectam, &c. sed nisi Reges, & Principes, quando ad Ecclesiam veniunt, reciperentur cum pacto expresso, vel tacito, vt sceptra sua subijciant Christo, & polliceantur se fidem*

Christi

Christi seruaturos, & defensuros etiam sub pœna perdendi Regni; Ecclesia admitteret Reges, qui vellent impunè fouere quamlibet sectam, & euertere Religionem ergo; non debet Ecclesia, nisi eam grauiter errare velimus, admittere Reges, &c. Quæ quidē argumentatio quàm insufficiens sit, quiuis vel mediocriter doctus statim perspicere potest, cum minor proposito sit apertè falsa, vt ex se satis constat, atque ex supradictis est etiam manifestum. Neque existimo locutum esse Card. Bellarminum de admissione Regis Christiani ad Regnum; nam præterquàm quòd illud à re hîc instituta esset planè alienum, vt ex toto eius discursu in hac ratione manifestò colligitur, satis perspicuum est, non pertinere ad Ecclesiam, sed ad Remp. ciuilem Reges Christianos ad Regnum temporale *admittere*.

323

Si Card. Bellarminus in illo verbo *admittere*, primam tantùm syllabam commutasset, existimassem eum rationem hanc attulisse, non tam ad probandam propositionem antecedentem, quàm ad consequentem corroborandam, quæ erat, *Ergo Principes hæretici possunt ab Ecclesia iudicari, & etiam à Principatu deponi, nec vlla eis iniuria*

fiet,

fiet, si deponantur, quia alioquin Ecclesia nimis grauiter erraret, si *permitteret*, non dico admitteret, aliquem Regem, qui vellet impunè fouere quamlibet sectam, &c. Sed de huiusmodi etiam ratiocinatione satis multa diximus superiùs [t] in solutione secundæ, & tertiæ rationis. Atque in illo vocabulo *impunè* subdola latet æquiuocatio, vt suprà [u] etiam diximus, quasi verò alia pœna non possit ab Ecclesia Principibus hæreticis infligi prçter depositionẽ à regno. Scio Card. Bellarminum benè meminisse illius, quod alibi * ex S. Augustino docuerat, nimirum Excommunicationem Ecclesiasticam esse pœnam maiorem quàm sit mors temporalis, & consequenter, quàm sit depositio à Regno temporali. Hoc igitur puniendi genere, cum sit Ecclesiasticæ potestatis proprium, vti potest Summus Pontifex, absque eo quòd potestatis politicæ fines inuadat.

t Nu. 183. & seq. 220. & seq.

u Nu. 183. & seq.

* Lib. 3. de Laicis. cap. 21

Vides itaque quàm infirma sit tota hæc quarta ratio Card. Bellarmini, cum neque vera sumat in antecedenti, neque rectam construat consequentiam, neque etiam rationibus, quas deinde affert, aliquid rectè deducat, quod ipsius proposito deseruiat.

324

niat. Hac igitur ratione penitùs euersa, quæ tamen à Matthæo Torto, vt suprà [x] vidimus, in tanto precio habetur; ad quintam, & postremam eius rationem accedamus.

x Nu. 58.

" 325 *Quinta ratio Card. Bellarmini.*

" *Cum Petro dictum est, Pasce oues meas, Ioh. vltimo, data est illi facultas omnis, quæ est Pastori necessaria ad gregem tuendum: At Pastori necessaria est potestas triplex, nimirum vna circa lupos, vt eos arceat omni ratione qua poterit; altera circa arietes, vt si quando cornibus lædant gregem, possit eos recludere, & prohibere, ne gregem vlteriùs præcedant; tertia circa oues reliquas vt singulis tribuat conuenientia pabula: ergo hanc triplicem potestatem habet Summus Pontifex.*

" 326 *Ergo tria ducuntur argumenta ex hoc loco: Primum sit; Lupi, qui Ecclesiam domini vastant hæretici sunt, vt patet ex illo Math. 7.* Attendite à falsis prophetis, *&c. Si ergo Princeps aliquis ex oue, aut ariete fiat lupus, id est, ex Christiano fiat hæreticus, poterit Pastor Ecclesiæ eum arcere per excommunicationem, & simul iubere populo ne eum sequantur, & proinde priuare eum dominio in subditos.*

" 327 *Alterum verò sit: Potest Pastor*

arietes

arietes furiosos destruentes ouile separare, & „ recludere, Princeps autem est aries furiosus de- „ struens ouile, quando est Catholicus fide, sed a- „ deò malus, vt multùm obsit religioni, & Ec- „ clesiæ, vt si Episcopatus vendat, Ecclesias di- „ ripiat, &c. ergo poterit Pastor Ecclesiæ eum „ recludere, & redigere in ordinem ouium. „

328 *Tertium argumentum est; Potest „ Pastor, ac debet omnes oues ita pascere, vt eis „ conuenit, ergo potest, ac debet Pontifex omni- „ bus Christianis ea iubere atque ad ea cogere, ad „ quæ quilibet eorum secundùm suum statum „ tenetur, id est, singulos cogere, vt eo modo „ Deo seruiant, quo secundùm statum suum „ debent; debent autem Reges Deo seruire, de- „ fendendo Ecclesiam, puniendo hæreticos, & „ schismaticos, vt Augustinus docet in epist. 50. „ ad Bonifacium, Leo Epist. 75. ad Leonem Au- „ gustum, & Gregorius lib. 2. epist. 61. ad „ Mauritium; ergo potest, ac debet Regibus iu- „ bere, vt hoc faciant, & nisi fecerint, etiam „ cogere per Excommunicationem aliásque com- „ modas rationes.*

329 Hæc est quinta, & vltima ratio Card. Bellarmini, in qua ipse magis ingeniosè, quàm sollidè ex Pastoris officio probare contendit penes Pontificem esse au-

ctoritatem

ctoritatem Principes hæreticos deponẽdi. Immò hac ipsa ratione, qua ille probat, posse Pontificem Principes propter hæresim suis Principatibus pellere, plus probari videtur, quàm ipse forsan expressis verbis libenter fateri velit, (quamuis ex eius doctrina de Principum depositione necessaria consecutione colligatur, vt superiùs y dictum est) nempè Pontificem habere potestatem Reges & Principes non solùm ob crimen hæresis, sed etiam propter alia quæcunque scelera, quæ extremo supplicio digna sunt (si præsertim Ecclesiæ monitionem audire noluerint) non tantùm dominatu, verùm etiam vita priuandi; & quod maius est, posse Pontificẽ cuilibet priuato licentiam impertiri, vt tales Principes propter eiusmodi scelera, quæ spiritualem Ecclesiæ pacem perturbant, & animarum saluti damnum afferunt, etiam per insidias interficiat, si alioqui deponi non queant.

y Nu. 45. & seq.

330 Quæ doctrina, si vera est, quàm lubrica, ac planè misera, innumerisq; periculis atque cruentarum insidiarum suspicionibus exposita sit Principum, præsertim illorum conditio, qui non eo modo viuunt, quo secundùm statũ suum tenentur, æquis

æquis rerum æstimatoribus iudicandum relinquo.

Verùm, si discrimen inter Pastorem spiritualem, & temporalem, hominum, & pecudum diligentiùs aduertamus, tota hæc ratio Card. Bellarmini funditùs corruit, & prædicta incommoda nullo labore deuitantur, etiam iuxta ipsius principia in superioribus sæpiùs allata. Sicut enim Pastor, seu Princeps temporalis habet pro suo fine pacem temporalem, & Pastor spiritualis æternam animarum salutem, ita vterque tum potestates, tum instrumenta proportionata ad hos fines, & consequendos, & conseruandos habere debet.

331 Hæc igitur ratio Card. Bellarmini non multùm reipsa discrepat à secunda sua ratione superiùs [z] commemorata, nisi quia ibi comparat Ecclesiam Regno, seu Reipublicæ benè institutæ, vt inde probet Summum Pontificem huius Reipublicæ spiritualis Principem habere Potestatem deponendi Principes hæreticos, qui Ecclesiam, & veram Religionem euertere student, hìc verò Ecclesiam confert cum ouiaria optimè gubernata, vt hinc demonstret penes Pastorem eius esse omnem potesta-

z Nu. 173.

tem

tem necessariam ad suum gregem tuendum, & consequenter ad Principes hæreticos, qui tanquam lupi, gregem deuastare nituntur, omni ratione, qua poterit, coercendos. Quapropter eadem penè Responsio, quam ibi ad illam rationem dissoluendam adhibuimus, huic etiam satisfaciendæ accommodari potest.

332 Nam siue Ecclesia conferatur cũ Regno benè instituto, siue cum familia rectè gubernata, siue cum castrorum acie ordinata, siue cum naui in medio mari fluctibus agitata, siue cum ouiaria optimè custodita, siue alio quouis modo comparetur, tota potestas Rectoris ipsius, siue Rex, siue Paterfamilias, siue Dux, siue Nauarchus, siue Pastor, aut alio quouis nomine nuncupetur, spiritualis est, & ex fine, qui spiritualis est, nempe animarum salute peti debet. Neque potestas qua Princeps spiritualis regit Rempub. distincta est ab ea, qua Pastor spiritualis custodit gregem suum, sed eadem prorsus potestas est, quamuis per diuersas similitudines explicetur. Vt enim rectè ait Card. Bellarminus [a], *Illud, quod in ædificio est fundamentum, est in corpore caput, in ciuitate Rector, Rex in Regno, Pater-*

[a] Lib. 1. de Rom. Pont. cap. 10.

Paterfamilias in domo; possumus etiam adiungere, Dux in exercitu, Nauarchus in naui, & Pastor in grege.

333 Quocirca sicut ibi diximus, Ecclesiam esse Rempublicam perfectam in suo genere, & habere omnem potestatem spiritualem, necessariam, & sufficientem ad suum finem consequendum, quantum est ex parte ipsius potestatis, non tamen propterea vel habere potestatem ea omnia ponendi aut remouendi, quæ executionem ipsius potestatis, id est, vt animæ actu saluentur, adiuuant, aut impediunt; vel etiam idcirco habere auctoritatem Reges propter hæresim aut infidelitatem deponendi, vel aliquos vita priuandi, cum hæc potestas temporalis sit, & Reipublicę ciuili, non Ecclesiasticæ propria: Ita modò asserimus, Ecclesiam rectè comparari ouiariæ optimè custoditæ, & cum Petro dictum est Ioh. vltimo, *Pasce oues meas*, datam esse illi facultatem omnem, quæ Pastori spirituali necessaria est ad gregem Domini tuendum, quantum est ex parte ipsius facultatis, neque idcirco habere facultatem ea omnia ponendi aut tollendi, quæ ad hoc, vt facultas in actum suum exeat, necessariò requi-

runtur: alioquin nulla ouis absque Pastoris negligentia petire posset, si penes eum esset potestas omnes & singulas ad salutem ęternam actu perducendi: neque etiam proptereà habere omnem potestatem lupos, id est, hæreticos arcendi, sed tantùm spiritualem. Cùm igitur duæ tantùm sint supremę potestates, quibus mundus hic regitur, actibus proprijs, & dignitatibus distinctæ, auctoritas nempè sacra Pontificum seu spiritualis, & regalis potestas seu temporalis (vt in initio diximus) immeritò sanè Cardinalis Bellarminus in hac sua ratione vtriusque potestatis actiones confundit, & ab vna in alteram artificiosè transilit.

335 Sed priusquàm tria hæc eius argumenta ex officio Pastorali desumpta speciatim soluamus, quorum tamen solutio iam ex supradictis satis constat, *Obseruandum est primò* discrimen inter lupos, arietes, & oues rationales, atque rationis expertes, ex quo nascitur, vt Pastor pecudum, & Pastor hominum, spiritualis & temporalis non sint eadem planè ratione adinuicem comparandi. Lupus enim, qui animal brutum est, nequaquam fuit ouis, neque esse potest, & licitè occidi potest non solùm à Pastore,

Pastore, verùm etiam absque Pastoris licentia à quocunque priuato, cui cura ouiũ non est commissa; At Princeps hæreticus, qui lupo assimilatur, tum erat ouis aliquando, tum denuò esse potest, neque à quocunque priuato absque Pastoris licentia interimi potest. Immò neque vllus, vt opinor, admittet posse Pastorem spiritualem priuatis hominibus licentiam concedere, vt talem lupum, qua possint arte, aut stratagemate occidant, quamuis, vt suprà [b] diximus, illud ex hac doctrina de Principum depositione manifestè sequatur.

[b] Nu.45. & seq.

336 Deinde arietes irrationales ita sunt de grege, vt in omnibus Pastoris regimini subijciantur, neque ipsi alterius gregis sunt Pastores designati; at verò arietes rationales, quales iuxta Cardinalem Bellarminum sunt Principes temporales, tametsi quoad aliqua, nempe spiritualia, Pastori spirituali subdantur, quoad temporalia tamen sunt etiam ipsi absoluti Domini, & Pastorem spiritualem, vt superiorem non recognoscunt, sed & ipsi alterius gregis, nempe Status politici sunt à Deo Pastores constituti. Vnde 1.Paralip.11. dicitur de Dauide Rege, *Tu pasces populum meum Israel, & tu eris*

Princeps super eum. Et Isa. 44. dicit Dominus de Cyro Rege, *Qui dico Cyro, Pastor meus es.*

337 Denique oues rationis expertes nulla prorsus habent arma, quibus vel lupo noceant, vel se ab eius incursu tueantur, at oues spirituales habent arma spiritualia, quibus cum gregis Dominici hoste fortiter pugnent, & ab eius insidijs incolumes se seruent, immò neque ab ipso, nisi volentes, lædi possunt. Quo fit, vt in Pastore spirituali non sit necessaria tanta potestas ad lupos arcendos solùm propter spiritualem gregis Dominici salutem, quanta necessaria est Pastori pecudum ad oues inermes à crudelitate lupi liberandas, cum oues spirituales plurima habeant arma, quibus omnes inimicorum suorum impetus, insidiasque vitare possunt. Sed attende qualia armorum genera ouibus Christi assignet S. Paulus 2. Cor. 10. *In carne*, inquit, *ambulantes non secundùm carnem militamus. Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum.* Et ad Ephes. 6. *Induite*, inquit, *vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias Diaboli, quoniam non est nobis colluctatio aduersus car-*

carnem & sanguinem, sed aduersus Principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Propterea accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ, & calceati pedes in præparationem Euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, &c. Vnde Glossa super hunc locum, *Induite*, inquit, *vos armaturam Dei, id est, virtutibus, quæ sunt arma militum Christi.*

339 *Secundò obseruandum est*, duplex reperiri genus Pastorum, vnum eorum, qui solùm sunt Pastores ouium, alterum, qui & ouium Pastores, & simul Domini sunt. Inter hos illud est discrimen, quòd Pastores secundi generis plenum habeant dominium & potestatem quasi illimitatam super gregem, adeo vt si oues vel à grege errantes, vel scabie inquinatas, aut alio quouis modo gregi molestas repererint, possint il-

las aut recludere, aut si magis placuerit, etiam mactare; hæc tamen potestas non illis competit, quà Pastores sunt, sed quà ouium sunt Domini. At Pastoribus primi generis est quidem cura ouium concredita, sed angustioribus terminis limitata. Nam & gregem pascendi cura illis quidem ex officio incumbit, adeoque munus illorum est de conuenienti pabulo omnibus prouidere; si à grege deuiauerint, voce, baculo, canibus ad gregem reuocare; si scabie, aut alia contagione conspersæ fuerint, eas à reliquis separare, & remedium opportunum quantocyùs adhibere: Denique à luporum, omniumque ferarum incursibus in quantum possunt, ac debent, eas incolumes seruare. Veruntamen neque oues erraticas, aut morbo infectas, aut alio modo gregi infestas, Domino non consulto, interficere vllatenus illis licet, cùm solùm Pastores ouium, & non Domini existant. Quando itaque Summus Pontifex, cui cura Dominici gregis est commissa, Pastori assimilatur, eiusmodi comparatio Pastoribus primi generis accommodanda esse videtur.

340 *His obseruatis ad rationem Cardinalis Bellarmini respondetur*, Pastorem tam temi-

temporalem quàm spiritualem, vnumquēque in suo gradu triplicem habere potestatem, seu circa tres personas potestatem habere; circa lupos, circa arietes, & circa oues[c]. Habet enim Pastor spiritualis potestatem populum Christianum regendi, & à Christianæ fidei hostibus defendendi, sed spiritualem[d]. Habet etiam Princeps temporalis potestatem eosdem homines gubernandi, & à pacis publicæ perturbatoribus vindicandi, sed temporalem; adeo vt nec Princeps temporalis vsurpare auctoritatem spiritualem, nec Princeps spiritualis potestatem temporalem sibi arrogare debeat; vterque tamen in suo genere habet potestatem sufficientem, quantum est ex parte potestatis, Christianæ Reipublicæ gubernacula moderandi.

c In Ecclesia lupi sunt persecutores, arietes Prælati, oues cæteri. In Repub. ciuili lupi sunt hostes, arietes magistratus inferiores, oues reliqui subditi.

d S. Bernardus ad Eugen. Papam scribens, lib. 4. de consid: cap. 3. ait, *Dracones*, inquis, *me mones pascere, & scorpiones, non oues. Propter hoc, inquam, magis aggredere eos, sed verbo, non ferro.*

341 Habet namque Pastor Ecclesiæ auctoritatem sibi à Christo traditam oues Dominicas, tum doctrinæ sacræ, tum Sacramentorum, Eucharistiæ potissimùm, pabulo reficiendi; si peccatorum scabie contaminentur, remedia salutaria, sed præsertim Pœnitentiæ Sacramentum applicandi: si extra gregem euagentur, tum voce propria, tum canum, id est, prædicato-

rum & inferiorum Paſtorum hortamentis, atque etiam baculo Paſtorali, id eſt, ſanis reprehenſionibus, alijſque pœnis ſpiritualibus ad ouile Dominicum reducendi. Si denique à lupis, id eſt, Eccleſiæ hoſtibus diuexentur, per ſalubria conſilia, cæteraque media ſpiritualia, atque demum per cenſuras Eccleſiaſticas, ſi opus eſt, iſtorum impetus repellendi plenam habet poteſtatem. Et hæc poteſtas, quantum eſt ex parte poteſtatis, atque ipſius officij Paſtoralis, ſufficiens [e] eſt ad animarum ſalutem procurandam. Reliqua verò, quæ prætereà ad æternam ouium ſalutem conſequendam neceſſaria ſunt, ab ipſis ouibus, quarum id maximè intereſt, & quæ perire non poſſunt niſi volentes, ſubminiſtrari debent.

[e] S. Bernardus lib. 4. de conſid. ad Papam Eugeniũ ſcribens, *Euangelizare*, inquit, *paſcere eſt, fac opus Euangeliſtæ, & Paſtoris opus impleſti.*

342 *Ad primum argumentum reſpondetur primò*, Eo niſi rectè intelligatur, probari primùm, non ſolùm Principes hæreticos & infideles, ſi populum ad infidelitatem pertrahant, verùm etiam malos Principes, & ſcandaloſos Pontifices, qui Epiſcopatus vendunt, Eccleſias diripiunt, &c. poſſe ſuis dominijs priuari, Nam quamuis hæretici antonomaſticè *Lupi* dicantur, attamen, vt S. Auguſtinus [f] tradit, & mali homines

[f] Lib 6. contra Iulian. cap. 7. & de cõflictu vitiorũ, & virtutum, cap. 4.

mines, atque hypocritæ *Lupi* etiam appellantur.

Deinde, hoc etiam argumẽto, nisi rectè explicetur, probari videtur, posse hæreticos, & malos Principes, & forsan malos Pontifices non solùm dominijs suis priuari, verùm etiam per insidias à quocunque trucidari, si alioquin à grege vastando cohiberi nequaquam possint, sicut quilibet interficiendi lupos potestatem habet.

343. *Respondetur secundò* concedendo antecedens, nimirum hæreticos rectè dici lupos; sicut etiam lupi sunt infideles, si alios ad infidelitatem pertrahant.

Ad Consequentiam dico, posse Pastorem Ecclesiæ Principem hæreticum per Excõmunicationem, & censuras spirituales arcere, posse etiam iubere populo, ne eum sequantur in sua hæresi, aut in alia quauis re illicita. Veruntamen si Card. Bellarminus intelligat, posse Pastorem Ecclesiæ iubere populo Christiano, ne Principem infidelem, aut hæ reticum in rebus licitis sequantur, eíue obediant in ijs, quæ absque spiritualis suæ salutis dispendio præstare possunt, illud præterquam quòd gratis assumit, quodque ab eo non est adhuc sufficienter

enter probatum, Sanctorum etiam Patrum doctrinæ euidenter repugnat. Audi quid dicant veteres Sancti Petres: S. Ignatius, [g] *Cæsari*, inquit, *subiecti estote in ijs, in quibus subdi nullum animæ periculum est.* Iustinus Martyr, [h] *Proinde*, inquit, *nos solum Deum adoramus, & vobis in rebus alijs læti inseruimus, Imperatores, ac Principes hominum esse profitentes, & simul precantes, vt cum Imperiali potestate sanam quoque mentem obtinere comperiamini.* Tertullianus, [i] *Colimus ergo*, inquit, *& Imperatorem sic, quomodò & nobis licet, & ipsi expedit, vt hominem à Deo secundum, & solo Deo minorem.* Et alio in loco [k] ait, *Igitur quod attinet ad honores Regum vel Imperatorum, satis præscriptum habemus, in omni obsequio esse nos oportere secundùm Apostoli præceptum subditos magistratibus, & Principibus, & Potestatibus, sed intra limites disciplinæ, quousque ab idololatria separamur. Propterea enim & illud exemplum trium fratrum præcurrit, qui aliàs obsequentes erga Regem Nabuchodonosor, honorem Imaginis eius constantissimè respuerunt.* Et Hieronymus ad Tit. 3. [l] *Si bonum est*, inquit, *quod præcipit Imperator, iubentis obsequere voluntati; si verò malum est, & contra Deum*

341

g In epist. ad Antiochenos.

h In orat. ad Antoninum Pium.

i ad Scapulam cap. 2.

k de Idololatria cap. 2.

l Super illud Admone illos Principatibus & Potestatibus subditos esse.

Deum ſapit, reſponde illi de Actibus Apoſtolorum, Oportet obedire Deo, magis quàm hominibus. Vide etiam quæ ex SS. Ambroſio, Auguſtino, & Bernardo ſuperiùs[m] retulimus.

[m] Nu. 284. & ſeq.

345 Quocirca de iure diuino eſt (quod prædicti Patres explicarunt) vt populus fidelis Principibus infidelibus in rebus licitis obediat: qua igitur auctoritate fultus poteſt Summus Pontifex contra ius diuinum prohibere populo fideli, ne Principis ſui, tametſi infidelis, aut hæretici, in rebus honeſtis imperium exequatur, vt ex hac prohibitione Princeps dominio ſuo in ſubditos priuetur? Non enim in verbis iam allatis ait Card. Bellarminus, poſſe Pontificem priuare Principem hæreticum, aut infidelem ſuo dominio, aut vſu eius, & proinde poſſe iubere populo, ne eum ſequantur, quæ conſequentia multo congruentior fuiſſet: ſed è conuerſo dicit, poſſe Pontificem iubere populo, ne Principem hæreticum ſequantur, & proinde poſſe priuare eum ſuo dominio, quaſi priuatio dominij eſſet effectus conſequens prohibitionem Pontificis, ne populus ſuo Principi obedientiam præſtet, cum tamen priùs oporteat

porteat Principem dominio suo, aut vsu eius priuari, quàm possit populus prohiberi, ne in rebus licitis eius imperio obtemperent. Nam imperium in Principe, & obediētia in subdito, sunt iure diuino ex necessitate connexa, & vt rectè docet Card. Bellarminus [n] *omne membrum subiectum esse debet capiti; & omnis filius Parenti iure naturæ subijcitur.*

n Lib. 2. de Monachis cap. 19.

346 Neque existimo mentem esse Card. Bellarmini quòd obedientia, quam subditi suo Principi debent, seu, quod idē est, potestas Principis in subditos sit per solam Excommunicationis sententiam (quę quidem à Pontifice contra Principem iusta de causa ferri potest) ipso facto sublata, cum Excommunicatio ex se non habeat sufficientem vim priuandi Principem suo dominio, aut vsu eius. Quod quamuis satis apertè colligatur ex ipsa natura, & definitione Excommunicationis, quæ nihil aliud est, quàm *Censura Ecclesiastica, qua quispiam ab Ecclesiastica fidelium communione separatur* [o]; idem tamen expressis verbis asseuerant doctissimi Theologi, vt Paludanus [p], Richardus [q], B. Antoninus [r], Sotus [s], Medina [t], Richeomeus [u], & alij communiter.

o Suarez. tom. 5. disp. 8. Sec. 1. Stephanus de Auila, cap. 1. de Excom. & alij.
p In 4. d. 18. q. 6. ar. 2.
q Ibidem ar. 11. q. 1.
r 3. part. tit. 25. cap. 1.
s Lib. 1. de Iust. q. 6. ar. 6.
t In 1. 2. q. 96. ar. 4.
u In expostul. Apolog. pag. 175.

Neq;

Neque abs re erit in maiorem huius confirmationem ea hîc inserere, quæ de hac materia scribunt duo celeberrimi huius temporis Theologi, & eiusdem cum Card. Bellarmino instituti religiosi. Primus est Franciscus Suarez [x], cuius hæc sunt verba: *Quod vt declaretur, oportet aduertere, Excommunicationem non posse habere hunc effectum*, (tollendi scilicet dominiũ regni, aut populi, & exhibitioné tributorum, vel seruitiorum, quę illi respondet) *circa huiusmodi subditos, nisi supposito priùs alio, nimirum, quòd domini priuentur dominio, vel vsu eius, quia manente dominio in sua vi, fieri non posset, quin inferiores obedire tenerentur, & consequenter communicare, saltem quantum necessarium esset ad suam obligationem implendam, iuxta cap. Inter alia de sententia Excommunicationis. Excommunicatio autem per se non habet hunc effectum, quia sicut non priuat dominio aliarum rerum temporalium, neque vsu earum, ita nec priuat hoc dominio, quia non est de illo maior ratio, nec est ius, in quo de Excommunicatione hoc specialiter disponatur. Dico autem de Excommunicatione, quia de nonnullis Excommunicatis, vt de hæreticis, & similibus interdum*

347

348

x Tom. 5. disp. 15. sec. 6. nu. 3.

hoc

hoc in iure disponitur, tamen ex hac ipsa dispositione speciali intelligere possumus Excommunicationem secundùm se non habere hunc effectum, nam vbi ille efficiendus est, specialiter in lege, aut sententia exprimi necesse est. Ac propterea quando talis effectus adiungitur, non appello illum effectum Excommunicationis, sed specialem pœnam simul cum Excommunicatione impositam; sicut cum hæreticus excommunicatur, & priuatur dominio rerum suarum, non est hæc priuatio effectus Excommunicationis, sed pœna quædam simul cum illo coniuncta. Hactenus Suarez. Alter est Martinus Becanus in disputatione Theologica de fide hæreticis seruanda, [y] qui ita ait: *Hinc facilè apparet, hæreticos, ex eo præcisè quòd excommunicati sunt, non priuari dominio, & iurisdictione, siue in subditos, siue in bona temporalia, sed hanc priuationem esse distinctā pœnam, & distincta lege irrogatam.*

y c.8.Nu.16.

349 *Ad Secundam Respondetur*, penes Pastorem gregis Dominici esse auctoritatem Principes malos per Censuras Ecclesiasticas recludendi, & separandi à reliquo grege quoad ea, quæ ad negotia Ecclesiastica spectant, qualia sunt Sacramentorum perceptio, Sacrorum rituum participatio,

&

& huiusmodi, immò & in aliquo casu ęos è Dominico ouili exterminandi plenam potestatem habet. Verùm meminisse etiam oportet, Principes malos esse eiusmodi arietes, & Pastori Ecclesiastico in rebus spiritualibus subiectos, vt ipsi quoque in temporalibus Supremi Pastores alterius gregis, politici nimirum existant; Non pertinet autem ad Pontificem oues, aut arietes ex tali politico ouili, sed ex suo duntaxat, nempe Ecclesiastico, eijcere, vel talem Pastorem politicum officio suo priuare, cum huiusmodi potestas temporalis sit, & ad potestatem ciuilem, non spiritualem pertineat.

350 Multo fortasse aptiùs acommodari posset prædictum Bellarmini argumētum Prælatis Ecclesiasticis, qui magis propriè sunt arietes gregis Dominici, siue Ecclesię, quàm sint Principes temporales. Habet enim supremus Ecclesiæ Pastor potestatē huiusmodi arietes, si furiosi euadant, & ouile destruant, recludendi, & prohibendi, ne gregem vlteriùs præcedant, cum tota potestas hæc spiritualis sit, & Reipublicæ spirituali aptissimè conueniat.

351 *Ad tertium Respondetur* similiter, posse Pastorem Ecclesiæ Principes Christianos

ſtianos cogere per Excommunicationem aliaſque animaduerſiones ſpirituales, vt eo modo Deo ſeruiant, quo ſecundùm ſuum ſtatum tenentur, non tamen poteſtatis ſpiritualis limites excedere debet. At Pœna capitis, membrorum mutilatio, dominiorum temporalium priuatio, cæterarumque temporalium pœnarum inflictio intra fines ſpiritualis poteſtatis iure Euangelico non continentur. Quapropter explicare debuiſſet Card. Bellarminus, quid per illas commodas rationes, quas in fine adiungit, intelligi velit. Neque enim ſatis commodum eſt poteſtatis Eccleſiaſticæ, & ciuilis actus, atque officia cõmiſcere, aut ab vna in aliam in eadem argumentatione tranſilire, ſicut non ſolùm in hac ratione, ſed & in præcedentibus ſæpius eum feciſſe ſuis locis animaduertimus.

Neque exiſtimo huiuſmodi argumentationem rationi à Card. Bellarmino conſtructæ non omnino abſimilem, fore vt ſatis commodam ab ipſo approbandam.

352 *Reges, & Principes Chriſtiani, quãtùm ad ciuilia, ſunt Paſtores populi Chriſtiani, atque etiam ipſius Eccleſiæ Protectores* [z] *ac defenſores conſtituti; ergo habent omnem poteſta-*

z Supra in Præfat.

tem

tem necessariam ad populum Christianum gubernandum, & Ecclesiam à luporum, aliorúmque Ecclesiæ hostium vastationibus protegendam; sed Pontifices, qui pacem publicam iniuriosè perturbant, Ecclesias diripiunt, Episcopatus vendunt, innocentes opprimunt, aut similia facinora perpetrant, sunt lupi, & hostes tum Ecclesiæ, tum status politici: ergo Principes Christiani habent potestatem illos coercendi, & cogendi omni ratione, qua poterunt, ne Ecclesiæ & Reipublicæ politicæ ruinam moliantur.

Hæ sunt rationes omnes, quibus Cardinalis Bellarminus demonstrare enititur penes Pontificem esse dominium rerum omnium temporalium, & potestatem de illis in ordine ad bonum spirituale disponendi, quæ, vtrùm ad rem fidei stabiliendam satis sint, an potiùs ad opinionem probabilem vix confirmandam etiam iuxta ipsiusmet principia sufficiant, subtilioribus ingenijs discutiendum relinquo.

Reliquum iam est, vt ad duodecim exempla, quæ in capite octauo affert Cardinalis Bellarminus, breuiter etiam respondeamus.

353 *Primum exemplum est, 2. Paralip. 26.* „

 vbi

" *vbi legimus Oziam Regem, cùm Sacerdotis of-*
" *ficium vsurparet, à Pontifice fuisse de templo*
" *eiectum, & cum propter idem peccatum lepra*
" *à Deo percussus fuisset, coactum etiam fuisse*
" *ex vrbe discedere, & regnum filio renuncia-*
" *re. Quòd enim non sponte sua, sed ex sententia*
" *Sacerdotis, vrbe & regni administratione*
" *priuatus fuerit, patet: nam legimus Leuit.13.*
" Quicunque, *inquit lex*, maculatus fuerit le-
" pra, & separatus est ad arbitrium Sacerdo-
" tis, solus habitabit extra castra. *Cum ergo*
" *hæc fuerit lex in Israel, & simul legamus*
" *2. Paralip. 26. Regem habitasse extra vrbem*
" *in domo solitaria, & filium eius in vrbe iudi-*
" *casse populum terræ, cogimur dicere fuisse eum*
" *ad arbitrium Sacerdotis separatum, & conse-*
" *quenter regnandi auctoritate priuatum. Si*
" *ergo propter lepram corporalem poterat Sacer-*
" *dos olim Regem iudicare, & regno priuare,*
" *quare id non poterit modò propter lepram spi-*
" *ritualem, id est, propter hæresim, quæ per le-*
" *pram figurabatur, vt Augustinus docet in*
" *quæstionibus Euangelicis lib. 2. q. 40. præser-*
" *tim cùm 1. Cor. 10. Paulus dicat contigisse Iu-*
" *dæis omnia in figuram?*

354 Hoc est primũ exemplũ, quo Card. Bellarminus per quandam figuram ex ve-
teri

teri Testamento desumptam probare contendit, penes Romanum Pontificem esse potestatem priuandi Principes hæreticos suis dominijs. Ita enim argumentatur: *Poterat Sacerdos Leuitici generis propter lepram corporalem Regem iudicare, & regno priuare, ergo poterit Summus Pontifex propter lepram spiritualem, id est, propter hæresim, quæ per lepram figurabatur, Regem regno priuare. Antecedens constat ex duobus locis sacræ Scripturæ simul collatis, nempe ex Leuit. 13. & 2. Paralip. 26. Consequentiam probat ex 1. Cor. 10. vbi Paulus dicit contigisse Iudæis omnia in figuram.*

355 *Respondetur primò*, si hoc argumentum validum esset, plus eo probaretur, quã forsan Cardinalis Bellarminus vltrò concederet, nempe non solùm Summum Pontificem, verùm etiam Episcopos inferiores, immò & Sacerdotes habere potestatem iure diuino priuandi Principes suis dominijs propter lepram spiritualem, sicut in veteri lege non solùm Summus Pontifex, sed etiã Sacerdotes inferiores iudicandi de lepra potestatem habebant. *Homo*, inquit lex [a], *in cuius cute & carne ortus fuerit diuersus color, siue pustula, aut quasi lucens quippiam, id*

[a] Leuit. 13. ver. 2.

est, plaga lepræ, adducetur ad Aaron Sacerdotem, vel ad vnum quemlibet filiorum eius, & ad arbitrium eius separabitur.

356 Deinde hoc exemplum etiam probat, non solùm propter hæresim, sed etiam propter alia quęcunque crimina mortifera posse Principes ab Episcopis & Presbyteris deponi, quia non solùm peccatum hæresis, sed alia etiam peccata per lepram figurabantur, vt ipsemet Cardinalis Bellarminus [b] fatetur, qui de confessione peccatorum loquens: *Ad Sacerdotes*, inquit, *Christianos pertinet cognitio peccati, quod per lepram figurabatur, & lepra spiritualis aptissimè nominatur.*

b Lib. 3. de Pœnit. cap. 3.

357 *Respondetur secundò*, rationem hanc Cardinalis Bellarmini ex prædicto exemplo desumptam, esse etiam infirmissimam, cum propositio antecedens sit valdè incerta, ne dicam falsa, & consequentia non minùs dubia.

Et quod attinet ad antecedentem, eiusque probationem, quamuis ipse rectè colligat ex Leuit. 13. & 2. Paralip. 26. potuisse Sacerdotem Leuitici generis Reges leprosos iudicare, & sententiam contra eos ferre, vt soli habitent extra castra, quæ est prima

pars

pars antecedentis, cum huiusmodi separatio fuerit à Deo ad Sacerdotis arbitrium leprosis imposita; non tamen illico rectè colligitur, Sacerdotem Leuiticum habuisse auctoritatem priuandi Reges leprosos suis Regnis etiam per accidens, & consequenter, nisi priuatio Regni necessariò consequeretur habitationem in loco separato à reliqua plebe, quod tamen ex Scriptura efficaciter probari nequit. Nam vt rectè aduertit Franciscus Suarez [c], *priuatio dominij perpetuò durat, postquam semel fit*: at illa separata habitatio leprosorum, ad arbitrium Sacerdotis imponenda, solùm durabat pro tempore, quo lepra infecti erant; quo tamẽ tempore veri Reges permanebant, tametsi Regni administratio penes ipsos non erat. Neque enim impotentia Regnum administrandi ius, auctoritatemq; regnandi Regibus aufert, vt patet in Rege impubere, penes quem est vera potestas, iusque dominandi, licèt illi, donec ad pubertatem veniat, Tutor, seu Curator constitui soleat, qui Regis nomine quæcunque regni negotia de facto administret. Quòd autem Ozias toto infirmitatis suæ tempore, id est, vsque ad diem mortis suæ verus Rex per-

c Disp. 15. de Excommun. sect. 6. nu. 3.

manebat, apertissimè docet Glossa 2. Paralip. 26. vbi ita ait: *Volunt Hebræi in anno vigesimo quinto Oziæ hoc accidisse* (hoc est, eum lepra percussum esse) *cuius reliqui anni sunt viginti septem: regnauit autem annis quinquaginta vno.* Atque id ipsum ex ipsa sacra Scriptura non obscurè colligitur eo loco. Vnde tametsi in versiculo 21. legamus, eo tempore quo Ozias erat leprosus, Ioathan filium eius *rexisse domum Regis, & iudicasse populum terræ,* non tamen legimus *regnasse Ioathan filium eius pro eo,* nisi postquam Ozias defunctus fuerat.

359 Neque etiam satis firmiter probat Cardinalis Bellarminus Sacerdotes Leuiticos habuisse auctoritatem priuandi Reges leprosos solùm regni administratione pro eo duntaxat tempore, quo lepra contaminati erant. Nam quamuis Ozias, postquam à Domino plaga lepræ percussus erat, regnum non administrabat, ea causa esse poterat, quia ipsemet sponte, durante tempore infirmitatis suæ, cum ad regni gubernacula moderanda non esset idoneus, committebat regimen Ioathan filio suo, ipsúmque regni sui administratorem constituebat, donec ad pristinam sanitatem restitutus

tutus esset. Sed quòd Sacerdos Leuiticus Reges leprosos, aut regno, aut regni administratione priuandi auctoritatem haberet, ex sacra Scriptura satis colligi non potest. Sicut neque etiam ex sacris literis rectè deducere valemus, Sacerdotem Leuiticum habuisse auctoritatem priuandi Patresfamilias leprosos, aut bonis suis, aut bonorum suorum administratione; licèt verisimile sit, tales Patresfamilias, cum ad arbitrium Sacerdotis habitare deberent extra castra, cõmisisse alijs facultatem bona sua administrandi, quamdiu lepra aspersi erant. Atque ita patet imbecillitas propositionis antecedentis.

360 *Quod attinet ad consequentiam*, tametsi propositionem antecedentem concederemus, nempe habuisse Sacerdotes veteris testamenti auctoritatem priuandi Reges leprosos saltem Regni administratione, non per se, sed solùm consequenter, vt Cardinalis Bellarminus deducit, quia nimirum auctoritatem habebant separandi eos à consortio reliqui populi, & consequenter, vt ipse ait, priuandi eos Regno; Negamus tamen consequentiam. Nam figura illa leprosorum in hoc consistit; quòd

 sicut

ficut in veteri lege,qui lepra corporali infecti erant, debebant ad arbitriũ Sacerdotis, quamdiu lepra inquinati erant, à consortio reliquæ plebis seiungi; ita in lege Euangelica, qui lepra spirituali contaminati sunt, possunt per Pontifices ab Ecclesiastica fidelium communione dimoueri, donec ad pristinam sanitatem reuersi fuerint.Et propterea, si ex eo, quòd leprosi in domo separata ex sententia Sacerdotis extra castra manere deberent, donec mundati essent, necessariò consequatur, quòd regnum temporale pro eo tempore administrare non possent, nihil mirum, quòd consequenter etiam Regni administratione pro eo tempore priuarentur. At satis constat apud doctiores,meliorisque notę Theologos,vt suprà [d] vidimus quòd priuatio aut Regni,aut administrationis regni temporalis non necessariò consequatur excommunicationem Ecclesiasticam: Atque idcirco in hoc etiam deficit similitudo ista Cardinalis Bellarmini,ideoque totum argumentum eius est inefficax.

[d] Nu.346.

361 Quinimò, si à figura ad rem figuratam rectè argumentatur Cardinalis Bellarminus in materia de Eucharistia [e], vbi ex figuris

[e] Lib.1. de Euchar.cap.3

figuris veteris testamenti probat, Christum Dominum verè, & realiter in Eucharistia præsentem esse: tametsi concederemus Sacerdotes Leuiticos habuisse potestatem priuandi Reges leprosos suis Regnis non solùm consequenter, sed etiam per se, & primariò: non tamen proinde sequeretur penes Sacerdotes Euangelicos esse etiam eiusmodi potestatem Reges hæreticos suis Regnis priuandi. Nam hoc ipso quòd lepra corporalis, & pœna iure diuino illi annexa, figura erat hæresis, seu lepræ spiritualis, & pœnæ, quæ illi ex Christi lege respondet, non debet hæresis propter figuræ significationem lege Euangelica puniri amissione regni temporalis, eo quòd hæc pœna in lege veteri lepræ corporali imposita fuerit; sed pœna altioris ordinis, nempe spirituali, & regni æterni amissione castigari oportet: quoniam figura semper est imperfectior, & inferioris ordinis re figurata, sicut vmbra ipso corpore, vt ibidem Bellarminus tradit. Atque hac ratione nonnulli Theologi non inepè colligunt Christum Dominum fuisse Regē æternum, & superioris Ordinis, quia per Melchisedech, qui Rex temporalis erat, figurabatur.

362. Illud verò, quod in fine addidit Card. Bellarminus ex 1. Cor. 10. contigisse Iudæis *omnia* in figuram, vt inde probet, lepram corporalem in veteri testamento fuisse figuram hæreseos, & lepræ spiritualis, non rectè deducit, ex S. Paulo, neque verba ipsius integrè, ac fideliter producit: Nam ipse ibidem solùm ait: *Hæc omnia* (ea scilicet pauca, quæ priùs enumerauerat) *in figura contingebant illis*; de hac autem lepræ figura nullam planè eo loco fecit mentionem.

" 363. *Secundum exemplum est 2. Paralip. 23. Vbi cum Athalia tyrannicè occupasset regnum, & foueret cultum Baal, Ioiada Pontifex vocauit centuriones, & milites, & iussit eis, vt Athaliam interficerent; quod & fecerunt; & pro ea Ioas Regem creauit. Quòd enim Pontifex non suaserit, sed iusserit, patet ex illis verbis* 4. *Reg.* 11. Et fecerunt Centuriones iuxta omnia quæ præceperat eis Ioiada Sacerdos. *Item ex illis* 2. *Paralip.* 23. Egressus autem Ioiada Pontifex ad Centuriones, & Principes exercitus dixit eis, Educite eam (*Athaliam reginam*) extra septa templi, & interficiatur foris gladio. *Quòd autem causa huius depositionis, & occisionis Athaliæ*

non solùm tyrannis eius fuerit, sed etiam quòd „
foueret cultum Baal, patet ex illis verbis; quæ „
ponuntur immediatè post eius occisionem. Ita- „
que, *inquit Scriptura*, ingressus est omnis „
populus domum Baal, & destruxerunt „
eam, & altaria, & simulachra illius confre „
gerunt, Mathan quoque Sacerdotem Baal „
interfecerunt ante aras. „

364 *Hoc est Secundum exemplum* Card. Bellarmini, quod ipse pro potestate Papali Principes deponendi ex Scriptura sacra, sed contra manifestũ Scripturæ sensum adducit. Quod vtrum per inconsiderantiam, vel de industria fecerit, temerè iudicare non audeo. Vix tamen persuaderi possum, virum tam eruditum aliquid ex sacris literis ad rem tanti ponderis comprobandam afferre voluisse, nisi priùs tum locum ipsũ, tum legitimum illius sensum diligenter expendisset. Quod si præstiterit, satis profectò mirari non possum, hominem doctissimum in re grauissima, (qualis est Regum, ac imperatorum, *qui solo Deo minores sunt*, depositio, atque etiam occisio) ex coniecturis adeò leuibus argumentari potuisse. Nam inprimis hoc Card. Bellarmini argumentum, si aliquid haberet roboris, vt reuera

non

non habet, vtique demonstraret Summum Pontificem habere potestatem Principes supremos non solùm ob tyrannidem, sed etiam propter hæresim, aut idololatriam, non dominijs tantùm, verùm etiam vita priuandi; quod quamuis ex doctrina ipsius manifestè sequi superiùs [f] euidenter deduximus; hoc ipsum tamen ipsemet, exemplum istud Athaliæ pro sua sententia confirmanda adducens, non obscurè significat.

[f] Nu.43.& seq.& 319.

366 *Deinde falsum est* Ioiadam Pontificem creasse Ioas Regem, vt Card. Bellarminus hoc loco affirmat, id est, ius regnandi, quod priùs non habuit, illi donasse, cum statim ab interitu fratrum, quos impia Athalia perfidiosè trucidauerat, verum Regni dominium hæreditario iure penes Ioas esset, tametsi Athalia possessionem tyrannicè occupauerat. Neque enim inusitatum est, aliquem illud, cuius alter est dominus, aut bona, aut mala fide nonnunquam possidere. Ideoque inter dominium, & possessionem latissimum discrimen ab omnibus Theologis, ac Iurisconsultis assignari solet.

367 Igitur Ioiada Athaliam occidendo nihil aliud effecit, quàm quod fidelem quemque subditum in tali casu præstare opor-

portuerat. Cum enim ob vitæ innocentiam, opinionem sanctitatis, officijque dignitatem in summa apud populum, Regnique Proceres veneratione haberetur, tantùm apud eos præualebat eius auctoritas, seu fauor, vt omnes vnanimi consensu ad perfidam vsurpatricem occidendam, Regemque legitimum à Regni possessione iniustè detentum, in possessionem mittendū, eius præsertim hortatu, facillimè traherentur. Hoc autem vires duntaxat, & potentiam Ioiadæ, summamque eius apud plebem, atque Optimates gratiam, & non veram aliquam Regem de nouo creandi auctoritatem arguebat.

368 Quapropter nihil prorsus in fauorem Bellarmini ex hoc exemplo vlla consecutione aut vera, aut verisimili rectè concludi potest. Quoniam ex sacris literis colligi nequit, vel Athaliam iussu Ioiadæ Pontificis ob cultum Idolorum occisam fuisse, sed solùm propter manifestam tyrannidem, quia nimirum & semen Regium truculenter interfecerat, & Regnum vero hærede superstite iniustè occupauerat, ideoque legitima Regina esse non poterat; vel Ioiadam Pontificem tam propria aucto-

auctoritate, quàm ex consensu Regis, Procerum, totiusque populi occisionem illam præcepisse: Et propterea exemplum istud nihil omnino conducit ad comprobandum veros Reges, ac Principes, quamuis hæreticos, aut Idololatras, qui Regnum suum legitimè possidet, auctoritate Papali aut occidi, aut regno priuari vllatenus posse.

369 *Hoc Secundum*, nempe Ioiadam Pontificem hanc Athaliæ occisionem solùm auxilio, & consilio suo solicitasse, & non propria auctoritate, sed ex Ordinum consensu Regis nomine præcepisse, constat ex illis verbis g; *Anno autem septimo confortatus Ioiada assumpsit Centuriones, &c. & iniit cum eis fœdus* (vt nimirum Athaliam interficerent, & Ioas Regis filium, Regemque legitimum in Regni possessionem, quam ipsa iniustè vsurpauerat, intromitterent:) *qui circumeuntes* (ait Scriptura) *Iudā, congregauerunt Leuitas de cunctis vrbibus Iuda, & Principes familiarum Israel, veneruntque in Ierusalem. Iniit ergo omnis multitudo pactū in domo Dei cum Rege, dixitque ad eos Ioiada, Ecce filius Regis regnabit, sicut locutus est Dominus super filios Dauid.* Quæ verba exponens Glossa 4. Reg. 11. *Hic*, inquit, *descri-*

g 2. Paralip. 23.

scribitur veri Regis institutio per sollicitudinem Ioiadæ Pontificis quærentis ad hoc assensum, & auxilium Principum, & nobilium Regni; cum dicitur, Pepigitque cum eis fœdus. Quare præceptum illud Ioiadæ de occidenda Athalia Centurionibus impositum processit ex priori illo fœdere, quod antea cum illis, & cum Rege pepigerat. Ac proinde sicut quilibet priuatus subditus cuilibet Regis nomine præcipere potest; & tenetur, vt ad proditorem patriæ, & Principis comprehendendum auxilium præstet, absque eo quòd aliqua præcipiendi auctoritas illi propria concedatur: ita non est necesse, quòd potestas aliqua peculiaris imperandi tribuatur Ioiadæ, ea solùm de causa, quòd Athaliam iniustè Regnum occupantem, ex consensu Regis ac Reipublicæ occidi præcepisset, licèt de præcepto strictè sumpto, & non communiter accepto, quomodò à consilio, & suasione parum differt, iussionem illam Ioiadæ intelligendam esse velimus.

371. *Primum verò illud* quod à Card. Bellarmino asseritur, nempè non solùm propter tyrannidem, sed etiam ob idololatriam occisam fuisse Athaliam (licèt nihil con-

conferat ad veri, ac legitimi Principis,quãuis Idololatræ, occisionem defendendam, cum constet Athaliam non fuisse veram, & legitimam Reginam, sed Regni, vero Rege superstite, vsurpatricem) ipse ex sacra Scriptura valde insufficienter cõcludit: cum verba illa occisionẽ Athaliæ proximè sequentia mala fide recenseat. Non etenim verba illa, *Itaque ingressus est omnis populus domũ Baal*,&c.immediatè sequuntur interfectionem Athaliæ,vel 4.Reg.11. vel 2. Paralip.23. vt Card. Bellarminus parum fideliter refert; sed ista: *Pepigit autem Ioiada fœdus inter se, vniuersumque populum, & Regem, vt esset populus Dei:* & deinde sequuntur illa verba à Card. Bellarmino relata, *Itaque ingressus est omnis populas domum Baal, & destruxerunt eam*, &c. Quare postrema hæc verba,quæ ipse pro solo suo fundamento adducit, non tam ad interfectionem Athaliæ referenda sunt, quàm post Athaliam interfectam ad fœdus initum inter Ioiadam,populum,& Regẽ,vt esset populus Domini: ex quo fœdere cum Domino inito, vt esset populus eius, moti erant ad domum Baal, & simulachra eius destruenda. Non igitur ex hoc loco rectè colligit Card.

Card. Bellarminus Athaliam Reginam vel propria Pontificis auctoritate, vel ob cultum Baal interfectam fuisse. Et tametsi vtrumq; concederemus, quã vitiosum tamẽ sit ab illegitimæ Reginæ, & iniustè Regnũ occupãtis occisione ad veri Regis, quamuis Idololatræ, interfectionem comprobandam argumentum ducere, quilibet vel rationis naturalis non omnino expers statim perspicere valet.

373. *Tertium exemplum est B. Ambrosij, qui cùm Episcopus esset Mediolanensis, & proinde Pastor, & Pater spiritualis Theodosij Imperatoris, qui Mediolani sedem suam ordinariè tenebat, primùm excommunicauit eum propter cædem, quam Thessalonicæ à militibus fieri imperauerat; deinde præcepit ei, vt legem ferret, ne sententiæ latæ de cæde, vel bonorum publicatione ratæ essent, nisi post triginta dies à sententiæ pronunciatione; vt nimirum, si quid per iracundiam præcipitanter dictasset, intra tot dierum spatium reuocare posset. Scribit hoc Theodoretus lib.5. hist. cap.17. Atqui non potuit Ambrosius excommunicare Theodosium propter cædem illam, nisi prius causam illam cognouisset & dijudicasset, licèt criminalis esset, & ad forum externum pertineret;* ,,

V non

" *non potuit autem cognoscere, & iudicare eius-*
" *modi causam, nisi etiam in foro externo legiti-*
" *mus Iudex Theodosij fuisset.*

" 374 *Præterea cogere Imperatorem ad le-*
" *gem politicam ferendam, & præscribere ei for-*
" *mam legis, nonne manifeste ostendit posse E-*
" *piscopum interdum temporali potestate vti eti-*
" *am in eos, qui potestatem super alios accepe-*
" *runt. Et si Episcopus quilibet id potest, quanto*
" *magis Princeps Episcoporum?*

375 *Respondetur*, hoc argumentum neque sententiam Cardinalis Bellarmini corroborare, aut nostram infringere, immò nec ipsam quæstionem propositam attingere. Nos enim non negamus, Episcopos esse Patres, Pastores, & Iudices spirituales Principum Secularium etiam in foro externo Ecclesiastico, aut posse eos in tali foro propter peccata (quę, vt suprà [h] diximus tum ad forũ Seculare, tum ad Ecclesiasticũ pertinere possunt) coercere per excõmunicationes, & Censuras spirituales, sicut Ambrosius excommunicauit Theodosium (*dũmodo quis pro anathemate habendum ducat, quòd à liminibus Ecclesiæ sequestratus sit*, vt verbis vtar Othonis Frisingensis [i].) Neque controuersia, quam in hac quæstione instituit

h Nu. 90. & seq. 223. & seq.

i Lib. 6. hist. cap. 35.

tuit

tuit Cardinalis Bellarminus, est, An possit Summus Pontifex Principes propter peccata, quæ ratione spiritualis offensæ ad forum spirituale spectant, censuris Ecclesiasticis castigare, sed solùm, an in ordine ad bonum spirituale habeat potestatem disponendi de temporalibus, & priuandi Principes suis dominijs, de qua quæstione nulla prorsus fit mentio in hoc argumento.

376 Secundum argumentum est: *Cogere Imperatorem ad legem politicam ferendã, & præscribere ei formam legis, manifestè ostendit posse Episcopum interdum temporali potestate vti etiam in eos, qui super alios potestatẽ acceperunt; ergo si Episcopus quilibet id potest, multò magis Princeps Episcoporum.*

Respondetur, Hoc argumentum paulò quidem maiorẽ habere probabilitatis speciem, quàm præcedens, esse tamen reuera inefficax ad potestatem temporalem Pontificis comprobandam. Non enim ex eo, quod Episcopus possit Imperatorem cogere (si de vera potestate coactiua loquamur, & non de quacunque coactione metu, vel amore alicuius rei facta, quæ à quibuscunque etiam priuatis inferri potest) ad legem politicam ferendam, & præscribere

 ei

ei formam legis, quando talis lex necessaria est ad salutem spiritualem consequendam aut conseruandam, manifestiùs colligitur posse Episcopum interdum temporali potestate vti etiam in eum, qui non solùm super alios, sed etiam super ipsum Episcopũ potestatem in temporalibus accepit, quàm ex eo, quòd Imperator possit Episcopum sibi in temporalibus subiectum cogere ad legem Ecclesiasticam ferendam, & praescribere ei formam legis, quando talis lex necessaria est ad quietem publicam iure conseruandam, colligi queat, posse Imperatorem interdum spirituali potestate vti etiam in eum, qui in spiritualibus super ipsum potestatem accepit. Nam, vt suprà [k] diximus, sicut Princeps spiritualis ex vi suae potestatis spiritualis potest Principem politicum cogere poenis spiritualibus, & intra fines potestatis Ecclesiasticae, ne temporalia in detrimentum suae salutis spiritualis, vel aliorum, illicitè administret, & nihilominùs potestate Ecclesiastica, non ciuili vti dicatur; ita Princeps politicus, ex vi potestatis politicae, potest compellere Principem Ecclesiasticum sibi in temporalibus subiectũ, poenis temporalibus, & intra limites pote-

377

k Nu. 92. & seq.

statis

ſtatis politicæ, ne in perniciem Reipublicæ temporalis rebus ſpiritualibus abutatur, nec idcirco poteſtatis Eccleſiaſticæ fines inuadit. Neque quoad hoc præciſè inter Principem Eccleſiaſticum, & politicum ſufficiens ratio diſparitatis aſſignari poteſt, cum vterque ex ipſis ſuarum poteſtatum naturis ius habeat ad ſuas Reſpublicas vijs licitis, atque à Deo conſtitutis gubernandas, & ab iniquis oppreſſionibns vindicandas.

378 Si Cardinalis Bellarminus hoc exemplo demonſtraſſet, S. Ambroſium pœnis criminalibus, & poteſtati politicæ proprijs Imperatorem propter cædem illam in foro externo vel caſtigaſſe, vel coegiſſe ad legem politicam ferendam, aliquid profectò effeciſſet, hoc enim eſſet propriè temporali poteſtate vti: Verùm cùm ſolùm oſtendat Ambroſium excõmunicaſſe Theodoſium, & pręcepiſſe illi, vt propter bonum ſpirituale legem politicam conderet, nihil aliud confirmat, quàm quod ſæpiùs ex profeſſo tradidimus.

379 Mitto præceptum iſtud de lege politica ferenda fuiſſe ab Ambroſio pro pœnitentia in foro conſcientiæ Theodoſio iniunctum poſt publicam ſceleris agnitio-

 nem,

nem, & spontaneam suijpsius submissionẽ, non tam ad pœnam, quàm ad cautelam vt ex Theodorito manifestè deducitur: quam autem auctoritatem habeant Episcopi & Sacerdotes, pœnas & afflictiones temporales imponendi pœnitentibus, præsertim ad cautelam, ne in simile peccatum reincidant, alia est quæstio, & ab instituta controuersia penitus aliena.

380 *Quartum exemplum est Gregorij primi, in Priuilegio, quod concessit monasterio S. Medardi, & habetur in fine epistolarũ: Si quis, inquit, Regum, Antistitum, Iudicum, vel quarumcunque Secularium potestatum huius Apostolicæ auctoritatis, & nostræ praeceptionis decreta violauerit, cuiuscunque dignitatis, vel sublimitatis sit, honore suo priuetur.*

Respondetur, in his Gregorij verbis non tam præceptum imperantis, quàm imprecantis desiderium contineri, vt ex ipso Priuilegij contextu colligi videtur. Ita enim se habent verba Priuilegij. *Hæc igitur omnia, quæ huius Apostolicæ auctoritatis, & nostræ praeceptionis priuilegio continentur, præfati Monasterij Rectoribus, & filijs præsentibus, & futuris, & omnibus Monasterijs ipsi loco subiectis, vel sociatis, sub anathemate seruanda*

381

da constituimus. Si quis autem Regum, Antistitum, Iudicum vel quarumcunque Secularium personarum huius Apostolicæ auctoritatis, & nostræ præceptionis decreta violauerit, aut contradixerit, aut negligenter duxerit, vel fratres inquietauerit, vel conturbauerit, vel aliter ordinauerit, cuiuscunque dignitatis vel sublimitatis sit, honore suo priuetur, & vt Catholicæ fidei deprauator, vel sanctæ Dei Ecclesiæ destructor à consortio Christianitatis, & corpore, ac sanguine Domini nostri Iesu Christi sequestretur, & omnium maledictionum anathemate, quibus infideles, & hæretici ab initio Seculi vsque in præsens damnati sunt, cum Iuda traditore Domini in inferno inferiori damnetur, nisi digna pœnitentia præfatorum Sanctorum sibi propitiauerit clementiam, & fratrum communione reconciliauerit concordiam. Hæc Gregorius.

382 Ex quibus constat, S. Gregorium eadem verborum formula (vt alia ad rem quoque spectantia nunc prætermittam) Decreti sui violatores honore suo priuare, qua eos ad infernum cum Iuda traditore, nisi resipuerint, damnat: at satis liquet, posse Pontifices impœnitentibus damnationem solùm imprecari, non autem præ-

cipere; Quare signum est S. Gregorium Regibus præceptionem eius violantibus honoris priuationem non iuridicè imperasse, sed tantū malè precādo exoptasse, aut ad summū à Deo esse priuandos declarasse.

383 Neque verisimile est, voluisse S. Gregorium in Priuilegio prædicto Reges & Principes supremos, quibus ipse, licet alioquin iniquis, maximam reuerentiam exhibere consueuit, pro parua quasi negligentia, & delicto comparatione aliorum leuiusculo, nempe si fratres inquietarent, aut priuilegium suum illis concessum vel violarent, vel negligenter ducerent, suis dominijs, dignitatibus atque honoribus per sententiam definitiuam priuare; ex quorum depriuatione maximæ in Republica perturbationes, cædesque innumeræ consequi solent, vt experientia nimis compertum est; Qui tamen Gregorius, vt superiùs [m] vidimus, ob conscientiæ scrupulum, ne Deum offenderet, in mortem alicuius se miscere formidabat: tametsi, si in alicuius necem consentire ausus fuisset, facili negotio, vt ipsemet fatetur, Romanā Ecclesiam à Longobardis sæuè diuexatam, & ab eorum persecutionibus vindicare, totumque ipsorum

m Nu. 256.

sorũ imperiũ funditus dissipare potuisset.

384 Non igitur Gregorius sententiã Bellarmini amplecti ausus est, qui tam audacter affirmat, non debere Christianos, si vires suppetant, Reges ac Imperatores, qui Ecclesiam persequuntur, aliosque ad hæresim aut infidelitatem pertrahunt, tolerare, sed ad eos è Principatu pellendos iure diuino astrictos esse, quæ eius doctrina à viro perquàm erudito [n] *Puritanorum conceptio* nuncupatur.

[n] Suprà Nu. 29.

385 *Quintum exemplum est Gregorii secũdi, qui Leoni Imperatori Iconomacho prohibuit vectigalia solui ab Italis, & proinde mulctabat eũ parte Imperii, cuius factũ multi laudauerũt vt sanctũ, & legitimũ, nimirũ Cedrenus, Zonaras in vita Leonis Isauri, & omnes alii historici, qui res gestas horum temporum conscripserunt.* „

386 *Sextum exemplum est Zachariæ, qui rogatus à primoribus Frãcorum Childericum deposuit, & in eius locum Pipinum Caroli Magni Patrem Regem creari iussit. Cuius causa fuit, quia propter socordiam Childerici & Religioni, & Regno in Gallia extrema ruina imminere videbatur, vt patet ex Cedreno in vita Leonis Isauri, Paulo Diacono lib. 6.* „

cap.

" *cap.5.de gestis Longobardorum, & Bonifacio*
" *Episcopo Moguntinensi in epistola ad Za-*
" *chariam. Cuius facti Magdeburgenses nul-*
" *lum inuenire potuerunt in antiquis scriptori-*
" *bus reprehensorē; nos autem plurimos habemus*
" *approbatores, nimirum Adonem, Sigebertum*
" *Rheginonem in Chronicis. Sed de hac re dixi-*
" *mus plura contra Caluinum in 2.lib.cap.17.*
" 387 *Septimum exemplum est Leonis ter-*
" *tij, qui Imperium transtulit à Græcis in Ger-*
" *manos, propterea quòd Græci nullum auxili-*
" *um laboranti Ecclesiæ Occidentali adferre*
" *possent. Ex quo factum est, vt licèt Impera-*
" *toria dignitas absolutè considerata non sit à*
" *Pontifice, sed à Deo mediante iure Gentium,*
" *vt suprà ostendimus ex Gelasio, Nicolao, &*
" *Innocentio tertio, tamen Imperatores, qui fue-*
" *runt à tempore Caroli Magni, Pontifici de-*
" *beant suum Imperium. Quòd enim hæc pote-*
" *stas sit nunc apud Germanos à Pontifice est. Et*
" *licèt absolutè non esset necessarium, vt Papa*
" *confirmaret Imperatorem, nec vt Imperator*
" *Pontifici iuramentum fidelitatis præstaret, ta-*
" *men à tempore translati Imperij in Germanos*
" *vtrumq; requiritur, vt patet ex Innocentio ter-*
" *tio cap. Venerabilem extra. de electione; & ex*
" *Clementina vnica de Iureiurando. Neque*

in-

iniuſtè hoc requiritur. Qui enim potuit Imperium Germanis conferre, potuit etiam certas conditiones adiungere propter eandem cauſã, ne videlicet contingeret hæreticum, vel ſchiſmaticum creari.

388 *Ad hoc dupliciter reſpondent aduerſarij: nam alij negant rectè factum, vt Pontifex Imperium à Græcis transferret in Germanos, & in hoc numero ſunt Magdeburgenſes, qui Cent.*8.*cap.*10.*col.*751.*ſic aiunt:* Eſt hæc tranſlatio præcipuum ex miraculis Antichriſti. *Theodorus quoque Bibliander tab.*10 *ſuæ Chronicæ dicit, Leonem tertium vſurpata auctoritate Imperiũ à Græcis ad Germanos tranſtuliſſe.*

389 *Alij verò aſſerunt, factum quidem iure, ſed Auctorem traſlationis non Pontificem, ſed populum fuiſſe Romanum, ita Marſilius de Padua, referente Pighio lib.*5. *Hierarc. Eccles.cap.*14.

390 *Ad primos Reſpondeo, hanc tranſlationem ritè, & legitimè factam fuiſſe, apertè conſtare. Primò ex conſenſu totius orbis Chriſtiani; Semper enim omnes Chriſtiani pro veris Imperatoribus habuerunt Carolum Magnum, eiuſque ſucceſſores, nec fuit vnquam vllus Rex Chriſtianus, qui Imperatorem*

præ-

" praecedere voluerit, tametsi eum alioqui poten-
" tia, & Regni antiquitate anteiret. Primi sunt
" Lutherani qui sicut populum, fide & religione
" spoliauerunt, ita quoque Imperatorem suum
" de sede sua deturbare moliuntur. Secundò ex
" felici euentu huius translationis. Vt enim De-
" us ostenderet iure factum fuisse, multis victo-
" rijs Carolum ornauit, regnumq; eius florentis-
" simum, & Ecclesiae vtilissimum esse fecit. Ter-
" tiò ex confessione Imperatorum Graecorum, qui
" non semel confessi sunt Romanum Pontificem
" iure potuisse facere quod fecit. Nam inprimis,
" cum audisset Irene Imperatrix Carolum à Le-
" one appellatum Imperatorem, non solùm non
" reclamauit, sed etiam Carolo nubere voluit, &
" fecisset, nisi perfidi quidam Eunuchi impedi-
" uissent, vt scribunt Zonaras, & Cedrenus in
" vita eiusdem Irenae. Deinde mortua Irene Ni-
" cephorus Imperator, qui ei successerat, Legatos
" ad Carolum tanquam Imperatorem misit, vt
" scribit Ado in Chronico anni D.CCC. tertij.
" Et paulò pòst defuncto Nicephoro, Michael
" ei succedens similiter Legatos ad Carolum mi-
" sit, qui eum Imperatorem palàm salutauerunt,
" vt scribit Ado in Chronico anni D. CCCX.
" Nec solùm Graeci, sed etiam Persae Legatos, &
" munera ad Imperatorem Carolum recèns crea-
tum

tum miserunt, vt scribunt Rhegino lib. 2. Otho Frisingensis lib. 5. cap. 31. Rursum (vt scribit Blondus lib. 5. Decadis 2. & Platina in vita Alexandri tertij) Imperator Græcorum Emmanuel, cum audisset Pontificem Alexandrum tertium ab Imperatore Friderico in extremas reductum angustias, eidem Pontifici obtulit auxilium, & pecuniarum ingentem vim, si vellet Imperium Occidentis Constantinopolitanis Imperatoribus reddere. Respondit autem Pontifex, nolle se ea coniungere, quæ maiores sui de industria, & optima ratione diuisissent. Vbi Notandum est, Emmanuelem non voluisse aliud à Pontifice, quàm titulum Imperij. Satis enim sciebat possessionem ipsam à Pontifice dari non potuisse, sed fuisse armis acquirendam; non autem solum titulum tanto precio emere voluisset, si eum inanem, vel etiam falsum, & illegitimum esse credidisset.

394 *Ad alios qui dicunt, auctorem translationis non Pontificem, sed populum Romanum fuisse, facile est respondere. Nam inprimis populus Romanus nunquam ferè habuit Imperatoris creandi potestatem, sed antiqui Imperatores vel iure hæreditario habuerunt Imperium, vt Octauianus, Tiberius, Caius; vel ab exercitu creabantur, vt creatus fuit* Clau-

" Claudius, Vespasianus & alii. Et fuisse hanc
" ordinariam consuetudinem, vt Imperator ab
" exercitu crearetur, testatur B. Hieronymus e-
" pistola ad Euagrium; vnde extat canon Legi-
" mus, distinct. 93. Tempore autē Caroli Magni
" nullus fuit exercitus Romanorum, qui eum
" Imperatorem creare potuerit. Soli enim in Ita-
" lia erant exercitus Græcorum, & Longobar-
" dorum, & ij omnes Carolo infensi. Nec iure
" hæreditario Carolus Imperium habuit, vt
" patet.

" 395 Deinde si quā habuerunt Romani in
" Imperatore eligendo auctoritatem, eam certè
" amiserunt, quando Imperii Sedes Constanti-
" nopolim translata fuit; Nam deinceps per an-
" nos circiter CCCCC. hoc est, à Constantino
" Magno vsque ad Carolum Magnum nihil
" vnquam egit Senatus, populusque Romanus
" circa Imperatorum creationem.

" 396 Præterea Auctores omnes qui de hac
" re scribunt, vt Zonaras, Cedrenus in vita Ire-
" næ, Paulus Diaconus lib. 23. rerum Romano-
" rum, Ado in Chronico anni D. C C C. Al-
" bertus Krantius in Metropoli lib. 1. cap. 14.
" Otho Frisingensis lib. 5. cap. 31. Marianus
" Scotus, Hermannus, Contractus, Lambertus,
" Rhegino Palmerius, Blondus, omnesque alij
Chro-

Chronologi, vel Historici, Leonem tertium as- „
serunt Imperiũ à Græcis in Francos, seu Ger- „
manos transtulisse. Quod idem docet Inno- „
centius tertius cap. Venerabilem de electione. „
Ad eos, inquit, ius & potestas huiusmodi ab „
Apostolica Sede peruenit, quæ Romanum „
Imperium in persona magnifici Caroli à „
Græcis transtulit in Germanos. *Et ibidem* „
subiungit, Principes Germaniæ id apertè re- „
cognoscere. Ipse etiam Carolus Magnus idem „
non obscurè significauit, cum scriptum à se te- „
stamentum, quo filios suos hæredes Imperii re- „
linquebat, misit ad Leonem Papam, vt sub- „
scriptione sua firmaret, vt scribit Ado in „
Chronico anni octingentesimi quarti. Denique „
idem patet ex confessione Emmanuelis Græci „
Imperatoris, vt suprà est annotatum. „

397 *Octauum exemplum est Gregorii* „
quinti, qui sanctionem edidit de Imperatore „
eligendo per septem Germaniæ Principes, quæ „
vsque ad hanc diem seruatur. Quod ita esse „
præter Blondum Decade 2. lib. 3. Nauclerum „
generatione 34. *Platinam in vita Gregorii,* „
quinti, aliosque multos historicos, asserunt eti- „
am Magdeburgenses Cent. 10. *cap.* 10. *col.* „
546. *his verbis.* Gregorius suam patriam „
insigni aliqua dignitate ornaturus sanxit, vt „
penes

" penes solos Germanos ius esset eligendi
" Regem,qui post diadema à Romano Pon-
" tifice acceptum Imperator,& Augustus ap-
" pellaretur. Suntque Electores constituti,
" Moguntinus, Coloniensis, & Treuirensis
" Archiepiscopi, Comes Palatinus Rheni,
" Saxoniæ Dux, Marchio Brandeburgensis,
" & Dux Bohemiæ. *Vtrùm autem iure Ponti-*
" *fex id fecerit, non aperiunt. Sed si velint iure*
" *id factũ, fateri cogentur, Pontificem esse Im-*
" *peratore, & Principibus omnibus Superio-*
" *rem, vt patet. Si verò dicunt non iure, sed ty-*
" *rannicè, iniuriam facient suis Patronis, &*
" *Protectoribus Duci Saxoniæ, Comiti Palatino,*
" *& Marchioni Brandeburgensi. Quid enim*
" *isti habent maius, quàm Electoratum? at non*
" *iure habent, si is qui dedit, dare non potu-*
" *it. Dedisse autem Pontificem extra controuer-*
" *siam est.*
" 398 *Nonum exemplum est Gregorii sep-*
" *timi, qui Henricum Imperatorem deposuit,*
" *& alium eligi iussit, quod & factum est, vt ip-*
" *si etiam Magdeburgenses fatentur Cent.* 11.
" *cap.* 10. *in vita Gregorij septimi. Rectè autem*
" *factum hoc fuisse & cum approbatione, & ap-*
" *plausu omnium bonorum in libro superiore*
" *ostendimus, vbi Pontifices à calumnijs hære-*
ticorum

ticorum vindicauimus. ”

399 *Decimum exemplum est Innocentij tertij, qui Othonem quartum similiter deposuit, vt patet ex Blondo, Decade 2. lib. 6.* ”

400 *Vndecimum est Innocentij quarti, qui in Concilio generali Lugdunensi consentientibus vniuersis Patribus deposuit Fridericum secundum, & vacauit tum Imperium annis viginti octo, vt Matthaeus Palmerius in Chronico annotauit. Extat adhuc tota sententia in Fridericum lata cap. Ad Apostolicae de sententia, & re iudicata in sexto. Idem etiam Innocentius quartus dedit Regi Lusitaniae coadiutorem quendam, qui regnum administraret, quandoquidem Regis negligentia & respublica, & religio in Lusitania detrimentum patiebatur. Id habetur cap. Grandi de supplenda negligentia Prelatorum in Sexto.* ”

401 *Duodecimũ exemplum est Clementis sexti, qui Ludouicum quartum Imperatorẽ à Ioanne vigesimo secundo, & Benedicto duodecimo excommunicatum deposuit. Cuius historiam vide apud Pighium lib. 5. Hierarch. Eccles. cap. 14. & 15. apud Robertum Arboricensem tom. 2. Theoremate 7. de vtroque gladio.* ”

402 Hæc sunt reliqua octo exempla,

quæ affert Cardinalis Bellarminus ad potestatem Papalem Principes suis dominijs priuandi confirmandam, quibus plura alia adiungi potuissent, quæ à Gregorio Tholosano[o], Ioanne Azorio[p], & nonnullis alijs commemorantur.

Atque vt breuiter percurram quorundam ex istis exemplis, nimirum quinti, sexti, septimi, & octaui expositiones non omninò incommodas, nempe Gregorium eius nominis secundum (si verum esse concedamus quod de eo scribunt quidam vetustiores historici, tametsi contrarium expressè doceat Anastasius Bibliothecarius[q], Paulus Diaconus[r], Platina[f], & Sebastianus Veronius[t] citans Blondum lib. 10. atque etiam Platinam) prohibuisse quidem, ne Leoni Isauro Imperatori à se excommunicato vectigalia ab Italis soluerentur, non tamen iuridicè priuasse illum iure suo tributa ab Italis exigendi, sed tantùm consilio, & hortatu suo præcipuum Auctorem fuisse, ne Itali Imperatori excommunicato vectigalia more solito penderent. Hoc etenim clarè indicat Otho Frisingensis[u] ita aiens: *Qua de causa Gregorius Papa commonito sæpè per literas Imperatore* (Leone), *ac incor-*

o Lib. 26. de repub. cap. 4. 11. 12.

p Tom. Instit. lib. 12. cap. 5. q. 8.

q In Greg. 2.

r Lib. 6. de gestis Long. cap. 49. in noua edit.

f t In Greg. 2

u Lib. 5. hist. cap. 18.

corrigibili inuento Italiam ab eius Imperio recedere persuasit. Itaque Gregorius non propriè imperando, sed suadendo mulctauit Imperatorem parte Imperij sui: atque prohibuit, seu hortatu suo impediuit, ne consueta tributa illi redderentur. In quo etiam sensu Abbas Vrspergensis in Chronico anni 718. qui ait *Gregorium omnia tributa Romanæ vrbis, & Italiæ Imperatori dari prohibuisse*, id est, suo consilio impediuisse, & alij quoque plures antiquiores historici commodè exponi possunt; esto, verum sit, quod de Gregorio tradunt, quos tamen hac in re (incertis forsan Græcorum rumoribus, & nimia eorum credulitate) deceptos fuisse alij, maiorem Anastasio, Paulo Diacono, & Platinæ, qui res gestas Romanorum Pontificum meliùs nouerunt, fidem adhibentes, non absque maxima probabilitate opinantur.

404 Similiter dici potest Zachariam Pontificem non reuera deposuisse Childericum, sed solùm idcirco deposuisse dici, quia primoribus Francorum deponentibus consensit, & depositionem illius vt licitam consuluit, suaque auctoritate approbauit. Ita enim exponunt Glossa in cap. Alius 15.

q.6. Occam, lib.1. Dial. tract.2. 3.par. cap. 18. Maior in 4.dist.24. q.3. Ioannes Parisiensis in tract. de potestate Regia & Papali, cap.15. Almainus de auctoritate Ecclesiæ, cap.1. Lupoldus Babenbergius de iuribus Regni, & Imperij Romani, cap.12. vbi etiã ad idem confirmandum citat Hugonem; & Gregorius Tholosanus lib.26. de Republica, cap.5. nu.14.

Auctores qui docent Zachariã non deposuisse Childericum, nec Pipinũ instituisse.

405 Fauent etiam Aimonius de gestis Francorum, lib. 4. cap.61. vbi refert, *Pipinum Procerum suffragijs fuisse Regem electum.*

Glossa. Occam. Maior. Ioan. Parisiẽs. Almainus. Lupoldus. Hugo. Greg. Tholos. Aimonius. Sigebertus. Ado Viẽnens. Blondus. S. Antoninus. Ioan. Trithemius. Nauclerus. Sabellicus. Michael Coccinius.

Sigebertus in Chronico, anni 750. vbi ait, *Pipinum Principem auctoritate Apostolica, & electione Francorum à S. Bonifacio Moguntino Archiepiscopo in Regem vngi, & coronari.*

Ado Viennensis in Chronico, anni 749. vbi ita scribit, *Pipino per Brocardum Herbipolensem Episcopum ad Sedem Apostolicam referente, Zacharias Papa respondit, Regem potius alium debere vocari, qui rempublicam gereret; vnde per consilium Legatorum, & Zachariæ Franci Pipinum sibi Regem constituunt.*

406 Blondus lib.10. Decad.1. *Inuenio,* inquit,

inquit, *apud Alcuinum, Paulumq́; & plerosque alios* —— *Proceres, populosq́; eius gentis* (Francorum) *Pipini virtutem, & è contra Childerici Regis amentiam debitis pensantes meritis Zachariam Pontificem Romanum consuluisse, ineptúmne Regem vltrà tolerandum, an Pipinum merita fraudandum Regia dignitate censeret; cumq́; respondisset Pontifex, eum, quid Regia meliùs obire munera nosset, habendum Regem, Francos publico totius gentis consilio Pipinum declarasse Regem Childerico in Clericum tonsurato.*

S. Antoninus 2. parte hist. tit. 14. cap. 1. §. 2. ita scribit; *Hic igitur* (Pipinus) *domus Regiæ maior, considerans sui Regis inertiam ad Papam Zachariam solennes nuntios misit, ipsumq́; consuluit, quis potius Rex esse deberet, & dici: An qui omnes Regni labores assumeret, an qui otio, & luxuriæ deditus solo Regio nomine tegeretur.* Cui Summus *Pontifex dicitur remandasse, illum meritò debere regnare, qui rēpublicam strenuè gubernare sciret, & posset. Hæc autem postquam nuntij Francorū primoribus retulerunt, conuocato Principum, & Prælatorum concilio, de communi sensu, & voluntate omnium Childericum solo nomine regem à regni fastigio deponunt, & monastico*

illum habitu induentes in Monasterio includunt, ac omnibus volentibus, & gaudentibus Pipinum super Francos regnare faciunt.——
——Et de huius Childerici depositione, & Pipini institutione habetur 15.q.6. *Alius. vbi dicitur, Alius Romanus Pontifex Zacharias regem Francorum, &c. Et quod dicit, deposuit, exponit Glossa, id est, deponentibus consensit.*

407 Ioannes Trithemius in compendio Annalium de origine Regum, & gentis Francorum, lib.1. in fine. *Anno*, inquit, *Dominicæ Natiuitatis* 749. *Indictione secunda, Hildericus rex Francorum, tanquam inutilis regno, de vnanimi omnium Procerũ consensu, Zacharia quoque Papa Romano præstante consiliũ, à regno deijcitur, & in Monachũ tonsuratur anno regni sui nono.* Idem docet fusiùs, lib.2. in anno 751.

Nauclerus generat.26. in anno 750. *Itaque*, inquit, *Pipinus regum Franciæ inertia perspecta, cum domi delitescerent, nec reipublicæ procurationem vllam susciperent, quòd & populi, & Proceres illius gentis Pipini virtutẽ, & regis Hilderici amentiam debitis pensarent meritis, Zachariam Pontificem consulunt, ineptúmne regem, & inutilem tolerandum, an Pi-*

Pipinum meritum fraudandum regia dignitate censeret; cumque Pontifex respondisset, eũ, qui regia melius obire posset munera, habendum regem, Franci publico totius gentis consilio Pipinum regem eligunt, quod & per Zachariam probatum extitit, &c.

408 Sabellicus Ennead. 8. lib. 8. *Primores*, inquit, *regni & populi amplexi Pipini virtutem —— Romano Pontifice priùs consulto, Regis appellatione Childerico adempta Pipinum regem creant.*

Denique Michael Coccinius in opusculo de translatione Imperij, propè initiũ totam hanc Childerici depositionem, & Pipini institutionem distinctiùs explicasse videtur: *Quamobrem*, inquit, *Childericus vltimus de Merouei stirpe tanquam regno inutilis fuit depositus, & Pipinus ex Gallia Belgica oriundus in regem à populo fuit assumptus. Quam quidem Childerici depositionem, & Pipini in regni sublimationem maximè consensu & auctoritate populi Franciæ vim & efficaciam suam habuisse credendum est. Sed quod in Pontificum decretis legitur, Zachariam Papam deposuisse Childericum, & Pipinum substituisse, subditosq́; à fidelitatis iuramento absoluisse, ea dicta secundùm mentem*

Ioannis Teutonici inibi expressam intelligenda sunt, quòd Zacharias dicatur Childericum deposuisse, & Pipinum substituisse, id est, deponentibus ac substituentibus consensisse, & subditos à iuramento fidelitatis absoluisse, id est, absolutos ostendisse. Nam cum Franciæ populi dubiturent, anne regem Childericum regno inutilem possent deponere, & Pipinum regno substituere, non obstante fidelitatis iuramento Childerico præstito, cùm in eo dubio versarentur ipsi Franci, ipsam dubitationem decidendam ad Romanum Pontificem retulerunt, ad cuius declarationem ipsi Childericum deposuerunt, & Pipinum substituerunt. Sic ergo Zacharias Childericum deposuit, & Pipinum substituit, id est, deponendum, ac substituendum declarauit, aut, vt ex Ioannis mente attuli, id est, deponentibus ac substituentibus consensit.

409 Quapropter ex sententia horum Auctorum Childericus fuit Regno priuatus, & Pipinus Rex creatus consilio tantùm, & consensu Romani Pontificis, sed suffragijs, atque electione Francorum, qui sibi Pipinum Regem constituebant. Illud ergo, quod legitur in quibusdam Chronicis, nempe Pipinum auctoritate Zachariæ

Papæ

Papæ à Proceribus ad Regnum eligi, intelligunt Lupoldus, Ioannes Parisiensis, Michael Coccinius, & alij, *auctoritate Papæ declarantis, & decernentis super dubio Procerum* (quod etiam facere potuissent, ait Parisiensis, sine Papæ assensu ex causa rationabili) non autem *auctoritate institutionis, seu constitutionis Pipini in Regem Francorum.*

410 Atque hinc patet factum istud Zachariæ Papæ consulentis, & populi deponentis Regem Francorum nihil omnino fauere supremo Pontificis dominio in tēporalibus, & auctoritati Papali Principes instituendi, vel deponendi; sed potiùs populum subiectum aliquam super Principem suum auctoritatem habere (si ex populorum factis ius eorum legitimum coniectare liceret) confirmare videtur. Quæ quæstio, An scilicet, penes Rempub. sit potestas Principem suum legitimum & absolutum ob aliquam causam, vel crimen è Regni solio deijciendi, cum periculosa admodùm sit, & nisi rectissimè explicetur, facilem præcipiti populo ad rebelliones, atq; Regicidia ansam præbere possit, neq; præsenti controuersiæ de potestate Pontificis temporali dirimendæ, multùm conducat, ab

nullum, inquit, *Iudicem habet in terris, vtique plures Iudices eum iudicare non posse fatendum est. Negata enim singularitate per verbum collectiuum & vniuersale, pluralia negata censentur. Constat itaque, vt suprà dictum est, Barones, & populos ex defectu potestatis coactiuæ, quam Vasalli non habent in Dominum suum, non posse Principem suum iudicare, nec deponere.* Et cap. præcedenti respondens auctoritati Aristotelis, qui. 3. Polit. dicit, communitatem benè ordinatam posse Principem punire, *Loquitur*, inquit, *Philosophus de Rege qui per electionem communitatis instituitur: talis enim punitur, & deponitur per communitatem, quæ illum principaliter instituit, sicut Veneti, & Ianuenses, qui sibi Ducem eligunt, & si contra Remp. delinquat, eum deponere possunt: Secus de Rege, qui naturaliter, & ex successione, & ex certa stirpe regnat.*

413 Pari ratione Respondéri potest, Leonem tertium pontificem non transtulisse Imperiũ à Græcis ad Germanos propria tantùm auctoritate, sed ex cõsensu etiam eorum, penes quos talis quoq; erat auctoritas; Et propterea eum non fuisse solũ, sed ad summum fuisse præcipuum Auctorem

rem

rem illius translationis, ad eum planè modum, quo Cardinalis Cusanus [e] scribit, septem Electores constitutos fuisse auctoritate Gregorij quinti. Ita enim ait: *Vnde Electores, qui communi consensu omnium Alemanorum, & aliorum, qui Imperio subiecti erant, tempore Henrici secundi constituti sunt, radicalem vim habent ab ipso communi omnium consensu, qui sibi naturali iure Imperatorem constituere poterant, non ab ipso Romano Pontifice, in cuius potestate non est dare cuicunque Prouinciæ per mundum Regem, vel Imperatorem ipsa non consentiente. Sed concurrebat ad hoc consensus ipsius Gregorij quinti, tanquam vnius Pontificis Romani, qui iuxta gradum suum in consentiendo in communem Imperatorem interesse habet. Rectè, sicut in Concilijs vniuersalibus concurrit in primo gradu auctoritas ipsius per consensum cum aliis omnibus ipsum Concilium celebrantibus; vigor nihilominus definitionis non ab ipso primo omnium Pontifice, sed ex communi omnium, & ipsius, & aliorum consensu dependet.* Et infrà: *Ita*, inquit, *puto in veritate consensum Romani Pontificis à principio interuenisse, dum isti Electores constituerentur. Vnde ipsi, communi fungentes legatione omnium,* qui

[e] Lib 3. de cõcordantia Catholica, c. 4

qui Imperio subsunt, etiam totius Sacerdotij, & Romani Pontificis, eligunt.

414 Ad eundem prorsus modum quamplurimi Scriptores, tam antiquiores, quàm moderni asserunt, imperiũ Romanum translatum fuisse à Græcis ad Germanos non quidem sola Summi Pontificis auctoritate, sed ex communi etiam consensu eorum omnium, nempe Cleri, Senetus, populique Romani, quorum hoc intererat. Inter quos primus omnium erat Leo tertius Romanus Pontifex, & totius Sacerdotij caput, qui suo inprimis consilio, sollicitatione, & consensu translationẽ illam potissimùm promouebat, & propterea Leoni tanquam præcipuo Auctori trãslatio illa à pluribus Scriptoribus meritò attribui solet.

Auctores qui docent non solum Leonẽ Pontificem, sed populum etiam Rom. Imperium à Græcis in Germanos transtulisse. Marian. Scot. Sigebertus. Vinc. Bellu Walth. Naũb. Lupoldus. Ioan. Paris. Ioa. Auenti. Theodoricus de Niem. Blondus AEneas Syl. Platina. Donatus Acciaiolus. Paulus Æmi. Nauclerus. Wympfeling

415 Hoc clarè indicat Marianus Scotus lib. 3. Chronici: *Carolus*, inquit, *hoc tempore à Romanis Augustus appellatus est.*

Sigebertus in Chronico anni 801. & Vincentius Belluacensis in Speculo historiali lib. 23. cap. vltimo, *Romani*, inquiũt, *qui ab Imperatore Constantinopolis iamdiu animo desciuerant, nunc accepta occasionis opportunitate, quia mulier, excæcato Imperatore Constantino*

Alciatus. Onuphrius. Cusanus. Coccinius. Rodericus Præsules Alemaniæ. Adrianus Papa. Fridericus primus, & cæteri Germaniæ Principes.

stantino filio suo, eis imperabat, uno omnium consensu Carolo Regi Imperatorias laudes acclamant, eumque per manus Leonis Papæ coronant, Cæsarem & Augustum appellant. Eadem verba habet Walthramus Naumbergensis Episcopus in libro de inuestitura Episcoporum, in principio.

416 Lupoldus Babenbergius in lib. de Iuribus Regni, & Imperij Romani, cap. 12. *Ad hanc*, inquit, *oppositionem secundùm quosdam responderi potest, quòd prædicta translatio Imperij non ab Ecclesia Romana, sed potiùs à populo Romano robur habuit, & vigorem. Et huic responsioni Chronicæ de Imperij translatione loquentes fauere videntur. Referunt enim, quòd Leo Papa populo Romano petente, & acclamante, Carolum Magnum in Romanorum Imperatorem creauerit.* Vbi Notà Lupoldum per populi acclamationem non solam laudem, in quo sensu Card. Bellarminus lib. 1. de translat. Imperij cap. 10. vocabulum illud apud historicos accipiendum esse insinuat, sed suffragium, & consensum populi magno applausu expressũ, in Chronicis significari existimasse.

417 Ioannes Parisiensis de potest. Regia, & Papali cap. 16. *Amplius*, inquit, *non fuit*

fuit factum (id est, Imperiũ translatum) *per solum Papam, sed populo acclamante & faciente* (& non tantùm collaudante, vt voluit Bellarminus) *cuius est se subijcere, cui vult, sine alterius praeiudicio. Ideo hoc fuit factum ex causa necessaria pro sui defensione contra infideles, & Paganos, vbi per alium non videbantur posse defendi, quod de iure poterant: nam populus facit Regem, & exercitus Imperatorem.*

Ioannes Auentinus lib. 4. Annalium Boiorum *Pontifex*, inquit, *Senatus, populusque Romanus Imperium transferre iure suo in Germanos, Carolumque tacito Senatusconsulto, plebiscitoque decernit.*

418 Theodoricus de Niem in lib. de Inuestituris Episcopatuum, non longè à principio, *Populus*, inquit, *Romanus Legem condebat more solito, sed difficile erat pro vnoquoque negotio toties in vnum congregari, vnde sententiam, ius, & potestatẽ Imperij Imperatori concesserunt, quemadmodum legitur, Populus itaque Romanus concessit Carolo, & in eum transtulit omne ius suum, & potestatem.*

Blondus lib. 1. Decad. 2. Æneas Syluius (qui postea Pontifex Maximus, & Pius huius

ius nominis secundus dictus est) in abbreuiatione Blondi, & Platina in vita Leonis tertij, *Leo*, inquiunt, *Pontifex Maximus populi Romani scito, precibúsque, Carolum Imperatorem Romanorum declaratum diademate vetusto Imperatorum capitis gestamine coronauit.*

419 Et idem Æneas in lib. de ortu, & auctoritate Imperij Romani, c. 9. *Demum verò*, inquit, *negligentibus Romam Græcis, eamq; nunc Barbarorum, nunc aliorum direptioni relinquentibus, populus ille Romanus qui suo sanguine tantum pararat Imperium, qui suis virtutibus Monarchiam fundauerat orbis, venientem in auxilium eius Carolum Magnum Francorum Regem, natione Germanum, qui vrbem sacraque loca ab omni hostium incursione defendit, primò Patricium, pòst Augustum, concurrente Summi Pontificis consensu salutauit Cæsarem.*

Donatus Acciaiolus in vita Caroli Magni, *Carolus*, inquit, *Magnus à Summo Pontifice Augustus appellatus, Imperatorium nomen, dignitatemq; suscepit, non solùm assentiente, sed etiam applaudente populo Romano.*

420 Paulus Æmilius lib. 3. in vita Caroli Magni, *Romani*, inquit, *Proceres animis aliter*

aliter afficiebantur; Solium Imperij velut à numine insessum, quasi numine offerente, Regi Franco dandum, Summis in religionem meritis id deditum; eum victoriarum gradibus ad id culmen conscendisse, vt Summus Regum Summum rerum humanarum titulum obtineat. Diem quoque, locum, annum, celebritatem mortalium id postulare. Octingentesimus salutis annus agebatur, & rem diuinam Natali Domini ac Dei nostri Leo in æde Petri faciens, ingenti assensu Procerum, qui vndique in Vrbem admiratione Caroli, Francorumq; conuenerant, Carolum Augustum appellatum infulis, ac cæteris Imperij insignibus exornat.

Nauclerus generat. 26. in anno 800. *In die,* inquit, *Natiuitatis Domini, præhabita matura deliberatione, Leo Pontifex Romanus considerans Imperatores Constantinopolitanos ægrè id nomen tueri —— & Occidentale Imperium quasi pro derelicto habitum —— populi Romani consensu Carolum Imperatorem Romanorum declarat, ac diademate coronat ter acclamante populo Romano, Carolo Augusto,* &c.

421 Iacobus Wympfelingius in Epitome rerum Germanicarum, cap. 9. *Pontifex*

fex, inquit, *populi Romani scito, & precibus Carolum magna voce Imperatorem decernit, ac diademate donat.*

Andreas Alciatus nobilis Iurisconsultus (quem Nauarrus in cap. Nouit. de Iudicijs, Notab. 3. nũ. 53. *Nedum vtriusque Iuris, sed etiam historiæ callentissimũ appellat*) vt ex Illyrico refert Bellarminus lib. 1. de translat. Imperij, cap. 7. *Carolus*, inquit, *vt iustũ aliquẽ titulum adepto Imperio prætendere posset, Cæsarem se, & Romanum Imperatorem à Pontifice, populoq; Romano designari procurauit.*

422 Onuphrius Panuuinus, vt idem Bellarminus libro citato, cap. 10. refert, *Senatus*, inquit, *populiq; Romani suffragijs Carolus Magnus Imperator, & Augustus appellatur.*

Fauet etiam Cardinalis Cusanus, lib. 3. de Concordantia Catholica, cap. 4. circa initium, vbi ita scribit: *Non est igitur eo modo concedendum electores à Romano Pontifice potestatem eligendi habere sic, quòd nisi ipse consentiret, non haberent, aut si vellet, ab ipsis tollere posset. Quis, rogo, dedit populo Romano potestatem eligendi Imperatorẽ, nisi ipsum ius diuinũ, & naturale? per viam enim voluntaria*

riæ subiectionis, & consensus in præsidentiã Prælationes concordantiales rectè & sanctè constitutæ sunt in omni dominandi specie.

423 Verùm Michael Coccinius in opusculo de translatione Imperij, huius translationis causam, & modum accuratiùs declarasse videtur: *Cum populus*, inquit, *Romanus, & vniuersi penè Italiæ populi temporis successu multarũ gentium incursionibus, ac direptionibus expositi essent, vt Gothorũ, Visigothorũ, Hunnorũ, ac Longobardorũ, nec ipsi proprijs sese viribus defensare possent, neque Græci eos defendere curarent, quin potiùs mala malis accumulantes ipsimet Italos opprimere, ac spoliare nitebantur, nimiã auaritiã, & dominandi libidinẽ in eos exercentes: Romani itaque, & reliqui Italiæ populi Græcorũ perspicientes auaritiã, simul & ignauiã, ac è regione Germanorum fortitudinẽ, industriã, & iustitiam, Imperium de Græcis transtulerunt in Germanos in Caroli Magni personam. Et talem Imperij translationẽ, Romanorum, cæterorumq; Italiæ populorum consensu, & auctoritate factitatã, suamq; vim, & efficaciam habuisse haud dubitandum est. Nec obstat quòd scribit Innocentius tertius ad Bertoldum Zaringiæ Ducẽ, Sedem Apostolicam Roma-*

num Imperium in personam magnifici Caroli de Græcis transtulisse in Germanos. Nam Sedem Apostolicam non in alio sensu Imperium transtulisse concedimus, quàm Imperium transferentibus consensisse, aut transferendum declarasse, sed talis translatio vim, & efficaciam suam habuit à consensu populi.

424 Denique Radeuicus in Appendice ad Othonem Frisingensem de gestis Friderici, lib. 1. cap. 10. narrat, *quomodo Fridericus, & cæteri Principes Germaniæ qui tunc aderant, magna commotione indignati erant, eo quòd Adrianus Papa ad eum scripserat, Imperatorem dignitatis & honoris plenitudinem sibi à Pontifice collatam, & insigne Imperialis coronæ de manu eius suscepisse.* Atque, vt ait Radeuicus, *ad horum verborum strictam expositionem, ac præfatæ interpretationis fidem auditores induxerat, quòd à nonnullis Romanorum* temerè *affirmari nouerant, Imperium vrbis, & Regnum Italicum donatione Pontificum Reges nostros hactenus possedisse, idque non solùm dictis, sed & scriptis, atque picturis repræsentare, & ad posteros transmittere. Vnde de Imperatore Lothario in Palatio Lateranensi super huiuscemodi pictura scriptum est.*

Rex

Rex venit ante fores iurãs prius vrbis honores,
Post homo fit Papæ, sumit quo dante coronam.

425 *De quibus picturis* (vt refert Radeuicus, cap.16.) *conquestus est idem Fridericus coram Legatis Pontificis; A pictura,* inquiens, *cœpit: ad Scripturam pictura processit: Scriptura in auctoritatem prodire conatur. Non patiemur, non sustinebimus, coronam ante ponemus, quàm Imperij coronam vnà nobiscum sic deponi consentiamus. Pictura deleatur, Scripturæ retractentur, vt inter Regnum & Sacerdotium æterna inimicitiarum monumenta non remaneant.*

Atque vt refertur in eodem capite, Præsules Alemanniæ, ad quos scripserat Papa Adrianus rogans eos, vt Imperatoris indignationem mitigare studerent, ita Pontifici respondent: *Nos salua gratia vestræ sanctissimæ Paternitatis, ea verba, quæ in literis vestris continebantur, tueri propter sinistrã ambiguitatis interpretationẽ, vel consensu aliquo approbare non audemus nec possumus, eo quòd insolita & inaudita fuerunt vsque ad hæc tẽpora.* Ecce quid senserint Præsules Alemanniæ de auctoritate Pontificis Imperatorem instituendi.

426 Quinetiam ipse Adrianus Papa (vt scribit Radeuicus cap.22.) in alia epistola ad Fridericum, per illa verba, *Contulimus tibi insigne Imperialis coronæ, quæ quidã* (vt ait Adrianus) *à sensu suo visi sunt ad aliũ retorquere*, declarat, se nihil aliud intellexisse, nisi quòd *contulimus tibi* &c. id est, *Imperialis dignitatis insigne tuo capiti imposuimus:* quæ tamen verba ipse Fredericus, cæterique Germanię Principes in eo sensu intellexerunt, quasi Imperium Vrbis, & Regnum Italicum donatione Pontificum Imperatores Germanię hactenus possederant, quæ quidem est expressa sententia Cardin. Bellar. loco superiùs [f] citato.

f Nu.387.

427 Ex quibus omnibus constat, Carolum Magnum fuisse Imperatorem creatum, non sola auctoritate Summi Pontificis, sed etiam consensu, consulto, scito, suffragijs, atque auctoritate Senatus, populique Romani. Quapropter non satis mirari possum, cur doctissimo Bellarmino [g] in mentem venerit, ad rem tanti ponderis, qualis est noua Imperatorũ institutio, comprobandam, tam ingentem auctoritatum multitudinem incassùm congerere, cum ne vna quidem ex illis omnibus commonstret,

g Lib.1.de translat. Imperij, cap.4.

Sum-

Summum Pontificem *sola* sua auctoritate (in quo tota difficultas consistit) Imperium à Græcis ad Germanos transtulisse, sed ad summum ostendant, translationem illam auctoritate quidem Pontificis (quod nemo negare potest) sed non *sola* ipsius factam fuisse. Attamen quamplurimi (vt iam diximus) disertis verbis affirmant, ad hanc quoque Imperij translationem, Senatus, populique Romani consensum, scitum, consultum, suffragia, atque auctoritatem concurrisse.

428 *Præsenti itaque controuersiæ* dirimendæ multùm conducit doctrina, quam Cardinalis Bellarminus superiùs [h] tradiderat, nempe argumentum ab auctoritate negatiuè nullam vim habere. Ita enim ipse scribit: *Respondeo primò, nihil concludi ex argumentis ab auctoritate negatiuè. Non enim sequitur, Lucas, Paulus, & Seneca, non dicunt Petrum fuisse Romæ, igitur non fuit Petrus Romæ. Non enim isti tres omnia dicere debuerunt; & plus creditur tribus testibus affirmantibus, quàm mille nihil dicentibus, modò isti non negent, quod alij affirmant.* Cum igitur nullus omnino ex illis triginta duobus auctoribus, quos ipse translationis

h Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 8.

Imperij per Pontifices factæ testes adhibuit, inficietur, translationem illam auctoritate Senatus, populique Romani factam fuisse, atque non tres tantùm, sed multo etiam plures, quos suprà retulimus, apertissimè dicant, tum Romani Pontificis auctoritatem, tum etiam consensum, scitum, consultum, suffragia, atque auctoritatem populi Romani interuenisse, non satis firmiter ex illis testimonijs probat Cardinalis Bellarminus, etiam iuxta suiipsius principia, translationem Imperij à Græcis ad Germanos in Summum Pontificem tanquam in *vnicum* illius Auctorem referendam esse. Nam alioquin, quod ipse, tanquam primus saltem ciuis, & Romanæ Ecclesiæ supremus Pastor suo consilio, auxilio, & consensu præcipuus illius translationis Auctor fuerit, quíque ideo Imperium Romanum transtulisse à nonnullis Scriptoribus asseratur, à nemine in controuersiam vocari potest.

429 Quare iuxta doctrinam Cardinalis Bellarmini iam traditam non licet ita argumentari: *Zonaras, Cedrenus, Paulus Diaconus, & plures alij Auctores ab ipso relati, non dicunt Imperium Romanum fuisse à Græ-*

cis ad Germanos translatum auctoritate Senatus, populique Romani; igitur Imperium Romanum auctoritate Senatus, populique Romani non est translatum: non enim isti omnia dicere debuerunt, & plùs creditur tribus testibus affirmantibus, quàm mille nihil dicentibus.

Rursum, *plùs creditur tribus testibus affirmantibus, quàm mille nihil dicentibus, modo isti non negent, quod alij affirmant, sed multo plures, quàm tres Auctores tum à nobis, tum ab ipso etiam Bellarmino citati, asserunt translationem Imperij Romani factam fuisse consensu, scito, consulto, suffragijs atque auctoritate Senatus, populique Romani, & nullum omnino ex illis triginta duobus testimonijs hoc negat; ergo maior fides adhibenda est illis, qui affirmant, translatum fuisse Imperium per Pontificem, Senatum, populumque Romanum, quàm cæteris omnibus, qui quantumuis dicant hanc Imperij translationem factam fuisse per Romanum Pontificem, non tamen negant factam quoque esse per Senatum, populumque Romanum.*

430 Quin & plures ex illis triginta duobus Auctoribus, qui dicunt Leonem Pontificem Carolum Imperatorem creas-

se

amisisse, quando Romana sedes Constantinopolim translata fuit; Nam deinceps per annos circiter CCCCC. hoc est, à Cõstantino Magno vsque ad Carolum Magnum nihil vnquam egit Senatus, populusque Romanus circa Imperatorum creationem: facillima est Responsio, si priùs obseruemus, quæ Card. Bellarminus inferiùs m in tomo sequenti annotauit.

m Lib. 3. de Laicis, cap. 6.

432 *Primum est, potestatem politicam in vniuersum consideratam non descendendo in particulari ad Monarchiam, Aristocratiam, vel Democratiam immediatè esse à solo Deo; nam consequitur necessariò naturam hominis, proinde est ab illo, qui fecit naturam hominis. Præterea hæc potestas est de iure naturæ, non enim pendet ex consensu hominũ: nam velint, nolint, debent regi ab aliquo, nisi velint perire genus humanum, quod est contra naturæ inclinationem. At ius naturæ est ius diuinum, iure igitur diuino introducta est gubernatio; & hoc videtur propriè velle Apostolus, cum dicit Rom. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

433 *Secundum est, hanc potestatem immediatè esse tanquam in subiecto in tota multitudine; nam hæc potestas est de iure diuino: at*

ius

" *ius diuinum nulli homini particulari dedit*
" *hanc potestatē, ergo dedit multitudini. Prate-*
" *reà sublato iure positiuo non est maior ratio,*
" *cur ex multis æqualibus vnus potiùs, quàm ali-*
" *us dominetur, igitur potestas est multitudinis.*
" *Denique humana societas debet esse perfecta*
" *Respublica, ergo debet habere potestatem seip-*
" *sam conseruandi, & proinde puniendi pertur-*
" *batores pacis, &c.*

" 434 *Tertium est, hanc potestatem trans-*
" *ferre à multitudine in vnum, vel plures eo-*
" *dē iure natura: nam Respublica non potest per*
" *seipsam exercere hanc potestatem, ergo tenetur*
" *eam transferre in aliquem vnum, vel aliquos*
" *plures: & hoc modo potestas Principum in ge-*
" *nere considerata est etiam de iure natura, &*
" *diuino, nec posset genus humanum, etiamsi to-*
" *tum simul conueniret, contrarium statuere, ni-*
" *mirum vt nulli essent Principes, vel Rectores.*

" 435 *Quartum est, in particulari singu-*
" *las species regiminis esse de iure gentium, non*
" *natura: nam pendet à consensu multitudinis*
" *constituere super se Reges, vel Consules, vel a-*
" *lios Magistratus, vt patet. Et si causa legitima*
" *adsit, potest multitudo mutare regnum in A-*
" *ristocratiā, aut Democratiam, & è contrario,*
" *vt Romæ factum legimus.*

436

436 *Quintum quod ex dictis sequitur est, hanc potestatem in particulari esse quidem à Deo, sed mediate consilio, & electione humana, vt alia omnia, quæ ad ius gentium pertinent: ius enim gentium est, quasi conclusio deducta ex iure naturæ per humanum discursum.*

437 Ex his perspicuum est, politicam Imperij Romani potestatem ex sententia Card. Bellarmini immediatè in ipso populo Romano residere, & ab eo, vel in Senatum, vel Imperatorem transferri, adeò vt ex ipsius populi, seu multitudinis consensu, & electione dependeat, quòd vnus sit Imperator, isque vel iure hæreditario Imperium habeat, vel ab exercitu, aut Senatu creetur. Quo fit, vt si causa legitima adsit, [n] possit populus ex mente Bellarmini mutare Regnum in aliud genus regiminis, & è conuerso, & consequenter si Princeps vel non valeat, vel saltem non velit ipsis imperare, possit totus populus tum nouum Regem sibi constituere, tum modum etiam regiminis immutare, vt contigisse videmus in transferrendo Imperio à Græcis in Germanos ex sententia eorum, quos suprà [o] commemorauimus.

n Multi tamẽ vin doctissimi contra Bellar. lentiunt nimirum non esse causam legitimã Regem deponẽdi, quòd regimini ineptus sit, & Regnum gubernare non valeat, sed coadiutorem tantùm, seu Regni administratorem, pro tempore tantùm quo ineptus est, constituendi.

o Nu. 416. & seq.

438 Quoniam enim (vt scribit Lupoldus de Iuribus Regni & imperij, cap. 4. & 18. idemque indicant plures Auctores supra p citati) *Imperatores Græci tempore Caroli Magni, & etiam ante tempora eiusdem, nimirum tempore Pipini patris, ac Caroli Martelli aui sui in Occidentali Imperio solo nomine regnabant, nec Ecclesia Romana, nec aliæ Christi Ecclesiæ, seu etiam quicunque alij à Longobardis oppressi contra iustitiam in eodem Imperio poterant per eos, vel auctoritate ipsorum iustitiam consequi; & sic Imperatores prædicti Occidentale Imperium quodammodo pro derelicto habebant, in eo, vt ex diuersis Chronicis apparet, solo nomine imperando,* Pontifex, Senatus, populusque Romanus ex tacito saltem aliorum omnium Occidentalium, qui Imperio subiecti erant, consensu, plenum ius, ac potestatem (quam per nullam consuetudinem, aut Sedis Imperij translationem, vtpote sibi congenitam, & ex iure naturæ debitam, amittere poterant) etiam iuxta doctrinam Card. Bellarmini iam traditam, habebant nouum Imperatorem sibi constituendi, & consequenter Imperium, quod Græci in partibus Occidentalibus solo nomine tenebant, ad Carolum

p Nu. 416. & seq.

mag-

Magnum eiusque Successores, aut ad alium quemcunque, Imperij Sede in illis partibus tunc quasi vacante, transferendi. Et propterea populus Occidentalis non amisit ius illud, & potestatem sibi connaturalem nouum Imperatorem in casu prædicto eligendi, ex eo quòd Imperij sedes Constantinopolim tranlata fuerit, vt perperã Card. Bellarminus affirmat.

439 Quare huiusmodi argumentatio est apertè vitiosa: *Senatus, populusque Romanus nihil vnquam egerunt circa Imperatorum creationem per annos circiter quingentos, hoc est, à Constantino Magno vsque ad Carolum Magnum, ergo si quam habuerunt in Imperatore eligendo auctoritatem, eam certè amiserũt, quãdo Imperij sedes Constantinopolim translata fuit.* Nam, vt ex dictis constat, non potuit populus Romanus propter aliquam desuetudinem amittere auctoritatem sibi insitam, atque innatam, & ex iure tum diuino, tum naturali debitam, qualis erat illa, qua imperium ob causas prædictas à Græcis transtulit in Germanos. Itaque Card. Bellarminus in duobus illis argumentis suprà q relatis à negatione actus ad negationem potestatis congenitæ captiosè argu-

q Nu. 394. 395.

argumentari videtur.

440 Neque etiam difficile fuiſſet oſtendere, ſi inſtituti noſtri ratio id poſtulaſſet, ſolum exercitum, ſecluſo Senatus conſenſu, non habuiſſe Imperatorem eligendi plenam poteſtatem, tametſi negari non poſſit, quin Senatus nonnunquam ob vim, vel alterius periculi metum, electioni ab exercitu factæ aſſenſum ſuum negare non auſus fuerit.

441 Atque ita manifeſtum eſt, quod ſuprà [r] diximus, poſſe videlicet, ad quatuor præſertim exempla illa intermedia ſatis commodas expoſitiones adhiberi, quas etiam ad plura alia eiuſmodi exemplorum genera afferri poſſe diſertis verbis affirmat Card. Cuſanus [ſ]; *Si Regum*, inquit, *& Imperatorum depoſitiones, ac Imperij tranſlationes, & cætera fortè ad hoc præſumendum* (quòd imperium ſit dependenter à Papa) *Apoſtolicum mouerent, ſciat, niſi fortè religioni, & humilitati obſtaret, omnibus illis verè, & clariſsimè reſponderi poſſe; & taliter, quòd fortè hæc minimè tantam poteſtatem abſque partium contendentium aut conſenſu, aut acceptatione in Papa, vt Papa, arguerent. Non defuerunt antiqui, qui Henricum quartum*

[r] Nu. 402.

[ſ] Lib. 3. de Concordantia Catholica cap. 41.

tum Basileæ coronatum per Romanorum Legatos ab excommunicatione Gregorij, seu Hildebrandi defendebant, etiam Apostolicæ sedis Cardinales pro tunc, & quoddam Concilium Romæ pro tunc celebratum.——*Sic de Friderico secundo viro vtique in Ecclesia strenuissimo, ac fidei propugnatore scripta defensoria, & fortia inueniuntur, ac etiam de alijs Imperatoribus acquieuit sæpe Pontificibus populus ob obedientiæ bonum*. Hæc Cusanus.

442 Ex his igitur apparet, potestatem hanc Papalem Principes deponendi non satis firmiter fundari, aut in præfata Imperij Romani translatione, aut in Regis Childerici depositione, *ex qua* tamen (vt scribunt Godefridus Viterbiensis [t], & Otho Frisingensis [u], tam insigniter, idque meritissimè à Cardinale Bellarmino* laudatus) *Romani Pontifices regna mutandi auctoritatem trahunt*.

t In anno 754.
u Lib. 5. hist. cap. 23.
* Lib. 1. de transl. Imperij cap. 4 nu. 15.

Sed prætermissis istis expositionibus, tanquam minimè necessarijs ad præfatas obiectiones ab exemplis petitas dissoluendas, & dato, quòd singulæ illæ Pontificum res gestæ veræ sint, prout à Bellarmino recensentur, quod quidem fusiùs examinare

præſenti inſtituto non multùm conducit; *Reſponderi poteſt breuiter*, nullo ex prædictis exemplis commonſtrari illud, in quo tota controuerſia conſiſtit, nempe Summum Pontificem vllam prorſus habere auctoritatem ex Chriſti inſtitutione de rebus temporalibus omnium Chriſtianorum diſponendi, ac Principes temporales Principatu priuandi, ſed ad ſummum oſtendunt, Pontifices quidem de facto talem exercuiſſe poteſtatem; Veruntamen quòd de iure id fecerint, neque rationibus, neque auctoritatibus ſatis ſolidè à Cardinale Bellarmino adhuc probatum eſt, quamuis alibi [x] illud hoc loco à ſe demonſtratum eſſe affirmet, ibique ſingulas ferme rationes ſuas à nobis ſuprà allatas, & confutatas ſūmatim repetat. Sed vtrùm eiuſmodi demonſtrationes aſſenſum certum, & euidentem, qui demonſtrationis effectus eſt, an vix opinatiuum gignere valeant, eorum ſit iudicium, qui ſuas rationes, noſtraſque ſolutiones ex ipſius principijs petitas æqua lance ponderauerint.

x Lib. 1. de tranſl. Imperij, cap. 12.

444 Ad hæc igitur & ſimilia exempla eadem planè reſponſio adhiberi poteſt, qua ipſe Cardinalis Bellarminus in re non diſſi-

mili

mili vsus est, lib. 2. de Rom. Pont. cap. 30. ad quartum argumentum, in quo obijciebatur, Christianos Imperatores sæpè iudicasse Pontifices, eosque deposuisse. *Respondeo*, " inquit, *hæc quidē facta sunt, sed quo iure ipsi* " *viderint*. Et paulò infrà: *Ab Othone primo*, " inquit, *satis constat bono zelo, sed non secun-* " *dùm scientiam depositum esse Ioannem duode-* " *cimū: fuit enim iste Ioannes omnium Pontifi-* " *cum fere deterrimus. Atque ideo non mirum*, " *si pius Imperator, qualis fuit Otho primus, sed* " *minùs peritus rerum Ecclesiasticarum iudica-* " *uerit eum potuisse deponi, præsertim cū multi* " *Doctores idem senserint*. "

445 *Simili prorsus ratione responderi poterit*, nonnullos Pontifices priuasse Principes suis dominijs, imperia transtulisse, & de rebus temporalibus Christianorum disposuisse, sed quo iure ipsi viderint. *Neque enim oportet ex talibus factis singularibus* (ait Ioan. Parisiensis [y]) *quæ interdum ex deuotione ad Ecclesiam, vel ex causa alia, & non ex debito iuris fiunt, argumenta sumere*. Et Gregorius Tholosanus [z], *Illud*, inquit, *tantùm ex his colligo, difficilem esse quæstionem, num Summi Pontifices deponere Imperatorem vel Regem posint, qui olim habuerit instituendi*

[y] De potest. Regia & Pap. cap. 15. ad 5.

[z] Lib. 26. de repub. cap. 5. nu. 11.

Summum Pontificem potestatem. Quin & inueniuntur plures destitutiones, & depositiones factæ ab Imperatore, Summorum Pontificum, non secus, quàm destitutiones factæ Imperatorum à Summo Pontifice, vt vicißitudo in his maxima inueniatur. Vnde disputare de facto, & de exemplis depositionum perperam est. Et paulò infra; *Ex quibus omnibus*, inquit, *innouatores ambitiosi rerumpublicarum, & vsurpatores regnorum, rebellesq́; Principibus legitimis colligere possunt, primùm, non ideo omnem depositionem Principum iustam esse, quòd reipsa facta sit, nam non omnia facta iusta sunt; dehinc non ideo consequentiam fieri debere, quòd eius exemplo simile tentandum sit: Aliud enim est*, ait Matthæus Tortus [a] *facta Regum*, addo ego Pontificum, *referre, aliud auctoritatem, potestatemq́; probare.*

[a] In Respons. ad Apol. Anglicã. pag. 126 Edit. altera.

446 Neque mirandum est, Summos aliquos Pontifices tum zelo Dei accensos, tum rationibus probabilibus permotos, tum eorum, qui ipsis à consilijs erant, incitamentis impulsos iudicasse talem sibi competere potestatem temporalem in ordine saltem ad bonum spirituale, cum præsertim plurimi Doctores idem senserint.

447

447 Quamuis igitur nullas adhuc solidas repererim rationes, quibus persuaderi possim, eiusmodi facta Pontificum in transferendis Regnis, & Regibus deponendis, si propria tantùm auctoritate illos ea fecisse quis velit, esse ex se legitima, cum Christus ipse actus, officia, & dignitates Pontificis, ac Imperatoris distinxerit, ne aut Pontifex iura Imperatoris, aut Imperator iura Pontificis præsumeret vsurpare. Existimo tamen Summos illos Pontifices, qui ex corde puro, conscientia bona, & fide non ficta in prædictam rerum temporalium dispositionem sese ingesserint, non esse ob eiusmodi facta, quamuis alioquin ex se iniqua, facilè condemnandos, si præsertim probabili virorum prudentum auctoritate moti ea sibi licere existimassent. Nec propterea censeo Principes illos, quamuis alioqui forsan nequissimos, redarguendos esse, qui eiusmodi Pontificum depriuationibus restiterint, suumque ius vijs licitis defenderint, cum apud Theologos [b] satis constet, posse interdum ob conscientiam verè probabilem, quæ ab ijsdem (quod ad culpam attinet) inuincibili æquiparari solet, esse bellum ex vtraque parte licitum,

448

[b] Victoria relect. de iure belli, nu. 32, Vasquez 1. 2. disp. 64. nu. 16. & alij.

quod

quod tamen nihil impedit, quo minus cau-ſa alterius partis ſit reipſa iniqua. Aliud e-nim eſt operationem aliquam eſſe ex ſuo genere ſeu obiecto illicitam, & aliud eam vitio verti operanti, cum ſępe contingat, a-ctionem aliquam, quæ alioquin ex ſuo ob-iecto, atque etiam circumſtantijs praua eſ-ſet, ob ſolam ignorantiam inuincibilem, vel conſcientiam probabilem omnino à pec-cato excuſari.

449 Neque mirum videri debet, opi-nionem illam, quæ poteſtatem hanc Pon-tificis temporalem tuetur, tam altas radices in mentibus etiam doctiſſimorum defixas reliquiſſe: partim, quia ab ipſo primordio huius controuerſiæ non defuerunt (ſicut nec hodiè deſunt) Pontifici aſſentatores, qui vel ſpe lucri, vel honoris cupiditate, vel fauore aut timore ipſius[c] poteſtatē eius plus nimio extollerent: partim quia rationes & argumenta, quibus auctoritas hæc Pon-tificis temporalis in ordine ad bonum ſpi-rituale innititur, magnum præ ſe ferunt probabilitatis ſpecimen rem minus accu-

c Ioan. Pariſ. de poteſt. Regia & Papali, cap. 21. ad 41. Dicere, inquit, quod tanti viri, inter quos aliqui fuerunt Summi Pontifices, ſcripſerunt contra conſcientiam ſuam in fauorem Principū, vel ob timorē eorū, eſt ponere os in cœlum. Magis autē probabiliter poſſet è contrario dici, quod tales Doctores, qui ſic indebitè ampliant auctoritatem Papę, loquuntur timore, vel fauore ipſius, cum ſint perſonę Eccleſiaſticæ, qui magis poſſunt per ipſum promoueri. Et præcipuè cum ipſi dicant, licèt malè, quòd ſummus Pontifex gratioſè amplectitur ſuam poteſtatem extendentes & reprimit obloquentes.

ratè

ratè conſideranti: partim quia, quamuis plurimi, tum pij, tum eruditi ſemper extiterint, & hodie etiã exiſtant, qui contrariã ſecuti ſunt ſententiã, ne tamẽ vel Pontificis indignationẽ incurrerent, vel malis Principibus anſam tribuerẽt, aut Eccleſiã liberiùs diuexandi, aut paulò licentius viuendi, qui poteſtate hac Pontificis tẽporali, quaſi quodã fręno in ſuo gradu faciliùs detineri poſſe videbantur, præſentẽ controuerſiã ſilentio præterire, & ne puſillis ſcandalum generarent, veritatem ipſam non delinquere negando, ſed ſilendo tantùm occultare ſatius eſſe iudicabant: partim quia non ſolent Pontifices libenter permittere, vt ſuorum prædeceſſorum res geſtæ, aut opiniones, quæ auctoritati Papali ſuffragantur, vel impugnentur, vel in dubium vocentur. Et propterea tam Pontifex ipſe, quàm locorum Ordinarij, atque hæreticæ prauitatis Inquiſitores ſatis ſunt ſolliciti, ne libri aliqui, qui poteſtati Pontificiæ vllo modo derogare videntur, in publicum prodeant, & ſi prodierint, vel omnino ſupprimãtur, vel à nemine abſque facultate ſpeciali, eaque in ſcriptis habita perlegantur, donec expurgati fuerint. Atque ita difficillimum eſt,

450

 hiſce

hisce præsertim temporibus, aut in libris Catholicorum clausulam vllam reperire, quæ temporalem Pontificis potestatem in controuersiam vocandi vel tantillam speciem habeat, aut certò cognoscere, quid librorum Auctores circa eiusmodi potestatem senserint, sed potiùs quam opinionem Librorum Censores secuti fuerint, cum illi non semper proprijs, sed istorum verbis loqui, suamque sententiam proferre, quamuis inuiti, sæpissimè compellantur.

451 Ideoque non est mirandum, opinionem hanc pro potestate Papali Principes deponendi apud Doctores adeo celebrem fuisse, vt in Concilio generali Lugdunensi præsentibus vniuersis patribus, fuerit ab Innocentio quarto Fridericus secundus Imperio priuatus. Quia tamen eiusmodi depositio non erat res fidei, sed facti duntaxat, in quo tam Papa, quàm Patres illi proprias secuti opiniones errare poterant, neque Concilium talem depositionem à legitima potestate processisse definiuerat, non affert illorum Patrum opinio (etiamsi omnes pariter consensissent, quod tamen ex ipso Concilio colligi nequit) maiorem certitudinē pro auctoritate Pontificia Principes

cipes deponendi, quàm si extra Concilium sententiam suam declarassent. Et eodem modo Responderi potest ad Concilium Lateranense sub Innocentio tertio, in cap. De hæreticis, cuius tamen auctoritatem tanquam minùs forsan efficacem Card. Bellarminus penitus prætermisit.

452 Illud nihilominus diligenter obseruandum est, quod quamuis ipse Bellarminus superiùs[d] afferat Innocentium quartum in Generali Concilio Lugdunensi *consentientibus vniuersis Patribus* Fridericū deposuisse; ex ipso tamē Concilio colligi non potest vniuersos Patres depositionem illam approbasse, sed plurimos potiùs reclamasse. Vnde in principio illius Bullæ (quod notatu dignum est) non legitur, *Innocentius Seruus seruorum Dei, &c. Sacro approbante Concilio*, sicut in alijs Decretis Pontificijs, quæ in pleno Concilio fiunt, dici solet; sed tantùm *Sacro præsente Concilio*: neque in tota illa Bulla vlla fit mentio consensus Patrum, sed solùm prope finem illius Pontifex ait, se cum fratribus suis Cardinalibus, & Sacrosancto Concilio maturam, & diligentem deliberationem habuisse de pluribus nefandis & execrādis flagitijs Friderici

d Nu. 400.

ſunt, vel ex præſumpta aut ſperata ſaltem Principum ratihabitione. *Et hoc dicunt, expoſitores Iuris Canonici* (vt verbis vtar Ioannis Pariſienſis [e]) *qui ſtatum in Eccleſia habuerunt etiam in caſu, in quo minus videtur. Quærit enim Hoſtienſis [f] extra. de Hæreticis, cap. Vergentis, vbi mandat Dominus Papa hæreticorum confiſcari bona, Quid ad Papam de temporalibus? Et Reſpondet cum Domino ſuo Innocentio, quòd reuera nihil ad eum, ſed hoc fecit de aſſenſu Imperatoris, qui tunc Paduæ præſens conſenſit.*

e De poteſt. Regia, & Papali cap. 10.

f Hanc Reſp. Hoſti. non inuenio in cap. Vergentis, ſed in præcedenti cap. Ad abolendam.

Aliam expoſitionem adhibet Gloſſa in cap. Hadrianus, diſt. 63. vbi Papa præcipit publicari eorum bona, qui eius decretum violant, & in cap. Delatori. 5. q. 6. vbi ſtatuit Delatoribus linguam capulandam, aut conuictis caput amputandum eſſe. Reſpondet enim Gloſſa *hic Eccleſiam docere, quid facere debeat Iudex Secularis.* Quæ eius Reſponſio ad ſimilia Decreta, in quibus Sacri Canones pœnas temporales infligunt, accommodari poteſt.

455 Denique, ſi ex infælici ſucceſſu coniecturam facere liceret, an aliquæ Principum depoſitiones ritè ſint factæ, ſicut per argumentum à contrario ex fælici euentu

uentu translationis Imperij à Græcis ad Germanos colligit Card. Bellarminus [g], translationem illam iure factam fuisse, profectò paucissimæ ex plurimis Regum, aut Imperatorũ depositionibus à legitima auctoritate processisse reperientur, quas ferme omnes maximæ in Ecclesia calamitates secutæ sunt, vt historiæ produnt. Quanta enim mala, quot bella, bellorumque discrimina, quæ schismata, quot animarum, & corporum pericula subsecuta sunt primam omnium Imperatorum, nempe Henrici quarti, depositionem auctoritate Papali factam, narrat Otho Frisingensis lib. 6. cap. 36. De depositione autem Friderici secundi Ioannes Trithemius ita scribit [h]: *Intrauit Fridericus post depositionem sui in Italiam, & tantis malis Papam, subiectosque illi populos afflixit, vt Pontificem viuere taederet, voluissetque se nunquam depositionem illius cogitauisse.* Atque, vt cæteras depositiones taceam, quàm innumeras strages, ac infinitas calamitates in Ecclesiam inuexerit prætensa hæc Pontificis auctoritas Principes deponendi, tantaque vi tum scriptis, tum factis propugnata, nimis clarum, sed non satis lugendum Anglia nostra præbet testimonium.

[g] Supra nu. 391.

[h] In Chro. monasterij Hirsaugiensis, in anno 1244

456 Atque ita liquidò constat, prædicta exempla Card. Bellarmini pro auctoritate Pontificis temporali confirmanda nihil certò, etiam iuxta ipsiusmet principia, concludere, sed aliæ rationes magis efficaces quàm rerum ab ipsis gestarum exempla, in quibus Pontifices, etiam nonnunquã absque peccato falli possunt, & fallere, excogitãdæ sunt ad probandũ, penes Pontificem esse potestatem Regna ac Imperia transferendi, Principes supremos Principatu priuandi, atque de rebus temporalibus omnium Christianorum etiam in ordine ad bonum spirituale disponendi.

457 Neque multum mouere quemquam debet id, quod meo iudicio, huius Pontificię potestatis in temporalibus pręcipuum potest esse fundamentum, nempe, quòd communis opinio huic auctoritati patrocinetur, cum paulo antea plures rationes adduxerimus, quare opinio hæc, quæ potestatem Pontificis temporalem defendit, communior sit, quàm opposita, quæ talem potestatem Pontifici, vt Pontifex est, competere negat; Nec sufficiens ratio est ad probandũ, opinionem aliquam esse veram, aut amplectendam, quia communis est, & ab omnibus, vt plurimùm, propug-

netur. Constat enim ex Couarruuia loco superius [i] citato, communem fuisse suo tempore opinionem, quam hodie Card. Bellarminus vehementer impugnat, nempe Summum Pontificem plenissimam ex Christi institutione habere in vniuersum orbem terrarum iurisdictionem temporalem, eamque in Imperatorem, cæterosque Reges transfudisse. Quam sententiam tam mordicus tenuerunt Bartolus, & alij complures Canonistæ, vt contrariam sententiam planè hæreticam esse affirmarent. Non enim viris doctis ignotum esse potest, plurimos non infimæ notæ Theologos varias opiniones totis viribus defendere solitos esse, non tam pondere rationum motos, quàm auctoritate sui magistri, quasi in eius verba iurassent, persuasos. Quo fit, vt plures opiniones communi Doctorum calculo olim receptæ iam prorsus antiquatæ sint, atque è Scholis penitus explosæ.

i Nu.117.

459 Si Principes temporales, quando primùm hæc controuersia exorta est, tantam diligentiam adhibuissent, ne libri aliqui in suis Regnis diuulgarentur, qui Regali ipsorum auctoritati præiudicarent, donec Ecclesia litem diremisset, quanta vsi sunt

Sum-

Summi Pontifices, ne aliquid, quod Papali ipsorum potestati derogat, in lucem proferatur, proculdubio non tam communis hodie fuisset illa opinio pro potestate Pontificis Principes deponendi. Et nihilominùs nunquam defuerunt, nec iam desunt plurimi tum Theologi, tum Iurisconsulti, vt ex supradictis constat, qui potestatem hanc Pontificis temporalem palam denegare non sunt veriti.

460 *Superest demum*, vt ad ea Respõdeamus, quæ Card. Bellarminus superiùs [k] attulit ad legitimam Imperij translationem per Pontificem factam confirmandam, in quantum, posteriori nostræ ad hęc exempla Responsioni aduersari possunt. Concedimus igitur prædictam Imperij Romani à Græcis ad Germanos translationem legitimè factam fuisse; negamus tamen Romanum Pontificem secluso populo plenam habuisse illud transferendi auctoritatem. Et quamuis non fuisset à scriptoribus vlla populi assentientis facta expressa mentio (cuius tamen contrarium iam suprà [l] ostendimus) nihilominùs non propterea huius translationis veritati vllo modo quis detraheret, qui solum Pontificem

k Nu. 390. & seq.

l Nu. 416. & seq.

absq;

absque consensu populi plenam Imperium transferendi potestatem habuisse denégaret. Nam licèt Pontifex bona fide credens talem sibi competere potestatem, quæ tamen reuera illi non conuenit, suffragia populi ad dictam translationem non requisijsset, attamen translationem illam sola Pontificis auctoritate expressè factam, ex eo saltem fuisse legitimam constat, quòd in tali publico negotio populus tacens, nec contradicens, & consequenter tacitè consentiens (iuxta regulam Iuris, *qui tacet*) assensum suum præbuisset. Quod nunc à fortiori dicendum est, cum apud omnes historicos compertum sit (vt ipse etiam Card. Bellarminus [m] fatetur) populum Romanum non solùm non tacuisse, verùm etiam acclamasse, & cum ingenti applausu translationem illam collaudasse.

[m] Lib. 1. de translat. Imperij cap. 4. & 10.

462 Quinimo si Card. Bellarminus istam Imperij translationem à sola Pontificis auctoritate totum suum robur habuisse velit, illius veritatem valde suspectam reddit, & quodammodo in controuersiam vocare videtur: quod nequaquam faciunt illi, qui eam non tantùm à Pontificis, sed à reliquæ etiam multitudinis consensu pende-

re

re volunt; cum plurimi ſint, iĳque tum doctrina, tum religione conſpicui, qui dubitant, an Pontifex iure diuino talem Imperiĳ transferendi poteſtatem habeat; at ne vnus quidem, nec ipſe Card. Bellarminus iuxta doctrinam ſuam ſuperius[n] traditam, inficiari poteſt, eiuſmodi auctoritatem in caſu prædicto, quando nimirum Imperator ſolo nomine regnat, ipſumque Imperium pro derelicto habet, in tota multitudine reſidere.

n Nu.432. & ſeq.

463 Atque ita tum rationibus, tum exemplis, quæ à Card. Bellarmino ad poteſtatem ſpiritualem efferendam in poteſtatis temporalis depreſſionem allata ſunt, abundè ſatisfecimus, atque perſpicuè commonſtrauimus, non eſſe adhuc ab eo ſufficienter etiam iuxta ipſius principia demõſtratũ, aut Scripturarum teſtimonio, aut Apoſtolorum traditione, aut Eccleſiæ definitione, aut Sanctorum Patrum auctoritate, aut ipſis rationibus Thologicis, Summum Pontificem vllam prorſus ex Chriſti inſtitutione habere auctoritatem, ſiue directè, ſiue indirectè, ſiue abſolutè, ſiue reſpectiuè ad bonum ſpirituale, Principes Supremos ſuis dominĳs temporalibus diſpoliandi.

464 Reliquum est duntaxat, priusquàm finem imponamus huic pro potestate Principum Apologiæ, in qua quid vtrique potestati tam spirituali, quàm temporali iure diuino debeatur, contemplari licet, vt breuiter quoque ostendamus, quomodo inter has opinionum varietates fidelis quisque subditus quoad praxim se gerere debeat. Circa quam hoc potissimum documentum obseruare sufficiet, quod iuxta regulam Iuris approbatam, *In causa dubia (siue incerta) melior sit conditio possidentis*. Si igitur contingat Summum Pontificem Principem quemcunque Christianum, qui bona fide in Principatus sui possessione manet, ob aliquod crimen per sententiam depriuationis è Principatu eijcere, cùm de eiusmodi Papali auctoritate Principes Principatu priuandi non adhuc satis constet, sed apud Catholicos sit controuersum, non licet absque crimine imminutæ maiestatis Principem legitimum, non obstante tali depriuationis sententia, è Dominatus sui possessione exturbare, donec, quòd talẽ Pontifex habeat auctoritatem Principes deponendi, per Ecclesiæ definitionem fuerit stabilitum.

465 Neque obstat primò, quòd in dubijs parendum sit Superiori. Nam sicut Summus Pontifex est Superior in spiritualibus, ita in temporalibus Princeps Secularis est omnium Supremus.

Neque secundò, quòd in dubijs tutior pars sit eligenda, multo autem tutius videtur esse obtemperare Principi spirituali, qui Saluatoris nostri Iesu Christi Vicarius est in terris, præcipienti subditis, ne Principi suo temporali pareant, quàm iussum sequi Principis, præsertim hæretici, populo sibi subiecto imperantis, vt ipsi obediant. Non enim securius, sed multo periculosius est in tali casu Principi spirituali obedire, si non constat eum talem habere auctoritatem Principes hæreticos deponendi, & subditos ab eorum obedientia absoluendi, & consequenter præcipiendi, ne Principi hæretico in rebus licitis obtemperent, quàm parere Principi iusta imperanti, qui absque vlla controuersia Principatum suum legitimè possidet. Qui enim Principem Secularem prorsus renitentem è Principatus sui possessione extrudere conatur, in supremo ferme iniustitiæ gradu, quæ omnium scelerũ contra virtutes morales, est grauissimum,

absque vlla controuersia delinquit, qui autem Pontifici præcipienti, ne subditi suo Principi, quantumuis hæretico, in rebus honestis obediant, parere neglexerit, quãdiu apud catholicos tum pios, tum eruditos incertum est, an ipse talem præcipiendi auctoritatem habeat, nulli omnino, nec leuissimo quidem crimini obnoxius esse potest.

467 Neque quemquam perterrere debet, quod Summus Pontifex sit Christi Vicarius, cum Princeps quoque temporalis *Dei minister sit*, vt ait. S. Paulus ad Rom. 13. atque etiam ipsius Dei, qui est Rex Regum, & Dominus Dominantium, *Vicarius in terris*, vt Anastasius Papa in epistola ad Anastasium Augustum disertis verbis affirmat. *Pectus*, inquit, *Clementiæ vestræ sacrarium est publicæ fælicitatis, vt per præstantiam vestram, quam velut Vicarium, Deus præsidere iussit in terris, Euangelicis, Apostolicisque præceptis non dura superbia resistat, sed per obedientiam, quæ sunt salutifera, complecantur.*

468 Neque obstat tertiò, quòd subditus forsan eam opinionem probabiliorẽ esse existimet, quæ asserit penes Pontificẽ esse potestatem Principes hæreticos suis

Regnis

Regnis abdicandi. Et Propterea, si Pontifici Principem suum in hoc casu deponenti non pareret, videretur contra propriam conscientiam, aut saltem contra dubiam operari, quorum vtrumque tum iure diuino, tum naturali est omnino illicitum. Etenim, vt rectè docent Theologi [o], potest quis tuta conscientia sequi opinionem, quā videt doceri à viris doctis, & peritis in ea arte contra propriam, eamq; magis communem, minusque tutam, & consequenter docent quod agere contra propriam opinionem, & agere contra propriam conscientiam sint res valdè distinctæ.

[o] Gabr. Vasquez. 1.2.q. 19. ar.6. disput.62. cap.4. 5.8 &.6. Barth. Medina ibidem, ar. 6. q. vltima & penultima. Sayrus in claue Regia lib. 1.c.6.& alij.

469 In hoc igitur casu, sicut in multis alijs, non obstante propria opinione, quā quis speculatiuè per principia intrinseca arbitratur, se obligatum esse ita operari, vt sua opinio dictat, potest nihilominus, & tenetur rectum conscientiæ dictamen sibi formare, quo practicè hic, & nunc absque vllo dubio existimet se contra propriam opinionem debere operari. Et hoc dictamen practicum elicere potest partim ex principijs extrinsecis, nempe auctoritate virorum prudentiū, ac in Theologia, Iurisq; prudentia peritorū, qui cōtra ipsum sentiunt, quo-

rum opinionem iuxta rectę rationis, ac prudentiæ normam in moralibus tutò sequi potest: partim ex prędicta regula Iuris, quod possessor bonæ fidei non est è possessione sua excludendus, quamdiu ius aduersæ partis est incertum, & apud Theologos, ac Iurisconsultos pios, ac eruditos cõtrouersum: Ad quod etiam dictamen eliciendum conducit alia regula Iuris, *Cum sunt partium iura obscura, fauendum est reo potiùs quàm Actori.* Quamuis enim per propria & intrinseca principia, quę scilicet ducuntur ex caussis rei, vel effectibus, aut incommodis, quæ rem consequuntur, eam opinionem amplecteretur, quæ asserit Papam talem habere auctoritatem hæreticos Principatu pellendi; Cum hoc tamen simul ignorare non potest, nisi de industria vel cęcutire, vel proteruire velit, tum, quòd contraria opinio sit etiam nunc apud Theologos, & Iurisconsultos controuersa, & adhuc sub Iudice lis existat; tum potissimùm, quòd possessor bonæ fidei non sit è possessione deturbandus, aut tanquam malè possidens condemnandus, quamdiu ius alterius partis est obscurum. Et propterea, siue Papa, siue Princeps, siue alius quicunque extraneus Prin-

470

471

cipem

cipem hæreticum è Regni sui possessione eijcere contenderet, lite hac de Principum depositione sub Iudice existente, apertissimam contra iustitiæ regulas iniuriam illi irrogaret. Atque à fortiori non potest à manifesta perduellione excusari subditus, quãcunque opinionem circa potestatem Pontificis temporalem speculatiuè tueatur, qui practicè, sub prætextu forsan deuotionis erga Sedem Apostolicam, non æquè etiam perpendens debitum suæ seruitutis erga Maiestatem Regiam obsequium, Principẽ suum legitimum, non obstante quacunque Excõmunicatione, aut depriuatione Papali è regni sui possessione expellere niteretur.

472. Venerandi igitur sunt Pontifices, vt Pastores nostri spirituales, Reges etiam honorificandi, vt Domini nostri temporales, non est deprimenda illorum auctoritas, vt horum potestas nimium efferatur, neque istorum Maiestati quidquam est detrahendum, vt Pontificum Iurisdictioni plus ęquo deferatur, sed memores semper Dominici præcepti, suum cuique tribuamus: *Cæsari reddentes, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo.*

FINIS.

Errata emendanda.

PAg.7.lin.3. *epist.* lege *epis.* pag.21. lin.11. *decorum*, lege *decorem*. pag.28.lin.29. *antiquam*, lege, *antiquum*. pag.33 lin.23. *Quin imo*, lege, *Quinimo*. pag.31. lin 20. *ipsumq;*, lege *ipsiusq;* p 58. li.21. *fidē*, lege, *finē*. p 68 lin.2. *sunt*, lege, *sint*. p.75. li.13. *sint*. le. *sunt*, p.85. lin.2. *ratione, cuius* le. *ratione cu-ius*. pag.85 lin.3 *esset, dirig.* lege, *esset dirig.* pag.104 lin.17. *tanum*, lege, *tantum*. p.10[illegible]. lin 13. *etinim*, lege, *etenim*. pag. 108. lin.9. *omni creaturæ*, lege, *omni humanæ creaturæ*. pag. 112. lin.1. & seq. vsque ad nu.134. desunt parui semicirculi in margine. pag.112 lin 23. *Respublicæ quæ*, lege, *Respublicæ, quæ*. pag.125. lin. 1. *est, per*, lege, *est per*. pag.127. lin.18. *tenetur*, lege, *teneretur*. pag.131. lin.1. *an-*, lege, *ante-*. pag 140 lin.5. *mini quam*, lege, *mini, quam*. pag.155. lin.5 *tum etiam*, lege, *tum, etiam*. pag.157. lin 23. *necessiate*, lege, *necessitate*. pag 166 lin.9. *ligio.* lege, *ligio:* pag.173. lin.10. *quando*, lege, *quomodo*. pag.199. lin.8. *steterint*, lege, *steterit*. pag.212 lin.10 *tuisset.* lege, *tuisset:* pag.220. lin.12. *liber*. lege, *libera*. pag. 220. lin.14 *ille*, lege, *ipse*. pag.222. lin.21. *fuerint*, lege, *fuerunt*. pag 223. lin.10. *liber*, le. *libera*. p.224. lin.7 *fidelem*, lege *infidelē*. & lin.24. *Parisensis*, lege, *Parisiensis*. & lin. vlt. *suum*, lege, *suam*. pag.250. lin 4. *nem ergo; non*, lege, *nemi; ergo non*. pag.258. lin.21. *expertes*, lege, *experte*; pag.270. lin. 20. *irrogatum*, lege, *irrogatam*. pag.290. lin 9. *runt.* lege, *runt?* pag. 294. à linea 10. ad 17. desunt parui semicirculi in marg. pag. 300. lin.5. deest in margine 391. Ibidem, lin.9. deest in margine 392. Ibid. lin. penult. deest in marg.393. pag.302. lin. penult. *Hermannus, Cont* lege, *Hermannus Cont*. pag.309. l.9. *quid*, lege, *qui*. pag.312. lin.7. *dubiturent*, lege. *dubitarent*. pag.318 lin 4. in marg. *Rodericus*, lege, *Radericus*. pag.318. lin 3.4. & 5 characteribus minusculis imprimendæ sunt. pag.343. lin.12 *delinquere*, lege, *relinquere*. pag.346. lin. vlt. *Præsentes*, lege, *præsentes*. pag.349. lin.16 *quod meo*, lege, *quod, meo*.

Cætera minutiora Lectori facilè patebunt.